KURT KANUNU

kemal tahir

8. BASIM

BİRİNCİ BÖLÜM
KANLI TUZAK
I

İttihatçıların ünlü fedailerinden Abdülkerim Bey soluğunu tutuverdi. «Ne var? Nedir o?..»

Bir polis koşuyor... Meçini kalçasına bastırmış... Vapura koşuyor.

Abdülkerim Bey sendeledi, omuzu üstünden kapıya baktı. Bir yere tutunmak ister gibi debelenerek dirseğiyle emektar parabellum'unun katığını buldu. Yana kayıp dışardan görünmemeğe çalışarak rıhtımı gözetledi.

Polis, kalabalığı yarmaya uğraşıyordu. Yavaşlamıştı. «Savuşmalı... Yakaladılar mı söyletir Ekrem... Söyletir hemen... Ekrem, İstanbul polis müdürü... Askerden geçme... Süt ki... Zehir!»

Merdivene yaklaşıyor herif.. «Ötekiler nerede peki? Yok başka kimse... Yalnız mı bu?.. Bir kişi mi göndermişler, Ziya Hurşit'i tutmaya?.. Laz İsmail'den, Gürcü Yusuf'tan haberleri mi yok? Olmaz öyle şey!..» Elini sigara paketine götürdü. «Kaptana haber yetiştiriyor, gemiyi kaldırmaması için...» Gözlerini kırpıştırarak, çaresizlikle tepindi. Bir an, içerdeki Rum çocuğunu Ziya Hurşit'e koşturmayı duşundu, «Vursun polisi... Dayasın kaptanın sırtına tabancayı... Alsın gitsin vapuru... Napacaksa yapsın, yarsın çıksın...» Seslenecekti, tuttu kendini irkilip... «Hay Allah! Olmaz ağızdan haber yollamak. Şüphelenir oğlan, şüphelendi mi temizlemek gerekir!» Polis, vapuru geçip hızlı hızlı uzaklaşınca, sanki bu, akıl almaz bir şeymiş gibi gözlerini şaşkın şaşkın kırpıştırdı. Tere batmıştı. Ürperdi. Esintisiz havanın fırın sıcaklığına rağmen teri buz gibiydi. Yutkundu. Gırtlağı kurumuştu. Gülmeye çalıştı. Suratını buruşturabildi. Farkına varmadan korkusu öfkeye dönüyordu. Saata baktı. «Neden kalkmaz bu batasıca? Ne bekler?» Kibriti hışımla çakıp sigara yaktı. Denize çarpan haziran güneşi gözlerini kamaştırıyordu. Daha on dakka vardı, Gülcemal'in kalkmasına... Budalalık etmişti buraya gelmekle... Küpeşteye birikenlerin arasında Ziya Hurşit'i seçmeye çalıştı. Gemi kalkana kadar kamaralarından çıkmamalarını tembihlemişti oysa... Hava enikonu tütüyor, görmeyi güçleştiriyordu. Canı kahve istedi. Rum oğlana seslenecek yerde, saatına baktı. «Sekiz dakika var... » Bir çan çaldı. Merdivenden telâşla inmeye başladı geçirmeciler...

İttihatçıların namlı komitacısı Abdülkerim Bey, sersemletici düdük sesinin ötesinde, Cumhurreisini öldürmek için iki adamıyla İzmir'e giden eski Lâzıstan mebusu Ziya Hurşit'i gördü.

Katı hasır şapkasını, her zamanki gibi, sağ kaşına yıkmış, birine meydan okurcasına çenesini yumruğuna dayamıştı. «Hiç söz dinlemez bu herif... Dinlemez...» Sövdü. Duymasından, ya da görüp sırıtarak şapkasını sallamasından çekinerek yanladı. «Söz dinlese, böyle işlere de girmez ya...» Korkmazlığını çok beğendiği halde, başından beri sevememişti bu Lazoğlu'nu... Saygılıydı her zaman kendisine karşı, hiç kimseyi adam yerine koymazken... Yadırgadığı, ikram edilen sigarayı bile, sanki bileği gücüne, haraç gibi almasıydı. Almanya'da okumuştu. Biraz da Fransızca biliyordu. Öyleyken üstünde yontulmamış köylü kabalığı vardı. Mebusken muhalefetin önemli konuşmacılarından olduğu halde, dinleyenler, okuma yazma bilmeyen biriymiş gibi, şaşkınlık duyarlardı. Oysa şık giyinir, ellerini her zaman temiz tutar, tırnaklarına özenirdi. Para kazanmayı hiç sevmiyordu ama hesapsız harcamaya bayılıyordu. Terse düşüp bu kadar tehlikeli işlere girmesi, belki de bundandı. Bütün gerçek kumarcılar gibi, oyunlardan başka her şeye karşı kesinlikle dalgındı. Yüzüne, açıkça imrenerek haphazır bakan dünya güzellerini farketmez, politikanın en kanlı ipinde cambazlığa çıktığı halde, iktidar koltuklarından birine oturmayı aklından geçirmezdi. İyi silahşor, gözüpek kabadayı olması bile kumar masalarında enayi yerine konulmak, horlanmak korkusundan geliyor gibiydi. «Asıl enayilik bu... Hem de...» Merdiven boşalmıştı. Gemiciler çekmek için iplere yapıştıkları zaman bir kadın telâşla inmeye başladı. Lacivert ipekten çarşafının eteklerini serbestçe toplamış... Bacakları harika... Bacakları... Kalçalar... Kıvraklık... Aralanıyor peçesi... «Hadi oğlum rüzgâr! Biraz daha... Biraz dedim...» Kadın rıhtıma atladı incecik bir yay esnekliğiyle... Yiyecek gibi bakan erkekleri kıvrılıp bükülerek yardı, «Dehşet... Adam öldürür... Nasıl kalça sallamak bu böyle?» Bir an tanıyacak gibi oldu. Telâşlandı. Çıkaramadı. «Memleketli... Vallah bîllah yukardan... Yollu hem de... Böyle kalça döndüremez ev piliçleri...» Gözleri bıçak gibi keskin, yarı beline kadar uzanıp köşeyi dönene kadar baktı, «Tanınmaktan korkmasa, katırdı mendil sallamak için... Kırığını geçirmeye geldi sultanım.»

Gülcemal burnunu epey açmıştı. Kıçtaki halat burularak geriliyordu. Koptu kopacak... Soluğunu tuttu. Pervane durgun denizi dövüyor Biraz

gevşeyen halatı babadan kurtardılar. İlmekli ucu suya şiddetle vurup batınca Abdülkerim Bey soluğunu bıraktı. «Tamam... Ok çıktı yaydan... Atıldı köprüler, gemiler yandı. Oğlum Abdülkerim, ya devlet başa, ya kuzgun leşe...» Farkına varmadan elini hızla salladı: «Yok leşe... Yok leşe... Ne demek leş? İt dişi domuz derisi... Lâzoğlu yerse bu kez Sarı Paşa'yı, dünyayı attık torbaya... Beceremez de yüzüne gözüne bulaştırırsa... Cezasını çeker. Yemin etti cıv... Sıkacak son kurşunu kafasına...» Sigarayı ağzına götürürken elleri titriyordu. Çekti üst üste, dumanı hırsla püskürttü. «Canlı düşerse ellerine, söylemez.. Ele vermez arkadaşlarını. Yiğittir sapına kadar... Ağır ateşte pişirseler döner kebabı gibi, hayır, söylemez!» Gözlerini güvenle kısarak uzaklaşan gemiye baktı. «İyi akıl etti kitaba el bastırmayı bizim avanak Baytar... Sağlam olsun istersen, bir düğümden iki düğüm iyi... İki düğümden üç düğüm.» Gülmesi tutmuştu. Ziya Hurşit Kur'ana el basarken... Çünkü herifin, Allaha da, şeytana da inanmadığını biliyordu. «Olsun! Biz de inanmayız ama, arkadaşları da ele vermeyiz, Allaha şükür!..»

Gülcemal uzaklaşmış, rıhtımda kimse kalmamıştı. İnsanlar işlerine güçlerine gitmişlerdi dünyadan habersiz... Dört beş gün sonra, kıyamet kopacağını nereden bilsinler? Birine işittirmekten korkuyor gibi kısa kısa güldü. Küçük Efendi şaşıracaktı en çok... Hiç bir şey sezdirmediğine yüzde yüz emindi. «Şu kadar sezseydi gerilirdi önümüze dağ gibi... (Olmaz) deseydi, hayır, girişemezdik bu işe... Gülcemal, Sarayburnu'nu dolanmak üzereydi. «Gülcemal karı adı... Kim takmış acaba bunu buna? Kodamanlardan biri elbet! Kızının adıysa, eh olağan! Ama, kapatmasının adıysa, kıyak! Aşkolsun!»

Gemi kaybolunca her şey başarıyla olup bitmiş gibi ferahladı. Çamlıca'ya, Üsküdar'ın ahşap yığınına, Selimiye kışlasına, Haydarpaşa garına, Mühürdara, Adalara kadar bomboş uzanan durgun denize, dünyanın en büyük, en uzun ömürlü iki imparatorluğuna merkezlik eden Topkapı Sarayı'nın yeşilliğine, bunun ortasında dinç yaşlılığının haklı gururuyle kabarmış Ayasofya'ya, bir zaman, daldı.» Lâzoğlu'nun eli titremezse, bunların bellibaşlı sahiplerinden biri olacaktı. Genç yaşından beri, jandarma subayı olarak çok tehlikeli işlere girip çıkmıştı ama, başa güreşmek fırsatını hiç ele geçirememişti. Şimdi ilk defa, gerçek değerini gösterecekti. Plan basitti, kestirmeden amaca gidiyordu. En yaman yönü, kendisini en ufak tehlikenin bile dışında tutmasıydı. Aylardan beri, en küçük parçaları,

yorulmaz bir sabırla hazırlamış; İttihat Terakki'nin ünlü Millî Eğitim Bakanı Şükrü Beyi, bunun aracılığıyle bütün Terakkiperver partiyi, sezdirmeden buraya kadar getirmişti. Ziya Hurşit delisini kurup işte bugün, hayırlısıyla, düşmana saldırtan kendisiydi. Kurşun hedefi bulamazsa, suikasttan başka bir şey konuşmayan Ziya Hurşit tehlikesi ortadan kalkmış olacak, paralı arkadaşlar kabadayı bir kumarcının aralıksız haraç istemelerinden kurtulacaktı. «Herif işi başarırsa... Ki, yüzde yüz eminim, çünkü baskın basanındır. Bugüne kadar, iyi hazırlanmış hiç bir suikastın başarısızlığı görülmemiştir. Aslında suikastçılar, içerden haber vermekle ele geçer. Nasıl yedi, Avusturya-Macaristan Veliahdını, Prençip denilen on dokuz yaşındaki oğlan? Bizim Ziya Hurşit yüz Prençip eder, Lâz İsmail'le Gürcü Yusuf da cabası.. Tamamdır bu iş Abdülkerim oğlum... Gitti gider Sarı Paşa bu kez... Allah babanın top arabasına binse kurtulamaz. Ciğeri, bakır onluk etmez benim paramla...» Yan odada bir gürültü duyup şimşek gibi döndü. Elini beline atmıştı. «Hüsss! Bitiririm!» Rum oğlanı şaşkın bakıyordu. Elini yavaşça indirdi:

— Nerde kaldı senin çorbacı?

— Bilmem! İçer misiniz kahve?

— Kahve... Patronundan mı öğrendin bu oyunları köpoğlusu.. Geleli bir saat oldu.. Nerdeydi aklın? İstemez.»

Pencereye döndü, kasıldı. Bir İngiliz şilebi giriyordu limana... Yazısını seçmeye çalıştı,

— Sordum ya paşam... «İçmem» dediniz...

Oğlana anlamadan baktı. Ellerini göbeğine bağlamıştı. Yılışıyordu. Ürktüğü belli... Kaşlarını çatıp iğrenmiş gibi yüzünü buruşturdu. İnsanların kendisinden korkmalarına, evvel-eski bayılıyordu. İktidarı hırsla istemesi bundandı. Hem de olur olmaz iktidar değil, polisle ilgili... Yakalamakla, içeri atmakla, sopa çekmekle ilgili, ürkütücü, köpekleştirici soydan iktidar... İçişleri'nin çağırdığını duyduğu anda, dizleri kesilmeli herifin... Boğazı kurumalı... Çoluk çocuk, cenaze çıkıyor gibi çığrışmalı... Nolduğu belirsiz çünkü. Bunun ucunda asılmak bile var. En yüreklisi köpekleşmeli önümüzde... Tükrüğünü yutamamalı...» Farkına varmadan kasılıyor, göğsü ileri çıkıp kafası dikiliyordu. «Doldururum halkçıları Mehterhane'ye... (Doldu efendimiz... Doldu balıkistifi... Napalım?) derler. (Doldurun altta kalanlardan birazı geberene kadar) derim. Sürüsüne bereket çünkü... Koşup yazılmışlar, başlarına gelecekten habersiz...» Dişlerini gıcırdattı. «Kızarlar,

söverler ama, gizli... Canımızı almak isterler ama yağma yok! Yedirir miyim ben beni, Sarı Paşa gibi kolayca?.. Kesin bilgi ne demek? Kuşkulansam yeter...» Uzun yaşayacaktı Allahın izniyle... «Doksan yıl... Belki de yüz...» Sırtardı. Kırk üçü yeni bitirmişti. Demir gibiydi. Gözleri böyle dalgınlaşıp bakışları kurnaz çevikliklerini yitirmediği zaman çok daha genç gösteriyordu. Yumruklarını omuzları hizasına kaldırıp kaslarını kütürdetti. "Herifleri kapadım mı, ricacı gelir karıları kızları. Hele ki, oynak mantinotaları... Bildiğimiz kınalı keklik curnatasıdır bu... Beğen beğendiğini, çek kucağına... Sarışını esmeri, tombulu incesi, kızoğlan kızı, kaşarlanmışı... Varsın uğraşsın, bizim Küçükefendimiz Kara Kemal Bey, (kabina kuracağım) diye... Bizim kabina çoktan kuruldu da, işlemeye bile başladı şakır şakır... Bu işde bir zarar eden varsa, Semra Hanım... Yüzümüzü göremez olmuş kaç zamandır. Gördüğü de tatsız... Çünkü Sultan Hamit haremine çevirmişiz İçişlerini...» Birden aklı karıştı. «Dur yahu... Gülcemal’den inen karı... Vallah billah Naciye... Laz İsmail’in, Lâz Naciye...»

Abdülkerim Bey, çaresizlikle çevresine bakındı. Nasıl olup da tanıyamamıştı memleketi birbirine katan, uğruna bunca kanlar dökülen Ballı Naciye’yi?.. Tüh Allah belânı versin emi? Diyelim kalça döndürmesinden biliş çıkaramadın ya elindeki çantayı neden bilemedin?» Bu çantayı Laz İsmail’le beraber almışlardı. Bir kerecik görmüştü Naciye’yi, Lâz İsmail’le beraber, gene bu iş için, Bursa’ya gidecekleri günün gecesi Ziya Hurşit’in evinde... Görmesiyle de çarpılmıştı, «Tuh yüzüne kansız Abdülkerim, on kulaç toprağın altında olsa, kokusundan tanır adam Naciye’yi... Burcu burcu bal kokar! Bal kaç para! Amber kokar!» Geberiyordu «Ballı Naciye» diyerek o zamandan beri... Lâz İsmail’in, Naciye tutkunluğunda şakaya gelmezliğini bilmese, çoktan dökülüp saçılacaktı önüne... Hafız Burhan’ın şarkısında olduğu gibi, «Dizlerine kapanıp...» razı etmeden bırakmayacaktı. Tanısaydı demincek... Düşeydi ardına... Tam sırası... Kertesi ki, olursa bu kadar olur. «Herif, (Maaşı bilir) diye tutmuş cehennemin yolunu... Dönüşü ya var, ya da yok... Tantuna giderse duyması tehlikesi kalmaz. Başarırsa, (Canına değsin) demekten başka bir halt edemez. İsterse demesin... » Bir düdük sesiyle sıçradı. Derisi, kezzaba düşmüş gibi yanıyor, soluktan ciğerlerine sığmıyordu. Eli ağzında bir zaman düşündü. Birden davranıp şapkasına yetişti, kaptı, dışarı fırladı.

Novotni Birahanesinin koyu gölgeli bahçesinde yaprak kımıldamıyordu. Kimsecikler de yoktu. Abdülkerim Beyin iki adım gerisinde yürüyen Rum garson elleri göbeğinde saygıyla tekrarlıyordu:

— Hoş gelmişsin Abdülkerim Beyim... Keyfleriniz nasıl? Hoş gelmişsin!

Sesindeki derin sevgi, Gümüşhane mutasarrıfıyken İttihat ve Terakki'nin kıyıcı haydut çetelerine karşı, Rumları korumuş olmasından geliyordu.

— Bira mı paşam?

— Bira.

— Soğuk?

— Soğuk, Barba Politis...

— Şimdi paşam...

Belli belirsiz aksayan Politis, hızlı gitmek için, insanüstü çabalıyordu.

Bahçede kimsenin bulunmamasına sevinmiş, Politis'i görmek bu sevince, yolda yitirdiği güveni eklemişti. Bu bahçeye öğleden önceleri Alman dadılar çocukları getiriyorlardı. «Kopil şamatası dinleyecek sıramız mı bizim yahu?..» Saatine baktı. On bire çeyrek var... Bu saatte bile, burda, tanıdıklarla karşılaşmak mümkündü. Böyle bir rastlantıya uğramamış olmasını baht açıklığına verdi.

Gülcemal'in kalkınmasını penceresinden seyrettiği Rum komisyoncunun yazıhanesinden koşar gibi çıkınca, Naciye'yi bulmanın pek de kolay olamayacağını hiç aklına getirmemiş, İsmail çekip kapatmadan önce çalıştığı gizli evlerden birine başvurmayı yeterli saymıştı.

Tünelin sarsıntılı loşluğunda, gittikçe tutku haline gelen bu garip istek önce tedirginliğe, sonra enikonu kuşkuya döndü. «Bunlar Bursa'ya da gittilerdi geçende... Gene suikast için... Yer uygun değil diye, döndülerdi tersyüzü hiç bir halt etmeden » Artık, yer mi gerçekten uygun değildi, paniğe mi kapıldılardı son dakikalarda, kurcalamamıştı. «İster misin, gene tersyüzü dönsünler İzmir'den?..» Tünelden çıkınca, nereye gideceklerini bilmeyenlerin can sıkıntısıyle çevresine bakmıştı bir zaman... «Pezevenk kısmının ağzında bakla ıslanmaz. Başımız büyük bizim... Şurada bir bardak su içsek aylarca lafı edilir memlekette. (Abdülkerim Bey, Naciye'yi aramış duydun mu?), (Hangi Naciye'yi?), (Sorduğuna bak... Ballı'yı), (Neden arıyor? Napacakmış?), (Sen arasan neden ararsın? Naparsın, bakalım?)... Hay Allah kahretsin! Geldiği gün, rıhtımda duyar Lâzoğlu...» Gözünün

önüne geldi Lâz İsmail... Orta boyluydu ama domuzuna tıkızdı. Alnı dar, ön dişleriyle elmacık kemikleri fırlak... Esrar içmekten çakır gözleri her zaman, buzlu cam gibi donuk... Milletinin tersine çok az konuşur, susması korku salar yüreğe... Zenaatı adam öldürmek... Tavuk kesmekten kolay gelir namussuza bu iş... yüz elli liraya, elli liraya, hattâ, canı çekiyorsa cebinden üste harcayarak öldürür. Düpedüz hayvan... «Hayır, hayvana kurban olsun... Yılan bu... Engerek yılanı... Kurdun öfkelendiğini anlarsın. Demek insana yakınlığı var. Yılanın öfkesi anlaşılmaz!» Ürperdi. Abdülkerim Bey ancak tek başınayken korkardı. Gene öyle olmuş, aklından geçirdikleriyle boğazı kuruyuvermişti. «Yoksa salt Lâzoğlu değil, Gürcü Yusuf denilen Ezrail de beraber davransınlar tabancalarına, evel Allah!» Rahatça gülümsedi. Boğazının kuruması hatırlatmıştı Novotni'yi... Novotni'yi de hatırladın mı, Camgöz'ü hatırlamamak olmaz!»

— Buyurun Paşam...

— Sağol, Barba Politis... Birini gönderebilir misin bizim Camgöz'e?

— Camgöz?

— Dümbük Halil canım...

— Tamam... Şimdi.

— Beni söyle... Tembeldir. Kaytarmaya kalkar. «Bekliyor» desin, «Çok acele» desin... «Önemli» desin...

— Başüstüne...

Abdülkerim Bey bozuk para çıkaracaktı. Politis, «Ben veririm» diye savuştu.

Bira o kadar soğuktu ki, tadını yitirmişti Bıyıklarındaki köpükleri yumruğuyle sildi. Gerildi, yüksek sesle «İstağfurullah» dedi.

Camgöz Halil Dümbüğünü çağırmakla bugün, ikinci defa ok yaydan çıkıyordu. Laz İsmail denilen kuduz canavarla boğuşmayı, pek de ölçüp biçmeden göze almıştı. Dirseğiyle parabellum'u yokladı. «Lâstikleri çekersin ayağına... Bir köşe başına sokulursun arkadan cıııvvv. Tamam!» Tastamam böyle vurmuştu Bahçekapı'da, simitçi fırınının önünde gazeteci Ahmet Samim avanağını... «Hem Cemiyete bunca zaman istihbarat yapacaksın, hem de sonra, karşımıza geçip muhalefete girişeceksin! Yağma mı var?..» Kolaydı o zaman bu işler... Hoplayıp karakola girivermişti, o kadar... Şimdi, zordu biraz ama, öldürülen de muhalif gazeteci değil... «Sabıkalı takımından Laz İsmail denilen köpek...» Suratını asarak derin derin içini çekti. Sanki biraz önce temizlemiş gibi, Lâzoğlu'na bir an

gerçekten acımıştı. Şu anda, dünyanın en büyük korkusu içinde debeleniyordu Fukara Lâzoğlu. Gülcemal'in kamarasında... Kendisinden biliyordu, kıyıcı adamın nasıl korktuğunu... «Herifi ateşe sal... Uğruna en korkunç ölümü göze aldığı kapatmasına yüreğini boz! Hayır, adam değiliz biz... Adamlık ne kadar uzak bizden...» Suratını asmak istediği halde, bıyığı altından kurnaz kurnaz gülümsedi. Kendisini eleştirmek tedirginliğini bastırmıştı biraz... «Kabadayı geçiniriz. Kabadayılıkta, tanışların dostlarına iştahlanmak var mı, tüh yüzüne!»

Sigarayı paketin üstüne seri sert vurup yaktı. Esaslı hiç bir şey düşünmeden boş masaları saymaya başladı, yarısında usandı. Suratı yavaş yavaş asılıyordu. «Nerde kaldı Camgöz kodoşu?.. » Bira içti. «Bunca önemli işlere girdik çıktık. En çetin yerlerde, en çetin sıralarda valilik ettik. Atamadık üstümüzden kabadayılığı... Külhanbeyliği... Hakkı var Küçük Efendimizin, geçemedik komitacılıktan devlet adamlığına...» Biraz kaşarpeyniri çiğnedi. Tatsız... «Hovardalık mı etmekteyiz yahu... Karıyı vaporda gördük, işimizin ardını kovalıyoruz!»

Biri uzanıp baktı kapıdan, hemen çekildi, Abdülkerim Bey dalgın olduğundan seçememişti herifi... Gözleri birden keskinleşti, «Sivil polis miydi sakın?» Aklında kalan görüntüyü zihnindeki kalıplara getirip götürdü. Yok... Atik davranarak kalkıp baksaydı hemen anlardı. «Taharri memuruysa, mutlak saatına gözatar. Çünkü rapor için şart...» Aslında, mutasarrıflık, valilik yapmamış, bütün bu makamlarda düpedüz polislik etmişti. Yaratılışında, hem kolayca adam öldürecek kadar suça yakınlık, hem de, sinirlerini hiç zorlamadan adam kovalamak, hafiyelik, türkçesi fermada, kuyruğunu yarım saat hiç kımıldatmadan av gözleyen kopoyluk vardı. Dirseğini masaya dayayıp çenesini eline alarak, farkında olmadan kasıldı. «Nerde kaldı bu teres? Kulağını kessem haksız mıyım...» Biradan içti, sigaradan çekti. «Ya benzetmeye getirdikse... Naciye kahpesi değilse gördüğümüz yavru?» Saatına baktı. «Yanıldıksa, Naciye Sultan şimdi, sevdalısının koynundadır. Belâlısı basıp gitti. Dakka sektirir mi? Hay Allah... Ulan Camgöz, alacağın olsun!» Aklından geçirdiği gerçekmiş gibi telâşlanmıştı. Bu telâşla, pek ilgilenmedi bahçeye giren karıyla... Karı bakmış, yürümüş, duralayıp bir daha bakmıştı, ikinci bakış, enikonu kışkırtıcı... Hafiften gülümsedi de belli belirsiz, baş bile eğdi. «Oğlum nedir? Bahtımız neden gürledi, bizim bugün? Karı, sarışın... Belli ki Varangel ordusuyle İstanbul'a dökülen haraşolardan... Haraşo ama, ne

haraşo!! Düpedüz ilik... » Eğer başında, Naciye belâsı olmasaydı, kapıldı gittiydi. Bunun da kalça yuvarlaması Naciye’den üstün değilse de, büsbütün alçak da hiç değil! «Aman nedir o? » Karı güneşten geçiyordu «İncecik entarisinin altında, şart olsun, hiçbir şey yok... Anadan çıplak bu rezil... E peki... Çıplaksa, bu göğüsler nasıl bir göğüsler? Kaç yaşında ki hiç farımamış? Can mı alacak gündüz ortasında?.. Polis yok mu yahu? Erkek milletine imdat eder sorumlu hiç yok mu? »

Haraşo hanım karşıya oturmuş, ayak ayak üstüne atıp her yanını, oyluklarına kadar, ortaya sermişti. «Hayır, dayanmak mümkün değildir ve de, bu durumda dayanmamak da hiç mümkün değildir, arkadaş!..»

— Sabahın kalimera Abdülkerim Abimiz, hayrola!

— Höst! Ödümü kopardın! Neredesin bunca zaman?

— Haberini alınca koptum geldim. Buyur, emrin?

— Geç şöyle...-Politis’e döndü- Bira gelsin... Soğuk...

Ünlü pezevenk Camgöz Halil yılıştı:

— İznin olursa. Abdülkerim Abicim, biz konyak içelim ki, bütün gün konyak gitsin!..

— Duydun ya, Barba Politis... Haydi çabuk...

Camgöz’ün oturmasıyla, kabasına iğne batmış gibi «Aman» diyerek sıçraması bir oldu.

— Aman Abdülkerim Abi! Amanı bilir misin? Kırılası camgözüme inanayım mı? Kimdir o? Bakıver oh beyim... Karşıdaki, sakın, dünya güzeli matmazel Nadya olmasın? Bulgurcu’nun milyonunu tüketip herifi hasır üstünde koyan Prenses Nadya hazretleri... Tamam! Kendisi... E peki, ne işi var, sabah sabah bunun burada? Şimdi hiç şüphem kalmadı, Abdülkerim Abi, rahmetli validemiz hanım, seni Kadir gecesi doğurmuş...

Prenses Nadya hazretleri, kendisinden söz edildiğini sezmiş, tatlı tatlı gülümsemeye başlamıştı.

Abdülkerim Bey, Camgöz’ün, kendisini kabaca yemlemeye getirdiğini anlayıp şakadan somurttu:

— Ulan Camgöz...

— Aman efendim... Durmaya gelmez, duracak zamanlarda değiliz. Çağıralım gelsin... Namussuzum şıp, kaptırırız birine... Kıyamete kadar yanarız.

— Oğlum Camgöz Halil, sen beni birine mi benzettin?

— Dur ki tosun abicim... Yahu benim aklım dağılmış... Bu demincek nerden çıktı, bil bakalım? Resmen şehir hamamından çıktı, şerefsizim! Bizimkinden, söylemesi ayıp, hamam takımlarını istediydi, biraz önce... Keselenmiş temizlenmiştir ki, yeme de yanında yat... Şuna bak şuna! Gözleri süzülmüş... Neden süzülmüş? Kokucudur da ondan süzülmüş... Kokucu karı kendin bilmez değilsin ya, beyim, kızgınlıkta on karıya bedeldir. Ayrıca bizimki, hamam tavında... Bizim oralarda, »Hamam kızlığı» denir ki, gerçek kız ehli kız, eline su dökemez. Aman davranalım, hoyratın birine kaptırmayalım. Canım sıkılır benim, değerli karılar, hoyratlara düşerse... Evet, şart olsun, kokaini çekmiş... Hemi de imanına çekmiş... Kendin bilmez değilsin ya, kokocu karının ustası, açlığına denk geldi mi, top çeliğini eritir de, kaynar sütü ossaat dondurup abanoza döndürür. Bakmalara hele bakmalara. Dikkat isterim bu bakmalara... Gözüne kestirdi çünkü... Yiğit olduğundan yiğidi tanıdı şıpınişi... Prensliği essahtır bunun, şeceresini gördüm. Su katılmamış çar yeğeni... Pahasını ister misin? Erkeğin katısına meraklıdır bu... İnişi binişi güçlü Osmanlıya gayet meraklıdır. Bizimkine anlatmış geçende sarhoşluğuna gelip... Demiş ki, «beni bu işe, öz amcam olan prens alıştırdı, daha on yaşımın içindeyken» demiş... «O sebepten bişey söylemez bana körpeler!» demiş... «Görgüsü derin, kanı biraz serin olmalı ki, benim o sıradaki hızıma dayanmalı» demiş... «Acemi öğretmek ödevi de, evet, karı kısmına verilmiştir. Kutsal Meryem anamızın emriyle ama» demiş, «Elliyi aştıktan sonradır» demiş... Bu böylece, şimdi, yirmi iki, yallah yallah yirmi üç...»

Başka zaman olsaydı, Abdülkerim Bey sözün burasına kadar sabredemez, söylenenlerin yalan olduğunu da bilse, karıyı bileğinden tutup sürüklerdi. Fakat şimdi, aklı Naciye'ye takılmıştı. Gözü dünyayı görmüyordu.

— Çağırayım gelsin mi, Abdülkerim Abi, çakayım mı «gel» işmarını?

— Ulan kör şeytan... Boş bulunsak, bu dillerle bizi kündeden attındı köpoğlusu... Höst! Günaha sokma beni sabah sabah...

— Vay başıma!.. Ne zamandır günah oldu, cennet yemişleri? Allahımızın özenerek yarattığı huri kızları?

— Kes dedim, teres...

Camgöz, tek güzünü bir zaman kırpıştırdı. İyi tanıdığı Abdülkerim Beyin hiç heveslenmediğini anlayınca gerçekten şaştı:

— Nedir peki?.. Niyetli değildin de neden istedin beni, yel yeperek?

Abdülkerim yalandan içini çekti:

— Bizim başımızda... «Ateş yanıyor» diyecekti. Hemen değiştirdi:- münasebetsiz bir iş var. Ahbap hatırı... Boş versen olmaz. Yoksa, bunca lafı ettirir miydim, böyle has malın karşısında?..

Camgöz'ün güzel haraşo için dedikleri, Naciye'ye duyduğu isteği kat kat arttırmıştı. Üst üste yutkunuyor, zanaatında çok usta olan rezil Camgöz'ü pirelendirmeden derdini nasıl açacağını hızla araştırıyordu. Birkaç kez dilinin ucuna kadar gelen Naciye adını yutmuştu. Öksürdü;

— Yaksana bi cigara... Yak canım... Seni istememizin sebebi... İsmail vardı ya bizim... İsmail... Bildin! Kapalıçarşı'da güpegündüz kuyumcuyu vurup dükkânını soyan...

— Bilinmez mi Lâz İsmail Abi... -Camgöz'ün sesi biraz ürkekleşmişti. Çekinerek sordu:- Nolmuş İsmail Abiye? Bir emri mi var?

— Emri... -Durakladı:- Bana lâzım İsmail... Nerde onun evi? Sen bilirsin!

Camgöz, canlı gözünü Abdülkerim'in yüzüne tabanca namlusu gibi, dikmişti. Hiç kırpmadan bakıyor, kırk tarakta bez dokutan Abdülkerim Beyin kanlı kaatil, itoğlu it Lâz İsmail'le bu sıra, ne işi olabileceğini çıkarmaya çabalıyordu. Ayrıca böyle adres madres vermelerin hiç beklenmez belâlar getirdiğini de bilmez değildi. Duraklayarak konuştu:

— Valla Abdülkerim Abi... Çoktandır gördüğüm yok... -Abdülkerim Beyin suratı bîrden karışıp domuzlaşınca kekeledi:- Diyeceğim... Evet, önce oturduğu yeri bilirdim. Senden saklım yoktur, bikaç kez karı marı istedi, götürdük. Sonra, duydun elbet, Feridiye'deki Karnıyarık Foti'nin evinden Naciye'yi çekti, kapattı. Bu Lâz kızı Naciye... Ballı diye bilinir memlekette... Hakçası değerli karıydı. Gene de, paşa kızlarına değişmem. -İçini çekti:- Ne fayda ki, Lâz İsmail'in korkusundan, hovardalar, oturduğu sokağın ağzından bakamaz oldular. Bilmem sonu neye varır bunun?

— Nerde bu sokak? Evin numarası kaç?

— Valla...

— Sokak dedim, dümbük, numara dedim... –Sesi Camgöz'ün kanını donduracak kadar korkunçlaşmıştı: -Hadi... Canımı sıkarsan... Sıkıldı mı bilirsin naparım!

— Şart olsun Abdülkerim Abi... -Yardım arar gibi çevresine baktı:- Aslında, şart olsun haberim yok... Bizimki gider gelir. Çok mu lâzım?.. Hemen mi? Yarına kalsa kolaydı.

— Daha söylüyor! Fırla... Al gel... Geciktin mi, kulaklarının ikisini de keserim bu kez...

Camgöz işin Şakaya gelmeyeceğini sezip sıçradı, «Şimdi... Şipşak» diye, harmanlayarak koştu.

Abdülkerim’1e Nadya bakışıp gülüştüler Camgöz hiç abartmamıştı. Mal meydanda... Karı gerçekten değerliydi. «Nolur şununla karşılıklı birer bira içsek?..» Aklından geçenle büyü bozulacakmış, ya da büyülenip erkeklik gücünü yitirecekmiş gibi ürktü. Gözlerini hemen kaçırıp somurttu. Yumruklarını sıkarak beklemeye başladı.

Camgöz dümbüğünün eve boşuna gittiğini, ya da hiç gitmeden şurada iki dolanıp geleceğini dini gibi biliyordu. «Niyeti ayak kirasını biraz arttırmak... Gidi rezil!...»

Naciye gözünün önüne gelince yüreği ürperdi, derin derin soludu. Korkulu işlerin içindeyken apansız tutuyordu bu kadın açlığı, ne kadar da zorlasa gemleyemiyordu. «Tersine... Basılmaz, böyle kudurur. Allahın hikmeti canım! Töbe töbe!..»

Güvertede Ziya Hurşit’in biraz gerisinde Gürcü Yusuf’u görür gibi olmuştu. «Demek İsmail çıkmadı. Neden çıkmadı? Çünkü, giderayak Naciye’nin çöktü iman tahtasına... Çökmüştür yüzde yüz... Nerden mi bildim? Kendimden...»

Kapıdan yılışık yılışık sırıtarak giren Camgöz Halil’in yaklaşmasını oturduğu yerde bekleyemedi. Sıçrayıp kalktı. Adresi iki kez tekrarlattı, masaya bir lira atıp «Hesabı gör! Üstü senin» dedi, yürüdü.

Ensesi enikonu morarmıştı. Uçuyordu Abdülkerim Bey Abi... Camgöz Halil, zenaattan gelme bir sezgiyle meselenin cici mama üstüne döndüğünü anladı. En büyük insanların bile karı tutkunluğuna düştükleri zaman bu kadar güçsüz olmalarına çok acımış gibi başını sallayarak içini çekti. Barba Politis görününce lirayı saklayıverdi. «Para bırakmayı unuttu» demeye karar vermişti birdenbire... Bu aklı pek beğenerek Nadya’ya göz kırptı.

II

— Kimdir o? Ne demek, «ben?..» Yoluna git edebinle... Yararım kafanı terliği çekip... Ne dedin, ne dedin? Hangi Abdülkerim? Abdülkerim Abi kim? Yok benim öyle abim... Ziya Hurşit Abinin evindeki mi? Dur

bakiim! Açıl biraz... Açıl yüzünü görelim! Vay Abdülkerim Abi... Noldu? Yaramaz bir şey mi? Dur geldim!

İttihat ve Terakki’nin ünlü fedaisi Abdülkerim Bey, Naciye kahpesinden, her çeşit «ruspi» numarasını beklemişti de, sokağın ortasında boy hedefi isteyeceğini hatırına getirmemişti. Utançla gülümseyerek, «Gören oldu mu?» diye komşu pencerelere bakıp kapının saçağı altına sığındı. Sokağa sapıp numaraları sayarken içinin derinlerinden sırasız bir pişmanlık başlamıştı. Çoğu zaman, böyle bulaşık işlerde, pişmanlık arkadan gelirdi, ok yaydan çıkınca... «Noldu, peki? Yıldık mı, sakın Lâzoğlu’nun kıyıcılığından... İster misin, korku tutuğu olup... Gebertirim, şart olsun İsmail alçağını... Kalbura çeviririm...» Sinirli sinirli güldü.

Kapının açılması gecikiyordu. «İster misin, niyetimizi sezsin de bulaşık suyunu boca etsin başımızdan aşağı... Memlekete türkü oluruz ki, bir vagon tuvalet sabunu paklayamaz!..

— Dur geldim Abi... Kusura bakma... -Kapı, demir gürültüleriyle açıldı. Daha doğrusu bir adam girecek kadar aralandı: -Hayrola!... Şaşırdım sağımı solumu... Yıkanmıştım söylemesi ayıp... -Kanadı örtüp sürgüyü sürdü: -Buyur! Çıkarma papuçlarını... Geç geç... Hacı evi değil ki, namazımız sakatlansın!...

Sesi biraz boğuktu ama, doğruca yüreğe vuruyordu. Ağır bal şerbeti gibi bayıltıcı... «Ya da bize öyle geliyor.» Yüzünü seçmeye çalıştı. Taşlık adamakıllı karanlıktı, «Tutup öpsem mi?» İstemeden böyle bir iş yapacakmış gibi irkildi, «Delirmeyelim! Biri varsa evde... Bağırır da yedi mahalleyi başımıza toplarsa... Toplar mı toplar...» Taşlık uzaktan uzağa sabunlu su kokuyordu. Boğazını temizlemek için öksürdü, kısa kısa güldü:

— Buyurun! Pek de karanlık burası...

— Rahatsız ettim Naciye Hanım... Kusura bakma... Yoktu başka yolu...

— Neymiş... Neymiş başka yolu olmayan?

— Hele çıkalım yukarı...

— Söyle, oh Abdülkerim Abi, çatlarım meraktan ben.

— Kolay...

Daracık merdivenden, mini mini bir sofaya çıktılar. Oda kapısı açıktı. Abdülkerim, ilk bakışta, şaşılacak kadar yüksek gelen geniş karyolayı gördü. Solukları sıklaştı.

— Nasıl buldun burasını Abdülkerim Abi? Hiç geldin miydi, bizimkiyle?

— Buldum... Bulurum ben... -Sesi pürüzlüydü:- Ben aradım mı, bulurum! -Pencerelerin kafesli olmasına sevindi: -Bulurum...

— Geç otur... Sıcak di mi? Galata'ya gittim geldim, terledim denize düşmüşüm gibi... Baktım, suya girmeden olmayacak...

Abdülkerim Beyin bulanık bakışlarından ürkerek sustu. Yıkandıktan sonra, saçlarını taramış, omuzlarına bırakmıştı, yanakları pençe pençe... Mis gibi... Gözlerini hızla kaçırarak sedire oturdu. Tuttuğu soluğu hışırtıyle boşalttı.

— Nerden bu geliş Abi, uzaktan mı epeyce?.. Sıcakta yürümek zor... Nedir, hayrola?

— Nereye gittin Galata'da sen?

— Nereye mi? -Naciye binden tetikleşti:- Hiiiç... Pazara çıktım.

— Galatada mı sizin pazarınız? Ne işin vardı Gülcemal vapurunda?

— Sen nerdeydin? Görmedim. Geçirmeye mi geldindi?

— Ne götürdün çantada...

Naciye'nin iri kara gözlerinden korku kırpışması geçti.

— Hiiç... Götürmedim bişey...

— Naciye Hanım... Sana mı inanayım, gözüme mi?

Naciye kaşlarını çatarak edepsizlenmeye hazırlanıyordu. «İsmail'in dediği doğruysa, şirretlendi mi, karnına on beş mermi doldursan, yakanı pençesinden alamazmışsın!»

Abdülkerim gözlerini kısarak güldü:

— Gel otur... Bak ne diyeceğim... Geç şöyle...

— Neymiş? Lâfı ağzında geveleyenleri sevmem. İşim harbi benim. Saklım gizlim yok... Korkum da yok...

— Korkmadığını bilirim de, ondan buraya geldim Naciye Sultan! Hele otur.

Naciye oturdu. Erkekten sakınmayı çoktan unuttuğu için, ince sabahlığı açılmış, yumuk dizleri görünmüştü. Ayakları da, zevkle öpülecek kadar biçimliydi

— Niçin İzmir'e gittiklerini söyledi mi sana İsmail?

— Yok... Sormam ki söylesin... Dinlemem ki anlatsa da... Ne vazifem... Erkek işine karışmayacak akıllı karı... Ziya Hurşit Abimle

gidiyor. Akıllıdır Ziya Abi... Kötü işe sokmaz arkadaşını... Bana acır çünkü.»

Bir an daldı, tatlı bir şey hatırlamış gibi gülümsedi, sonra, içinden geçirdiklerini karşısındakinin sezmesinden korkmuş gibi boynunu büktü. «Vay canına... Geç kalmışız, tadına bakmış bunun Ziya Hurşit nâmerdi.» Birden canı sıkıldı. Karıcı değildi Ziya Hurşit ama, bu Naciye, belli ki hovardanın domuzu. «Canı çektiyse, İsmail'i biyere salıp çullanmıştır bizimkine» Çullanırsa, evet, Yusuf Peygamber dayanamaz bunun baskınına... »

— Neye daldın? Bişey mi oldu? Kötü bir işe mi gittiler bunlar?

— İşin kötüsü olmaz Naciye Sultan bu bir... İkinciye... Tembihledim rezilleri... «Naciye kızı karıştırmayacaksınız» dedim. «Alamazsınız yakanızı elimden» dedim. Bakma sen, akıllı görünse de, kulak asma Ziya Hurşit'e... Kumar yangınıdır anadan doğma... Çıkarı oldu mu, hiç bakmaz, babasını sürer ateşe...

— Aman... İsmail'i sakın?..

— Hey akılsız... Kendini düşüneceğine...

— Nolmuş bana? Nolmuş dedim, ölümü öp!..

— Bombalarla tabancaları sana taşıttılar değil mi, yiğitliğine güvenip?..

— Haberim yok... Bomba da neymiş?.. Ömrümde görmedim. Sen bakma, Abdülkerim Abi, memlekette boşuna çıkmıştır benim adım! Tabancayı duvarda görsem bayılırım korkudan... Değil ki, çantada taşımak...

— Aferin! Ziya Bey mi öğretti bu akılları?.. Nerde öğretti bakalım?

— Kimse öğretmedi, ilgim yok benim Ziya Beyle».

— Nerde verdi bu dersi. Yahu siz delirdiniz mi? Dilekçe mi verdiniz, «Bizi mahpusa atın» diye?..

— Ne mahpusuymuş? Başıma gelenler... Yakalandılar mı yoksa, Abdülkerim Abi, bir muhbirleyen mi oldu?

— Sen bana güvenip doğrusunu dedin mi ki, soru soruyorsun...

Naciye kurnaz bakışlarla yüzünde bir şeyler araştırıyordu.

Abdülkerim lafı olmaz yerlerde dolaştırdığı için, kızmaya başlamıştı kendine... Bu konuyu kısa kesmek istedi:

— Görüp tanıyan olmadı ya, vapurda seni?

— Kim tanıyabilirmiş peçesi örtük karıyı, açılıp saçılmayınca?...

— Biz nasıl tanıdık... Uzatma... Soran olursa, vapura mapura gitmedin... Hele, hiçbir şey götürmedin. Gitmedin çünkü, İsmail nereye gittiğini söylemedi sana...

Naciye yalancı olduğu pek belli bir telâşla elini yanağına kapattı:

— Noldu? Ne var allasen, Abdülkerim Abi?,.

— «Kızı bu işe karıştırmayın» dedim, dinletemedim! -Çok canı sıkılmış gibi başını salladı- Neyse olmuşun kötüsü olmaz. Dediğim gibi, polis molis sorarsa, görmedim bilmem...

— Başıma gelenler... Aman Abdülkerim Abi... Korkarım ben... Polise götürürlerse ödüm kopar benim... -Birden atılıp ellerine sarıldı:- Verme beni polise, nolur, Abdülkerim Abi... Vermezsin istesen... Ben duydum, ipten adam alırmışsın, gönlün olursa...

Yanağını avcuna sürüyordu. Abdülkerim, böyle sırnaşmayı hiç beklemediğinden hem şaşırmış, hem de biraz ürkmüştü. Karının sulusunu, hele bu yoldakilerin cıvığını hiç sevmezdi. Naciye’yi o kadar hırsla istemesi, dostunun yanındayken kabadayı görünmesindendi. «Karının sulusunu tavlamak kolaydır da, deflemek zordur. Dolaşır ardın sıra... Sızlanır, asılır. Kıskandıracağım diye başını belâya sokar.»

Bu odada karı, birden İsmail gibi çetin bir haydutla dalaşmaya değmeyecek kadar bayağılaşıvermişti.

— Sen korkmazmışsın it köpek takımından... Yolunu kesemezmiş senin değme kopuk... Camgöz dedi ki geçenlerde, «Yeni yetmeler kaç para» dedi, «Turşucu Cemal, Aksaraylı Mükerrem, Arabacı Kör Ömer bile çiğneyemez gölgesini» dedi. Polise vermezsin beni. Vermezsin öyle ya?

Abdülkerim, avcundaki yanağı hiç istemeden sıktı:

— Neden çıkmadı İsmail güverteye? Kamarada naptınız?

— Kamarada mı? -Bacaklarının arasına diz çökmüştü. Aşağıdan yukarıya dikkatle bakıyor, soruyu anlamaya çalışıyordu: -Hangi kamarada? -Gözleri yavaş yavaş baygınlaşıp yüzü pembeleşti:- Kayıptan bilici misin, Abdülkerim Abi, hüddam sahibi arap bakıcı mısın? Nereden bildin kamarada olan işleri?..

— Bilirim ben..- Abdülkerim kasıldı:- Yıktı mı herif seni giderayak Gülcemal’in yatağına?- Birden huylanmıştı. Dizleriyle tombul omuzları sıkıştırırken, kulunç kırar gibi ensesini kuvvetle mıncıklıyordu:- Naptı haa? Naptınız?

— Boş ver! Hiç kıymeti yok.

— Kıymeti yok mu? Deme... Kalıbının adamı değil mi, sakın?

— Hiç... İştahlandığınla kalırsın...

— Serçe kuşu cinsi desene.

— Serçeyi bilmem... Noluyor, demene kalmaz, bakarsın ki, dönüp uyumuş bile...

— Vah vah... Neden kapatır senin gibi karıyı böyle sümsük, haddini bilmez de?..

— Ben İsmail belsizine düşecek karı mıydım? Paranın gözü kör olsun! Erkekten bahtım kapalıdır benim. Bulamadım çapı çapıma uygununu. Beni bu yollara düşüren de zebunun biriydi. Abdülkerim Abi, nasıl güç yetirdi kızlığıma şaşarım, şimdi bile hatırladıkça..

— Kaç yaşındaydın?

— Bilmem... On iki, on üç...

— Elverir. Senin gibi cins karı, bu geçidi geçerken yardıma koşulur var gücüyle... «Fıkaraya imdat gerek sevaptır» diye zorlatır. Ziya nasıldı. Ziya?..

— Hangi Ziya? -Gözlerini ürkerek kırpıştırdı:- Ziya yok... Gençliğime doymayım, yok...

—Yalan mı söyledi bize, demek?..

— Söyledi mi? Yemin ettiydi oysa...

— Yemin... Kumarcının yemini mi olurmuş bre Naciye Sultan? Evet, inandım, erkekten yana, bahtın kapalı... Ballı karısın, halbuki, değerli karısın.

Naciye yüzünü, Abdülkerim Beyin karnına bastırarak baygın baygın inledi:

— Boynumu kopardın... Ohhhh... Ellerin kırılsın...

Abdülkerim, kadını saçlarından kavrayıp ayağa kalkmaya zorladı, sabahlığı yavaş yavaş sıyırdı.

«Orduyu bırakıp mebusluğu seçen paşalar üniformalarını giymişler... Ayaklarında rugan çizme... Bellerinde kılıç... Göğüslerinde kordon, silme nişan... Hazıroldalar... İttihatçıların ünlü Eğitim Bakanı, şimdinin İzmit Mebusu Şükrü Bey telgraf okuyor. Telgraf İzmir’den... Yıldırım... (İş tamam. Şehre hâkimiz. Asker bizden. Yaşasın İttihat Terakki)- imza: Lâzistan Mebusu Ziya Hurşit, Sarohan Mebusu Abidin... Paşalar bir ağızdan (yaşasın) diye bağırdılar. Abdülkerim, sevincinden ağlıyor.

Nerdense Naciye orospusu peydahlandı yanında... (Nasılmış kahpeee... Yalan mıymışım?)... (Doğrusun Abdülkerim Abi.), (Ulan kahpe... Abilik mi kaldı?)... Sokuluyor bunca adamın içinde... Ağzını kuş ağzı gibi açarak kulağının memesini arıyor... (Hööööst! Çarparım! Başlama!), (Nolmuş? Canım çekti. Acıman yok mu bana?.. Dur biraz... Bir dişlemcik aliiim!), (Ulan utanmaz! Bi gören olursa?), (Görsünleeer... İslamın işi açık... Ölümü öp)... Bakıyor karı çıplak... Anadan doğma... Tere batıyor utançtan... Bakıyor kurtuluş yok, çekiyor parabellumu, dolduruyor kurşunları Naciye'nin karnına... (Aferin) diyor paşalar, (Geçti karıların arsızlık çağı... Nurol!) diyor Şükrü Beyin sesi... (Geçin orduların başına, paşalar, sıkı durun!)... Dönüyor kendisine... (Yanına yeterince fedai bul... Bas müdüriyeti... Al polisi eline.» Şehri muhkem zaptet! Unutma, başkentimizdir bundan böyle güzel İstanbul!) Nedir o? Allah Allah! Ömer Naci merhum değil mi, Eğitim müdürlüğünün merdivenlerinde, (Yaşasın Millet! Yaşasın vatan! Yaşasın İttihad-ı Terakki) diye yırtınan?.. Tamam, Babıâli baskını bu... Ama bu kez ak atın üstünde Enver yok, kendisi var!. Atlıyor binek taşına, elinde parabellum... Dalıyor içeri canavar gibi, (Davranma Serasker) diye naralanarak... Dan dan dan... Oooh, mis gibi barut kokusu... Yerlerde leşler... Kan gölcükleri... (Aman efendim, suçum ne?), (Şapka giymek, hınzıııır)... (Ya benim?), (Yüzü açık gezmek şırfıntı)... Asılacakların listesini getirmişler... Elinde kırmızı kalem... Gitsin mi, gitmesin mi? Çarpmayı çektikleri darağacına... Kırmızı kalem adların üstünde geziniyor ezrailin tırpanı gibi... Bir sevinç patlıyor yüreğinde, gelip gırtlağında yumrulanıyor. Kaç yıldır hasretti bu güce... (Ot gibi yaşamakta helâvet yok, oğlum Abdülkerim! Zerafet hiç yok... Derya gibi köpürüp çalkanmayınca... Yağlı ilmeğin altında hüner göstermeyince... Ölüme elense çekip doyasıya peşrev atmayınca... Babayiğite yaraşır çetin vartalar atlatıp yırtıp hoplayıp iktidar koltuğunu kapmayınca... (Bunları böyle yazasın tarihçi başı... Gördüğün gibi yazasın Ahmet Refik Bey... Bu seferi önceki sefere benzettin mi, gittin bil ve de bittin bil! Enayi değilim ben... Tarihi kendi okumayan eşşek!) Telefon mu? Bakıver Rasim Can! Bu kadarcık işi bana düşürünce kaça alırım ben senin eşşek baytarlığını... İsmail mi bulunmuş? Hangi İsmail? Lâz (Biz büyük işden gelmekteyiz... Abdülkerim Beye götürün beni) mi diyormuş? Ne güzel! Napacakmış beni? Bak ne dersin... (Peki) desinler, getirirken, bir uygun yerde sıksınlar kurşunları ensesine, yuvarlasınlar leşini... Ne yazmış dedindi. Cemal Paşanın Kurmayı

Ali Fuat Bey, bizim Çerkez Ahmet için? (Kenef kâğıdıdır bunlar, kullanıldı mı, yallah kubura) yazmamış mıydı? Koca kurmay albaydan iyisini mi bileceğiz?.. Nedir o? Ne demek, (Her yer karanlık?) Türküsü mü? Kes... Boşver...»

Abdülkerim Bey gözlerini zorla açtı. Soluğu ağzına sığmıyordu. Tere batmıştı, Sarsalayan Naciye'ye, tanımadan baktı:

— Nedir? Kimsin?

— Aaa... Sapıttın... Tanımadın mı beni? Hırıldadın da korktum. Biri öldüydü, vaktiyle koynumda...

— Kim?

— Kim olur? Müşteri.»

— Saat kaç?

— Bilmem... Erken daha...

Abdülkerim el yordamıyle sigara paketini aradı. Gecenin rakı sofrası, daha ortada duruyordu karmakarışık, fonograf komşuda Hafız Burhan'ın «Her yer karanlığını» çalıyordu. Naciye anadan doğma çıplaktı.

— Sırtına bir şey alsana kahpe...

— Almicam işte...

— Kız sen... Ulan canıma mı kasdettin canavar?

Bir saat sonra çıkmak için oturduğu sedirde konyak içerek, sevişerek akşamlamış, iğrenerek gittiği Laz ismail'in karyolasından dört gece üç gündüz çıkmamıştı. Sigaradan çekti. Boğulur gibi öksürdü. Ağzının pasını zorla yutkundu.

— Verim mi bi konyak?

— Git işine cadı...

Naciye komodinin önüne çömeldi, konyak şişesini çıkardı. Masaya gidip kadeh aldı. Anadan doğma olduğu halde, giyinikmiş gibi rahattı. Güneş çizgilerinden geçtikçe, derisinin kar gibi aklığı göz kamaştırıyordu.

— Dikiver şunu...

— Höst! Öldürmeye kastın mı var beni?... Defol!

— Dikiver kuzucum... Nasıl iyi geldi dün sabah... Sen di misin, gece dua eden bırakmadım diye...

— Yağma yok... Öldüm imansız...

— «Beni bırakma» diyen kim? «Gidecek olsam, tabancayı göbeğine dayasam, bırakma sakın» diye yalvaran, köpek gibi, ayaklarımı öpen?..

— Höst rezil... Serhoşluktur, o... Arabacılık değil...

— Dikiver hadi, kolum koptu. Korkma zehir yok... İstersen ben içeyim yarısını...

İçti, şeker emer gibi damağını şaklattı.

— Bal... Can suyu... Dikiver... Küserim ama... Yapmam istediklerini, valla billa... Yalvartırım sabaha kadar... İç hadi... İç! Ölümü öp...

Göğüslerini germişti kalkan gibi... Abdülkerim, kadehi dikti.

Günde üç kere gitmeye davranmış, her defasında, bu dayanılmaz «Ölümü öp»lerle gevşeyip kalmıştı. Namlı hovardaydı. Saçının teli kadar karı yazılıydı defterde, her cinsten, her mezhepten... En azgınlarına pes ettirmiş, «Söz yok! At da yaraşır mızrak da yiğitim» diye alnından öptürmüştü. Bu Naciye kudurganı gibisi, hayır, listede yok... Belâ bu... Düpedüz afat ve de erkek yamyamı... Usta hovarda olduğundan bir görüşte karının yamanlığını, yanardağlığını sezmişti. Gülcemal'i uğurlarken, kudurup dellenmesi, kızana gelmiş it gibi hırıldayarak uğraması bundandı. «Kusasıya doydun... On dakika içinde pençesinden çıkmaya bakacaksın. On dakikayı saniye geciktirdin mi, bitti. Kavrar yıkar, çöker iman tahtana... Bir de bakarsın ki, it gibi yaIvarmaktasın...»

— Oh yağ bal olsun... İliklerine kuvvet...

Karyolaya oturdu. Elini ince örtünün altına soktu.

— Nasıl? Yaradı mı? Dur ölümü öp... Dur bakiim.»

Kadehi alıp komodinin üstüne koydu. Dilini sivriltip dudaklarını yalayarak hazırlanırken kapı çalındı.

— Aldırma Tosunum, koca karıdır. Baktı açılmıyor, gider biraz dolaşır gelir! Keyfimize bakalım biz!

Kapı zorlu çalınıyor, kocakarı çalmasına da benzemiyordu.

Abdülkerim, «İsmail geldi» diyerek can havliyle davrandı, karıyı üstünden hışımla itip yastığın altından tabancayı çekti, güven tetiğini hınçla boşalttı. Giyinmeleri imkânsız olduğu için vuruşmaktan başka çare yoktu. Naciye tabancayı görünce belâlısını hatırlamış, külçe gibi yere çökmüştü:

— Eyvah İsmail... Öldürür bizi...

— Suss... Bi halt edemez.

Ayaklarının ucuna basarak pencereye gitti.

— Naciye Hanım... Abdülkerim Bey... Öldünüz mü be?

— İsmail değil... Hay Allah belânı versin emi Baytar!

Abdülkerim, Baytar Miralayı Rasim'i sesinden tanıyınca hem çok kızmış, hem çok sevinmişti. Cama vurup bağırdı:

— Dur patlama... Baytarların yüz karası...

Baytar albaylığından emekli Rasim Beyin suratı asıktı. Bunu Abdülkerim, kapıyı geç açmalarına verdi, gönlünü almaya çalıştı:

— Kusura bakma Baytar, uyuya kalmışız.

— Kuyuya düştün sandım -karmakarışık içki masasına bakıp yüzünü buruşturdu: -Tamam! -Naciye'yi tepeden tırnağa süzdü. Hatırlamaya çalıştı:- O kadar derin mi bunu indirdiğin kuyu, çıkamadı bitürlü?

Baytar Rasim Bey Teşkilâtı Mahsusa'nın bellibaşlı şeflerinden olduğu halde, gençliğinden beri giyime kuşama hiç önem vermezdi.

Abdülkerim'in gösterdiği saygıyı daha farketmediği için, Naciye bu kılıksız herifin somurtkanlığını da, kocaman bir Abdülkerim Beye akran muamelesi ederek çıkışmasını da yadırgamıştı. Tam edepsizleşecekken Abdülkerim atılıp önledi:

— Rasim abimizdir bu... Canımız ciğerimizdir. Yiğitlikte pirimizdir. Konyağı hemen yetiştirmedin mi, heyvahtır hâlimiz!

Naciye kadehi gönülsüz doldurdu, sırıtarak uzattı;

— Buyurun! naneşekeri verim mi?

— Neymiş naneşekeri?.. -Utangaç utangaç gülümseyen Abdülkerim'i çenesiyle gösterdi: -Şekerle mi alıştırdın bu yavruyu? -Elini salladı: -İstemez! -Dikti: -Berbat...

Uzun boylu, sıskaydı. Boynu çöp gibiydi. Yıpranmış ceketi üstünden dökülüyordu. Kravatı lekeli, gevşek... Pantolon yapıldı yapılalı ütü görmemiş... Abdülkerim'in uzattığı sigarayı, çiftlik bağışlar gibi kasılarak aldı. Ateş bekledi:

— Dünden beri aramadığım yer kalmadı, İstanbul kazan, ben kepçe... bereket, memleketin bütün pezevenkleri tanıyor da seni...

— Camgöz dümbüğü mü söyledi?

— Camgöz dümbüğü... Tembihledin miydi? Halt mı etti söylemekle?

— Yoook...

— Kim bu hanım? Eskilerden mi? Görmedim değil mi? şimdiye kadar?

— Görmedin... Geç otur. Bi şeyler uydurur Naciye Sultan bize... İki çekeriz.

— İstanbul kazan biz kepçe dedim. Nedir diye sormadın.

— Sahi nedir? Hayrola?

Albay emeklisi Baytar Rasim Beyin suratı büsbütün asıldı, «lahavle» anlamına başını salladı:

— Haydi giyin de çıkalım...

— Yemeği burada yesek...

— Saçmalama... -Kadehi Naciye'ye uzattı:- Doldur şunu kızım... Aklı kuyuda kalmış bunun...

Abdülkerim elini yüzünden geçirdi. Tıraşı üç günlüktü. Duraklayarak sordu:

— Ustura mustura var mı, Naciye, bi tıraş oluversem...

Baytar Rasim konyak kadehini içmeden indirdi:

— Tıraş da neymiş? Gerdeğe girmedinse üç gündür, demek senden geçmiş bu işler... Hadi uzatma... -Kadına enikonu çıkıştı:- Nerde bunun ceketi meketi... Şapkası... Çabuk...

Abdülkerim o zamana kadar İsmail korkusunun sersemliğini savuşturmaya çabalıyordu. Naciye'nin fırtınasında, belâlı suikast işini tamamıyle unutmuş, daha doğrusu unutmaya çalışmıştı. Birden yüreği cız etti. Birine duyurmamak istiyormuş gibi ürkek fısıldadı:

— Noldu Rasim? Ne var?

— Uzattın ama... Tadını kaçırdın... -Konyağı dikti:- Davran... Canımı sıkıyorsun!

Abdülkerim acele hazırlandı.

Rasim çoktan çıktığı için, Naciye karanlık taşlıkta boynuna sarıldı. Gövdesinin içinde, ne var ne yok, sömürüp alacakmış gibi, kıyıcı bir hırsla öpüp sesi istekle titreyerek yalvardı:

— Geç kalma emi, sakın... Ölürüm. Gelirken kara havyar getir... Balık yumurtası.. Bulursan İstakoz... Tez gelmezsen bak. Ölümü öp...

Abdülkerim sabah güneşinin çiğ ışığına çıkınca, derin derin soludu. Gözleri kamaşmış, hafifçe başı dönmüştü. Akşamı bekleyemeyeceğini anlıyordu. Avanak Baytarın derdi neyse şurda dinleyip kurtulmaya, Naciye'nin istediklerini alıp hemen dönmeye karar verdi. «İsmail gelmiş olsaydı, şimdi belki de ölmüş bulunacaktı. Naciye'nin koynunda yaşamanın nasıl bir mutluluk olduğunu ancak ölüm tehlikesinden sonra anlamıştı. İştahla yalandı. «Hadisene» diye el sallayan Baytar Rasim'e doğru hızlandı.

— Lâz İsmail'in aftosu değil mi, bu kaltak?

— Evet...

— Tanır mıydın daha önce?

— Yok...

— Yok da?.. Nasıl iş? Herifi sür ateşe... Yeni mi bu icatlar? Cumhuriyet töresi mi?

— Gördüm ama... Senin kadar...

— Yüreği fesat, görmedin... Bir kapı yarım saat sonra açılırsa... İçerde aynalı bir karıyla bir sulu herif varsa... Rakı sofrası ortada, konyak şişesi karyolanın başucundaysa... Yatak acemi hayvanların manej yerine dönmüşse...

— Bombalarla tabancaları buna taşıtmışlar aptal herifler... «Karıştırmayın şu karıyı» diye o kadar tembihledik.

— Nerden bildin karıya taşıttıklarını?

— Vapura girerken gördüm. Çantası nerdeyse patlayacaktı. Anladım ossaat...

— Herifler ayın onunda bindiler vapura... Bugün ayın on dördü... Üç gün sonra mı saldın da, soruşturmaya gittin?

— Hemen gittim.

— Gitmişken... Salıvermedi. «Yiğit karı, herifinin yatağını boş komaz» diye eğlenir bizim köylümüz... Doğru demek... Bırak... Hiç bi halt edemeyiz bu rezillikle biz...

— Cer hocası kesilme başıma... Süte sokulmamış ak kaşığı baştan çıkarmadık. Biri dolduracaktı İsmail rezilinin yerini, nasıl olsa... Suç, yabana gitmemesi mi? Bırak şimdi... Noldu, ne var?

— Nerdendir dostlukları, bizim Ziya'nın, İstiklâl mahkemesi başkanıyla?

— Anlamadım? Hangi Ziya'nın?

— Ziya Hurşit'in?

— Bilmem... -Durup biraz tedirgin baktı:- Yok... Sanmam... Yoktur dostlukları... Kim dedi?

— Diyeni bırak... Dost değiller de, neden gidip üç bin lira istemiş Ziya, kel heriften? Daha kötüsü... Kel neden çıkarıp vermiş...

— Şakalaşıyorsun! Olmaz öyle şey... Benim bildiğim, ne Ziya Hurşit ister, ne de domuz Kel üç bin lira değil, üç metelik verir. Veremez, çünkü... Sarı Paşa'dan, Sağır'dan korkar... Dahası... İstiklâl Mahkemesi'nin, örtülü ödeneği yoktur, benim bildiğim... Yalan... Yalan olduğu bundan belli...

— Ziya Hurşit kumarcıdır. Kumarcı kısmı, yangına düştü mü, karısını basar kumara... Aklı kesti mi, söktüreceğine... Kel'den değil, şeytandan bile

hiç utanmaz, ister. Veren olursa, hiç bakmaz alır. Nitekim, gitmiş istemiş, vermişler almış!

— Ankara'ya gitmedi son günlerde... Nerde istemiş, Ankara İstiklâl Mahkemesi reisinden?

— Ankara'da istemiyor. Geçenlerde bunlar dinlenmeye gelmediler miydi buraya... Tokatlıyan da kalmadılar mıydı? Gitmiş Kılıç Ali'ye başvurmuş... «Sıkıntıdayım. Biraz para verin» demiş... Vermişler. Aslında bizim Kel veriyor.

— Olmaz öyle şey... Gözümle görsem inanmam.

— Ben de gözümle görsem inanmam ama, söyleyene gözüm kapalı inanırım. Çünkü parayı eliyle vermiş...

— Allah Allah... Hiç aklım ermedi. Hayır. İnanılır şey değil!

— Bırak şimdi boş lâfı... Sana, ya da Şükrü'ye böyle bir işten söz etti mi Ziya Hurşit?

— Yok...

— Öyleyse arkadaş... Bu mesele önemli... Bi bit yeniği var bu işde... Aldıysa... Almasının doğru olmadığını biliyor ki, ölüm yoluna çıktığı arkadaşlarından saklıyor.

— Yok canım... Amma yaptın haa... Artık ne hacet, kendimizden de şüphelenelim.

— Neden şaştın? Ölüme giden bir arkadaşın dostuyla yatmak daha mı kolay?..

— Halt ettin ki, şimdi Deli Baytar, boyunca... Orta malı bir karı... Kuyruk sallamış... Ben mecburum herifleri kollamaya... «Karıyı karıştırmayın» demişim. Kuşkulanmışım. Aramayacak mıyız ardını?

— Böyle işlerin ardı yatakta aranmaz arkadaş? Komitacılıkta karıya imrenmek var mı? Bırak... Çürüdük hepimiz... Çürüdüğümüzün farkına varmadan çürüdük! Bırak dedim.. Midem bulandı benim, bu üç bin liradan... Ne demek üç bin lira?.. Ziya Hurşit gibilerinden yüz serserinin kan pahası... Neden çıkarır verirler? Delirdiler mi? Bu herif bir yıldır «suikast» diye bağırarak geziyor. Bursa'daki Sağır Sultan duydu. Ankara'daki Sağır Paşa duymaz mı?

— Dur yahu... esip gürleme... Kendimden şüphelenirim. Ziya Hurşit'ten şüphelenmem. Aldı diyorsun. «Aldı» diyelim. Hiç bî şeyi ispatlamaz. Şu anda, davamız uğruna başını ortaya koymuştur.

Debelenmektedir. Kötüsü gelse, suçu yüklenecek, arkadaşlarının adını vermeden ölecektir. Hiç olmazsa, buna kalıbını basarsın ya...

— Üç bin lira meselesini duydum duyalı, hiç bir şeye kalıbımı basmam Abdülkerim? Dün gece sabaha kadar düşündüm. Uyku tutmadı.

— Şuna «korktum,» desene, yüreksiz Baytar!- -Abdülkerim, bu sözü söylediğine hemen pişman oldu. Kekeledi:-Şaka ettim. Bağışla Rasimcim...

— Korktum evet... Ben evvel-eski kahpeliğin küçüğünden de, büyüğümden de korkarım, arkadaş... Gerçekten cesur olduğumdan korkarım. Çünkü, kahpelik silâhı, dünya kurulalı beri gerçek yiğitlere işlemiştir. Kahpelik, kancık ittir. Hiçbir zaman erkek itlere boğulmaz. Sabaha kadar düşündüm. Bir de imza işi var!

— Ne imzası?

— Şükrü bir mektup yazmış Sarı Efe Edib'e... Ziya tanımıyormuş Sarı Efeyi.

— Yahu siz delirttiniz mi? Hayriye tüccarı mısınız ki mektup yazıp... Ne hacet... Fatura da keseydiniz bari...

— Hayriye'yi, Fahriye'yi bilmem ama, bizim mektupta bir tütün işi vardı. Şükrü'nün serhoş aklınca, bu tütün parolaymış...

— Ne parolası... Kimle kimin arasında?

— Sarı Efe'yle Şükrü Bey arasında... «Tütün» demek, «Suikast» demekmiş...

— Hay Allah... Delirdi mi bunlar? Yüz kere tembihledim... On kere kitaba et bastırdım. «Bundan böyle... Mektuplaşmak... Pusla göndermek... Defterlere anılar döktürmek, kitap kıyılarına akıl sıralamak, gazetelerden şunu bunu kesip saklamak... Tüzük, bildiri, program istif etmek yasak» dedim.

— Hay Allah kahretsin. Haklısın yerden gök'e... -Biraz düşündü:- Hadi diyelim, biri deli, biri gece gündüz içen sarhoş... Ya bana noluyor?

— Sana mı? Sen ne halt ettin?

— Mektubu verdi Şükrü... Ziya okudu dikkatle... Sonra bana döndü: «Sen de imzala ki, Sarı Efe'nin bi diyeceği kalmasın» dedi. «Olmaz öyle şey, bi imza yeter» dedim. Tutturdu. En umulmaz arkadaşlar ödlek olmuşlar Böyle bir işe girmekten değil, akşam alacasında, karılarına gözletmeden memişhaneye gidemiyorlarmış... Kaçını denemişmiş,. Bir diyeceği kalmasın için, ben de imzalamalıymışım... «Olmaz» dedim suratımı astım.

Bu kere Şükrü sarhoşu cıvıklaştı. Bunlar o kadar uzattılar ki, canımdan usandım...

— İmzaladın mı sakın, Deli Baytar...

— «Ölümse ölüm» deyip imzaladım. Sonra... Bu üç bin lira meselesini duyar duymaz, Abdülkerim, ne yalan söyleyeyim, midem bulandı.

— Haklısın arkadaş... Ulan... Deli bunlar... Vallah billâh deli. Hayır bir deliyle bir sarhoşa uyup imzalamayacaktın, Biraz düşündü:- Anladım... «Korktun» demeye getirince, senin iflahın kesildi. Çetindir «Korktun» lafı... Dayanmak zordur.

— Bırak şimdi gevezeliği... Mektubu geri atmanın, ya da hemen yırttırmanın yoluna bakalım. Biz buradan çifte imzalı mektup yollarsak onlar da orada, dosyaya koyarlar.

— Evet... Napıp yapıp almalı... Ya da yırttırmalı... Meraklanma. Hemen bir telgraf çekerim... Abidin görür bu işi?

— Kim bu? Hangi Abidin...

— Bizim Sarohan Mebusu Abidin...

— İzmir’de miydi? Ne zamandan beri?

— Ben yolladım. Gerekli paranın hepsini vermedim Ziya Hurşit’e... Gemide kumara mumara oturur... «Yutuldum» diye telgraf çeker. Hiç utanmaz.

— Ee peki... Abidin İzmir’deyse, neden Sarı Efe’ye mektup yazdırdı Ziya Hurşit? Hele bana imza ettirmek için neden o kadar zorladı?

— Sahi!

— Gördün mü? Var bu işin içinde bir bit yeniği...

— Meraklanma... Şimdi çekeriz telgrafı... Mektubu alır Abidin...

Baytar Rasim dinlemiyordu. Dalmıştı, Abdülkerim bir zaman susup arkadaşının yüzüne baktı. Sonra çekinerek sordu:

— Nedir? Ne geldi aklına? Mektuptan daha önemli bir şey mi?

— Bırak mektubu... Bu işde iki balkabağı varsa, biri sen, biri ben.. Yahu biz eskiden de bu kadar alık mıydık?..

— Noldu yahu?

— Hadi biz, düşüne taşına ölçe biçe girdik bu belâya... Zavallı Kara Kemal Beyin günahı ne?

— Nerden geldi aklına? -Abdülkerim irkilmişti:- İlintisi?

— Bi de sorarsın... Bu rezillere cesaret vermek için, «Küçük Efendi de bu işin içinde... Şuna şöyle dedi, buna böyle dedi... Şurdan girmeli, burdan çıkmalı» dedi diyerek yalanlar uydurmadık mı, boyumuzca?

— Eee?

— E'si... Kötüsü gelirse, bu herifler çözülüp her şeyi söylerse...

— Aman deme... -Abdülkerim ellerini dizlerine vurarak çırpındı:- Aman Rasim Can.. Ölmeli daha iyi...

— Ölmekle pislik temizlense... Rezilliktir ki hiç örneği görülmemiş... Sen mahkeme olsan, inanır mısın, Abdülkerim'le Baytar Rasim rezilinin, ödleklere cesaret vermek için, Kara Kemal Bey'in adını yalandan söylediklerine... İşin içinde olmayan herifi, yalandan bulaştırdıklarına?..

— Dur yahu!.. Karıştırma aklımı... Boşuna evhamlanmayalım. Kırılmış dökülmüş bir şey yok Allahıma şükür. Yarın bunlar, görürsün, herifi temizler. Küçük Efendimiz bu yalanın faydasını görür. Hem de nasıl görür, memleketi cebe indirmecesine...

— Orasını bilmem. Biz kötüsünü düşünmeye mecburuz arkadaş...

— Düşüneceğiz de napacağız?

— Hemen gideceksin... Dakka geçirmeden. Küçük Efendi'mizi bulacaksın... Yarın akşama kadar, şeytanın bilemeyeceği bir yere saklayacaksın... Mesele, en geç, yarın öğlene doğru anlaşılır. Saçımız ak mı, kara mı önümüze düşer. O zamana kadar Kara Kemal Bey, mutlaka tehlikenin dışında bulunmalı arkadaş...

— Haklısın ama... Hiç bi şeyden haberi olmayan adama, -Hadi kaç, saklan biraz» nasıl denir? Suikastın sözünü şaka olarak ettirmeyen adama «Haberin yokken seni de bulaştırdık» sözü...

— Orasını bilmem. Bunca yıllık yakınısın!. Huyunu bilirsin. İster söyle, ister söyleme bir başka şey uydur.

— Şurda bir yere oturalım da...

— Yok öyle şey... Gidene kadar bir şey uyduramazsan, anla ki, yalanın sökeceği yer değil... Yüzünü kızdırır doğrusunu söylersin. Bir kez adamcağızı tehlikenin dışına atalım... Sonra... Buluşur kendi derdimize derman ararız. Ben seni Novonti'de bekliyorum. Hadi... yel gibi git, fırtına gibi gel...

Abdülkerim, bir şey söyleyecekti. Baytar Rasim. dinlemedi. Dönüp yürüdü. Arkadan görünüşü, nedense, dünyanın en gaddar tefecisine benziyordu. Abdülkerim, bu benzerliğin nerden geldiğini bulmaya çalıştı.

Bulamadı, «Allah Allah! Şaşılacak şey!» deyip Boğazkesen’e inen yangın yerine saptı.

III

Taksinin bıçkın sürücüsü yanıp yakılıyordu:

— İşler kötü ki hiç sormayacaksın Abdülkerim Abi.. İşler bombok... «Ekmek aslanın ağzında... Kıyamet belirtisi» derler ya... Boşver! Ekmeği yalamış yutmuş, nasıl aslansa, bu kenef aslan... Daldırıyorum kolumu omuz başıma kadar, işkembesine... Aaah... «Ekmek tavşan biz tazı» derler ya... Kurban oluyum tavşana... Pardon! Alevilik yok ya?

— Yok?

— Bu külüstürü alırken dediydi ama bizim moruk.. «Etme oğlum, belâya girmeyim diyen, dede zanaatını boşlamayacak» dediydi. Bizim dede zanaatı... Faytonculuk... Sürdüm pazara günlerden bi gün, anasını sattığım, paytonla beygirleri... Bilirsin moruk meraklıydı. Alnı akmalı doruyu eşlemek için, üşenmedi, Gönen panayırına kadar gittiydi. Sağ yanına, cenabet damla vurmasaydı, sattırır mıydı? Yok canım... Ağladı fıkara, çocuk gibi... «Etme Kopuk, altından yel geçen araç ekmek vermez» diye yalvardı bizaman... «Yahu baba, senin paytonun altından yel geçmez miydi?» dedim. «Geçerdi ya, biz üç hayvan çabalardık. Allah birimizden birinin yüzüne bakardı, kurban olduğum, rızkımızı verirdi. Sen bi hayvanlığınla katiyen ekmek getiremezsin bu eve» dediydi. Şaştım, Abdülkerim Abi, kendin bilmez değilsin ya... Bulaşık herifti bizim moruk... Atlamadık çember bırakmadıydı. Peki, nereden çıktı son nefesine doğru, bu keramet?.. -İçini çekti:- Düşünüyorum, bulamıyorum... Ulaaan... Gelmişiz Aksaray’a şipşak... Sağa mı, sola mı? Dur bildim. Kara Kemal babamıza gitmektesin sen... Cerrahpaşa’ya sapacağız...

— Yok yahu... Nerden çıkardın Cerrahpaşa’yı? Kara Kemal Beyle aramız açık bugünlerde... Sağa sap... Guraba’ya doğru... -Abdülkerim Bey sırıtmaya çalıştı. Yan gözle şoförü gözetleyip duraklayarak konuştu:- Bak bana Tosun! Biri sorar morarsa... Boş atıp dolu tutmaya kalkma... Ben buralara hiç gelmedim. «Gören olmuş» derlerse, Eyüp Sultan’a götürdün beni... Karının dümbük kocası gayet işkilli... Buluttan nem kapan olur ama bu kadar mı olur!

Kara Kemal Babayı çok sayan, Abdülkerim Abinin de kabadayılığına meftun uçarı şoförün asılan suratı güldü:

— Aybettin Abdülkerim Abi... Bize boş atıp dolu tutacak anasından doğmadı. Helâl bu yollar sana... Moruk derdi ki, bizim moruk... «Hovardanın zorlusu mahalleye öğleüstü girer ki, komşu karılar mutfakta debelenirken atlasın içeri» Hele boynuzluya... Demek işkilli... Ya napsın ablam? Ölsün mü? Şapka giydik, diyerek gâvur mu olduk?

— Tamam! Burada yürürüm artık... -Lirayı verdi, üstünü almadı:- Dediğim gibi...

— Helâl olsun bu yollar sana Beyabi... Ağzının tadını bilen avrada kurban oluyum! Ahret var! İki elimiz yanımıza gelecek... Ne yüzle çıkarız hesap günü, terazinin önüne... Oynak karıların duasını almayınca...

Abdülkerim, Kara Kemal Beyin Mesadet hanındaki yazıhanesinden çıkar çıkmaz bu tanıdık şoföre rastlayınca sevinmişti ama, kopuğun Aksaray'la Kara Kemal Beyin Cerrahpaşa'da ki evini hemen biri birine bağlamasını hiç beğenmemişti. Somurttu: «En ummadığın keşfeder... Tüh... Napacağız yahu... En aptalı fetvaz olmuş bu kopukların»... Şapkasını burnuna çekmişti. Dükkânların, hele kahvelerin önünden geçerken, dişi ağrıyormuş gibi mendilini ağzına tutarak yüzünü göstermemeye çalışıyordu. Bütün İstanbul'da, Kara Kemal Babayı tanımayan esnaf yok gibiydi. Esnaf birliklerini kendisi kurduğu, her zorluklara hiç üşenmeden koştuğu için... «Hele semtte, yediden yetmişe, kadın erkek, çoluk çocuk tanır. Yüz kere görmüşlerdir bizi bir arada... » Bir köşeyi dönüp kendini, ıssız bir sokakta bulunca duraladı. Sağ yanda, kafesli tahta evler, sol yanda yüksek bir bahçe duvarı, uzanıp gidiyordu. Ürkekliğini ayıplayarak mendili cebine soktu. Dişlerinin arasından sövdü. Saklanacak hiç bişey yoktu Allaha şükür... Kara Kemal Beyin bunca yıllık sadık odacısı... Buluttan nem değil, esintisiz havadan hiyle sezen... Kurnaz... Çarıklı Kurmay... Hasip Ağayı, sezdirmeden sıkılamış, üç kez, «Yok bişey... Nolsun. İyilik sağlık sayesinde... Soğuklamış az biraz... Baktım öksürüp tıksırmakta... (Yarın gelme) dedim, dayattım» demeye mecbur etmişti. «Şoför olacak, itoğlu itin açıkgözlüğü kuşkulandırdı bizi... Hiç yoktan ürktük, oynak karılar gibi...»

Sıcak bastırmıştı. Terliyordu. Eve yaklaştıkça sıkıntısı artmakta, işin zorluğu yüreğine çökmekteydi. Yakından tanımayanlar sezemezlerdi ama, tilki kadar kurnazdı, sağolsun, Kara Kemal Bey... Yüz kişinin var dikkatleriyle bakıp bir şey çıkaramadıkları yerde, pirelenir, her zaman da, gizliyi sezip anlardı. «Tilki kurnazı kaç para... Dört yüz dirhem insan kurnazı... Ne dediydi bir gün boş bulunup rahmetli Ziya Gökalp?. (Bunca

yıl işin içindeyim, bizi Talât mı idare ediyor, Kara Kemal Bey mi, anlayamadım) dediydi. Doğru!..» Yavaşlayıp ayaklarını sürümeye başlamıştı. Baytar Rasim'den çekinmese, dönecekti, «İki ateş arasında kaldık yahu» diyerek gülmeye çalıştı. Baytar Rasim de, yaman sezgililerdendi. «Şeytana külahı ters giydirir, Sivas kurnazı ki, perende atılmaz önünde...» Cerrahpaşa caddesi görününce, hemen mendilini çıkarıp yüzüne tutmaya hazırlandı. «Korkudan değil oğlum... Gevezelerden kurtulmak için...» Terini siler gibi yaparak caddeyi karşıya geçti. Ürkeklik gelmişti üstüne enikonu... Sınava girmek üzereymiş gibi... «Sınav ne demek! Cana kıymaktan zor!»

Evin kapısında sütçüyü görünce, hiç ilgisi yokken, işi kolaylaşmış gibi sevindi. Hızlandı.

Oda, orta büyüklükteydi. Sık kafeslere rağmen ferahtı, şirindi. Abdülkerim Bey buraya her gelişinde, duyduğu yürek rahatlığına, derin iyimserliğe hep şaşıyordu. Neydi özelliği?.. Bir gün Baytar Rasim'e sormuştu bunu «Baytar, alt yanı baytardır Hem de eli tabancalı baytardır ama, filozoftur. Göstermez. (Şuncacık şeyi anlayamadın mı, yuf senin külhanbeyliğine Abdülkerim) dediydi, (Arslan yatağından bilinir. Baksana, ne alaturkadır burası, ne de alafranga. Su katılmamış Osmanlı döşemesi... Hiç unutma, gerçek Osmanlılıkta ferahlık vardır!) Herif baytar maytar ama burada haklı... Konsol koymamış Küçük Efendi... Konsol koymayınca, karpuz lâmbalar da koyamazsın!»

Sedirlerin yüksekliği bir karıştı. Kırmızı atlastan ağır örtüler, yumuşak minderler... Eski ama, tertemiz hepsi... Şurda burda ceviz çekmeceler... Duvardaki lâmbalıklarda, oymalı raflarda çeşit çeşit nargile... Evet, bütün süsü, debdebesi nargile bu odanın... Görülmedik, bilinmedik nargileler... Hint'ten, Çin'den, Sumatra'dan, Cava'dan, Belh'ten, Buhara'dan, Afgan'dan, Acem'den, Mekke'den, Medine'den, Mısır'dan, Sudan'dan ve de kara Afrika'nın göbeğinden gelmiş nargileler... Kimi metelik etmez, kimi beşyüz altın... Gümüşten, hindistancevizi kabuğundan, en pahalı sırçayla, en ucuz camdan... Marpuçlar da çeşit çeşit... Lüleler boy boy... biçim biçim... «Bazı bakar bunlara keyflenir de, (Bu dünyada, nargile rüşvetine dayanamadım) der, bizim Küçük Efendi»

Abdülkerim, ilk defa «Küçük Efendi» sözü üstünde durdu, tanıdığından beri, yirmi yıldır, ilk defa... «Neden kabullenmiş 'Küçük'

Lafını Kara Kemal Bey? Talât'a 'Büyük Efendi' denildiğinden mi? değiiil! Kara Kemal Beyin üstünde hiç bir zaman 'Küçük' olmaz bu laf... Tersine, havsalanın alamayacağı kadar büyür!»

Kara Kemal Beyin kısık öksürüğünü duyunca irkilip davrandı. Üstüste yutkundu. Her zaman sevinç verirdi oysa, Küçük Efendi'yle karşılaşmak... Yanından da güçlenmiş ayrılırdı, en kötü durumda insan... «Halt ettik, gizli işler çevirmeye kalkıp... Halt ettik ki, boyumuzdan büyük...» Kara Kemal Beyin kimseye çıkıştığını, duyurabilmek zorunluğundan başka yerde, sesini yükselttiğini hiç hatırlamıyordu. Pısırık, yapışkan yumuşaklardan da hiç değildi. İnsanlara, suçlarını yakalamak için baktığına, ciğerini sökecek gibi araştırdığına da hiç rastlamamıştı. İri gözleri, çekme burnu, etli dudaklarını örten pos bıyıklarıyla yakışıklıydı. İlk kelimelerde karşısındakinin düzencilik ettiğini hemen anlardı ama, sezinlediğini katiyen belli etmezdi. «Bizim adam sarraflığımızda keramet yok Abdülkerim» demişti bir gün, «bizim mihenk taşımız: Temizlik... Bakarım, eli yüzü, kulaklarının içi, dişleri pis mi, yaramaz. Ağzından cevahir dökse, her parmağında kırk hüner olsa, yaramaz!»

Abdülkerim, ürküntüyle ellerine baktı. Temiz olduklarını görünce gülümsedi. Burada yüreğine güven gelmişti. Sözü nasıl açacağını daha bulamadığı halde rahattı.

— Otur otur!.. Görüşemedik çoktan! İyi ettin de geldin!

İttihatçıların Küçük Efendi'si, ünü dünyayı tutmuş İaşe Nazırı, Abdülhamit Mabeyninin eski telgrafçılarından Kara Kemal Bey, her zamanki gibi, gecelik entarisiyle içeri girmişti. Elinde yanan nargile... Bıyığının altında, yumuşak, bağışlayan gülümsemesi...

Köşesine gitti. Nargileyi dikkatle yere koydu. Sol ayağını altına alıp sağ dizini dikerek oturdu. Etekler gibi selâm verip gerileyen Abdülkerim'e yer gösterdi:

— Geç şöyle... Dün İsmail Canbulat Beyle oturuyorduk yazıhanede... Ali İhsan geldi. Seni sordum, «Görmedim epeydir» dedi. Bir de göz kırptı. Ne demektir o?

— Günahımı alırlar, bilmez değilsiniz ya... Ayasofya'nın cuma namazından çıksam, «Hovardalıktan geliyor» derler.

— Oysa geçti değil mi? Çoktan, unu eledin eleğini duvara astın... Ahret tedarikine yöneldin. -Öksürdü: -Soğuklatmışım, üstünüze şifalar! Terliyor insan, kendini koruyamıyor. Farkında değilim. Hasip Ağa,

sağolsun, üsteledi de çıkmadım. -İçini çekti: -Bir de sıkışık ki bu sıra şirketlerin işleri... Neyse, toparladık az biraz... Sezdirmemeye çabalıyorum ama, kötüye gidiyor hepsi... Bakamadık yıllardır. Naptın sen? Buldun mu bi yazıhane? Yenişehirli Haydar ne dedi, celeplik işine?

— Görüşemedik efendim, Keşan'a gitmiş...

— Görüş! Sağlam arkadaştır.

— Kalacakmış oralarda bikaç gün... Dedim ki... «Bir araba bulsak... Baskın versek...» dedim «Hava değişikliği olur. Dinlenirsiniz biraz...» diye düşündüm. Bunu düşündüm de geldim!

— Ben mi?

— Kuzu çevirtir bize Yenişehirli... Belki birkaç mandıra görmek istersiniz. Peynircilere uğrarız, dönüşte, Silivri'ye... Yoğurtçulara...

— Sahi... -Küçük Efendi'nin bakışlarındaki keskin dikkat, yumuşadı: -Çok iyi olurdu ama mümkün değil... Bidakka ayrılamam. Şirketleri toparladık iyi kötü... Şimdi bankayı alacağız ele... Fazıl Ahmet Bey haber yollamış, «Kınalı'ya gelsin, dinlenir birkaç gün» demiş... Nerdeeee!.

— Tamam! Bu daha iyi... Ben de çok istiyordum... Hadi, bi gayret... Atlayalım bir motora... Baskın... -«Verelim» diyecekti. Birden sustu. Gözlerini Kemal Beyin araştıran bakışlarından hemen kaçırıp kekeledi: -Baskın verelim, diyecektim ama, bu mevsim, Kınalıada çekilmez. Hadi, binelim bir arabaya, sürüp inelim Eyüp Sultan'a... Kaymak yeriz... Ordan da çıkarız, Gurbet Hala'nın bostana... Salatalıklar olmuştur... Yapsın cacığı... Salsın kuyuya... Bir iki tek atarız... Ne soğuk algınlığı kalır ne bişey...

Kara Kemal, bu kez bir başka türlü bakıyordu. «Olmaz» dedi mi, sevmezdi hiç, üstelensin... Garibi, biraz direnilse razı olacakmış gibi söylerdi bu «Olmaz»ı... Abdülkerim bunu bilecek kadar yakınıydı. «Kuşkulandırdıksa, yandık» diye geçirdi aklından, telâşlandı.

— Meraklanma, cacık yaparlar sana... Yemeyi burda yersin. Birer kadeh içeriz. Bakalım iyi gelir mi?

Nargileyi tokurdattı bir zaman... Bir sigara yaktı Abdülkerim... Bugün evden çıkaramayacağını kesinlikle anlamıştı, «Tuh, Baytarı da getirmek varmış... Napar yapar... »

— Nerde bizim Baytar Beyimiz? Gördüğün var mı? Uğramıyor çoktandır yazıhaneye... Söğüp sayıyor mu, gene, rakı gücüyle, hükümete... –İçini çekti: -Şükrü kışkırtıyor bunları... Söz anlatamıyorum. -Kederle

gülümsedi: -Söz anlayan bırakıp gider, işe yaramaz! Söz anlamayansa hiç bir işe yaramaz. Şirketleri derleyip toplarken bunu bir daha gördüm. İyi niyetliler, doğrular iş beceremiyor. Çoğu beceriklilerin de elleri uzun biraz...

Abdülkerim dinlemiyor. Küçük Efendi'yi nasıl edip de evden çıkaracağını düşünüyordu. Sabahtan beri gitgide artan, bu odada en yüksek derecesini bulan pişmanlık, yavaş yavaş usanmaya dönmekteydi. «Ne diyor bu gecelik entarili yumuşak adam, fısıl fısıl... Alt dudağına yapışık marpucun ötesinden?..» Neden ürkütüyor kendisini bu kadar? Nolmuş yani adını kullanmışsa? Kötü mü etmiş?,. Kendi çıkarı için mi? Kim geçecek iktidara, kurduğu iş başarıyle sonuçlanırsa? «On para mı umdum? Ölüm yok ya bunun ucunda?.. Oldu bir iş...» Usancı öfkeye doğru değişmekteydi. «Bıraksam nolur yüzüstü? Nerden incelirse ordan kopsun! Ortada fol yok, yumurta yok... Pirelidir Baytar Rasim avanağı, oldum olası...» Yüreğini birden iyimserlik kavradı. Solukları sıklaştı: «Ulan kötü Baytar, yarın kurdu alsın da Ziya Hurşit bir it olalı, ben sana sorarım. Alır almaz. Hiç aman vermez. Kıyıcılıksa, kan dökme tutkunudur herif... Adam eti yemeden açlığı basılmaz kudurganlardandır... Lâz İsmail dersen, Gürcü Yusuf dersen, Azrailin sakalına yapışacak yiğitler. Bilekleri de, yürekleri de depremez besmelesiz bunla...» Farkına varmadan kasılıyordu. «Kaçın kurrasıyım ben... Bilmez miyim nasıl kavrar, erbabını adam öldürmek hırsı?.. Bikez de kapıldı mı, nasıl yapışır tabancanın kabzasına? Nasıl sıkar kurşunları?.. Gebertmeyince nasıl savulmaz gırtlağındaki düğüm?.. Kendini öldürmektir aslında, adam vurmak... Dellenip kudurmaktır!...»

— «Neden kızıyorsun bu kadar?» dedim...

— Bana mı?

— Ne sanası...

Abdülkerim toparlanmaya çalıştı. Kara Kemal daldığını anladı ama yüzlemedi:

— Şükrü'ye diyordum. Kızıyor Ankara'dakilere... Neden? Hakkını yediler sanıyor. Hangi hakkı? Eminim üstünde hiç durmamıştır, «Her hal, Maarif Nazırlığını ölene kadar baba çiftliği saymıyorsun!» demiyor muyum, dağlara çıkıyor. Bitürlü kabullenmek istemiyor, 1908'den hemen sonra, Manastırdaki İngiliz cuntasının karşısına Selânik'in Alaman cuntası olarak çıktığımız anda yenik düştüğümüzü... Bugün de bu yenilginin sürüp gittiğini... Çok içiyor Şükrü... Ayrıca...

«Ne demek Manastır cuntası... Selanik cuntası?., Hepsi İttihat Terakki değil miydi bunların?.. Şükrü evet, çokça içiyor, biraz da cıvıtıyor ama, yüreği eski yürek... Size kalsa... (Bunları Malta Adası yıldırdı) diyor bizim Şükrü... Avanak Baytar da yılgın... Ziya Hurşit gibi babayiğitten kuşkulanır mı adam?.. Para almış... Kandırmış da almıştır enayileri... Bana sorarsan, korkutup resmen, haraç almıştır. Canına değsin! Ziya Hurşit arslanına da güvenemedin mi, götür kendini denize at! Diyelim biçimine getirip temizleyemedi herifi... Diyelim, enselendi iş üstünde... Ele verir mi hiç, arkadaşlarını Ziya Hurşit?... Bilmez mi asacaklarını? İpi kırdı diyelim, ya bizim pençemizden nasıl kurtarır gırtlağını? Yedi kat çelik sandığa koyup saklasalar bulup ulaşıp bitirmez miyiz? Bunca paşanın, bunca mebusun, hepsinden zorlusu, bizim Küçük Efendi'nin adı karışmış bu işe... Bir Ziya Hurşit'in suçlamasıyle nolmak ihtimali var! Fazladan suçüstü yakalanmış.. Hayır, boşuna telâşlandırdı bizi kötü Baytar... Hadi o Baytar... Ya bize noluyor? Sen eşek misin ki, bir Sivas'lı baytarın lafıyle... Eşeksin evet... Hem de halis marsuvan...»

Sofra götürülmüş, Efendi'nin nargilesi getirilmişti ki, kapı çalındı. Kara Kemal Bey Abdülkerim'in belli belirsiz irkilip kulak vermesine aldırmadan anlatıyordu:

— Hepimiz, kooperatif işlerine sıvanmalıyız... «Bilmem, aklım ermez» yok... Bilinmeyecek bişey değil... Kasada oturacaksınız. Önce, evet, kazancınız az olur. Çünkü bu sistemde, herkes kendi kazancını artırır... -Kapı tıklatıldı: -Gelin! -Odacısı Hasip Ağayı görünce sordu: -Hayrola! Ne müjdesi getirdin böyle koşarak?..

— Koşmadım... -Abdülkerim'e çekinerek baktı: -Önemsiz... Hiç önemsiz...

— Belli belli... Söyle gelsin!

— Efendim... -Çenesiyle Abdülkerim'i gösterdi: -Abdülkerim Bey uğradıktan, kırk beş elli dakika sonra... Hana iki polis gelmiş...

— Polis mi? Nasıl polis?

Kara Kemal Bey elini kaldırıp bu soruyu telâşla soran Abdülkerim'i susturdu:

— Resmî?

— Yok...

Abdülkerim gene atıldı:

— Resmî değilse ne bildin polis olduklarını?

Hademe Hasip Ağa, «Bu da nasıl soru?» anlamına bakıp sanki sözü hiç kesilmemiş gibi efendisine anlattı:

— Seni sormuşlar kapıcıya... «Nedir?» demiş... «Yok bişey! Sorduğumuz duyulmasın!» deyip gitmişler. Kollamış. Gözetlemeye durmamışlar, gitmişler düpedüz... Yarım saat sonra iki daha gelmiş... Komisermiş bunlardan biri: «Siyasî kısımdan» dedi kapıcı... «Nerde bulabiliriz?» demişler. Öncekilerden sonra tembihlemiştim. «Hasta yoklamaya gitti, Boğaziçi'ne» demiş... Sıkı tembihlemişler bize duyurmasın, diye... Gittim, muhallebiciden çırağı yolladım müdüriyete, bizim mukayyidi çağırdım. «Çok önemli» dedi. Ankara'danmış emir... gayet gizli... «Şimdilik yakalama yok... Sıkı göz hapsi... Katiyen sezdirilmeyecek...» dedi, savuştu.

— Bir bize miymiş bu emir?

— Bir bize olur mu? Bütün büyük paşalar... Mebuslar...

— Ne demek paşalar, mebuslar?.. Adı yok mu bunların?

— Kâzım Karabekir Paşa, Ali Fuat Paşa, Refet Paşa, Cafer Tayyar Paşa... Mersinli Cemal Paşa... Rüştü Paşa... Mebuslardan Şükrü Bey, Çanbulat Bey, Sabit Bey... Daha da varmış ya, tutamamış aklında kaltaban!

Kara Kemal Bey, marpucu alt dudağına sürerek bir an düşündü:

— Ne dersin buna sen Abdülkerim Ağa?

— Kaçalım derim Kemâl Abi... Savuşup bi yere gizlenelim, derim.

— Neden? Elle gelen düğün bayram... Terakkiperver partinin kodamanlarını kolluyorlar. Olur. Haklı adamlar. İsyan çıktı Doğu'da... Bastırıldıysa da örfi idareler duruyor. İstiklâl Mahkemeleri çalışıyor. Biri curnal vermiştir, işgüzarlık edip...

— Olmaz oh efendim... Yiğitliğin dokuzu kaçmak...

— Bir iş mi var benim bilmediğim?

— Yok hayır... Vallah billâh yok... Demek istediğim, yiğitliğin dokuzu..

— Her yerde uygulanmaz o... Çiğ yemedik ki karnımız ağrısın! Kaçmayı gerektiren bir suçumuz yoksa, çok tehlikelidir kaçmak... Sen, bilirim, pire zıplasa kaybolursun ama, değildir her zaman... -Biraz daldı, sonra odacısına döndü: -Hadi mutfağa git... Yemek versinler sana... Biraz düşüneyim, söylerim napacağını... -Hasip Ağa çıkınca Abdülkerim'i

dikkatle süzdü: -Yok bişey değil mi, Abdülkerim, benden habersiz, girmedin bir işe?

—Yok vallah billâh...

—Yok da neyin nesi bu... İki sözde bir, karı gibi yemin etmek...

— Gel savuşalım Kemal Abi, kırk yılda bir dinle beni...

— Bi şey varsa söyle, düşünelim, karar verelim. Yoksa... Gerekmez kaçmak, hiç gerekmez.

Sözü kestirip atmış olduğunu anlatmak istediği zamanlar yaptığı gibi nargilesine döndü. Bir zaman ateşi, düzeltti. Çekti tokurdattı. Duman gelmeyince nargileyi alıp kalktı.

Yalnızlık, pusudan atılan bir düşman gibi, Abdülkerim'in gırtlağına sarılmıştı. Derin derin soludu korkuyla kapıya bakarak kravatını gevşetti. «Nedir bu sıkı takip işi? Nerden çıktı? Hay Allah kahretsin!.» önce, Efendi'yi saklanmaya yatıracağını düşünerek biraz umutlanıp sevinmişti. Şimdi, bu yeni durumda, «Senin adını karıştırdık, en tehlikeli bir işe» diyemeyeceğini anlıyor, kötü bir çıkmaza doğru sürüklendiğini seziyordu. Duvarda kemeriyle asılı küçük tabancaya istemeden gözü kaydı ikinci defa... En korkulu sıralarda bile Küçük Efendi'nin bunu taşıdığını görmemişti. Talât'ın yadigârı olduğunu biliyordu. Beş atımlıydı, kırma Golt'tu. Az kalsın dolu olup olmadığını anlamak için kalkıp bakacaktı. Parabellumunu yokladı. Ayak sesi duyunca elini hemen çekti.

— Efe'yi gördün mü son günlerde?

— Efe'yi mi? -Abdülkerim göğsüne vurmuşlar gibi hıhlayarak irkildi: -Hangi Efe?

— Sarı Efe Edip... Şu, sizin İzmir'deki herif...

— Yok hayır. Vallah billâh... Yok! Nolmuş Efe'ye?

— Kötü alıştırmışsın yemine ağzını...

Abdülkerim duymadı bu sözü... Küçük Efendi'nin Sarı Efe Edip'i niçin hatırladığına dalmıştı.

— Ya bizim Abidin'i? -Biraz bekledi Kara Kemal Bey, karşısındakinin ağzını bir karış açıp apıştığını görünce ekledi: -Sarohan Mebusu Abidin?.. Rastlamadın mı?

— Nerede rastlayayım... Benim duyduğum... İzmir'deydi...

— Dün Gülcemal'le gelmiş İzmir'den... Yanında Sarı Efe Edip de varmış... Beyoğlu'ndaymışlar. Bristol otelinde...

— Kim dedi? Yok benim haberim.

— Demin unutmuş Hasip... Polis mukayyidi söylemiş... Göz hapsine alınmış onlar da...

Abdülkerim, dudaklarını yalayarak kekeledi:

— Allah Allah...

Kara Kemal Bey, bir zaman nargilesini tokurdattı, birkaç kere Abdülkerim'e kaçamak baktı:

— Naciye Hanım adında birini tanıyor musun?

— Naciye mi? Hangi... Yok öyle şey... Hangi Naciye, nerden çıktı? -Birden dehşete kapılmıştı: -Aman Efendim... Çok önemli bu... Nerden?.. Hasip Ağa mı duymuş? Nerden duymuş... Çok önemlidir. Önemlidir ki, hiç şakası yoktur.

— Foyan meydana çıktı. Oysa bu işlerde karda yürüyüp...

— Kurban olayım Kemal Abi! Çok önemli... Polis mi sormuş bunu da? Neymiş?.

— Hasip Ağaya sormuş bizim mukayyit... «Efendi'nin Naciye adında bir kadınla ilintisi var mı?» demiş? Hasip Ağa böyle bir ilinti olmadığını bildiği halde, «Hangi Naciye bu? Necidir?» diye sormuş... Herif sıkılmış biraz... «Serbest hanımlardan... Kötüce» demiş... Bu hanım da, her kimse Cumhuriyet hükümetimizi kuşkulandıranlardan olmalı ki, sıkı göz hapsine alınıyor. Şifreli emirle... Bir hükümet böyle nazik zanaat erbabıyle de yakından ilgilendi mi, görevine sıkı yapıştı bil... Bil ki...

Kara Kemal Bey konuşurken, Abdülkerim kararını çoktan vermişti. Birden atıldı, yıllardır hiç kimsenin göze alamadığı bir el sallayışla İttihatçıların yaman Küçük Efendi'sinin sözünü kesti:

— Durmanın zamanı geçti Kemal Abi... Davran ayaklarını öpeyim... Hemen giyin savuşalım...

— Savuşalım mı?

— Hemen...

— Naciye Hanımı polis gözlüyor diye mi, savuşacağız?..

— Şakanın sırası değil Kemal Abi... Dakka geçirmeye gelmez. İşin içinde senin bilmediğin işler var. Saklanmak şart! Aman kalkalım! Durmayalım... En azından yarın akşama kadar mutlaka, gizleneceğiz.

Kara Kemal Bey ilk defa pirelendi. Kaşlarını çatarak gözlerini Abdülkerim'e dikti:

— Neden yarın akşama kadar?.. Yarın nolacak ki...

— Yarın... Aman Efendim, lafın sırası değil... Yarın... -Abdülkerim «Aman Allah! Aman Allah!» diye inleyerek yolunur gibi tırnaklarını yanaklarından geçirdi: -İş işten geçti! Ayaklarını öpeyim Kemal Abi... Köpeğin olayım kalk giyin... Allah lillâh aşkına savuşalım... Savuşmazsak yandık!

— «Savuşmak olmaz» demedim mi? Hele işin içyüzünü bilmeden... Ne bekliyorsunuz? Nolacak yarın?

— Yarın... Ziya Hurşit, Sarı Paşa'yı vuracak İzmir'de, Kemal Abi!

— Ne diyorsun?

— Vuracak... Yarın akşama kadar...

— Sus bakayım!..

— Akşama kadar...

— Sus dedim, canımı sıkıyorsun! Sen de katıldın mı, böyle bir işe sakın? Katıldın mı, benden habersiz...

— Yok... Hiç girer miyim... Senden habersiz, girilir mi?

Kara Kemal Bey bunca yıldır tanıdığı Abdülkerim'i hiç bu kadar perişan görmemişti. İnanmadı:

— Yoksun da, bu telâş neyin nesi? Eğer işin içindeysen Aptal Kerim oğlum... -Kederle gülümsedi: -Görüyorsun ki, gerçeği benden gizlemenin zamanı geçti. Çünkü, polisin her şeyi bildiği anlaşılıyor. Gel doğruyu söyle de, çıkarını düşünelim...

Abdülkerim son gayretle bir kez daha inkâr etti:

— Ben yokum... Hiç olur muyum? «Benden habersiz hiç bir işe girmeyeceksin» demedin mi?

—Şükrü mü düzenledi bu rezilliği?

— Şükrü, evet... -Birden davrandı: -Savuşalım oh efendim. Canı selâmete atalım da orda konuşalım... Anlatırım bir bir...

Kara Kemal Bey, bir an gözlerini kapattı. Sonra kederle gülümseyerek başını iki yana salladı:

— Yok... Önce haberim olsaydı... Belki sınır dışına çıkardım. Şimdi geçti, Abdülkerim, bu durumda kaçmak, saklanmak, suçu kabullenmektir. Katiyen olmaz.

Abdülkerim «Olmaz» sözünün kesinliğiyle yerinden zıpladı kalktı. Kapıya doğru birkaç adım yürüdü. Hızla dönüp, dünyanın en rahat bağdaşında oturan, dünyada gerçekten sevip saydığı biricik adama dehşetle baktı, yumruklarını umutsuzlukla kalçalarına vurdu:

— Asıl saklanmamak olmaz... Naciye kimin nesi? Naciye Lâz İsmail'in dostu...

— Lâz İsmail... Bilemedim.

— Kapalıçarşı'daki kuyumcuyu öldürüp soyan... Ziya Hurşit'le beraber gitti İzmir'e...

— Anladım. Değiştirmez durumu... Ziya'yı tanıyoruz nasıl olsa...

— Naciye bilindi mi, suikasttan haberi var demek hükümetin... Haberi varsa... -Umutsuzlukla yumruklarını göğsüne vurdu: -Kaçmalı... Kaçmalı hemen... -Kolundan tutup kaldıracakmış gibi hızla yaklaştı, önünde durup ellerini çaresizlikle uğuşturdu: -Kalk savuşalım Abi... Bildiğin gibi değil, bu iş!.. Senin de... bu işe... karıştırdılar adını...

— Kim? -Kara Kemal irkildi; -Ne gibi, nasıl?

— Karıştırdılar.- «Küçük Efendi de var» dediler.

— Kim? Ne cesaretle... Kim yapabilir böyle bir alçaklığı? Alçaklık bu... Kim diyorum? Şükrü mü?

Abdülkerim, yutkundu:

— Şükrü... Baytar... Bizim Baytar Rasim...

— Neden?

— Sen işin içinde olmayınca, yanaşmadı. Sarı Paşa'yı vurmaya Ziya Hurşit...

— Ne zaman duydun bunu sen? Bana niçin haber vermedin?

— Duymadım... Dün duydum... Töbe... Bu sabah duydum. Rasim söyledi. Baytar Rasim... Namussuzum ki... yoktu haberim...

— Bunca zaman saklamış da, bu sabah neden söylemiş?

— Çünkü dün gece... Birinden duymuş... Ziya Hurşit'in İstiklal Mahkemesi reisinden üç bin lira aldığını...

— Üç bin lira mı? Acayip!.. Ne parasıymış? Hayır, sanmam. Olur mu hiç? Yok ilintisi... Yalandır. İftira...

— Ben de öyle dedim. İftira olmadığına emin, bizim Baytar... Ayrıca başka bir şeyden de pirelenmiş

— Nedir o?

— Şükrü mektup veriyormuş Ziya'ya... Sarı Efe Edip'e yazmış... Şifreli mektup...

— Şifresiz de yapamaz, alık... Ne yazıyor?

— Yazdığının önemi yok... Ziya diretmiş, Baytar Rasim'e de imzalatmışlar... İstiklal Mahkemesinden para alma meselesini duyunca,

mektup imzalatmadaki üstelemeyi beğenmemiş... Beni buldu. «Meraklanma... Sarohan Mebusu Abidin İzmir'de, yazarız bir telgraf, alır mektubu yırtar» dedim. Abidin'in İzmir'de bulunduğunu öğrenince aklı başından gitti bizimkinin... Çünkü, Abidin de bu işin içindeymiş... «Abidin İzmir'deyse, Şükrü neden mektup yazdı, bana neden imzalattı. Abidin götürüp Edip'le tanıştırırdı ya Ziya'yı...» dedi. Kızdı. Senin adını karıştırdıklarını kaçırdı ağzından... duyar duymaz, koştum...

— En önemlisini gizleyerek «Savuşalım» demeye kalktın. Hiç düşünmedin mi, hükümet haber aldıysa, duyulacak bugün yarın... Haberim olacak, ama, biz bizden...

Abdülkerim, Kara Kemal'in hiç beklemediği bir şey yaptı, dizleri kılıçla biçilmiş gibi önüne çöküp ellerine sarıldı:

— Vakit geçirmeyelim oh Kemal Abi... Ayaklarını öpeyim kalk giyin. Savuşalım... Saklanalım yarına kadar... -Ağlamaya başlamıştı: -Hadi davran efendim, davran köpeğin olayım!..

Kara Kemal, Abdülkerim'in böyle sulululukları hem sevmediğini, hem de beceremediğini biliyordu. Şaşırmıştı. Kendini toplayınca çöktüğü yerden kaldırmaya çalıştı:

— Noldu sana. Aptal oğlum... Nedir bu panik... Geç kalmadıksa başımızın çaresine bakacağız elbette... Ayıp! Ağlar mı adam çocuk gibi... Toplan! Salt ölümün çaresi yoktur bu dünyada... Madem ki daha ölmedik, çabalayacağız. Kalk otur. -El çırptı, bekledi. Kapı fıkırdayınca emretti: -Soğuk su verin bize... Elbiselerimi getirin. Hasip gelsin!

Kendisini hiç zorlamadan sakindi. Marpucu nargileye telâşsız sararken elleri katiyen titremiyordu. Odacısına, istekle hazırladığı bir ziyafet için emirler verir gibi, gülümseyerek, bir bir anlattı.

— Evdeki parayı al, bir çantaya koy... Sonra git, Aksaray'da bir güvenilir şoför bul, yanına atla... Caminin önünde durdurun arabayı... Motorun kapağını açsın şoför... Motorla uğraşıyor gibi yapıp beklesin... Buraya gelmen gerekmez senin... -Kapı vuruldu; -Alıver şu elbiseleri... Temiz mendil versinler birkaç tane... Soran olursa, Boğaziçi'ne hasta bakmaya gittim. Arabayı bırakıp yazıhaneye gitme, bizimle geleceksin...

Hasip Ağa, şaşırmamış, telaşlanmamıştı. Aklında tutma gücü gibi, soğukkanlılığı da olağanüstüydü.

Kapı aralığından aldığı elbiseyi sedire özenerek koydu. Hemen çıktı.

Abdülkerim pantolonu kapıp uzatmıştı. Kara Kemal Bey pantolonu giydi, sonra gömleğini aldı. İçeri girip duvarın dibine küçük bir çanta bırakan Hasip Ağayı durdurttu:

— Şoför duymasın... Gurbet Hala'nın bostana bırakacağız seni... Onda da epey para vardır. Ordan akşama doğru çıkar, Beşiktaş'ta, Niyazi'yi bulursun, kaatil Niyazi'yi...

Abdülkerim birden ürktü:

— Eski komiserlerden Niyazi mi?

— Evet... İtilâfçıların fedaîlerinden... Neye şaştın?

— Aman Efendim... Güvenilmez... Hele bu günlerde, hiç güvenilmez.

— Öyle mi Hasip Ağa? Bak ne diyor senin Abdülkerim Bey?

Hasip Ağa hiç duraklamadan kestirip attı:

— Sağlamdır Niyazi Bey... Güvenlidir.

— Aklım ermedi. Can düşmanlarımızdan...

— Dostlarımızı göreceğiz yakında Abdülkerim oğlum. Evet, bulursun Niyazi'yi, dersin ki: «Gurbet Hala seni görecek, gerektikçe... Efendiye söyleyeceklerini onunla bildirirsin» diyeceksin... Hadi çabuk...

Hasip Ağa, nargileyi alıp çıktı. Kara Kemal Bey, bu dikkati beğenmişti. Gülümseyerek saatına baktı:

— Hani hikâye vardır. «Bizim uşak, şimdi pabuçları giydi... Şimdi kapıdan çıktı... şimdi limana indi... Şimdi...»

Abdülkerim çok önemli bir şey hatırlamış gibi elini kaldırarak atıldı...

— Aman Kemal Abi... Seslenelim, Hasip Ağa'ya... Seslenelim çabuk...

— Neden?

— Olmaz bizimle gelmesi... Yazıhaneye koşsun... kâğıt mağıt varsa..

— Ne kâğıdı?

— Zararlı... Sizi suçlu düşürecek... Mektup filan... Burdakilere de bakıverelim...

— Sen beni Şükrü'yle Baytar Rasim mi sandın ki, zararlı kâğıtlar bulunsun şuramda buramda... Ferah ol! Şimdiye kadar zararlı hiç bir şey yakalatmadım ben... Allah ömür verir de yaşarsam, bundan sonra da, yakalatmam. -Saatına baktı: -Ne diyorduk... Kısası... Hasip Ağa on dakika sonra, caminin önündedir. Biz yedi dakika sonra çıkarız.

— Bulamazsa şoförün uygununu?

— Bulur o... Bulur çünkü, bütün şoförlere güveniriz Allaha şükür... Hiç biri söylemez, çok bunalmadıkça... Bunaldı mı, baban da söyler. Ya da sen hesabını söyler diye tutacaksın. Söylemezse bahtına...

Kara Kemal Bey, kravatını özenerek bağladı, ceketini giyip önünü ilikledi. Mendillerini alıp çevresine baktı:

— Bir şey unutmadık ya...

Abdülkerim gelişigüzel söylenmiş olan bu sözü fırsat saydı:

— Unutuyorduk az kalsın! -Çenesiyle duvarda asılı tabancayı gösterdi: -Alın üstünüze...

— Neyi? -Kara Kemal bir an şaşırdı: -Silâhı mı? Niçin?

— Nolur nolmaz. İyidir.

— Vazgeçmediniz gitti şu tabanca oyunlarından... Muhalefette düşürmediniz elinizden. İktidarda hiç bırakmadınız. Anlatamadım Merhuma... Tabancayla devlet idare edilemeyeceğini... Anlatamadım dedimse... -Öldü öleli Talât Paşa'ya hiç şaşırmadan «Merhum» diyor, her anışta böyle kederleniyordu: -Bilirdi elbette hepimizden iyisini... Ama sıkıştı mı, kendisi de çekerdi çekmeceyi... «Hodri meydan» diyerek yapışırdı tabancasına... -Acıyla gülümsedi: -Tabancalık iş değil bu bizim içine düştüğümüz belâ, tüfekle topla bile üstesinden gelinecek iş değil- -Saatına baktı: -Unutturma, sigara alalım bolca... Lazım olacağa benzer.

— Nargilenizi?

— Bakalım düşüneceğiz. Nereye gideceğimizi bulalım. –Çantayı gösterdi: -Hadi alıver şunu, çıkalım yavaş yavaş... Arkadan dolaşmak daha doğru... -Abdülkerim çantayı alıp saygıyla yol verince Kara Kemal Bey kapıda durup gördüklerini unutmamak istiyormuş gibi odaya baktı: -Tamam... Unutmadık bir şey... Hadi...

— Kemal Abi... Alıverelim şunu, rica ederim... Büyük Efendi'nin yadigârı değil miydi? Kalmasın it köpek elinde... Gelin dinleyin beni, alıp gidelim.

İttihatçıların İaşe Nâzırı Kara Kemal Bey çıkacaktı. Durakladı. Döndü. Bir an silâha bakarak düşündü.

Abdülkerim soluğunu kesmişti. Silâhı alsa, içine düştükleri tehlike sanki çok azalacaktı.

— Peki Abdal Kerim oğlum... Kırk yılda bir sözünü dinleyeceğim!..

Abdülkerim sevinçle koştu, silâhı kemerden sıyırıp uzattı.

Kara Kemal Bey küçük Goltu ceketinin iç cebine, cüzdanını koyar gibi alışık, alıvermiş, bu yatkınlık Abdülkerim’i, hiç hazır olmadığı halde çok sevindirmişti.

İçinde debelendiği bunaltıyla bağdaştıramadığından yadırgadığı bu aşırı sevincin iki sebebi vardı. Döğüşe girdiği halde, döğüşün yasalarını kabul etmeyen bir yoldaşın yükünden kurtuluyordu. Kötüsü gelirse, dünyada gerçekten sevip saydığı biricik insanı, düşmana canlı vermemek için, kendi eliyle vurmak zorunda kalmayacaktı.

Külüstür taksi, bir zaman, hırıldayıp silkelendikten sonra yürüyebilmiş, içeriyi keskin benzin kokusu sarmıştı. Gitgide artan hız, arabaya can atınca, duydukları güveni sağlamlaştırıyordu. Arka sokaklardan dolaşırken, rastladıkları çeşmelerde, su içer gibi yaparak, köşeleri kollamışlar, izlenmediklerine kesinlikle inanmışlardı.

İlk defa düşmüyorlardı KOVALANAN ADAM durumuna... Bu SAKLAMBACI, uzun yıllar Abdülhamit hafiyeleriyle oynamışlar, sonra Büyük Kabine zamanı epeyce tedirgin olup haftalarca yer değiştirmişlerdi. Mütarekede şartlar gerçekten tehlikeliydi. Tutulup asılmak, türkçesi «Tantuna gitmek», ya da bir köşeyi dönerken Ermeni kurşunuyla yere serilmek her sabah hatırlanan, bütün gün beklenen şeylerdendi. Büsbütün başka bir mesele olduğu halde, Kara Kemal Bey, 31 Mart patırtısında da saklanmıştı. Gözlerini kısarak hesapladı: «Yaş kırk yedi... Çıkar on yedisini, kalır otuz... Otuz yılda beş defa saklanmak zorunda kaldık. Altı yılda bir... Üçü, en güçlü iktidardan darağacına tekerlenmekti bunların... En acemisi de bu seferki galiba... Sıkı gözaltı ne demek? Çıkar yakalama emrini, bastır apansız... Sıkı gözaltı nasıl olsa, sezilir, sezilirse elbet kaçma düşünülür. Bu derme çatma, acemi çaylak kadro, gözhapsini nasıl sezdirmez, kaçmaları nasıl önler?»

Araba arnavut kaldırımlarında sersem edecek kadar sarsılıyor, soluk tıkayacak kadar benzin kokuyordu.

— Benzinimiz var mı acaba yeterince?..

— Hasip Ağa düşünür böyle şeyleri... Hiç savsaklamaz.

— Var mı kararlaştırdığımız bi yer?

— Bizi... -Kara Kemal Bey, «Saklamak için mi?» diyecekti. Kelimeyi nedense değiştirdi: -misafir etmek için mi?

— Evet.

— Düşünmedim daha... Buluruz.

Memleketin bellibaşlı varlıkları, bugünkü durumlarına, şu ya da bu yoldan eski İaşe Nazırı Kara Kemal Beyin yardımıyla gelmişlerdi. Ayrıca bütün esnaf dernekleri, Halk Partisi'nin aralıksız gayretine rağmen hâlâ avucunun içindeydi «Öl» dediği yerde ölür, bütün esnaf kâhyaları, birlik başkanları, gedik değnekçileri... Devlet kadrolarındaki, sadık adamlarının çoğu daha yerlerinde...

Abdülkerim'in de, azınlıklar arasında güvenilecek dostları, şehrin ayaktakımları içinde, gözünü budaktan sakınmaz, her çeşit kanundışı davranışa gönüllü tayfası vardı.

Kara Kemal Bey düşüncesinin burasında suratını buruşturdu. Serseri takımına başvurmak zorunda kalırsa, onuru kırılacaktı. Adının suikast işine karıştırılması düpedüz edepsizlikti. Abdülkerim'e belli etmek istememişti ama çok kızmıştı. Hâlâ da öfkesi yatışmış değildi:

_ Neden girdi Şükrü, böyle dipsiz, bir işe, hayvan gibi?..

Abdülkerim, sesteki suçlayıcılıktan ürktü. Sonra, doğrudan doğruya «Neden girdin?» diye sorulmuş da savunma zorunda kalmış gibi kelimeleri araştırarak duraklaya duraklaya karşılık verdi:

— Bana kalırsa... Çok içiyordu son zamanlarda...

— Baytar Rasim'le Abidin, çok içmezler.

— Bunlar, değersiz buluyorlardı yeni idarecileri... Lâyık görmüyorlardı çıktıkları yerlere... Kızıyorlardı. Kimi bilgide, tecrübelilikte üstün görüyordu kendini, kimi kabadayılıkta...

— Ne ilgisi var kabadayılıkla devlet idaresinin?

— Kabadayılar, Cumhuriyetçi olan eski komitacılara kızıyorlar. İstiklâl mahkemeleri başkanlıklarına... Sorgusuz morgusuz, keyiflerince adam asabilmelerine imreniyorlar. -İçten gelmeyen gönülsüz bir sesle güldü: -Bilmez misiniz, herkes kendisine denk saydığını kıskanır.

— Delildiler mi bunlar? Böyle saçmasapan kıskançlıklarla iktidar kavgası mı yapılır?

— Vatan-millet lafı edenler var. Mübadil mallarını bölüşüyorlarmış kodamanlar... Musul parayla satılmış... Olmaz diyen Lâzistan mebusu Şükrü Bey, Topal Osman gibi bir rezile boğdurulmuş... Hiyle katılmış son seçimlere... Bununla yetinmeyip Terakkiperver Parti kapatılmış. Şeyh Sait ayaklanmasını bahane edip söz hürriyetini, yazı hürriyetini ortadan kaldıran Takrir-i Sükûn kanunu çıkarılmış... Gazeteciler İstiklâl Mahkemesi'ne

verilmiş kanunsuz. Niyetleri terör yoluyla diktatörlükmüş... Yaşanmaz hale gelmiş memleket... Oysa, cephelerde İttihatçı subayların gayretiyle, cephe gerisinde İttihatçı memurların, İttihatçı eşrafın gücüyle kazanılmış zafer... Hanedanla Halifeliğin kaldırılması İngiliz'lerin işine geliyormuş aslında... Bunu böyle düşünenler vatan haini sayılmış...

— Suikastla mı düzelirmiş bunlar? Adam öldürmek miymiş çıkar yol?

— Muhalif paşalara güveniyorlardı, sanırım. Orduyu onların aracılığıyla ele geçireceklerini umuyorlardı. «Mebusların çoğunluğu da bizden yana» diyordu, ikide bir Şükrü Bey... Çekindiklerinden belli etmiyorlarmış...

— Durum gerçekten böyleyse suikast neden zorunlu oluyor? Ziya Hurşit maskarasıyle girilir mi böyle bir işe?,. Herkesin önünde, kısacık kilotuyla dolaşmaya utanmayan herif değil mi bu? Kadınlar gibi tırnaklarını cilalayan... Kumarbaz... Ödememek şartıyla borçlandığı için düpedüz dolandırıcı... Punduna getirdi mi, şantaj yapmaktan hiç çekinmeyen sefil...

Abdülkerim, bu suçlamaların doğru olduğunu biliyordu ama. Ziya Hurşit'i, şimdilik daha gözden çıkaramıyordu. Kara Kemal Bey, karşılık bekler gibi sustuğu halde, «Eh... Orası öyle...» dememek için dişlerini sıktı.

— Ya Sarı Efe Edip denilen it... Eşkıya tutmaya gittiği yerlerde yangın gibi yakıp kavurmadı mıydı köyleri? Ne rezildir o... Korkak, utanmaz. Ortaoyunu efesi... Çirkef... Irz düşmanı... Daha geçenlerde, kan kardeşi, Hacı Sami'nin gizlice memlekete geleceği dedikodusu çıkınca, Ankara'ya koşup, «Bu dünyada bir bana güvenir, şu kadar para verin, pusuya düşürüp temizleyim» diyerek çöpçatan bahşişi kadar az bir paraya kahpelik teklif eden ancak az istediği için verileceğini kestirdiği bu parayı sırıtarak alan herif değil mi bu Sarı Efe? Şevki de var mı, aralarında bunların? Giritli Şevki nâmerdi? -Abdülkerim boş bulunup «Evet» deyince, Kara Kemal Bey, umutsuzlukla başını salladı: -Nasıl bildim? Hayır kurtulamazlar ağır cezalardan bu pis işe girenler... Yahu, İzmir Valisine özel hafiyelik ettiğini bilmeyen kaldı mı, Şevki'nin... Memetçe'den habersiz sigara yakamaz Şevki... Kaçakçılıkla geçinen, uzun zaman yakalanmayan herifin hafiye olduğunu bu memlekette, ancak bizim ünlü Maarif Nazırımız Şükrü bilmez! -İçini çekti: -Anlaşılıyor neden batırabildik koca imparatorluğu on yıla vardırmadan... Bu kafayla becerilirdi bu iş, Abdal Kerim oğlum... Becerdik. Yazık bunca emeklerime... Kaç kez söyledim.

«Bizim memleketimizde, suikastçılığa yatkın serserilerle iş yapmaya kalkmak kuduz kaplana binmektir. Sürsen ipe götürür, ineyim dersen paralar. Paralaması, şantaj... Haddini bilmez, kasıldıkça kasılır, seni korkaklıkla suçlar. Kötü karı gibi cilvelenip hiç yoktan dargınlıklar çıkarır. Yürüyen doğru işleri bozar aralıksız... Elinden hiçbir iş gelmez serserileri kışkırtır!.. Yüz kere söyledim bunları Şükrü'ye, Rasim'e, Abidin'e... Hele Abidin kaltabanı. Önce sıvan, yumurta kapıya gelince, al yanına Sarı köpeği, savuş İstanbul'a... Bekle ki, Ziya Hurşit rezili, çıkarsın ocaktan senin kestaneleri... Akılları sıra, sırtı da gelse, karnı da gelse kazanmış olacaklar. Ya Sarı Paşa'dan kurtulup devlete konacaklar, ya da durmadan para sızdıran, suikasttan başka söz etmeyen belâyı başlarından atacaklar. «İt dişi, domuz derisi» deyip kaytarmak... Ziya Hurşit'e gerçekten güveniyorlarsa neden İzmir'e birlikte gitmediler Şükrü'yle Rasim? Güvenmiyorlarsa, güvenmedikleri adam, gözden uzak bir iş becerebilir mi? Sen korkacaksın, kaytaracaksın da, namussuzluktan diplomalı haydutlar mertlik edecek... -Biraz düşündü: -Şevki'nin ne mal olduğunu bilmez mi, Şükrü, neden karıştırdı bu işe bilerekten? Çünkü, imkânsız da olsa kaçamak ister Ziya Hurşit gibi ödlekler... İdealist olmayanların işi değildir silâha sarılmak... Kelleyi gerçekten ortaya koymuş erkek ister bu iş... Doğru eğri, bir şeye gerçekten inanmış adam, birini öldürmeye karar verdi mi hiç bir tedbir geçemez önüne... Oysa, yüzde doksan sekiz başarısızlıkla sonuçlanmıştır tarihte suikastlar... Neden? Çünkü kendi kendini yıldırır, çoğunlukla aylıklı öldürücüler... Yakalanma korkusuyla, son dakikada dehşete kapılır bunların çoğu... Ya kendini yakalatır sersemleyip... Ya da cezadan kurtulmak için ele verir arkadaşlarını... Bu işlere, akıllı olan, ya hiç girmez, ya da, yüzde yüz sıvanır. Cıvık heriflere öldürttüğün leşi atlayıp nereye gidebilirsin? Suikastla ele geçirdiğini, suikastla geri alırlar senden... Arada, işlemek zorunda kalacağın en rezil suçlar da cabası...

Kara Kemal, bir zaman dışarıya baktı. Güneş bulutlara girmiş, bulanık yaz ikindisinin sıcağı büsbütün dayanılmaz olmuştu. Apansız dönüp yavaşça, bilmece söyler gibi sordu:

— Arnavutköy taşocaklarında denediler değil mi bunlar da silâhlarını?

— Evet... Nerden bildiniz? -Abdülkerim toparlanmaya çabaladı: -Baytar Rasim söyledi, orda sınamışlar!

— Nerden mi bildim? Mahmut Şevket Paşa’yı öldürenler de, orada sınamışlardı. İki saat sonra haber almıştık... Tabancaların markalarını... Kaçar mermi yaktıklarını...

Abdülkerim birden dehşete kapıldı. Bu dehşette kendini kaldırıp tepe üstü içine attığı ölüm tehlikesinin mi, yoksa, Kara Kemal Beye karşı duyduğu vicdan azabının mı daha ağır bastığını kestiremedi bir zaman... Küçük Efendi’nin söyledikleri yüzde yüz doğruydu. Bilmediği hiç bir şey de yoktu içlerinde?. Niçin düşünmemişti peki, daha önce?.. «Hiç mi gelmedi aklımıza, geldi de kendimizi zorlayıp durmadık mı üstünde?.. » Gövdesini, buz gibi ecel teri kaplamış, başına duman çökmüştü. Düşünmeye çabalıyor, geçtikleri yeri bilip çıkaramıyordu. «Neredeyiz? Hangi cami bu?..»

Edirnekapısı’nı manda arabaları tıkamıştı. Otomobilin durduğunu, bu durmanın uzadığını fark edince dehşeti birkaç misli arttı. «Sür! Sürelim! Aman Efendim, durmanın sırası değil!» diye yalvarmamak için dişlerini sıkıyor, geçirdiği buhranı sezip sezmediğini araştırarak yan gözle Kemal Beyin yüzüne bakıyordu. Adam sakindi. Daha beteri enikonu rahattı. Bu akıl almaz rahatlığa önce şaştı, sonra kızdı. Sanki Küçük Efendi, birden tehlikenin dışına sıçrayıp kurtulmuş, kendisini darağacının altında bırakmıştı. «Olur mu böyle?.. Hani yiğitlik?..» Birinin içeriye baktığını görünce, hemen elini yüzüne kapattı. Tanımaya çalışıyordu herif... «Polis... Vallah billâh polis...» Az kalsın, şoförün omuzuna vurup «Geri bas... Sür başka yola» diyerek var gücüyle bağıracaktı. Dişlerini sıktı. Bir de «Şurda burda, it kopuk, seni birbirlerine gösterdikleri zaman (Ünüm dünyayı tuttu) diye kasılırdın değil mi, kaltaban... Al bakalım!.» Herif geçip gitmişti ama, sanki araştırıcı bakışlarını camda bırakmıştı. «Şu namussuz kapıdan» çıkınca «Sürelim, sınırı tutalım. Burda saklanmak elvermez artık» demeye karar verdi. Ucunda ölüm olsa, diyecekti bunu! Salt kendisi için mi, hayır. Küçük Efendi’nin kurtuluşu da buna bağlıydı. «Meydanda bişey... Gerçeği saklamak eşeklik... Ne eşekliği, düpedüz namussuzluk... Saklayacağı kaldı mı? (İçindeyim başından beri, ben bu işin) demeli... (Adını ben karıştırdım senin) demeli... Dediklerin doğru, sınıra yetişmekten başka yolu kalmadı, sürelim), demeli...

— Aman Beyim...

— Ne var?

Araba yürümeye başlamıştı. Dar kapıdan yavaş yavaş çıkıyordu.

— Yok bişey... Aklıma geldi de...

— Evet...

— Yok...

Günlerce gövdesi iriliğinde taşları dağ başlarına taşımış gibi dayanılmaz bir yorgunlukla arkasına dayandı. Kemikleri sanki yumuşamış, kasları sanki kopup her şeyi birbirinden ayrılmıştı. Gözlerini kapattı. Tehlikeyi ensesinde duymaya başlayalı daha yarım gün olmadığı halde, yılgınlık başlıyordu. Bu korkulu rüyadan uyanmalı, yıkanıp temiz bir yatağa girmeli... Tek başına... Yüzde yüz güveneceği... Yakalanmayacağına yüzde bin emin olduğu bir yerde... «Neresi var böyle?..» Sanki şimdiki durumda bir işe yararmış gibi, ciddiyetle düşündü. Vaktiyle kanlı işlere girip çıktıktan sonra, yalnız Teşkilat-ı Mahsusa'nın merkezindeki koğuşta deliksiz uyuyabiliyordu. Oradaki açılır kapanır karyolaları derin bir hasretle özledi.

Otomobil, bozuk yolda yalpalayarak Edirnekapı Mezarlığının içine vurmuştu Uzaktan uzağa bir korkunç anı, beyninin derinliklerinde kımıldıyor, bulanıklıktan aydınlığa çıkıyordu. Teşkilat-ı Mahsusa'nın merkezinde bir küçük oda... Bir masa... Karşılıklı iki sandalye... Birinde, Başkan Süleyman Askerî... Ötekinde, arkası kapıya dönük Silâhçı Tahsin oturuyor. Önlerinde birtakım planlar, haritalar Tahsin «Silâh» adında bir şirret gazete çıkardıydı Hürriyetten sonra... Önüne gelene en rezil saldırıları yaptıydı, en iğrenç çamurları artıydı. «Silâhçı» lâkabı burdan... Önce faydalıyken giderek zararlı olmaya başladı. Makedonya'ya gönderildi. Galiba, harcanması için, Balkan Savaşı'ndan sonra... Gitmesiyle gelmesi bir oldu. Oysa, Teşkilât-ı Mahsusa'nın yasasında, gittiği yerden izinsiz gelmenin cezası ağır... Neden dönmek zorunda kaldığını anlatıyor Silâhçı... Biraz da şımarıyor şefine... Çünkü bunca yıllık arkadaşı... Kan kardeşliği de var aralarında... Bir kahve geldi, Silâhçı Tahsin'e... İş üstü kahve, büyük saygı, derin sevgi belirtisidir. Teşkilâtta... Tahsin bir yandan içiyor, bir yandan anlatıyor. Aslında meseleyi pek umursamadığı belli... Boş veriyor. - Ben duvara dayanmış bakıyorum - Birkaç yudumdan sonra, «Bu kahve nerenin be?..» dedi Silâhçı, biraz canı sıkkın... «Amma yaptın haa Tahsincim, halis Yemen» dedi, bizim şef, Süleyman Askerî... Bişeyler sordu. Kahve yeni bitmişti ki, sersemlik başladı bizim fıkara Tahsin'de... Başı önüne düşüyor, zorlayıp kaldırıyor. Tam kıvama geldiğini anlayınca zile bastı Süleyman Askeri... Kapıda Eşref göründü bizim, Kuşçubaşı, elinde yağlı kement... Ayaklarının ucuna basarak yaklaştı, attı arkadan, ilk

sıkışta, davranmak istedi Silâhçı, tabancalarına. Yetmedi gücü. Eşref sırtından itip iskemleyle beraber masaya bastırdı. Süleyman Askerî de beriden dayanıyor. Afyon şerbetinin de etkisiyle çok uğraştırmadı Eşrefi Silâhçı Tahsin, iki debelendi, boyladı boylayacağı yeri... «Çuval» diye bağırdı bizim Eşref... Bir arkadaş koşturdu. Üstünde ne var ne yok aldılar. Der-top edip çuvala sokacaklar, girmez bizim Tahsin... Güldü Süleyman Askeri... «Ulan ölüsü bile ters bu herifin» diye güldü. Eşref baktı olmuyor, seslendi bana... «Bakarsın koca öküzün boyunduruğa baktığı gibi... Yardım edeyim demezsin...» Zor güç, çuvalladık oğlanı... Attık paytona... Buralarda bir yere getirttik... Geçmiş gün... Buralarda... Parmaklık çevrili bir mezarın ardına bıraktık. Nerden geldi aklıma?..

Birden soluğunu tuttu. Nasıl olmuştu da, bu işten sonra da deliksiz uyuyabilmişti, Teşkilâtı. Mahsusa'nın merkezinde... Koğuştaki sahipsiz karyolalardan birine sırtüstü yatıp... «Demek ki, güvenmemiz, bulunduğumuz yerin gerçekten güvenli olmasından değil, kendi aptallığımızdan geliyor!...» Büyük bir umutsuzluğa kapıldı. Yüzünden iki kez geçirdi elini... Aklını, yüreğini, tepeden tırnağa gövdesini yorgunluğa benzeyen bu derin umutsuzluğa bıraktı. Neden sonra, otomobilin şiddetli sarsıntısıyle kendisini toplayınca, duyduğu garip rahatlığı ölüme teslim oluşa benzeterek ürperdi.

Kara Kemal Bey arabayı Gurbet Hala'nın bostanından epey ilerde durdurmuştu. Bir kâğıda birkaç adres yazıp verdi. Gerekirse saklanmak için bunlarla görüşecekti.

Hasip Ağa, efendisinin yüzüne son defa görüyormuş gibi kederle baktı. Elini öpüp doğrulduğu zaman, gözlerinden iri yaşlar akıyordu. İçi para dolu çantayı, çok değersiz bir şeymiş gibi aldı. Bunu kendisine veren Abdülkerim'i selâmlamadan dönüp yürüdü. Yazıhaneye dolup sabahtan akşama kadar bağıra çağıra gevezelik eden bu aylak heriflerin, efendisine, eninde sonunda zarar vereceklerinden hep kuşkulanmış, işte korktuğuna da uğramıştı.

Araba Kâğıthane'ye doğru tozu dumana katarak giderken, Abdülkerim, Hasip Ağa'nın davranışından kalan suçluluğu sindirmeye çalışıyordu.

Burda, Haliç'in bitiminde, hamam halvetlerinin yapışkan sıcağı vardı. Deniz, denizlikten, dere derelikten çıkmış, yalınkat çukurları dolduran

bulanık yağmur birikintilerine benzemişti. »Nerden sezdi bu hayvan herif, efendisinin başını belaya soktuğumuzu?.. Adını karıştırmasaydık, yakasını bırakırlar mıydı?»

— Keşke tembihleyeydik Kemal Abi, kâğıdı yırtmasını...

— Hasip'e mi?.. Gerekmez. Yırtar mutlaka...

— Dalarsa...

— Dalmaz. Yirmi yıldır bikez bile dalmadı. Dalmaz, unutmaz, boş vermez. Sadık değildir, sadakatin kendisidir. Hem de, akıllı bir sadakat...

Otomobil çıplak tepelerin arasından kıvrılarak yükselirken, biraz önce yanından geçtikleri kel çayır değişiyor ortasından temiz bir dere akan yeşil bir boğaza benziyordu. «Yakından bilmeyince aldanırsın... Aldanmak istersen, bildiğini bilmezden gelirsin!»

Abdülkerim, nedense Ziya Hurşit'i hatırladı. Görünüşünde, Kara Kemal Beyin kötülemelerine hak verdirecek hiç bir şey yoktu. Yiğitti, yakışıklıydı. Gözlerinin içiyle güler, yürekten gülüşüyle, en kuşkulu adamlara güven verirdi. Bilekliydi, cesurdu. Bütün aşırı içki, kadın, kumar tutkunları gibi, arada bir kendine acındıran, böylece de verdiği güveni arttıran adamlardandı. Şu anda nerdeydi? Napıyordu? Yüreğine keskin bir acı saplandı. İnleyince ürkerek döndü. Kara Kemal Bey dalmış, kendini gevşek bıraktığı için, yüzü sanki evden çıktığından bu yana on yıl yaşlanmıştı. «İçine düşürdüğümüz batağı, bu hızlı yaşlanışla sökmeye gücü yetmeyecek, kanına girdik adamın!»

Abdülkerim biraz önce. Ziya Hurşit'e duyduğu acımanın yüz kat ağırını Küçük Efendisi için duydu. Gerektiği yerde hiç duraklamadan, önüne gerilip uğruna canını vermeye yemin etti. Suikast başarıyla sonuçlanıp Kara Kemal Bey iktidara da gelse, kendisinden habersiz, adını bu kadar tehlikeli bir meseleye karıştırdığını açıklayamayacaktı. Bunu şimdi kesinlikle anlıyordu. Suçunun bağışlanmasını istemeye imkân olmadığına göre canı pahasına yapılan bütün fedakârlıkların nedeni de bilinemeyecekti. Umutsuzluğun bundan insafsızı belki hiç kimsenin başına gelmemişti.

Bir şey yapmış olmak için acele sigara çıkardı. Küçük Efendisine, saygıyla uzattı:

— Yakmaz mısınız?

— Yakalım ya...

Ateş tuttu. Sigara almasına sevinmişti.

— Tasarladınız mı biyer?,.

«Beraber mi kalacağız?» diye ekleyecekti. Kendisini tuttu.

— Yok. Düşünüyorum, Güvenecek dostların çokluğu karar vermeyi zorlaştırıyor. Doğruymuş meğerse, çokluğun, biyerde yokluğa kavuştuğu... -Kısa kısa, sıkıntılı güldü: -Daha kimse bişey bilmiyor. Misafir gibi, hangisine olsa gideriz. Sevinirler, ağırlamak için ellerinden geleni yaparlar. İstemiyorum, bilgisizliklerinden yararlanmayalım. Güveni kötüye kullanmak olur. Çoğu, kendilerine büyük iyiliğim dokundu sanmakta... Bana borçlu bilirler bugünkü rahat durumlarını... Tehlikeliyse bu işin sonu, vaktiyle yaptığımız iyiliklere dayanarak güvenlerini kötüye kullanmış oluruz. Duyulunca, «Ya bizde tutulsaydı, mahvolurduk» diye düşünürler. Bence, iyilik edilenden çok, iyilik eden taşımalı yaptığı iyiliğin minnetini...

— Anlamadım.

— İyilik gördün, borçlu sayıyorsun kendini... İyilik ediyorsun! Çok olağandır bu... «Yaptığın iyiliğe borçlu kalmak, daha güzel!» demek istedim. Sen nereleri tasarladın bakalım?

— Hiç... Hiç ama... Gözü kapalı güveneceklerim... Eh... Epeycedir.

— Benimkiler kadar çoksa, yoka varmasın!..

— Sanmam! Benimkiler hükümetin tartaklamasına alışıktır. Söylenmezler kötüsü gelince... Katlanırlar. Sakıncası... Çocuk bolluğu... Yer darlığı... -Biraz düşündü: -En iyisi, evet.. Doğruca Semra Hanıma gidelim...

— Kimdir?

— Şefik Paşa’nın Hanımı...

— Şefik Paşa?

— Tanımazsınız. Bizim rahmetli Enver’in orduyu temizlerken ilk emekliye ayırdığı paşalardan... Bu yüzden kimsenin aklına gelmez.

— Güvenilir mi? Rahatsız etmeyelim!

— Sevindiririz.

— Öyle mi? Kaç yaşında bu hanımefendi? Sağ mı Paşası?

— Paşa çoktan sizlere ömür. Evlendikleri zaman aralarında otuz yaş fark varmış... Kırkında ama hiç göstermez.

— Nerden dostluk?

— Paşadan kalma bir çiftlik işi vardı. Bitürlü çıkaramamış avukatlar... Arkadaşlara söyledim, kolaylaştırdılar.

— İyilik ettin. Yükleneceğiz, Bizim dostlardan farkı?

— Vardır Kemal Abi... Göreceksin...

— Dur bakayım... Anladım. Ödeşmişiniz... Yamansın Abdülkerim...
— «Minnet borcu kalmasın» dedik. Kalmasın ki, rahatça gidilip gelinebilsin...
— Nerde oturuyor? Apartmanda mı?
— Hayır... Fındıklı'nın üstünde... Saray gibi konak... Şehzadelerden birininmiş... Satın almış, dayalı döşeli... Bir bahçesi var, Gülhane Parkı kadar değilse de ona yakın... Hamam... Arabalık. Kış bahçesi... Havuzlar...
— Kalabalık mı?
— Hayır... Bir kalfa... Bir uşak... hem bahçıvan... hem arabacı... İkisi de çok bağlı hanımlarına... Sizin Hasip Ağa gibi...
— Ne diyeceksin benim için? Tanır mı, resimlerden filan?
— Sanmam! Deriz bişey... Hiç bişey demesek de, sormaz.
— Anadolu'dan sana misafir gelmiş olurum. Emekli valilerden Şefik... Bu adı seçelim ki, unutulup karıştırılmasın...
Arabadan Sıraselviler'de indiler. Kara Kemal Bey, şapkasını gözlerine çekerek yürüdü. Abdülkerim para verdi, biran, «Soran olursa bizi buraya getirdiğini sakın söyleme» demeyi geçirdi aklından... Tuttu kendini, sanki bu sözler ağzından isteği dışında çıkabilirmiş gibi hızla döndü.
— Bir emrin var mı Abi?.. Yarın marın?
Abdülkerim dalmıştı. Anlamaya çalışarak baktı.
— Ver adresi... Söyle saati... Gerekirse beklerim...
«Beklerim» sözüyle, Abdülkerim, kendisini Novotni'de bekleyen Baytar Rasim'i hatırlayıp telâşlandı. «Haber ulaştırmalı Rasim'e. Ulaştırmamak olmaz...» Şoförü araştıran bakışlarla süzüyor göndereceği haberi derleyip toparlamaya çabalıyordu. «Durum kötü... Savuş... », «İşler karışık... Saklan birkaç gün...» Bir an, Kara Kemal Beyi götürüp konağa bırakmak, sonra otomobile atlayıp Novotni'ye koşmak geçti aklından... Novotni'de görünmeyi göze alamadı, «Gelmediğimi görünce... İşkillidir. Sezinler. Savuşur...»
— Bi emrin mi var Abi?.. Sigara migara?..
— Yok. Sağol!
Çaresizlikle debeleniyordu. Motor hırıldamaya, araba sarsılmaya başlamıştı. Yürüdü mü, bitti.
— Hadisene...
Bir otomobile, bir seslenen Kara Kemal Beye baktı. Araba kalktı kalkacak... Yürüyor, yürüdü. Uzaklaşıyor. Sapacak, haber yollamak, koşup

gitmek imkânı kalmayacaktı.

— Hadisene canım... Noldu? Ne var?

— Yok bişey... -Hızlandı: -Yok...

— Durmak doğru değil sokak ortasında...

Abdülkerim, dinlemiyordu. Sabah sabah koşup gelen, leş gibi yatarken, daha beteri, hayvan gibi çiftleşirken, tartaklayıp tehlikeyi haber veren arkadaşını yüzüstü bırakmıştı. Alçaklıktı bu... Kancıklığın görülmemişi, korkaklığın en reziliydi. «Sen git desem... Adresi verip...»

— Bişey geldi senin aklına... Önemli mi çok? Nedir?

Abdülkerim, nedense, Baytar Rasim'e haber ulaştırmak için artık iş işten geçtiğine birden inanmıştı. Gülmeye çalıştı.

— Boşuna telâşlanmaktayız gibime geliyor Kemal Abi...

— Nasıl boşuna?

— Dediğin kadar kötü değildir bizim Ziya Hurşit... Bakma kumarcılığına... -Bunları kendisi değil, sanki, omuzbaşından fısıl fısıl bir başkası söylüyordu; -Yüreklidir. Kaç kez denedim. En çetin yerde sınadım.

— Nerden çıkardın şimdi bunu?. Bana mı öğreteceksin palavracıyı... Hiç o kadar geveze suikastçı görülmüş mü? Yazık size... Bunca tehlikeli silâh oyunlarına girip çıktınız. Nerde denedin sen bu rezili? İktidara çalışırken denedin. Babam da yiğittir arkasını iktidara verdi mi? Aslına bakarsan, biz önce kendimizi, sonra birbirimizi aldattık komitacılıkta... Aldanmanın, aldatmanın en korkuncu, başarılarımızı kendi gücümüzün sonucu saymamızdır...

— Ya?

— Bana öyle geliyor ki, Abdülkerim oğlum, ne yaptıksa, iyi kötü, hep Almanların isteğiyle, onların desteği sayesinde, onların çıkarına yaptık. Bugün başımıza bir felâket gelirse, artık bu desteğin, memlekette işlemez olmasından gelecektir.

— Aklım ermedi, Ordu, Devlet... Hükümet... Parti...

— Boş ver... İktidarı hak etmemiştik. İmparatorluk bu yüzden battı. Son umudu Ziya Hurşit serserisine bağlamakla bulduk hak ettiğimizi... Hak ettiğimiz... Rezillikti çünkü... Böyle serseriler direnemez, sıkıyı görünce...

— Sanmam, Kemal Abi... Vermez arkadaşlarını Ziya Hurşit... Bişey yapamasa bile, kimseyi vermez ele...

— Neden düştü bu kadar üstüne suikastın? Kolay geldi adam öldürmek... Zihninde uzun süre adam öldürme fikrini taşıyan, çabuk

çözülür.

— Hayır... Ele vermez kimseyi benim bildiğim Ziya Hurşit... Göreceksiniz.

— İnşallah... Evet, olabilir de... Çünkü, birini öldürmeye karar vermek, bir anlamda kendini öldürmeye de karar vermektir. Eğer senin Ziya Hurşit, bunu böyle düşünmüşse... Kendisini yakabilir kabadayılık uğruna... -Biraz düşündü: -Hayır, bana böyle gelmedi bu herif hiç bir zaman... Deli bile değildir Ziya Hurşit... Düpedüz edepsizdir.

Akşam oluyordu.

Bir zaman konuşmadan yürüdüler. Bir köşeyi kıvrılınca, Abdülkerim, açık bir sevinçle fısıldadı:

— Geldik...

Kara Kemal Bey anlattığını tamamlıyormuş gibi konuştu:

— Ya bu sıkı gözhapsi... Nerden çıktı bu emir sipsivri?

— Sipsivri mi? –Abdülkerim, soruyu pek anlamadan karşılık verdi: -Bilmez misiniz, acemi bunlar, hükümet işlerinde... Bir yerde takılıp kalmış bir eski emirdir. Körlemeden bir emir... Biri göze girmek için vermiştir bir curnal... İşleme girdi... Döndü dolaştı... Hayır... Haberleri olamaz. Eminim buna, dinim gibi...

Kara Kemal Beyin gülmesi tuttu. Abdülkerim’in dinsel inançlarda adamakıllı gevşek olduğunu biliyordu. Kadın işlerinde de yaşlıyı körpeyi, güzeli çirkini, toplum basamaklarında alçağı yükseği pek ayırt etmezdi. Bir güvenilecek yanı, bu işlerde sululuğu, zorlamayı, onursuzluğu hiç sevmemesi, gittiği yerde mutlaka saygı görmeyi sağlamasıydı.

— Nah şu beyaz konak...

Kara Kemal Bey az kalsın uzun bir beğeni ıslığı örtülecekti.

Konağın yapımına, hiç abartmasız, koca bir orman harcanmıştı. Yaptıran şehzadenin aşırı meraklı olduğu, kulelerden, cumbalardan, şehnişinlerden belliydi

Mermer merdivenlerden çıktılar.

Abdülkerim zili güvenle üst üste çaldı. Kapı açılınca, «Buyurun» diye yol verdi, kendi evine gelmiş kazak erkeklerin rahatlığıyla girip kanadı örttü.

İKİNCİ BÖLÜM

SÜREK AVI

I

Kara Kemal Bey, yatacağı odanın kapısı çekilince gözlerini yumup kendisini bir an yalnızlığın rahatlığına bırakmıştı. Son zamanlarda, birkaç anlayışlı dostun sohbeti dışında yalnızlığı seviyor, yaşlanma belirtisi olduğunu bildiğe halde, alışkanlıklarını bozmak istemiyordu. Sofrada, aralıksız, canı nargile istemiş, sedirdeki köşesini özlemişti.

Elindeki gazeteleri karyolaya bırakırken gecelik entarisini gördü. Çocuk gibi sevindi. Yerini artık daha az yadırgayacaktı. Acele soyundu, hiç ummadığı kadar rahatladı. Bir türlü hatırlayamadığı Şefik Paşanın, dul karısı Semra hanım, zannettiği gibi, alık saraylılardan değildi. Zekâ gösterisine yeltenmemiş, çok bilmişlik taslamamıştı. Ne alıkça kasıntılı, ne de şımarıkça suluydu. Abdülkerim'le ilintisini, yalancı karı-kocalığın sırnaşıklığına dökmediği gibi, arada cinsel bir alış-veriş bulunduğunu saklamaya çabalayarak karşısındakini budala yerine de koymamıştı. İnceydi, duyguluydu. Birçok benzerlerinin tersine, pratik yaşamayı derin tanımamasının güçsüzlüğünü, güçlülük haline getiren ender saraylılardandı. Sofrasından, bakışlarla, tek kelimelerle kusursuz servisten, yakın çevresine, saygı, sevgi, bağlılık verdiği belliydi.

Abdülkerim'in ricasını ikiletmeden, gerçek bir samimiyetle ut çalıp şarkılar söylemiş, bunları, hatta, misafirlerini eğlendirmek için bile değil, sanki yalnızmış da, canı gerçekten istemiş gibi, rahat, içten, yapmıştı. Mızrabı sağlam, musiki zevki yüksekti. Sesinde kederli bir tatlılık vardı. Hep Mahur'dan seçtiği şarkılardan sonra, peşrevi, rahmetli Cemil Beyi imrendirecek özel bir anlamla gerçekten yüceltmişti.

Kara Kemal Bey, böyle bir kadının, genellikle kaba saba davranan Abdülkerim'le neden ilgilendiğini bulmaya çalıştı. Bütün gerçek kadın tutkunu erkeklerde olduğu gibi, Abdülkerim'de de, duyduğu aşırı isteği karşı cinse kolayca aşılayıp onları enikonu baskına uğratmak, sersemletip sürüklemek gücü vardı. Çoğu zayıf iradeli olan böyle erkeklerin tersine,

Abdülkerim iradeliydi, daha ilk bakışta güven vericiydi, verdiği güven de yalancı değildi.

Ayrıca, bu konağın kapısından içeri girdi gireli, hiç zorlamadan gerçekten kibar bir İstanbul efendisi gibi davranmayı da başarmıştı.

Kara Kemal Bey, insanları bütün özellikleriyle tanımanın ne kadar zor olduğunu düşünerek bir sigara yaktı.

Şehzadenin yatak odası zevksiz döşenmişti. Zevksizlik, batıya özenerek seçilmiş, yaldızları bol «saray eşyası»ndan geliyordu. Semra Hanımefendi, bitişikte kitaplık bulunduğunu söylemişti. Adamın neler okuduğunu merak etti.

Şehzadenin kitaplığı, birer buçuk metre uzunluğunda dörder raflı, iki camlı dolaptan ibaretti. Bütün kitaplar kırmızı marokenle ciltlenmiş, bütün yazılar sarı yaldızla yazdırılmıştı. Hepsinin üstünde, tahta çıkma ihtimalinin bulunmadığı bilindiği halde, bazı Avrupa krallarının tahta çıkarken giydiklerine benzeyen birer taç, yazarın adı yerine de Şehzadenin adı vardı. Kitap isimlerini, yüzünü buruşturarak okudu: Kırmızı Değirmen Cinayeti, Monte Kristo, On Üç Numaralı Araba, Ekmekçi Kadın, İki Yetime, Josef Balsamo, Kadınlar Muharebesi. Bütün Jül Vern'ler, bütün Ahmet Mithat Efendi'ler... Ne Halit Ziya, ne Hamit, tabii ne de Namık Kemal... Köşede dünyanın en zevksiz eşyası olan bir Amerikan yazıhanesi, bunun önünde bir döner koltuk... Şehzadenin yüzünü gözünün önüne getiremedi ama, bütün ötekiler gibi, tepesi dar fesini sağ başına külhanice yıkmış, gözleri biraz baygın, suratı rötuşla sonuna kadar boşatılmış delikanlılardan biri olduğu kitaplığından belliydi. Birini gözetlemiş de, duyurmadan çekiliyormuş gibi çıkıp kapıyı yavaşça örttü.

Soyunurken yatağın üstüne bıraktığı tabancayı görünce ağzının ucundaki küçümser gülümseme silindi. Hemen gidip silâhı yastığının altına soktu. Gazeteleri alıp koltuğa oturdu. Kaç gündür gazetelerin yalnız başlıklarına şöyle bir göz atmış, havadislerin hiç biriyle ilgilenmemişti. Çoklardır doğrudan doğruya politikayla uğraşmıyor, hiç bir durumun kendisini buna zorlayabileceğini sanmıyordu. Daha bu sabah, biri gelip saklanmak zorunda kalacağını söylese, «Olmaz öyle şey» diye, bire bin bahse tutuşmaktan çekinmezdi. Son haftalarda yalnız, Karadeniz vapurunda düzenlenip bütün Avrupa limanlarını dolaşacak olan Gezgin Sergiyle ilgilenmiş, tüccarların, yapımcıların Türk ürünlerini eksiksiz sergilemeleri için didinmişti. Ne kadar yanıldığını şimdi anlıyordu. Kendi durumunda bir

adam, ne kadar çabalasa, politikanın dışına kesinlikle çıkamazdı. Çıkmak mümkünse bile, bunun gereklerini yerine getirmek, kişiliğindeki özelliklerin harcı değildi. Tarafsızlığın bile aralıksız çabalama istediğini unutmakla kendisine karşı suç işlemişti. Adını, düşmanları kadar dostlarının, kötülüğünü isteyenler kadar iyiliğini de isteyenlerin kullanabileceklerini düşünmeliydi.

Haftanın olaylarını, içine düştüğü yeni durumun açısından değerlendirmek için eski gazeteleri istemiş, yalnız dünkünü bulabilmişti. Evinde olmamanın, kaçıp saklanmak zorunda kalmanın zorlukları başlıyordu. Sinirli sinirli gülümseyerek 13 Haziran 1926 tarihli Vakit gazetesini açtı. Başyazı, Gezgin Serginin ilgi görmemesinden yakınıyordu. «Bursa'da dinlenen Gazi Hazretleri, bugün Gezgin Sergiyle Bandırma'yı şereflendirecekler», «Fethiyeliler Gazi'yi davet için İzmir'e dokuz kişilik bir heyet gönderdi», «Millî Eğitim Bakanı Mudanya'ya, Dışişleri Bakanı İzmir'e gidiyor», «Millet Meclisi Reisi Kazım Paşa bugün hanımıyle beraber İstanbul'da olacak», «Halk Partisi kongresi gelecek yıl toplanıyor», «Gezgin, Sergiyi taşıyan Karadeniz vapuru, bu sabah saat dörtte İstanbul'dan kalkıp Mudanya'ya gidecek, Gazi Paşa'yı alıp Bandırma'ya götürecektir. Sergi yönetmenliğine göre, vapurdaki bütün memurlar Türklüğe yaraşır vakar ve onurlulukla davranmazlarsa, ilk limanda çıkarılıp geri yollanacaklardır. Sergiyle Ticaret Odası yayın müdürü Galip Bahtiyar Bey, Pertev Paşa, Maden uzmanı Kenan Bey, Tarım Müzesi müdürü Nihat Bey, Tarım Okulu içişleri müdürü Zihni bey, İş Bankası'ndan Muvaffak Bey, Amerikan Kız Koleji öğretmenlerinden Seniha Fuat Hanım, Erenköy Kız Lisesi öğretmenlerinden -diğer- Seniha Hanım, Üsküdar Amerikan Kız Koleji'nden Mebrure Hanım, öğretmen Hatçe Hanım, Amerikan Kız Koleji son sınıftan Fehime Hanım, heykeltıraş Nermin Farukî Hanım...» Dalıp gitmesine canı sıkılarak bir sigara yaktı. Gazetede, kuşkulandıracak hiç bir haber yok gibiydi. Tersine, Halk Partisi mebuslarının çıkardığı bu gazetede, Mustafa Kemal'in muhalifi Halide Edib'in «Zeynonun oğlu» adında «Şaheser» romanıyla birlikte, yazarın «Sihirkâr kalemiyle» yazılıp, Amerika'da İngilizce basılan anılarının da yayınlanacağı müjdeleniyordu. «Bir masal değildir-Bir milyon Türk lirasına bir beygir satılıyor.» Beygirle alıcının fotoğrafları... «İngiliz lirası 920, Dolar 188 kuruş...» İkinci sayfada, Ankara İstiklâl Mahkemene ait bir haberde suçsuzluğu anlaşılan Muğlalı İsmail oğlu Mustafa Efendi'nin koyuverildiği bildiriliyordu. Dördüncü

sayfada «Gelenler-gidenler»i buldu. «Muş mebusu İlyas Sami, Antep mebusu Ali Cenani, Trabzon mebusu Rahmi, Ordu mebusu Hamdi, Giresun mebusu Tahir, Ergani mebusu İhsan, Sivas mebusu Halis Turgut, Antep mebusu Ferit, Kütahya mebusu Nuri, Denizli mebusu Yusuf, Diyarbekir mebusu Fevzi Beylerin dün Ankara'dan İstanbul'a geldikleri, Hicaz Kongresi mümessilimiz Edip Servet Bey'in de Hicaz'a gittiği... » Bir savaş subayından çok, diplomat yaradılışlı olan Edip Servet geçen gün yazıhaneye uğramıştı. Sıkıntıyla anlattıklarını hatırlayarak gülümsedi. Gazi Paşa sıkı emir vermiş. «Hicaz'da kesinlikle şapkanı çıkarmayacaksın» diye... Şapkayla Mekke'ye girmek, ölüm cezasına çarptırılmayı gerektiriyormuş... Napacağını sormuştu, bahtsız temsilciye...

«Düşünüyorum, diye boynunu bükmüştü Edip Servet, karar veremiyorum, yardan mı geçeyim, serden mi?», «Ne yardan ne serden... Şapkadan geç!», «Fotoğraf icad edilmeseydi, müzevirler de böyle bir fırsat kollamasaydılar, olacağı oydu...» Beşinci sayfadaki küçük nöbetlerde, İstanbul Valisi Süleyman Sami Bey'in Eskişehir'e gitmesi yüzünden vilayet meclisinin toplanamadığı haber veriliyordu. «Konya'nın yaptırmakta olduğu heykel: Gazi Paşa'nın Kripel tarafından Konya için yaptığı heykel Mareşal üniformasıyla omuzunda pelerin ve ayakta olup en sona kalan baş kısmı dökülmüş... Kripel İstanbul heykelinin uğradığı eleştirmeleri gözönüne alarak Konya heykelini ilk bakışta, çekici bir durumda yapmıştır...» «Bir savaş serüveni. Birinci Dünya Savaşı'nda Kafkas cephesinde 9'ncu Kolordu Komutanı iken Ruslara esir düşen ve oradan firar ile Sibirya, Çin, Japonya, Amerika yoluyla İstanbul'a gelmeyi başaran sayın İstanbul Mebusu İhsan Paşa hazretlerinin çok heyecanlı ve ibret alınacak bu anıları, son günlerde kitap olarak yayınlanmış, kazancı İzmir Kızılayına bağışlanmıştır. Fiyatı 1 liradır» Son sayfaya geçti. İhsan Paşa'ya dalmıştı. İlânlarda şirketlerinin çalıştığı maddeleri arayıp ilgiyle okuduğunu fark edince gazeteyi yere attı.

Bugünkü Vakit'in başyazısını gene Mehmet Asım yazmış, gene ekonomi konularına değinmişti. Başlığı «Boş kalan cephemiz» olmasaydı ilgilenmeyecekti. Hemen aradığı habere geçti: «Cumhurreisimiz İzmir'e hareket etti. Gazi Hazretleri Mudanya'dan saat 11.10'da Söğütlü yatına binmiş, yatla gezgin serginin bulunduğu Karadeniz vapuruna gitmiştir. Gazi Hazretleri sergiyi gezmiş, açıklamaları dinlemiş, sergiyi beğenmiştir. Karadeniz vapuru Bandırma'ya doğru yola çıkmış, yolda Balıkesirli

karşılayıcılar tarafından kiralanmış Gülnihal vapuruna rastlanmış, içindekiler coşkun gösteriler yapmışlardır. İki taraftan mendiller sallanıyor, düdükler ötüyordu. Mızıka çalıyordu. Gazi Hazretleri kaptan köşküne çıkarak Gülnihal vapurundan yükselen alkışlara ve «Yaşa» seslerine mendillerini sallamak suretiyle karşılık buyurdular. Yolda, istek üzerine dans da yapıldı ve önce Gazi Hazretleri Rauf Bey'in hanımıyla dansa başladı. Pertev ve Ali Sait Paşalar da dans ettiler. Saat 17'de Bandırma'ya varıldı.»

Kara Kemal Bey el yordamıyla sigara paketini arayarak hesapladı: «Saat 17'de Bandırma'ya çıktığına göre... Akşam yemeğini orada yemiş... Trene binmiş... Ayın 13'ünde oluyor bunlar. Bir gece Balıkesir'de kalacakmış... Demek yarın İzmir'de...» Ürperdi, gözetlendiğinden kuşkulanmış gibi irkilerek kapılara baktı. Bu gezi haberlerinde Bandırma karşılayıcılarından yaşlı kadın ve erkeklerin el –daha korkuncu- AYAK öptükleri yazılıydı. Bunun gerçekten alçaltıcı ayıbını yüreğinde duyarak kaşlarını çattı. Millet Meclisi Reisi Kâzım Paşa Ankara'dan yola çıkarken bir askeri birlik tarafından selâmlanmıştı. Ankara İstiklâl Mahkemesi'nin bir azılı katili ölüme mahkûm ettiği bildiriliyordu. Birden dikkat kesildi. Dünkü yayın reklâmı kısalmıştı nedense... Halide Edip'in İngilizce basılan anıları yok olmuş... Yazar hakkında bütün övgüler de gitmiş. «Yeni romanımız –ZEYNO'NUN OĞLU- Yazarı: Halide Edip. -Pek yakında tefrika sütunlarımızda yayınlanacaktır.» Hepsi bu... Düşünüp dururken, son alt köşede, çerçeve içinde, İngiliz lirasının 916 kuruştan 927 kuruşa fırlamış olduğunu gördü. Bıyıklarını çekiştirerek bir zaman düşündü. İkinci sayfada küçük bir haber, Vekiller heyetinin toplandığını, vekilliklerce yeniden hazırlanan yönetmelikleri gözden geçirdiğini bildirmekteydi. Oysa en önemli vekiller Ankara'da bulunmuyordu. Aklı başka yerde olduğu için ne dediğini pek de anlamadan, «LAZ YOKTUR» başlığına takılarak yazıyı okumaya başlamıştı: «Türkiye'de yalnız Türk vardır-Trabzon Türkocağı, bir bildiri yayınlamıştır. Bildiride özetle şöyle denilmektedir: Trabzon ve dolayları, tıpkı, Sivas, Kastamonu, Bursa ve İzmir gibi Türk kültürü altında yüz yıllardan beri yoğurulmuş, dil, gelenek, ülkü ve zevk bakımından bir Türk memleketidir. Buralarda ne ayrı bir dil, âdet, ne de başka fizyonomi vardır. Anadolumuzun çeşitli yerlerine yayılmış olan aziz milletimizin kaynak membaları Türk aşiretlerinden buralarda da çok eski zamanlardan beri yerleşmiş, tahtacı Türkler, çepniler vardır.

Bu halk, tarihen Türk'tür ve şimdiye kadar bir defa olsun bu havalide, ayrı bir milliyet endişesi görülmemiştir, Türk bünyesine bu derece kaynamış bizzat o bünyeyi teşkil etmiş olan bu öz Türklere Laz diye hitap edenlere sorarız ki, bu fikrinizi hangi bilim temeline dayatıyorsunuz? Karadeniz dolaylarına dair etnoğrafik araştırmalarınız nelerdir? Ve o gafillere sorarız ki, Türkiye sınırları içinde Türk'ten başka bir unsur olmadığını ve büyük milletin milli vicdanını temsil eden büyük Meclisin bu hususta bir de kanun yapmış olduğunu işitmediniz mi? Sizin bilgisizliğiniz, umursamazlığınız geniş bir çevre halkının onurunu kırıyor. Anlamayarak kullandığınız (LAZ) kelimesinin söylenmesinden sakınınız...»

Kara Kemal Bey, «Herhalde Laz Türkçesi olacak Trabzon Türkocağı bildirisinin bu dili» diye kederle gülümsedi. Gelip gidenler sütununda, tanıdıklardan, Muş Mebusu İlyas Sami, Kayseri Mebusu Sabit, İstanbul Mebusu Refet Paşa vardı.

Birden, sofadaki saat vurdu. Soluğunu keserek bekledi. Arkası gelmeyince «Bir» dedi. Yorgunluktan sırtı ağrıyordu, Narıyordu bu gazetelerde? Gayet iyi biliyordu ki, gazeteler ancak olanı olduktan sonra yazar... Çaresizlik içinde debelendiğini anlayarak utandı. Gazeteyi yavaşça yere bırakıp çevresine biraz şaşkın baktı. Ne işi vardı bu yabancı evde? Bunca deneylerine, bunca gücüne rağmen, demek bu kadar çürük müydü, yaşayışı için sağladığı güven?.. En küçük bir esintiyle darmadağın nu oluverecekti, hemencecik?..

Büyük bir utanç duyduğu halde, son yılın önemli olaylarını, ardarda aklından geçirmeye başladı.

İlk önemli dedikodu, savaş sırasında halktan mal olarak toplanan olağanüstü vergiler yüzünden çıkmış, bunlar makbuz karşılığı, zaferden sonra parayla ödenmek şartı ile alınmıştı. «Ödenmeyecek. Ödense bile zamanı belirsiz» fısıltısı yayıldığı, bunun getirdiği güvensizlik ortamında bazı iktidar kodamanlarıyle ortaklarının, makbuzları yok pahasına topladıkları söyleniyordu. Arkadan, Yunanistan'daki Türklerle yer değiştiren Rumların bıraktıkları gayrimenkul malların gene iktidar kodamanlarınca türlü yollardan haksız olarak bölüşüldüğü gürültüsü koptu. 1924 yılı başlarında, zaferden ancak bir yıl sonra bu mesele muhalifler tarafından Büyük Millet Meclisi'ne getirildi, gazetelerin manşetlerine çıktı. Derken savaş sonunda memleketi bırakıp kaçmış Ermeni zenginlerinden büyük rüşvetler alınarak, mallarını satabilmek için bunların gizlice geri

gelmelerinin sağlandığı ileri sürüldü. Zonguldak Mebusu Halil Bey'le Erzurum Mebusu Rüştü Paşa bir takrir verip soruşturma açılmasını istediler. İçişleri Bakanı Ferit Bey'i suçladılar. Söylentilere göre yalnız bir tek işde kırk beş bin lira rüşvet alınmıştı. Rezilliğin ucu aynı zamanda mebus olan avukat Necmeddin Molla'ya dayanıyor, onu da aşarak eski başvekillerden Fethi Bey'e bulaşıyordu. Gazetelerin yazdıklarına göre iktidar gücünü kullanarak çıkar sağlayanlar yalnız bunlardan ibaret değildi. Antep Mebusu Kılıç Ali Bey'le Rize Mebusu Rauf Bey'in ilişiğinden de söz edilmeye başlanmıştı. (Kılıç Ali Bey'in İstiklâl Mahkemesi üyesi olması söylentilere çok kötü anlamlar veriyordu). Ferit Bey İçişlerinden çekildi. Kılıç Ali Bey, Rauf Bey'le birlikte, kendileri gibi mebus olan İleri gazetesi sahibi, başyazarı Celâli Nuri Bey'i gündüz ortası tabanca kabzasıyla gazete idarehanesinde bayıltana kadar dövdüler, orada bulunan birkaç başka mebus önünde, kafasını birkaç yerden yardılar. 1925 yılının 13 şubatında Doğuda Şeyh Sait ayaklanması patladı. Bundan 12 gün sonra Başvekil Fethi Bey ana muhalefet partisi olan Terakkiperver Cumhuriyet Partisi'ne Şükrü Kaya Bey'i yollayarak partiyi kapatmalarını, yoksa kan döküleceğini bildirdiyse de, 6 gün sonra yerini İsmet Paşa'ya bırakarak çekilmek zorunda kaldı. Hemen «TAKRİRİ SÜKÛN» adlı bir kanun çıkarılıp gazetelerin kapatılmasına girişildi. Biri başkaldırma mıntıkasında olmak üzere iki İstiklal Mahkemesi kuruldu. Terakkiperver Cumhuriyet Partisi'nin İstanbul şubeleri basıldı Şeyh Sait isyanı 62 gün sürerek 15 nisan 1925'de bastırılmıştı. Bundan bir buçuk ay sonra, muhalif partinin basılan şubelerinin kapatılmasına Ankara İstiklal Mahkemesi karar verdi, bu karar Vekiller Heyetince onaylandı. Büyük gazetelerin başyazarları bu arada Elaziz'deki İstiklal Mahkemesi'ne gönderilmiş, gazeteleri geçici olarak kapatılmıştı. Ötekiler vartayı bu kadarla atlattılar ama Hüseyin Cahit beş yıl sürgün cezasına çarptırılıp Çorum'a gönderildi. Daha sonra, iktidar gazetelerinin «BÜYÜK İNKILAPLAR» adını taktıkları değişmeler sökün etti. Kastamonu'ya giden Gazi Paşa «Buna şapka derler» diyerek kafasına hasır şapkayı geçirdi. Yedi gün sonra «Memurlar şapka giyecek» emri çıktı. Bir ay sonra İstanbul'un ikinci seçmenleri, o zamana kadar «Vatan kurtaran Arslan» olarak tanıtılan Kâzım Karabekir, Rafet Paşalarla eski başbakanlardan Hamidiye kahramanı Rauf ve eski bakanlardan Adnan Beylerin mebusluktan çekilmelerini isteyen bir bildiri yayınladılar. Tam bir ay sonra, 30 kasım 1925'te tekkelerle zaviyelerin kapatılması kararı çıktı.

Aynı yılın Noel yortusuna rastlayan 26 aralıkta eski tarihin yerine İsa'nın doğumuyla başlayan frenk tarihi kabul edildi.

Bundan sonra kısa aralıklarla İsviçre Medenî Kanunu, İtalyan Ceza Kanunu yürürlüğe girdi. Böylece, 1826 yılında yeniçerilerin ortadan kaldırılmasıyla gerçekten başlamış olan Batılılaşma gidişi olağan sonucuna ulaşmış oldu.

Kara Kemal Bey düşüncesinin burasında, hep öyle biraz kederli, gülümserken, önce kaşlarını çattı, sonra, yerinden kalkacakmış gibi davrandı. Asıl en önemlisini unutmuştu. Bundan yirmi altı gün önce, 18 mayısta Şeyh Sait isyanı yüzünden kurulan İstiklâl Mahkemelerinin çalışma süresi 7 mart 1927'ye kadar uzatılmış, bu karar, başkaldırmanın bastırılmasından tam on üç ay üç gün sonra alınmıştı.

Daha önemlisi, kurulurken idam yetkisi tanınmamış olan Ankara İstiklâl Mahkemesi'ne bu yetkinin verilmesiydi. Artık bu mahkeme, sekiz ay yedi gün sürece avukatsız adam yargılayacak, yargıtaysız margıtaysız adam asabilecekti.

27 günden beri bu kadar ürkütücü bir değişikliğin üstünde, nasıl bir gafletle durmadığına şaşakaldı.

Bekçi, sopasının kalın demiriyle taşları öttürerek yaklaşıyordu.

Beklediği bir haber bu sopa vuruşlarıyla geliyormuş gibi kulak kesilmişti. «Arkadaşlar iyi mi ettiler, dersin, adımızı bu işe karıştırmakla... Sakın büsbütün uykuda mı avlanacaktık?..» Aklından geçirdiklerinin tersliğinden kurtulmak, gerçek anlama ulaşmak için kendisini zorladı.

Bekçi sopası sanki beyninin içinde vuruyordu. «Uykuda mı bastıracaklardı apansız?.. Gaflet uykusunda...»

Bekçi, taşları sopalayarak Fındıklı'ya doğru yavaş yavaş indi gitti.

Sanki sıcak her dakika artıyor, bunaltıcı bir hal alıyordu.

Elektriği söndürdü. Örtüyü açmadan karyolaya sırtüstü uzandı. Yarın meseleye gerektiği önemde sarılacak, bütün gücünü, bu belâyı ucuz savuşturmak için çalıştırmaya başlayacaktı. İlk işin, sınır dışına çıkmak olduğu anlaşılıyordu. Yarın Gurbet Hala'yı Niyazi'ye göndermeli... Bir taka bulmalı... Duraladı. Semra Hanım'a sığınmak hesapta olmadığı için Gurbet Hala'yı gidip bulmak lâzımdı. Nereye saklanacaklarını Bostana gitmeden önce kararlaştırmamakla düpedüz hayvanlık etmişti. «Geçti mi, bizden bu işler?.. Kalpazanlaştık mı büsbütün... Telefon edip Hasip'i bir yere çağırmalı... Daha geniş konuşmalı...»

Uzaktan bir horoz öttü. Bu ötüşle beraber uzaktan uzağa bir umut kımıldadı. «Yarın bir şey yapabilirler mi körlemeden bu serseriler? Olmaz olmaz denilmiştir. İster misin, akıllı, geçit arayana kadar deli, suyu geçsin...»

Düşündüklerinden ürkerek soluğunu tuttu.

Horozlar aralık aralık ötüyor, 15 Haziran 1926 Salı günü karanlığın içinde, hamarat tiktaklarla duygusuz ve akılsız, ilerliyordu.

Kara Kemal Bey sıçrayarak uyandı, tıklatılan kapıya anlamaya çalışarak baktı.

— Evet...

Kanat aralanmış, Abdülkerim görünmüştü.

— Uyandırdım mı?

— Yok canım...

— Kahvaltı hazır... Buraya mı göndereyim?

— Kalkıyorum. Saat kaç?

— Dokuz!

— Gazete geldi mi?

— Evet...

— Ne zaman varacakmış İzmir'e?

— Bilmem! Bu konuda yok hiç bir şey...

— Yok mu? Ne demek yok? -Birden davrandı: -Kap gel şunu... Çabuk...

Kara Kemal Bey gazeteyi, Abdülkerim'i ürküten bir telâşla yırtar gibi açmıştı.

15 Haziran 1926 tarihli Vakit gazetesinde. Gazi Paşa'nın İzmir gezisi hakkında tek kelime yoktu. Ne Balıkesir'e vardığı, ne de oradan yola çıktığı... Sanki Bandırma'yla İzmir arasında göğe çekilmişti adam...

Kara Kemal Bey gözleri gazetede, sınava çeker gibi sordu:

— Bu işe ne dersin, Abdülkerim Ağa?

— Hangi?

— Baksana, kelime yok, senin Sarı Paşa'nın İzmir gezisinden...

— Ben de fark ettim. Düşündüm sonra...

— Önemsiz mi dedin?

— Yok... Gece fazla... oturmuştur. Uykuda kalmıştır. Uyandırmamışlardır.

— Ya da telgrafhanelerde bir bozukluk oldu, haber ulaşamadı gazetelere?

— Mümkündür.

— Demek sence önemsiz?

Yorucu bir sevişme gecesinden sonra, Abdülkerim'in sinirleri anlaşılan adamakıllı yumuşamıştı. Neden sonra, Küçük Efendisinin bakışlarından, sesindeki gariplikten kuşkulanıp toparlanmaya çalıştı:

— Siz ne diyorsunuz?

— Benim ne dediğimi bırak! İzmir'e giden kabadayılar ne diyor acaba?

— Kabadayılar?.,

— Onların yerine koy kendini... Gazeteyi alıp baktılar bu sabah bizim gibi... Bir şey görmedilerse pirelendiler. Koştular Sarı Efe Edip abilerine. Kaltabanı koydunsa bul. Koştular Abidin Bey abilerine... Arslanı koydunsa bul... Hele vapura binip İstanbul'a savuştuklarını öğrendilerse... Adam da gelmiyor. Neden gelmediği bilinmiyor. Sen olsan, «Birimizden biri, kelleyi kurtarmak için, haber verdi» ya da «zaten hükümetin hafiyesiydi» demez misin?

Abdülkerim'in bakışlarındaki umursamazlık birden kuşkuya döndü, yutkundu, gülmeye çabaladı:

— Narasın onlarda sizdeki akıl efendim... Uyanıp bakmışlardır, görmüşlerdir ki, haber yok, uyumuşlardır öte yana dönüp... Yanlarındaymışım gibi...

Kara Kemal Bey suratını asınca sözü yanda bıraktı.

—Şüphelenmedi mi bir şeyden Semra Hanım?

Abdülkerim telâşlandı:

— Yok hayır... Neden şüphelensin?

Oysa, Kara Kemal Bey'i resimlerden gözü ısırmış, yatakta biraz üsteleyip Abdülkerim'den bu oturaklı vali emeklisinin gerçek kimliğini öğrenmişti. Adını saklayarak burada birkaç gün misafir olması, Almanlarla yapacağı büyük bir anlaşmayı geciktirmek içindi.

— Ne diyecek evden çıkmayışımıza?..

— Ben çıkacağım.

— Olmaz. Doğru değil... Mademki geldik, dişimizi sıkacağız, bugün yarın...

— Hayır Kemal Abi... Yanlış yaptık, Hasip Ağa'ya söylemedik nerede olduğumuzu... Gerekirse nasıl bulurlar bizi, olup bitenleri bize nasıl haber verirler?

— Aferin! Telefon et Hasip'e... Yalnızsa konuşur, yanında çekinecek biri varsa, (efendi yok) diye kapatır. Yarım saat sonra, vereceğim ikinci numarada bulur konuşursun. Lütfen bana bir orta şekerli...

— Kahvaltı hazır...

— Sağol! İstemiyor canım...

Gazeteye dalgın baktı. Kurban bayramının 21 Haziran pazartesiye rastladığını yazıyordu. Bu rastlantıyı hiç beğenmedi.

Öğle yemeğinden sonra. Kara Kemal Bey'in bütün direnmelerine rağmen, dışarı çıkan Abdülkerim, ortalık kararırken çok somurtkan dönmüş, çok kötü haberler getirmişti

Kara Kemal Bey'in Mesadet hanındaki yazıhane, telefona karşılık vermiyordu. Aradıklarının hiç birini yerinde bulamamış, bir iki gazeteye telefon edip Gazi Paşa'nın gezisini sorduğunda, «Kimsiniz? Neden ilgileniyorsunuz? Nereden konuşuyorsunuz?» gibi garip karşılıklar almıştı. Baytar Rasim ortada yoktu.

— Bir saat sonra gene arasaydın bizim yazıhaneyi...

— Aradım. Çaldı çaldı, açılmadı.

— İki eli kanda olsa, Hasip bu durumda bir saat kapalı bırakmaz orasını... Herhalde, başına bir iş geldi. Belki sorguya çağırılmıştır.

— Öyle sanırım. Bizim ev de sıkı göz hapsinde...

— Nasıl öğrendin?

— Bir otomobile bindim, çevreyi dolaştım. Böyle durumlarda tembihlidirler. Balkona yorgan asarlar. Sorup gittilerse, sadece bir pantolon koyulur.

Kara Kemal Bey, *Abdülkerim'in bütün öğrendiklerini söylemediğinden şüphelendi. Üstünde bir tutukluk vardı.*

— Başka?

— Yok bişey... Önemli değil...

— Biz de bilelim, neymiş önemli olmayan...

— Kızacaksın belki... «Nolursa olsun» dedim. Telefon ettim. Bristol oteline...

— Niçin? Haa şu mesele! Kurcalamazdım, senin yerinde olsam!...

— Bakayım dedim bir... Güvenli yerden ettim telefonu... –Biraz daldı: -Pirelendim iyice, Kemal Abi, çok pirelendim.

— Orda mıymış Edip'le Abidin? Ne dediler?

— Başkası çıktı. Otel kâtibi Rumdur oysa... Baktım iyi Türkçe konuşuyor. Boş atıp dolu tutayım dedim, komseri sordum «Kimsiniz?» dedi, «Vilayetten arıyorum. Çok acele» dedim. «Komiserim, vilâyet istiyor» diye seslendi.

— Sakın kapatmayaydın.

— Kapatır mıyım? Komser, «Buyrun! Kiminle görüşüyorum?» diye sordu. «İyi baktınız mı, her yana?» dedim, ardından hemen ekledim, «İhbar aldık. Baktınız mı, o katın helâsına?..» Aklı başından gitti herifin... «Baktık efendim... Bakıyoruz... Şimdi efendim...» diye kekeledi «Çabuk... Sallanmayın, doğru müdüriyete gelin!» dedim, kapattım.

— Yakalandılar mı dersin?

— Hiç şüphem kalmadı.

— Adamın İzmir'e gitmediği yüzde yüzse...

— Biri ispiyonladı...

— Yakalandılar, söylediler bülbül gibi...

— Söyledilerse...

Boş bulunup «yandık» diyecekken, bereket, Semra Hanım kapıyı vurup karşılık beklemeden girdi:

— Napıyorsunuz burda, fısıl fısıl?

— Yok bişey... Dertleşiyoruz.

— Haklısınız. Bütün memlekette bütün erkeklerin ağzını bıçak açmıyormuş...

Telaşla irkilip gözlerini kırpıştırdılar.

— Şimdi anladım, neden o kadar kolay yenildiğini Şefik Beyefendinin... –Abdülkerim'e güldü: -Yendim bezikte misafirimizi haberin yok... Biraz dalgındılar... «Neden?» diyordum. Gazeteyi görünce anladım.

Abdülkerim pürüzlü bir sesle sordu:

— Ne var? Ne yazıyor?

— Evlenmeler üstüne yeni yönetmelik çıktı. Medenî Kanuna göre bizi başınızdan savamayacaksınız artık, «Boşadım», «Boş ol» diyerek...

Kara Kemal Bey gülümsedi;

— Yönetmelik çıkmadan önce de siz bu şartın dışındaydınız efendim.

— Öyle mi? Teşekkürler... Abdülkerim Bey sizin gibi düşünmüyor, olmalı... Bakın, yüzü asık... Ayrıca kadınlar da, canları istediği zaman beylerini boşayabileceklermiş... Yaşasın Cumhuriyet... Üzülmeyin efendim, etme bulma dünyasıdır... Hadi sofraya...

Semra Hanım'ın gayretine, Kara Kemal Bey'le Abdülkerim'in de kendilerini zorlamalarına rağmen, sofra bir türlü neşelenemedi.

16 Haziran 1926 çarşamba günkü gazetelerde de, Cumhurreisinin İzmir gezisine dair gene bir tek kelime yoktu. Yalnız Samsun'dan bir heyetin geldiği. Gazi Paşa'nın 1919'da Samsun'da kaldığı evin tapusuyla altından yapılmış anahtarını sunmak için İzmir'e gideceği, ancak ilçe heyetlerini bekleyeceğinden bir hafta sonra yola çıkacağı bildiriliyordu.

Abdülkerim öğleden sonra haber alabilmek için biraz dolaşmak istediyse de, bu kez Kara Kemal Bey, sinirli arkadaşını koyuvermedi.

17 Haziran perşembe günü, gazeteler Gazi Paşa'nın dün akşam saat on sekizde İzmir'e vardığını, Karşıyaka'da Belediye Başkanının çiçek sunduğunu, öğrencilerle halkın candan gösterilerde bulunduğunu; gece, denizde ve karada örneği görülmemiş, fener alayları tertiplendiğini yazıyorlardı. Bundan başka, vekiller heyeti toplanmıştı.

Gece çok sıkıntılı geçti. Sıcak sanki, birkaç kat artmıştı. Hava durgundu. Alev gibi ciğerleri kavuruyordu. Burasını hiç kimse bilmediği için, hiçbir yerden en küçük bir haber alınması mümkün değildi. Ertesi sabah erkenden, bir bahane uydurup kalfayı yollayarak Gurbet Hala'yı getirtmeye karar verdiler. Kalfa dikkati çekmemek için, Eyüp'e vapurla gidecek, Hala'yı, sandalla Kasımpaşa'ya geçirecekti.

«Resmî bildiri-Gazimize karşı tertiplenen bir suikast meydana çıkarılmış ve tertipçiler yakalanmıştır. –Ankara, 18- Cumhurreisi Hazretleri'nin gezileri sırasında İzmir'de yapılmak üzere bir suikast tertiplendiği meydana çıkarılarak tertipçiler silâhları ve bombalarıyla ve hazırlıklarıyla Cumhurreisi Hazretleri'nin İzmir'e varmalarından bir gün önce yakalanmışlardır. Yakalananlar suikast yapacaklarını itiraf etmişlerdir. Olay, İstiklâl Mahkemesi'ne verilmiş ve mahkeme heyeti, davayı yerinde inceleyip sonuçlandırmak üzere, İzmir'e doğru yola çıkmıştır.»

Resmî bildiriyi, Abdülkerim, odanın ortasında durup bir solukta okumuştu.

Kara Kemal Bey karyolasındaydı. Gazi Paşa'nın gezisi hakkında gazeteler hiç bir şey yazmaz oldukları günden beri bu sonucu bekliyordu.

— Bitti bu iş Abdülkerim... Allah vere de çoğa patlamasa...

— Havsalam almıyor Kemal Abi... Hayır, Ziya Hurşit hiç bişey söylememiştir. İnsanları, evet, sizin kadar tanıyamazsam da.. Olmaz. Suçu yüklenir. Bunlar boş atıp dolu tutmak niyetinde... Hayır efendim, kestiremez mi bu yoldan kurtulamayacağını?..

— Çoğu, bu durumda, bir başına gitmeyi göze alamaz. Uzaktan uzağa bişeyler de umar. «Ne kadar çok kodaman katarsam, ceza o kadar bölünür, hepimizi asamazlar» diye düşünür. Yılgın serserinin ne halt edeceği, hiç belli olmaz. «Söyle bildiklerini, seni kurtaracağız» demişlerdir.

— İnanır mı adam böyle kandırmacalara?

— Yeri bilir. Büsbütün yıkıldıysa, daha saçmasına da inanır.

— Kolay yılmaz benim bildiğim Ziya Hurşit... Ağır işkence yaptılarsa belki...

— İşkence hiç gerekli değil... Çünkü böyle işlerde adam gibi korkmak söz konusu olmuyor. Hatırlasana Topal Tevfik'i... Ölümden hiç korkmadığı halde, nasıl söyledi her şeyi... Bütün arkadaşlarını nasıl ele verdi.

— Haklısın Kemal Abi... Hiç vakit kaybetmeden, sınır dışını tutmaya bakalım.

— Eğer fırsat büsbütün kaçmadıysa... Gönderdin mi kalfayı Gurbet Hala'ya?

— Bi saat oluyor.

Kara Kemal Bey kapıya bakarak sesini alçalttı:

— Korkmasın Semra Hanım... Bizim yüzümüzden üzülsün istemem, Yarın öbür gün nasıl olsa, anlayacak işi... Resmimizi basacak gazeteler... Hemen başka bir yer bulacağımızı söyle ki, «süründürürler beni» diye telâşlanmasın!

— Yok, sanmam! Osmanlıdır. Ama... söylerim gerekirse...

Kara Kemal Bey, sigara yakarken apansız sordu:

— Bombayı nerden buldu Ziya Hurşit?

— Bilmem... Uydurmadır. Uydururlar bunlar. Söylemeyecekleri yalan...

— Edip'te, Şevki'de, Çopur'da bomba bulunur. Onlar verdiyse... -İçini çekti: -«Yazık» derim, «yazık nazırlığı zamanındaki eğitimimize Şükrü Beyimizin...»

Kara Kemal Bey arkadaşının daldığını görünce susmuştu. Bıyıklarını çekiştiriyordu.

Abdülkerim, tanıdı tanıyalı hiç bir durumda güçsüz görmediği Küçük Efendiye, ilk defa derin bir acıma duydu. Güvendiği bir dünya yıkılıyordu. Ağır bir vicdan azabıyla sarsıldı. Hayvanlık etmiş, kalleşlik etmiş, hepsinden beteri düpedüz ödleklik etmişti. Küçük Efendi'sinin geçende söylediği gibi, girdiği işin yasalarına uymalıydı. Heriflerle birlikte İzmir'e gitseydi, itleri gözünün önünden bir saniye ayırmasaydı. Gütseydi öküzler gibi aralıksız, yılıp durakladıkları yerde, destek olsaydı, gerekirse önlerine geçip naralanarak ilk kurşunu kendi sıksaydı... Ömründe ilk defa güdülen değil, güden olmayı hırsla istemiş, kendini bu amansız çukura düşürmüştü. Bütün ömründe kaba bir alet olarak kullanıldığını şimdi onur kırıcı bir kesinlikle anlıyor, bundan kurtulmak için bu işe böyle vargücüyle sarıldığını ancak şimdi kestiriyordu. «İş işten geçti dedi Kemal Abi... Geçti mi gerçekten? Geçmiştir. Bilir bizim Küçük Efendimiz. Hiç yanılmaz!» Gırtlağının derisini acıtacak kadar çekiştirdiğini farkederek elini hızla indirdi.

Küçük Efendi, merakla bakıyor, acıyarak gülümsüyordu.

II

Gurbet Hala, Çorumluydu. Ufak tefekti ama, tıkızdı. Korkusu arttıkça cesurlaşır, en şaşırtıcı olaylar karşısında, en akıllı, en soğukkanlı erkekleri imrendirecek kadar sarsılmadan direnirdi. Bineğine dilediğini yaptıran, başta meşe sopası olmak üzere her çeşit kesici, delici, ateşli silahlara gerçekten hakkını veren Osmanlı karılardandı. Şişkin göl kapakları Tatarımsı suratına her zaman uykulu bu görünüş verirse de, yakından tanıyanlar, korkunç dikkatinin aralıksız uyanık olduğunu bilirlerdi. Yüreği, bileğine kadar güçlüyse, dili de o kadar kesin, açık, yerine göre, çok acı, yerine göre çok alaycıydı.

Konağa, Kalfadan beş dakika sonra, omuzundaki bohçayşa, doğma büyüme bir bohçacı kadın gibi girmişti. Semra Hanım'a dostça gülümsedi, Kara Kemal Bey'e suçlayan bakışlarla bir zaman bakıp suratını buruşturdu:

— Hayrola?

— Yok bişey Halacım... Seni çok özlemiş de ondan çağırtmış Abdülkerim Bey...

Abdülkerim Gurbet Hala'nın eline vardı. Kara Kemal Bey'e bile yüzvermeyen geçimsiz Hala'nın, hiç zorlanmadan gözüne girmeyi tanıştıkları gün becermiş, her durumda şımarmak hakkını nasılsa kazanmıştı:

— Baktım sana kalsa bizi arayıp soracağın yok, rica ettim kalfamıza... Kırmadı çok yaşasın... –Bohçayı aldı: -Çıkar çarşafını... Buyur!. Geç şöyle... Soluklan... Kahveni elimle yapacağım.

Gurbet Hala, Semra Hanım'a bakıp gülümsedi:

— Ayıplamayın kılığımı... Değişemedim. Kalfa Hanım «Acele» deyince, alıverdim çarşafı üstüme...

Yukarda erkeklerle yalnız kaldığı zaman, kapıyı kollayıp sesini alçaltarak sordu:

— Ne var gene? Noldu? Neyi alıp verememekte bunlar sizden?

— Önemli değil... Bu sefer hiç önemli değil... -Kara Kemal Bey de kapıya bakarak fısıldadı: -Ödüm koptu aşağıda «Kara Kemal» diyeceksin diye...

— Üstüme iyilik sağlık, neden?

— Beni Vali Şefik Bey sanıyorlar burda... Unutma Şefik Bey...

— Kim demiş? Vali bey sanıyorlar da, kalfa neden, «Nazır paşa istiyor sizi» dedi?

Kara Kemal, Abdülkerim'e döndü. Abdülkerim gözlerini kaçırdı:

— Allah Allah... Sezinleyemedim hiç... Belli etmediler tanıdıklarını, katiyen...

— Uyuyun bakalım! Noldu? İskelede, gazeteci oğlanlar, «Gazi Paşa'ya suikastı yazıyor» diye kıyameti koparıyorlardı. Bununla mı ilgili, bu saklambaç?

— Hayır... Ne münasebet! Abdülkerim oğlunu bilmez misin? Pire zıplasa, birkaç gün görünmez ortada...

— Ne demek, «Pire zıplasa?» Hasip bostana geleli dört gün oldu. Bu Abdülkerim, keramet sahibi mi, dört gün sonra nolacağını bilmiş de, «Savuşalım» demiş?.. Avanak Hasip'in halini hiç beğenmedim bukez... Kurt dalamış keçi gibi tıksırmaktaydı ki hökür hökür ağlaması eksikti. Geçen yıl Sarı Paşa'yı öldürecek diye yakalamadılar mıydı bunlar bizim mavnacılar kâhyası Osman Ağa'yı?. Evet aklım kesti, bunlar size, dur durak vermeyecek... -Kara Kemal Bey'e dönüp gözlerini belertti: -Kaç kez dedim,

ben buna... «Bir yolu bulunsun da, bu paşalar zagonu bitsin artık» dedim. «Biraz da ferman başıbozuğun eline geçsin, elverir» dedim. Bunca adamsınız, bir yolunu bulamadınız. Tüh sizin erkekliğinize... -Gözlerini yumarak biraz düşündü: -Nolacak peki, şimdicik? Bişey bulaştırabilirler mi, size, Allah esirgesin?.. Burası kimin evi? Sağlam yer mi? Kalfanın ağzını yokladım. Yeni tanışmış Abdülkerim'le hanımı... Kala ki bir dul karıya mı kaldınız?

— Yok canım!.. Davetliydik önceden... Geldik. Unumuşuz sana Hasip'le adres vermeyi... bekledik.

— Anladım. Umdunuz, belki belâ savuşur. Baktınız savuşmadı...

— Eh... Öyle gibi... -Kara Kemal Bey, elini kaldırıp Gurbet Hala'yı susturdu: -Dinle beni... -Sesi gibi, yüzü de hemen değişmiş, İttihatçıların ürkütücü Küçük Efendi'si oluvermişti: -Aklında mı Hasip'in söylediği adresler?.. Tamam! Hemen gidip Niyazi'yi bulacaksın! Evet, Katil Niyazi'yi... Oturur beklersin, gider dolaşır, sorduklarının karşılığını getirir. Baksın, bir motor uydurabilir mi? Başka haberler var mı, bu iş üstüne? Kimler yakalanmış... Polisin durumu nasıl? Yazılı kâğıt istemez. Aklında tutarsın. Buraya, akşam kararırken dön! Gidip gelirken kolla sağını solunu... En küçük bişeyden kuşkulanırsan, dön git bostana... Mutlaka izini kaybettir. Niyazi'ye giderken kuşkulanırsan, oraya da uğrama... Para getirdin mi?

— Getirdim biraz...

— İstemezdi. Neyse bırakırsın burda... Giderken götürürsün.

Gurbet Hala, bir zaman söylendi, sebep olanlara beddualar yağdırdı. Peygamber postunda oturan koca Âlosman Padişahını koğmuşlar, hoplayıp tahtına kurulmuşlardı. Ne istiyorlardı bunlar, Allahtan belâlarını mı?

Gurbet Hala, konağa beklendiğinden çok daha geç döndüğü halde durumu aydınlatacak hiç bir önemli haber getirememişti.

— Niyazi'nin dediği doğruysa, ortalık çok karışıkmış... «Her kafadan bir ses çıkıyor, her biri de ötekini tutmuyor» dedi Niyazi... Gittiği adreslerden ikisini bulamamış, üçüncü de yalnız kalamadığı için konuşamamış... «Mavnacılar Kâhyası Osman'dan umut yok» dedi. Yarın başkalarıyla görüşecek... Kimi, «Kırk kişi yakalandı» diyormuş, kimi «Yetmiş kişi...» İçlerinde mebuslar, paşalar da varmış... Niyazi dedi ki, «Bu işi, benim gördüğüm, Terakki Perver Cumhuriyet Partisi'nin sırtına yükleyecekler» dedi, «Böyle derseniz, Küçük Efendimiz anlar, gerisini de

bizden iyi bilir» dedi. Gerçek mi? Bilebilir misin, burda otururken Anka'da, İzmir'de olup bitenleri?

19 haziran 1926 cumartesi gazetelerinde İstiklâl Mahkemesi'nin bildirisi vardı. Bu bildiride eski Lazistan Mebusu Ziya Hurşit'le birkaç haydut, Sarı Efe'yle birkaç adamı, bir de İzmit mebusu eski Maarif Nazırlarından Şükrü, suçlanıyor, adları belli kişilerle toplantılar yapıldığından, suikastı, kış aylarında, Ankara'da tasarladıklarından, niyetlerinin hükümeti devirmek olduğundan söz ediliyordu.

Gazetelerde Abdülkerim'le Kara Kemal Bey'in adları hiç görülmediği halde, Gurbet Hala'nın Niyazi'den getirdiği haberler inanılmaz olduğu kadar da umut kırıcıydı.

— Yakalanan mebusların sayısı yirmiyi bulmuş... Şükrü Bey'le Abidin Bey başta... Canbolat Bey, Halis Turgut Bey, Münür Hüsrev Bey, Arif Bey... "Buna «Ayıcı» derlermiş... «Ayıcı dersin, bilir Küçük Efendimiz» dedi Niyazi... Kara Vasıf Bey'i de tutmuşlar. Kazım Karabekir Paşa'yı da tutmuşlar. Dedi ki Niyazi... «Duyduğum doğruysa, dedi. Başvekil İsmet Paşa, Kâzım Karabekir'i bıraktırmış... Vay sen misin bıraktıran... İstiklâl Mahkemesi, duymasıyla, Başvekilin de tutuklanmasına karar vermiş...

— Saçmalama... Olmaz öyle şey!..

— Artık bilmem... Niyazi'nin yalancısıyım ben... Polis müdürünün ağzından işitmiş...

— Peki, mahpus muymuş Başvekil şimdi?

— Yok... İzmir'e bildirmişler. Gazi Paşa, «Hele buraya gelin de bakarız» demiş... Arkadan İsmet Paşa'ya, «Aman İzmir'e yetişmeye bak» diye haber uçurmuş...

— Polis müdürü mü söylemiş bunları hep?

— Orasını bilmem. İnanmadım çünkü... Neden mi? Bu Abdülkerim'in de yakalandığını duymuş Niyazi...

— Söylemedin miydi beraber olduğumuzu?

— Söyle dedin mi? Demedin.

— Sağ ol Gurbet Hala... Gitmiş mi verdiğin adreslere? Ne haber?

Gurbet Hala, suratını astı. Zaman kazanmak istiyor gibi, başörtüsünü çözüp doladı:

— Ak koyun kara koyun nerde belli? Geçitte... Hangi geçitte? Korkulu geçitte... Korkulu geçit nere? Mert ile namerdin ayrıldığı boğaz... Ne denilmiştir. «Mert dayanır, namert kaçar» denilmiştir.

— Uzatma! «Olmaz» mı demiş herifler!

— Bunlar ne çeşit rezil olmalı ki, yüzbeyüz «Olmaz» desin. «Kendisi bilir, yoluna canım kurban... Ne fayda ki bizim ev kalabalık... Mahdum köleleri küçük... Gizliliği, korkarım, sağlayamayız! Bir hal oldu mu, yanarım kıyamete kadar...» demiş kimi... «Aman ellerini ayaklarını öpeyim» demiş bi başkası... Demiş ki... «Efendimiz bilir. Canımı istesin alsın, (olmaz) dersem namerdim» demiş... Bak bunu beğendim, hiç olmazsa namertliğini saklamamış, merdane söylemiş... Ardından demiş ki, «Kendileri bilirler, yeni damadım, millicinin domuzu» demiş, «Kaç gündür elinde tabanca, vuracak suikastçı aramakta» demiş... «Yeterince para vereyim, para gücüyle bir ver uyduralım» demiş... Niyazi kızmış içinden... «Hele bakalım, gönlünden ne kopacak şu rezilin» demiş, «İyi olur, doğrusu budur. Belayı para gücüyle savuşturmak ne güzel» demiş... Herif sıçramış gitmiş... Gelmez... On dakika, on beş dakika... Niyazi kuşkulanmış, «Para yerine polis-zaptiye mi getirecek?» diye... Yirmi dakika dolarken gelmiş alçak... Hırıl hırıl soluyarak gelmiş... Dedi ki Niyazi, «Ossaat anladım, dedi, herhal para karıdaydı. Vermezlendi. Berikinin de arayıp bulamadığı...» dedi. Uzatmayalım. Elinde bir kitapla gelmiş itoğlu it, «Önce şuna bi el bas ki, Müslüman zagonunca... Ne ben verdim, ne sen aldın... Ne sen beni gördün, ne ben seni» demiş... Sonra, çıkarıp ne verse iyi? Hadi bil bakalım! Hayır bilemezsin, çünkü yüzelli kayma...

— Yok canım!..-Kara Kemal Bey gözlerini utançla kırpıştırarak gülümsedi: -Şakalaşıyorsun!

— Sen öyle bil... Fazladan kitabı öpmekteymiş ki şapır şupur...

— Neden?

— Hazırda fazlası olmadığına... Son zamanlar işi kötüye gitmekteymiş gayet... Batmamışsa da batmasına çok bi şey kalmamışmış...

— Almış mı Niyazi?

— Alır mı? «Madem durum vaziyetiniz bu kadar sıkışık, kalsın. O kadarını biz de buluruz!» demiş. «Bunu unutma sakın» bu bir, demiş... Bi de «Gelene güvenemedim de vermedim» dediğini duyarsam, seni gündüz ortası Galata köprüsünün üstünde yatırır keserim domuz niyetine... Kesmezsem bana da «katil Niyazi demesinler» demiş...

— Daha sonraki?

— Bak buna sözüm yok. Kara Kemal Bey, bu düpedüz, «Ben korkarım, saklayamam» diyor!.. «Ben alçağım» diye ağlamış da az biraz... «Aferin Hacıağa, uzatmadın, merdane söyledin. Hiç kıymeti yok... Bizde yer kıyamet gibi... Sağol, var ol» demiş, bizim Niyazi... «Bi sevinsin» dedi, «El yıkamak bahanesiyle odadan çıkıp gözetledim» dedi.

— Napmış? Kalkmış oynamış mı, «Atlattım teresi» diyerek?

-Oynamadıysa da, ellerini uğuşturmuş ki, çürük malı sokup milyon kazansa öyle sevinmez...

— Maskaradır inanırım.

— En güvendiklerimiz bunlar... Var gerisini hesapla...

— Nolacak şimdi?

— Bakacak Niyazi... «Meraklanmasın Küçük Efendimiz!» dedi. Bir iki güne kadar bulacak birkaç yer... –İçini çekti: -Aman ayıplamaya gelmez yavrularım. Bu fırtınaya değme yürek dayanmaz. Durumlar korkulu gayet! Dedi ki Niyazi... «Dehşet elverdi millete, bilmiş olsun Küçük Efendimiz» dedi, «Giden gitmekte izi belirsiz... Say ki göke çekilmekte» dedi, «Suçluya suçsuza bakan hiç yok, bunu böyle bilsin» dedi, «Bu 1926 kurban bayramını başka bayramlara benzetmesin! Benim gördüğüm, bu kez koç yerine adam kurban edilse gerek ve de pek çok adam kurban edilse gerek» dedi.

— Yok canım... Halt etmiş... Çığ yemeyince...

— Hele şuna... Çiğine pişmişine bakan mı var? Nice vezir konakları, paşa evleri, tüccar ardiyeleri basılmaktaymış, hey yavrum! Samatya’daki Sünbüli dergâhı basılmış kurban olduğum... Unkapanı’ndaki Sazlı dergâhı basılmış... Şehremini’nin Salı tekkesini basmışlar, dinsiz farmasonlar, hiç günah dememişler. Gitmişler bizim Bindede dergâhını basmışlar, kötü karı evi basarcasına... Üsküdar’ın Özbekler’i basılmış, ayrıca Şeyhi Ata Efendi hazretlerinin evi aranmış dipten doruğa... Molla Gürani tekkesinde, fazladan, aklı yok bir dervişi ileri geri söylendi diyerek sopalamışlar ki, Allah yarattı dememişler. Ayrıca, Halvetiyeler basılmış, Şabaniyeler basılmış, ermişler sultanı Nakşibendi efendimizin nakşiyeleri bile basılmış delidamları gibi...

— Bizim şirketler de basılmıştır öyleyse... Allah vere defterleri, kâğıtları berbat etmeselerdi.

— Şirketlere bişey demedi Niyazi... Dur hele... bunlar gâvur desem... Hayır... Fukara gâvurlar da kurtulamamakta bu firavunların pençesinden...

— Hangi gâvurlar?

— Tüm tekkelerimizi basmakla kudurganlıkları basılmamış, bunların... Gitmişler, Beyoğlu'nun Fransız hastanesini, İngiliz hastanesini de basmışlar. Ayrıca Rum hastanesi, Bulgar hastanesi de basılıyor. Aklım ermedi, neyin nesi?..

— Bizim Hasip'ten haber?

— Demedim mi? Başta akıl mı kaldı? Polis Müdüriyetindeymiş... «Meraklanmasın... Çok sıkıştırmadılar» dedi Niyazi... Polis müdürü olacak, diyesiymiş ki, «Ezmeyin boş yere... Benim bildiğim Kara Kemal'in sağ eli, sol elinin ne halt ettiğini bilmez diyesiymiş... Her ne demekse... Boyu posu devrile...

20 haziran tarihli gazeteler, beklenmez bir müjde getirdiler. Mahkemenin üç güne kadar başlayacağı bildiriliyordu. Yakalananlar, Ziya Hurşit de sayılırsa, on beş mebusla beraber yirmi üç kişiydi. Bunların arasında Kara Kemal Bey'in de bulunduğu ileri sürüldüğüne göre, listeye «Yüzde yüz doğru» denemezdi. Terakkiperver Cumhuriyet Partisi şeflerinden büyük paşalara, hele Kâzım Karabekir Paşa'ya dair iyi-kötü hiç bir haber verilmiyor, «İstiklâl Mahkemesi az kalsın Başvekil İsmet Paşa'yı tevkif edecekmiş» sözünün inanılmaz bir dedikodu olduğu anlaşılıyordu.

Muhalefetin büyük paşaları-Kâzım Karabekir, Ali Fuat, Refet, Cafer Tayyar- gibi, İttihadı Terakki kodamanları -Cavit, Doktor Nâzım, Küçük Talât, Hüseyinzade Kör Ali Bey de- tutuklanmamışsa. Kara Kemal Bey'in, korktuğu büyük temizliğe şimdilik girişilmiyor, demekti. Durum böyleyse, bu belâyı da savuşturmak umudu büsbütün, aptal iyimserlik sayılmayabilirdi.

Mahkemenin başlamasıyla, savanın iddianamesinden, nelerin, nereye kadar meydana çıktığı, kimlerin neyle suçlandığı öğrenilecekti. Bunun sonunda, gidip teslim olmak, suçsuzluğunu ispatlayıp temize çıkmak bile mümkündü.

Vakit gazetesi yazarının, suikastı haber veren Giritli Şevki'yle yaptığı uzun konuşmayı, Kara Kemal Bey, bu açıdan dikkatle okudu. Şevki şöyle diyordu: «14 haziran pazar günü. Sarı Efe Edip, bir adamını yollayarak görüşmek istediğini bildirdi.

Kuvayı Milliye sırasında Salihli'de Sarı Efe'nin çetesindeyken Çerkez Etem'in adamlarından dönme İbrahim'i vurmuştum. Etem, beni öldürecekti. Sarı Efe kurtardı. Hayatımı kendisine borçlu olduğum için bana güvenirdi. O akşam, Sarı Efe Edip, eve yalnız geldi, memleketin gidişatından yanıp yakıldı. Haklarımızın yenildiğinden söz etti. Oysa hükümet buna, Kuvayı Milliye'deki hizmetlerine karşılık Gâvurköyü'nde çok kıymetli bir çiftlik vermiş, 1150 lira da aylık bağlamıştı. (150 lira olacak diye düşündü, Kara Kemal Bey...) Ayrıca liman işletmesinde de dolgun bir ücretle çalışıyordu. Edip, düzeni değiştirmek gerektiğini, bunun için çok güçlü bir örgüt kurduklarını, Ankara'dan bir eski mebusun geldiğini söyledi, «Bize katılırsan yarın akşam toplanalım» dedi. «Peki» dedim. Ertesi gün, bir bahçede Ziya Hurşit, Edip'in çiftlik kâhyası yedek teğmenlikten emekli Çopur Hilmi'yle buluştuk. Hemen anlaştık. Suikast için uygun yerler gözden geçirildi. Başoturaktaki dar dönemeç seçildi. Suikastta tabancalar ve bombalar kullanılacaktı. Ziya Hurşit bu iş için Laz İsmail, Gürcü Yusuf adında iki adamını İstanbul'dan beraber getirmişti. Ertesi gün, Gazi Paşa'nın gelmeyeceğini öğrenince gidip siyasî polise suikastı haber verdim. Çopur Hilmi beni o gece, İdris'in bahçesine çağırmıştı. Bizim evde buluşmayı ileri sürdüm. Çünkü polisle böyle kararlaştırmıştık. Bu toplantıda, İstanbul'a savuştuğu için Sarı Efe Edip bulunmadı. Buradan çıkan suikastçılar gece yarısı otellerde, evlerde, brovningleri, mermileri, bombalarıyla yakalandılar.»

Bu yazıdan Şevki'nin çok şey bilmediği, haber vermekten başka bir hüner göstermediği sonucu çıkarılabilirdi.

Yakalandıktan sonra ötekilerin, hele eski Lazistan Mebusu Ziya Hurşit'in sorgularına dair açık bir haber yoktu. «Suikast soruşturması gelişiyor» başlıklı bir yazıda şunlar bildiriliyordu: «Bir ucu İzmir'de meydana çıkarılmış olan suikast teşebbüsü dün, biraz daha gelişmiştir. İzmir'de suç araçları ile beraber yakalanan eski Lazistan Mebusu Ziya Hurşit, ikinci sorgusunda suikast teşebbüsünü itiraf etmiş, bu hususta örgüte dair İstiklâl Mahkemesi Savcılığı'na bilgi vermiştir. Bu suretle mahkeme için suçlular hakkında kovuşturma yapmak kolaylaşmıştır.»

Günlerdir, kimi gazetelerin çok çekingen değindikleri mebusların dokunulmazlığı meselesi bugün ilk defa söz konusu ediliyordu. Birkaç gün önce hem kardeşini görmek, hem dinlenmek için İstanbul'a gelen Meclis Reisi Kazım Karabekir Paşa, gazetecilerle görüşmüş, Anayasanın 17.

maddesindeki dokunulmazlığın cinayet işlerinde, suçüstü varsa kendiliğinden kalktığını, bu sebeple Meclisin olağanüstü toplanmasını gerektiren bir durumun bulunmadığını söylemişti.

Abdülkerim, Baylar Rasim üstünde hiç durulmamasına Kara Kemal Bey'in dikkatini çekti, bundan iyimser sonuçlar çıkarmaya çalıştı. Eskisi gibi kalıbını basamıyordu ama, suçu kabullense bile, Ziya Hurşit'in, bütün arkadaşları ele verecek kadar kahpelik edemeyeceğine hala inanıyordu.

Kaçaklar için, pek küçük de olsa, umutlu başlayan arefe gününün akşam!, Gurbet Hala, Niyazi'den kötü haberler getirdi. Motor bulmak, deniz yolundan yararlanmak sanıldığından çok daha zordu, hattâ şimdilik enikonu imkânsızdı. En gözüpek, en güvenilir reislerin söylediklerine göre Boğazlar gece gündüz gözetleniyor, küçük büyük bütün tekneler direklerinden sintinelerine kadar santim santim yoklanıyordu. Karadeniz kıyıları gibi, Ege, hatta Akdeniz kıyıları da tutulmuştu. Deniz kıyılarında şüpheli görülenler karakollara götürüldüğü gibi, polise kaçakların kayıkta görüldüğüne dair ihbarlar yağıyordu. Niyazi, Abdülkerim'in, İzmir dolaylarında. Yunan adalarından birine geçmek isterken yakalandığını bile duymuştu. Daha önemlisi, en sağlam İttihatçı sayıldıkları halde çoktandır polise ispiyonluk edenler, rastladıklarına «Küçük Efendi'yi saklıyoruz. Sana selam söyledi. Gerekirse, birkaç gün gizleyeceksin!», ya da, «Küçük Efendi selâm etti, kaçacak, biraz para lazım» diye ağız arıyorlardı. Eski çete reislerinden Erenköylü Şaban bu yüzden yakalanmıştı. Ayrıca, Kara Kemal Bey'in kurduğu, bugüne kadar yürüttüğü Milli Ticaret Türk Anonim Şirketi, Milli İthalât-Kantariye Türk Anonim Şirketi, Milli Mahsulât Türk Anonim Şirketi, Zeytinyağı Türk Ticaret Şirketi, Milli Mensucat Şirketi, Milli Ekmekçiler Şirketi, Millî İktisat Bankası müdürlerinin, idare meclisleri önemli üyelerinin, memurlardan Küçük Efendi'ye eskiden beri bağlı bulunan ittihatçıların, tutuklandıkları, çok sıkı sorguya çekilmekte oldukları kesindi. Böylece birkaç gün öncesine kadar para ve insan bakımından sınırsız güce sahip görünen Kara Kemal Bey'in temel dayanaklarından yoksun bırakılmak istendiği anlaşılıyordu.

Şimdilik gerçekten güvenilebilecek, minnet duyulacak tek dayanak, Semra Hanım'ın şaşırtıcı korkmazlığı, hiç sarsılmamasıydı. Suikast haberi çıktı çıkalı gazetelerin ağırlaştırarak yaydıkları terörden kılı kıpırdamamış, misafirlerine karşı davranışı zerre kadar bozulmamıştı. Eskisinden daha rahat, daha güler yüzlüydü.

Kara Kemal Bey, adının gazetelerde çıktığı günden beri Abdülkerim'in, Semra Hanım'la konuşmasını istiyor, buraya gelirken, böyle bir işe karıştırılacağını kesinlikle bilmediğini, gene de kendisini çok suçlu saydığını, yarın şartlar nolursa olsun çıkıp gideceğini, şimdiye dek gördüğü konukseverliği de ölene kadar minnetle hatırlayacağını hemen bildirmesini söylemişti. Oysa durum böyle bir kabadayılığa katiyen uygun değildi. Doğrusu, olan oldu deyip yer bulana kadar, barınmaya çalışmak, ev sahibinin duyacağı dehşeti anlamazdan gelmekti. Çünkü, Gurbet Hala'nın bostanından başka sığınacak hiç bir yerleri yoktu. Halayı yakalatmaksa, kurtulmayı kesinlikle imkânsız kılmak demekti.

Abdülkerim bunu kestirdiğinden Küçük Efendi'nin isteğim günlerdir savsaklıyordu.

Kara Kemal Bey biraz önce bunları söylemesini kesinlikle istemişti. Dalgın bekliyordu.

Semra Hanım girdi, karşısında yiğitlik, dostluk, hatta analık heykeli gibi şefkatle gülümseyerek durdu:

— Abdülkerim... Beyi benimle konuşmaya zorluyormuşsunuz, Kemal Beyefendi... –Asıl adını günlerden beri bildiği halde, yüzüne karşı ilk defa söylüyordu. –Yeni tanışmasak bundan hakaret anlamı çıkarırdım.

— Teşekkür ederim... –Hemen kendini toplayıp ayağa kalktı: -Minnettarınızım... Bu tadına doyulmaz borcu ölene kadar taşıyacağım. Yiğitlik ettiniz...

— Bırakın şimdi bunları... Burda kalacaksınız... Durum aydınlanana kadar...

— Mümkün değil... Rica ederim... Yer çok... Hiçbir tehlike de yoktur, emin olun!

— Üstelerseniz, bize güvenmiyorsunuz, diyeceğim.

— Aman —hanımefendi...

— Çok üzüleceğim... En az sizin duyduğunuzu söylediğiniz minnet borcu kadar...

Kara Kemal Bey, bu kez minnetle hiçbir ilgisi olmayan kibar bir eğilişle Semra Hanım'ın elini öptü:

— Sağolun efendim. Yaşama gücü verdiniz Çabalama gücü verdiniz bana...

*

1926 yılı Kurban Bayramının ilk günü çıkan gazetelerde suikastla ilgili hiç bir aydınlatıcı haber yoktu. İzmir'de, İstanbul'da açık hava toplantıları yapılmış, suikastçılar lanetlenmişti.

Çoluk çocuklarıyla beraber bayramlaşmaya gelenlerin sabahtan akşama kadar ardı alınmadığı gibi, bunların içinde yatanlar da bulunduğundan, kaçaklar, dört gün bayramı, Şehzadenin kitap odasında kilitli geçirdiler. Yüksek sesle konuşmayı, öksürüp gülmeyi, kendilerine yasaklamakla bu dört gün gerçek mahpusluğa benzemişti ama, gazetelerin şaşırtıcı haberlerinden kurtulup olayları ölçüp biçmek, değerlendirmek bakımından Kara Kemal Bey'in işine çok yaramıştı.

Bu zaman içinde aklından geçirdiklerini Abdülkerim'e hemen hemen hiç açmadı. Eskiden beri, çok konuşmak, düşünmek âdeti değildi. Bu sebeple yakından tanıyanlar, uzun susmalarına alışıktılar.

Küçük Efendi'nin başını derde soktuğu için vicdan azabıyla arada bir bunalan Abdülkerim'in kötümserliklerine karşı umutlu açıklamalar yapmış, iyimser görüşlerine hemen katılarak güçlenmesine çalışmıştı.

Gurbet Hala da bayramı bostanında geçirmek zorunda olduğundan Kemal Bey'in deyimiyle «Niyazi Gazetesi» de üç gün çıkmıyordu.

Eğer bayram öncesi yazıldığı gibi, mahkeme başlamışsa, hiç değilse ölüm tehlikesi atlatılmış demekti. Böyle durumlarda esas olan da buydu. Gerisinin hakkından gelinirdi nasıl olsa... Evet, umut kesilmemişti büsbütün...

Bu sebeple hafiften demlenerek, bol bol kurban kavurması yediler, Şehzadenin kötü romanlarını okuyarak uydurma dramlarla enikonu avundular.

Bayramdan sonra, -25 haziran tarihli gazetelerle- her şey son boğumuna kadar aydınlanmış, davanın hangi amaca yöneldiği, bu arada kendilerinin gerçek durumu, artık hiç bir iyimserliğe imkân vermeyecek kesinlikle meydana çıkmıştı.

Başvekil için Niyazi'nin verdiği inanılmaz haber gazetedeki bildirisiyle aşağı-yukarı doğrulanıyordu. İsmet Paşa'nın bir ara İstiklâl Mahkemesi'yle çatıştığı, temelsiz suçlamalardan çekindiği belliydi. Hemen İzmir'e koşmuş, mebusun sorgusunda bulunmuş, suçlamaların temelsiz olmadığını görmüştü. Resmi bildiri, büyük paşalarla beraber eski Maliye Bakanlarından Cavit Bey'in de tutuklandığım gösteriyordu. Baytar Rasim

de yakalananların arasındaydı. Belli ki, itiraflar panik halinde biribirini kovalamış, en babayiğit sanılanlar, bunca yıllık dostlarını ipe gönderecek suçlamaları, yüzleştirmelerle bile değiştiremeyecek kadar çökmüşlerdi.

Böylece, araştırılacak hiç bir şey kalmamış olduğundan yargının, 27 haziran pazar günü İzmir'in Elhamra Sineması salonunda açık olarak başlayacağına inanmamak için sebep kalmıyordu.

Abdülkerim, bir insanın uğrayabileceği hayal kırıklığının en dehşetlisine tutulmuştu. Böyle bir çözüntüyü bu kadar güvendiği arkadaşlarına yaraştıramıyor, havsalasına aldıramadığını gösterir bir kıvranışla, «Nasıl yıldılar böyle... Nasıl bittiler?» diye dolanıyordu. Debelenmesinin asıl nedeni, tertipçilerin başında bulunduğunun kesinlikle anlaşılmış olmasındandı.

Ortalık kararırken Gurbet Hala'nın Niyazi'den getirdiği birkaç haber, Kara Kemal Bey için artık, bu işde merak edebilecek hiçbir nokta bırakmadı.

Niyazi'ye göre, Ankara Valisi, bu suikasttan aylardan beri haberli olduklarını, Ziya Hurşit'in adım adım izlendiğini, elde birçok belge bulunduğunu söylemiş, ayrıca Konya mebusu Refik Bey de, böyle bir suikast hazırlandığını hükümete çok önceden bildirmişti. Gazi Paşa'nın Ziya Hurşit'i yanına istediği de gerçekti. İlk görüşmede iftiraya uğradığını söyleyen Ziya mahpusanede ne düşünmüşse düşünmüş, ikinci görüşmede Cumhurreisine, arkadaşlarından hiç birini korumaya lüzum görmeksizin her şeyi olduğu gibi anlatmıştı. Şimdilik suç ortakları tarafından yüzlerine karşı, madde madde suçlandıkları halde, inkârda sonuna kadar direnenler İzmit mebusu Şükrü Bey'le Saruhan mebusu Abidin Bey'di.

Her zaman olduğu gibi, gene gıravatlılar dayanmış, dinden silâhı, dilinden adam vurmayı düşürmeyen kabadayılar hiç utanmadan köpeklemişti.

Buraya geldiklerinden beri ilk defa, akşam yemeğinde, dalgınlığa kapılmamak için kendilerini zorlamadılar, birkaç lokmadan sonra Selma Hanım'dan özür dileyip kalktılar.

Şehzadenin kitap odasında, ikindi üstü açtıkları Yunan konyağı şişesi olduğu gibi duruyordu.

Abdülkerim kapıyı kapatıp doğru gitti, kadehleri doldururken ağlamaklı bir sesle tekrarladı:

— Aklım almıyor Kemal Abi... Deli olmak işten değil... Arslanları ağızlarında getirir kabadayılardı bunlar...

- Kabadayı... -Kara Kemal kısacık güldü: -Ne demek kabadayı? Kendini kendisiyle savunmadığından kabalığa sığınıyor demek... Kabalık... Türkçesi hayvanlık... Ancak insan dayanır, zor yerde... Ziya Hurşit, Gazi Paşa'dan utanmıştır. Salıverecek diye umutlandığına bile kalıbımı basarım. Hele hükümetin her şeyden haberi olduğuna inandı mı, biter böyleleri... Çamur oluverir. Mahmut Şevket Paşa meselesinde bizim de haberimiz vardı her şeyden... Çerkez Kazım Romanya'dan dönüşte yakalanana kadar kurduğumuz ağdan bir an dışarı çıkmamıştı. Evet, hükümetin bildiğine inanılırsa, kabadayı suçlular hiç direnemez.

— Hadi onlar suçlu... Yıldılar. Can kaygısına düştüler diyelim, bunca arkadaşa, yoldaşa noldu? Beni saymayın, böyle zamanda sizi nasıl bırakabildiler yüzüstü?.

— Düşünüyorum kaç gündür. Başından beri bir çeşit adama güvendik biz. Kabadayı adama... Asker sivil, cahil okumuş, bütün bizimkiler az çok kabadayılardan seçilmiştir. Belki de, Makedonya çete boğuşmaları yaptı bunu... Kabadayılarımızın silâhşörlükte kalanlarını gördük, görüyoruz. Vaktiyle kabadayıca ölüp gidenler olmuşsa, sırtını iktidara dayadığını bildiğinden bunu becermiştir. Kabadayılarımızın bir kısmını zengin etmek politikamızın da, iki amacı vardı. Biri, Türk işadamı yetiştirip önemli iş alanlarını Hıristiyan azınlıkların elinden almak, Türkleştirmek; ikincisi, zenginlik yaman silâhtır. Bu yaman silahı bizimkilerin, yani bizim kabadayıların elinde toplayıp kötüsü gelirse yararlanmak... Pavrus gâvurunu bildin mi?.

— Evet...

— Bir gün bana anlattıydı uzun uzadıya «Her zengin senin istediğin işi göremez» dediydi. Dediydi ki, «Milli zenginin adı, burjuvadır. Batıda derebeyliğin içinde yetişir bu hayvan... Bundan önce de tarihte zengin vardır ama, hiç biri burjuva değildir. Hele Doğudakiler hiç değildir.» dediydi. Anlattıydı burjuvanın özelliğini... İşe yatırırmış eline geçeni, son meteliğine kadar... Gerçekten hürlük istermiş ki pazardaki rakibleriyle boğuşmaya girişip hepsini ortadan kaldırsın! «Sizinkilerde burjuva çekirdeği yoktur, olamaz da hiç» dediydi, «Bu sebeple bunlar sırtlarında devlet dayanağını aralıksız duymak isterler, bunlar tekel isterler. Yani, isterler ki devlet her işi bunların yerine yapsın, bütün tehlikeleri ortadan

kaldırsın, zararlarını da gerektiğinde yüklensin! Bunlara salt, kürekle para toplamak kalsın... Topladıklarını yeniden yatırmayı da kendilerinden hiç kimse istemesin. Kazansınlar, kazandıklarını saklasınlar, taşa toprağa gömsünler, hatta yabancı ülkeler bankalarına kaçırsınlar. Devleti bırak, kendi kendilerine destek olamaz bunlar... İş bilmedikleri için, azınlıkların elinden iş alanlarını da çekip alamaz hiç biri... Belki bunlarla ortak olur kimisi, böylece de, devlet, eskiden biri ödüyorsa, beş ödemek zorunda kalır. »

— Doğru... Pavrus gâvurda, demek, böyle akıllar varmış...

— Vardı evet... Onda akıl vardı ama, bizde bunu kavrayacak bilgi sıfırdı. Sonraları çok düşündüm ben bu meseleyi, hele burda, pek çok düşündüm. Doğru... Haklı herif... Sahibinin bilgisi, deneyi gücüyle meydana gelmemiş zenginlik güç değildir ki, sırasında devlete, hükümete destek olabilsin! Ayrıca «kötüsü geldiğinde alırım» şartını da koşmuşuz ki, düpedüz «kazandığın senin değil» demektir bu... -Konyaktan bir yudum içti, suratını buruşturdu: -İktidarın yakınındayken gelseydi başımıza bu iş, görürdün yoktan var ettiğimiz zenginlerimizdeki, el açıklığını, kabadayılığı... Senin güvendiklerin de başka türlü değildir. Bizde, şimdilik, halktan destek görmek istersen, tek şart, iktidara yakın olacaksın... Palavrayla değil, gerçekten... Bunun da bizdeki tek inandırıcılığı, galiba, yalnız ordunun seninle beraber olmasından ibaret... Nitekim, Başvekilin, Kâzım Karabekir Paşa’yı salıverdiği doğruysa, orduyu kollamayı, napacak, anlamayı düşünmüştür, düşünür. Çünkü içlerinde biricik devlet adamıdır.

— Demek baktı ki, kımıltı yok...

— Evet... Kımıltı yoksa... İftirayla adam boğulsun da istemez kendi sorumluluğunda... Onun için koştu İzmir’e... Sorguda bizzat bulundu.

— Peki nolacak, dersiniz şimdi?

— Şimdi, Abdal Kerim oğlum, Anadolu savaşını başarıya ulaştıran asker-sivil kadronun çoğunluğu ittihatçıydı. Bunlardan küçük bir grup Gazi Paşa’nın takımına katıldı. İlk çatışma, biliyorsun, Padişahlık-Halifelik meselesinde patlak verdi. Demek ki, ergeç karşı karşıya gelecektik. Kaçınılmaz kaderdi bu... İktidarda olan yıpranır. Yıpranan iktidar nasıl alaşağı edilir, ustasıyız biz... Gücümüz de yeter buna... Yakın tarihte göstermişiz, bikere iktidarı ele geçirdik mi, naparız muhaliflerimize... Tutulacak iki yol var! Doğrusu: Köklü reformlarla halka gitmek... Halkın içinde çalışmak, halktan çıkacak yeni idareci kadrolarla halka dayanmak...

Bunu göze alamazsan, kendini buna hazır göremezsen. . Nitekim, 1908'de biz göremedikti, o zaman kalıyor, eskisiyle idareye çabalamak..., Eskisiyle idareye çabalayım dedin mi, haksızlığı, kanunsuzluğu, hırsızlığı, devlet, hükümet nüfuzunu kötüye kullanmayı katiyen önleyemezsin. Yıpranırsın. Muhalifler ne kadar kaltaban olsa, bakarsın ki, adım adım iktidara yaklaşıyorlar. O zaman bir bahane uydurup baskıya girişeceksin! -Konyak içti. -Uydurmuyorum, kendimizden biliyorum. İzmir İktisat Kongresi'nde Halkçılar liberal sistemden yana olduklarını resmen açıkladılar. «Eski düzeni sürdüreceğiz, âyânla, eşrafla iş göreceğiz, kadroları değiştirmeyeceğiz, türkçesi halka gitmeyeceğiz» demekti bu... Terörü seçmekti. -Biraz sustu, derin derin içini çekti: -Öteki yol... Doğru yol kolay değil... Kocaman Osmanlı İmparatorluğu yıkılmış, iki milyon kilometrekareyi idare eden memur-asker kadroları, yedi yüz bin kilometrekarelik bir yere sıkışmış... Bunlar dururken halktan yeni -halkçı kadrolar yetiştirmeye kalkmak, hem yürek ister, hem bilek ister, hem de gerçek bilim ister. Bundan başka, biz batılılaşma belâsına kapıldık kapılalı, batılıları, okşayarak, etekleyerek memlekete çağırdık. Bunların burda, gizli, açık kum gibi örgütü var Bu örgütler, idareci kadroların her basamağıyla gizli açık ilinti kurmuş... Çoğumuz çocuklarımızı bunların okullarında okutup yüksek tahsil için bunların memleketine yolluyoruz. Yeni halk kadrolarına gitmek demek bunlarla açıkça boğuşmaya girmek demektir. Batılılaşma tarihimizde hiç bir idare, hiç bir devlet adamı şimdiye kadar göze alamadı bunu... Almış görünenlerin en kabadayısı da... En çok sıkıştırana karşı çıkarken, ötekilere dayanmak zorunda kaldığından, birinin pençesinden çıkıp öbürünün pençesine girdi. Durum bugün de başka türlü değil...

— Bizi temizlemeye mi karar verdiler peki? Şimdi, bizim hepimizi...

— Cavit'in tutuklanmasına kadar, «Olmaz öyle şey» diyordum. Tutuklanınca...

— Hiç şüpheniz kalmadı mı? Bir mesele vardır Cavit'le Gazi Paşa arasında... Bulgaristan'da, Mustafa Kemal ataşeyken bir un satışı meselesi... Bu yüzden... «Biraz hırpalansın» demiş olmaz mı? Gider mi sonuna kadar?

— Orasını bilmem. Bildiğim, bugünkü ortamda, demokrasi sökmeyecekti. Bunu anladılar. Şeyh Sait İsyanı bahane oldu. Takrir-i Sükûn kanunu çıktı. İstiklal Mahkemeleri kuruldu. İsyan mıntıkasındaki mahkemeyi, hadi, zorunlu sayalım, Ankara'daki neden gerekli olsun?..

Terakkiperver Partiyi kapattılar. Geçenlerde Ankara İstiklal Mahkemesi'ne yargıtaysız adam asmak hakkı tanıdılar. Birtakım haksız kazanç dedikoduları alıp yürümüştü. Partileri kapatılan muhalif mebuslar meclis açılınca üstlerine çullanacaktı. Bunu meclis açılmadan önlemek gerekti. İstanbul gazetecilerini neden Elâziz İstiklâl Mahkemesi'ne gönderdiler de, Ankara İstiklâl Mahkemesi'ne vermediler. Çünkü, o zaman Ankara Mahkemesinin adam asmak yetkisi yoktu. Maksat da, gazetecileri yıldırmaktı. Çok önceden bilindiği, dikkatle izlenildiği anlaşılan bu suikast teşebbüsü de ekmeklerine yağ sürdü. Başından beri beni şaşırtan nedir bilir misin? Kollayarak ilerlemeleri... Önce Terakkiperverlerden birkaç mebusun canını yakmak düşünüldü sanırım, orduyu tedirgin etmek istenmedi. Sonra görüldü ki, şartlar uygun... -Konyaktan içti, hiç telâşsız sigara yaktı: -Bir taşla, iki değil, üç kuş vuracaklar gibime gelir. Muhalif mebusların gürültüsünü, paşaların ordudaki nüfuzunu, İttihatçılığın kökünü hep birden kazıyacaklar. -Bir zaman yere bakarak bıyığının altından gülümsedi: -Bunları açıkça söylüyorum ki, bundan böyle işi sağlam tutasın... Boş yere umutlanmayasın... Şakası yoktur bu işin... Sen başından ben içinde bulunduğun halde...

— Yok öyle şey Kemal Abi... Vallah billâh...

— Dinle bulunduğun halde, kime çalıştığını sezemedin. Dur! Sus dedim, dinle sonunu... Şükrü de, senin hayvan doktoru Rasim de sezemedi. Ne sezebilirdiniz, ne de vazgeçerdiniz.

— Vallah billâh...

— Dinle diyorum... Canımı sıkma... Adımı karıştırdınız. Çok iyi oldu... Yoksa yakalanmıştık ikimiz de daha ilk günü... İlk günü yakalanmanın ne demek olduğunu da bu güne kadar anlayamayacaktık. Boşlukta debelenmektesin kaç zamandır. «Kara Kemal'in başını belaya soktum» diye... Tersine... Bu kez ölümden yakayı sıyırabilirsem, senin yalanın yüzündendir.

Abdülkerim, anlamadan dinliyordu. Sözün sonu gelince birden dikildi. Baytar Rasim'in kendisini Naciye'nin evinden çıkaralı beri ilk defa üstündeki tedirginliği, kişiliğine hiç uymayan kuşkulu pısırıklığı atmış, İttihatçıların ünlü fedailerinden Abdülkerim olarak dikilmişti.

Söylediğinin gerçek olup olmadığını anlamak için Küçük Efendisine son bir defa, araştırarak baktı. İnanınca, yavaş yavaş yüzünü sevinç kapladı,

gözleri mutlulukla parladı. Birden atılıp Kara Kemal Bey’in eline sarıldı. Zorla tutup üstüste öptü.

— İnanayım mı Kemal Abi?.. Affettin mi beni?.. Bağışladın mı? Acıdığından demiyorsun bunları değil mi? -Boğazı pürüzlenmişti. Sesinde yüreği çarpıyordu: -İnanayım mı?

— Meydanda... Bunu sen de bulabilirdin biraz düşünseydin, Abdal Kerim oğlum bulurdun kolayca...

— Allah senden razı olsun Kemal Abi... Vız gelir bundan sonra... vız gelir ölüm mölüm.. -Birden sustu. Yumrukları göğsünde, üstüste yutkundu: -Bir şartla inanırım, geçekten bağışladığına Kemal Abi... Bundan böyle canımı yoluna vermek fırsatı çıkarsa... önümü kesmeyeceksin...

Kara Kemal biricik dostunun yanağını okşadı. Boş kadehi uzattı:

— Doldur şunu... Dua edelim ki, can vermek gerekmesin! –Öksürdü, Abdülkerim’in arkası dönük olmasından yararlanarak rahatça konuştu; -Aslına bakarsan, hepimiz suçluyuz bu sonuçtan... Alalım beni... Haberim olmadı mıydı, Ankara işinden? Olduydu. Naptım? Hiç... O kararı verenlerin durmayacaklarını bilmez miydim ben? Bilirdim. -Abdülkerim dönmüştü. Şaşkın şaşkın dinliyordu: -Naptım? Hiç... Hem her şeyden haberin olacak, hem katılmadığın halde, başarıdan yaralanacaksın... Hem de kötüsü geldi mi, «Suçsuzum» diye köpekleyeceksin... Erlik değil bu... Erlik değil ama, Dünya Savaşı’na girerken hepimizin haberi vardı. Kötüsü geldi geleli «Yok» demekteyiz.

Abdülkerim hiç bir şey anlamadı. Dünya Savaşı filan artık umurunda değildi. Kadehi verdi. Metin adımlarla kapıdan çıktı. Merdiven başından aşağıya seslendi:

— Semra Hanım... Kemal Bey Abim rica ediyor.

Diyor ki... «Canı çekiyorsa, utunu alıp gelsin lütfen» diyor...

Ne kadar, güvenli, mutlu, sevinçli olduğu sesinden anlaşılıyordu.

*

İttihatçıların Küçük Efendisi Kara Kemal Bey, durum kendisi için aydınlanıp napacağına kesinkes karar verdi vereli rahatlamıştı. Artık gazetelerle bile eskisi gibi ilgilenmiyor, tasarladığı kurtuluş planına uymaz, onu değiştirmeyi zorunlu kılar önemli bir nokta görmezse, hiç bir haberi, yazıyı sonuna kadar okumuyordu.

Planı, napıp yapıp sınır dışına atlamaktı. Bunu karşısındakilerin de böyle düşüneceklerini bildiğinden, en çetin pusuların sınır yakınlarında kurulmuş olacağını şimdiden kabullenmişti. Bütün marifet, fazla çekingen davranıp sahici fırsatları kaçırmakla, yanlış yerde telâşa kapılıp pusuyu fırsat saymak arasındaki ölçüde, daha doğrusu sezgi dengesinde yanılmamaktı.

Önceleri Gurbet Hala'yı Niyazi'yle başbaşa bırakmışken, Abdülkerim'le konuştuğu geceden beri, dizginleri ele almış, hattâ sımsıkı bileklerine sarmıştı. Her şeyi bir bir hatırlıyor, hatırladıklarının iyi- kötü yanlarını derin derin hesaplayıp napacaklarını, nasıl yapacaklarını en ince ayrıntılarına kadar bıkıp usanmadan anlatıyordu.

26-27-28 haziran günleri beklediklerine aykırı hiçbir haber getirmedi.

Mahkeme 26 haziran cumartesi günü İzmir'in Elhamra Sinemasında açık olarak başlamış, ilk sorguya çekilen eski Lazistan mebusu Ziya Hurşit, arkadaşlarını ölüme gönderecek açıklamalarını, iğrenç bir soğukkanlılıkla, enikonu öğünür gibi kasılarak dinleyicilerin önünde tekrarlamıştı.

İkinci gün Sarı Efe Edip, üçüncü gün Laz İsmail, Gürcü Yusuf, -Öteki adıyla Gürcü Tahsin-, Çopur Hilmi, Ziya Hurşit'le namussuzluk, ödleklik, hayınlık yarışına girmiş gibiydiler.

Polis, henüz ele geçmeyenlerin, -Kara Kemal'le Abdülkerim'in- kurulan çemberi yarıp çıkamayacaklarını, er geç yakalanacaklarını güvenle ileri sürüyordu.

Mahkeme reisi, Terakkiperver Cumhuriyet Partisi'nin Kara Kemal tarafından kurulup içeriye soktuğu adamları aracılığıyla yönetildiği inancındaydı. Daha şimdiden suikastçılara, «Kara Çete» adı takılmış; reis, tutuklanan mebuslara «Sizi benim karşıma particilik değil, komitacılık getirdi» diye çıkışmıştı.

30 haziran günü, Gurbet Hala, her zamanki gibi, ortalık kararırken değil, çıktığından bir saat sonra kan-ter içinde geri döndü. Niyazi, ilk defa gerçekten telâşlanmıştı. Polis Müdüriyetinden aldığı habere göre, kaçakları kısa zamanda yakalamak için, İttihatçıların en yaman fedaîlerinden, en kurnaz takipçilerinden Memetçe Bey İzmir'den İstanbul'a getiriliyordu. Memetçe adını duymasıyla Abdülkerim, «Hay Allah!» diye elini dizine vurarak davrandı.

Gurbet Hala anlatıyordu:

— Memetçe’yi kendiniz bilmez değilsiniz! Tutacağı yeri bilir, tuttuğunu da çeker alır, «İşe sıvanırsa, hiç şakası yoktur haaa» dedi Niyazi oğlum... Hopladı ki, dövünerek, görmeyince bilinmez. «Aman Küçük Efendimizi elden aldırırız haaa» diyerekten çırpındı. Katil Niyazi, boynu alınmış tavuk gibi... «Durmanın sırası geçti Gurbet Hala, hopla yetiş... Haberi ulaştır ki, napacağımız bilinsin ve de yapılacak bir ayak önce yapılsın! Son pişmanlık fayda vermez» dedi.

Kara Kemal Bey’le Memetçe’nin arası Yakup Cemil meselesinden beri açıktı. Yakup Cemil’in kurşuna dizilmesi olayından sonra, Enver Paşa’nın fedaileriyle Küçük Efendi’nin arasına kan girdiği biliniyordu.

Kara Kemal Bey okuduğu kitabı kapatıp, yanına koydu. Gülümsemesi silinmemişti. Memetçe’yi iyi tanıyor, can düşmanı da olsa, bunalmışlara saldırmayacağına güveniyordu.

— Boşuna telaşlanmış Niyazi, Gurbet Hala... Benim bildiğim Memetçe, «Köpektir zevk alan sayyad-ı bi insafa hizmetten» dedirtmez kendine...

— Ne dedirtmez anlamadım ama, taa İzmir’den kalkıp gelmekteyse... Korkulur.

— Gelmesi... Bugünün karışıklığında «olmaz» diyemediğindendir. Doğru mu Abdilkerim?

Abdülkerim ayağa kalkmıştı. Konuşulanları dinlemediği «Efendim?» demesinden belliydi.

— Bi dakka!-Gülümsemeye çalıştı:-Şimdi geliyorum.

Koşar gibi çıktı.

— Noldu buna? Töbeee! -Gurbet Hala suratını astı: -Motor işini açayım dedim. Memetçe midir, ne karın ağrısıdır, onun yüzünden pek kulak asmadı. «Deniz yolu şimdilerde olmaz» demekte bu Niyazi ve de durup durup yeniden «olmaz» demekte... Gözetlemeler hiç gevşememiş... Tersine arttıkça artmış... Bunca mavnacımıza, motorcumuza noldu? Vah vah... Biri de mi erkek değilmiş bunların?..

Gurbet Hala, kime olduğunu kendisi de pek bilmeden her zamanki beddualarını ardarda sıralarken Semra Hanım’la Abdülkerim içeri girdiler.

Abdülkerim elini sallayıp Hala’yı susturdu. Düşünüp taşınıp kesin karara vardığı kumandayı ele aldığı belliydi.

— Semra Hanım’la konuştuk, Kemal Abi... Hemen şimdi... hiç vakit kaybetmeden çiftliğe gideceğiz.

— Hangi çiftliğe?

— Semra Hanım'ın çiftliğine...

— Nerdedir?

— Terkos golüyle Belgrad ormanları arasında... Kömürcü Pınarı'nda... Paşa çiftliği

— Boş mu? Kaç kişi var içinde?.. Güvenilir mi?

Semra Hanım, Abdülkerim'in yerine karşılık verdi:

— Bana güvendiğiniz kadar... Daha doğrusu Hasip Ağanıza ne kadar güvenirseniz... –Gülümsedi: -Abdülkerim Bey anlattı bana sizin Hasip Ağa'nızı. İmrendim. Ama günahını almayalım, benim Derviş Kâhya... Sizin Hasip Ağa'dan aşağı kalmaz. Rahat edersiniz. Ayrıca denize yakınlığı da, belki bir işe yarar. Kaçak kömür yaktırır Derviş Kâhya... Bu sebeple Terkos'a gelen kömür kayıklarıyla ilgilidir.

Kara Kemal Bey, başıyla Semra Hanım'a teşekkür edip Abdülkerim'e döndü:

— Neden gerekli gördün bu yer değişimini? Neden bu kadar acele?

— Çünkü Semra Hanım'la beni Memetçe tanıştırdı. Bunu hatırlamayacak adam değildir. -Yüzünü asarak başını salladı: -Artık kendime bile, yüzde yüz güvenmiyorum Kemal Abi... Evet. Memetçe kahpelik etmez. Hepimiz bunu böyle biliriz. Ama, görüyorum ki, dünya gerçekten yuvarlıkmış... Fırıldak gibi de dönüyormuş...

Kara Kemal Bey biraz daldı, kelimeleri arayarak konuştu:

— Yanlış hatırlamıyorsam, siz Semra Hanımefendiyle bir çiftlik işi dolayısıyle tanışmıştınız. Memetçe tanıştırdıysa... Çiftlikten haberi olmalı... Semra Hanım'ı hatırlayan çiftliği hatırlamaz mı?

— Yüzde yüz... Ama burada bulunmaktansa, çiftlikte bulunmak daha hayırlı... Burası basılırsa mutlaka ele geçeriz.

Semra Hanım tamamladı:

— Çiftliğin toprakları geniştir. Ayrıca ormanlıktır. Derviş Kâhya çevrenin girdisini çıktısını iyi bilir. Kendisini oralarda gerçekten sevip sayarlar. Çıt olsa haber alır. Memetçe Bey... Hiç ummam ya, çiftliği söyleyecek bile olsa, ele geçmeyebilirsiniz. Ayrıca, deniz yakındır. Bir ara, bir uygun vasıtayla Bulgaristan'a atlamak belki mümkün olabilir.

— Nasıl gideceğiz oraya kadar? Surların kapıları göz altında... Geceyi beklesek daha tehlikeli...

— Şöyle düşündük. İlk akla geliveren bu... Ararsak, belki daha uygununu buluruz: Hemen koşturayım paytonu... Sizi çarşaflayalım. Ben de yanınızda olurum.

— Hayır hayır... Hiç karışmayın siz artık bu işe... Elverir buraya kadar yaptıklarınız...

— Yeni bir kahramanlık yapacak değilim... Gurbet Hala da bizimle olacağına göre dört hanım, araba seyranına çıkıyoruz. Ben de bulunmalıyım ki, meraklı bir polis soruşturmaya kalkarsa Gurbet Hala'yı kavgada yalnız bırakmayayım. -Kurnaz bir gülümsemeyle gözlerini süzdü: -Yaşasın peçeler... Halkçıların niçin kadınları çarşaftan çıkarmaya çalıştıkları anlaşılıyor.

Abdülkerim planın gerisini kısaca anlattı:

— Semra Hanım bizi Gurbet Hala'nın bostanına bırakıp dönecek... Ordan öteye bakarız... Belki yayan gidilir, belki, Hala'nın iki tekerlekli süt arabası alınır.

— Tanır mısın Derviş Kâhya'yı sen?

— Tanımaz olur muyum? Derviş Kâhya, çiftliği benim kurtardığıma yüzde yüz inanmıştır. Hem de, dilekçeyle filân değil... Tabanca gücüyle...

Karar verilince Semra Hanım, eline yazılı kâğıt verip abacısını Tophane'deki bitpazarına yolladı. Çiftlikteki yanaşmalar için, az kullanılmış çeşitli boyda dört tane kilot pantolon, dört tane köylü ceketi, bunlara uygun gömlekler, iç çamaşırları, çoraplar, kunduralar, yazma mendiller, kasketler ısmarladı. Bunların dört kat olması, iki katın belki de dikkati çekeceğindendi. Ayrıca, kırk ikişer numara, mümkün olduğu kadar yüksek topuklu iki kadın pabucu mutlaka bulunup getirilecekti.

Arabacı gidince, kadınlar, modası geçmiş çarşaflarla dikiş makinesini ortaya aldılar. Kumaşları gösterişsiz iki çarşafı, Kemal Bey'le Abdülkerim'in beden ölçülerine uydurmaya giriştiler.

Eteklerle pelerinler genişletilip uzatıldı. Peçeler birbirlerine ulanarak, iki kat örtülecek hale getirildi. Bu suretle alttaki göğüslere iğnelenecek, rüzgârın oyun oynaması önlenmiş olacaktı. Kalfa da sandığın dibinden, erkek ellerine kolayca uyacak kadar büyük iki çift kara eldiven çıkarmıştı.

Arabacının getirdiği erkek elbiseleri de giyilip gözden geçirildi.

Yüzlerini nasıl değiştirecekleri bilinmediği için, kaçaklar, konağa geleliberi tıraş olmamışlardı. Bu sebeple birer parmak sakalları köylü

giyimlerine şaşılacak kadar uydu. Kılık değiştirenler gibi onları seyredenler de, sanki karnavala gidiliyormuş gibi neşelenmişlerdi. Hele Abdülkerim'in boynunu büküp kasketini elinde çevirerek, kendisine sorduğu «Ulan doğru söyle... Adın Abdülkerim değil mi senin?» sorusuna «Deel beyim! Ne sittirir... Abdülkerim'in bizim oralarda duyulmuşluğu narasın?» demesi vardı ki...

III

Abdülkerim, Paşa Çiftliğinin harman yerinde, kocaman sakız ağacının gölgesindeki saman yığınına yüzükoyun uzanmıştı. Ağzındaki buğday sapını sağdan sola geçirerek, aşağıdaki kerpiç evin açık kapısına dikkatle bakıyordu. Yüzünde düşman gözetleyen, attığını vurur hırslı bir nöbetçi sertliği vardı. Bu sertlik, çatık kaşlarından, bir parmak uzamış kara sakalından, düşük bıyıklarından geliyordu.

«Nerde kaldı ya... Biri mi var içerde sakın... Gündüz ortası?.»

Beline sardığı kırmızı kuşağa sokulu parabellum, karnını acıtıyordu. Kımıldadı. Ortalık cehennem sıcağı... Sakız ağacının gölgesi, cennet serinliği... «Sormalı evet... Bu tepe Allahtan mı, yığma mı?..»

Karı, kolunda büyücek bir sepetle çıktı. Sepet, tepeleme çamaşır dolu... Biraz ufak tefek ama, belli ki, sağlam... Güçlü... Koca sepeti kuş gibi uçuruyor. Çamaşırda bile, kılığı, saçı başı düzgün... Göğüsleri dolgun-dik... Beli ince, kalçaları geniş-oynak... «Değerli karıda, göğüs uçları dışarı, topuklar içeri olacak... Tamam Hayriye karıda topuklar içeri... »

Abdülkerim yutkundu. Karıyı iki gün önce, harmanda çalışanlara su getirdiği zaman görmüş, hemen adını, kimliğini öğrenmişti. Çiftlik hesabına kaçak kömür yakan Sinoplunun karısıydı. Uzaktan yakından hiçbir benzerlikleri bulunmadığı halde, Naciye'yi görür gibi olmuştu, ilk bakışta... Belki de bu sebepten iki gecedir, üstüste rüyasına giriyor, yeni yetmeler gibi şeytan aldatmasına uğruyordu. Yalandı. Bunaltısında, bir de çiftlik havasıyla yemeklerinin etkisi olmalıydı. Naciye'yi düşündü. Yakalanıp İzmir'e götürüldüğünü gazeteler yazmıştı. «Subaylarla, polislerle, gardiyanlarla, önüne gelenle yatar kahpe... Yatmadan yapamaz. Karılar koğuşunda, belki, karılarla bile yatar.» Alt dudağını hırsla kemirdi.

Hamarattı bu Hayriye... Eli işe yatkın... Çamaşırları ipe atıvermesinden belli... Ayaklarının burnuna basıp biraz yükselince, incelip uzuyor. Sanırsın ki, on dört yaşında körpe kız... Yollu olduğunu söylemişti,

yaşlı harmancı... Söylemese, doğruluğuna yüz tanık getirse, kim inanır? Şöyle bir yanbakışla bakmıştı su istediği zaman, «Sen de nerden çıktın?» der gibi... Sonra suyu içerken tepeden tırnağa süzmüştü, tastamam alıcı gözüyle... Giyimi biraz eskiceydi ama, tertemizdi. Saçları koyu kumral... İnadına gür... Dola bileğine. Sürü götür Kaf dağına kadar... Bana mısın demez. Dayanıklı olur böyle karılar... Hoşlanır horlanmaktan... Ne demektir bu? Saçlarının teline kadar, istekli demektir. «Tamam! Şimdi anladım, neresi benziyor Naciye'ye... Kuyruk sallaması... Bununki hemen de belli belirsiz ama, Naciye'nin kışkırtıcı çalkalayışından daha bitirici... Bunda bir gizlilik var ki, ustası bilir, usandırmaz böyleleri... Tam «Bıktım» dersin, bakarsın, bir yeni hüner daha koymuş ortaya...»

Hayriye dönüp baktı. Üçüncü bakmasıydı bu... Arada epey açıklık olduğu için, gülümseyip gülümsemediğini seçemedi. Selâm verir gibi şapkasını düzeltti. Okul çocuklarına benzediğini, biraz çekingen, işaret vermeğe kalkıştığını anlayarak kendini ayıpladı. Dün gece Kömür-yakıcı, Derviş Kâhya'nın odasında Hacı Bektaş menkıbesini dinlerken koşup gelmeyi, bastırmayı tasarlamış, «Köpek varsa rezalet olur» diye çekinmişti. «Tuh sana... Bilmez misin, hovardaya alışık karı, kapısında it bulundurmaz?»

Hayriye, kar gibi çamaşırları serip eve döndü. Kapıda durup baktı, aygırsamış kısrak gibi, yeleleriyle omuzlarını titretip girdi.

Abdülkerim, el sallayarak çağırılmış olsaydı, böyle umutlanıp davranmazdı. «Bağırırsa... Kocası gelirse üstümüze... Derviş Kâhya'nın hiç şakası yokmuş böyle işlerde... Ödleri kopuyor yanaşmaların... Kara Kemal Abi'den ayıp ki... Yüzüne bakılmaz!»

Somurttu. Yirmi gündür beraberdiler gece gündüz. 14 hazirandan beri... Bugün 4 temmuz... Usanmıştı bu beraberlikten... Biri söylese inanmazdı. Küçük Efendi'yle gece gündüz bir arada bulunmak ne şeref... Her sözü cevahir... Bu kadar da sevdiği bir adam... Saydığı... Önce soğukkanlılığını yadırgamaya başlamıştı. Çok dalgındı. Çoğu zaman söylediklerini ya hiç duymuyor, duysa da bir daha tekrarlanmadan anlayamıyordu. Şakacı değildi. «Karıdan konuşamazsın... Kabadayılıktan açtın mı somurtur. Doğrular vardır, yüzde yüz... Hiç değişmez. Allah gelse, budur bu... Bakarsın, bir kulp takmış... Bakarsın, bunun dediği de yabana atılmaz. Aklın karışır!» Son günlerde daha derin düşünüyordu. Belli ki, kurtulma yolları arıyor. «Salt kendisinin kurtulmasını değil... Bizi de

beraber kurtaracak... Sorarsın, söylemez. Peki, gizli mi bizden bizim kurtulmamız?»

Abdülkerim, duyduğu tedirginliğin mahpusane bıkkınlığı olduğunu, en yakın dostları, hattâ kardeşleri arada bir, boğaz boğaza getirdiğini bilmiyordu. Kara Kemal Bey'in sürekli dalgınlığı, farkında olmadan sürekli olarak içinde bulundukları tehlikeyi hatırlatmakta, bu da, içinde bulundukları tehlikeyi arada bir unutmak isteyen, Abdülkerim'i bunaltmaktaydı. Kendisi bütün ömründe, düşünmeyi başkalarına bırakmıştı. Böyle uzunboylu düşünenlerle bir arada bulunmaya da pek alışık değildi. Hemen atılıma geçmeyen düşünceyi, bir çeşit sakatlık saydığını şimdi anlıyordu. Yakın dostlarıyla senli benli yaşamaya da alışıktı. Şehrin en azılı serserileriyle haşır-neşir olması bu alışkanlığını arttırmıştı. Novotni'de kendisini beklerken yakalanıp İzmir'e götürülen fıkara Baytar Rasim'i gitgide daha sık hatırlıyor, onunla beraber bulunsa, mahpusluktan daha zor olduğu anlaşılan kaçaklığa daha kolay katlanacağını umuyordu. Yalnızlığı çocukluğundan beri sevmemişti. Hiçbir tanıdığa rastlayamadığı günler, köprü üstünde balık seyre durur, arada bir ortaya bir lâf atıp halkı konuşturmaya bayılırdı. Böylece, insanları çaktırmadan alaya alıyor, onlardan üstün olmasının gizlice tadını çıkarıyordu. Yirmi yıl önce tanıdığı Kara Kemal Abisinin gençliğinde de böyle durgun olup olmadığını hatırlamaya çalıştı. Bulamadı. Önceki gece, uyurken uzunboylu seyretmiş, yirmi günde bu kadar yaşlanıp çökmesine şaşmıştı. Kendi sakalları kömür gibi kara olduğu halde, onunkiler enikonu kırçıldı. Gözleri çukurda, gıdığı sarkık... Tıknefes gibi zor soluk alıyor. «Bitmiş bunlar!» diye kestirip atmıştı birdenbire... «Kanı kurumuş bunların... Bu yüzden, başımız belâya girdi. Bunların sarsaklaşması yüzünden... Sıvanıp düşseydi önümüze... Başarırdık yüzde yüz...» Apansız, öldürme öfkesinin kıyısında bulmuştu kendini... «Ciğerleri beş para etmez bundan böyle bunların...» Soluğunu keserek geceyi dinlemişti bizaman pusuda bekler gibi... «Şunu teslim etsem, sıyırabilir miyim yakamı?..» Bir an, gerilmiş bir damar kopmuş gibi kafasının içi vınlayınca dehşetle doğrulmuştu. Duyduğu dehşet, ancak, kendini öldürmeye zorlanan alaycı insanların düşeceği korkunç kar Sabaha kadar uyuyamamış, uyanınca gözgöze gelmemek için, buraya, bu oynak köylü karısının, zorla tutku haline getirmeye çabaladığı avuntusuna sığınmıştı. Kerpiç ev saz damlıydı. Arkada bir küçük ahırı vardı. Avlu ağaçsızdı ama, tertemizdi. Önünden küçücük bir su akıyor, birikintisinde,

ördekler, çamuru didikliyordu. Böyle bir evde, böyle bir karıyla, Sinoplu Kömüryakıcı olarak oturmak... «Git işine... Herif boynuzlu resmen... » Acıyla güldü, «Dün gece aklımızdan geçirdiğimiz namussuzluk, kavatlıktan farklı mı?»

Su, tepelerin arasındaki kaynaktan geliyordu. İki yanında sıra kavaklar, yamtı yumru söğütler vardı. Tepelerde başlayan orman, doğuda Belgrat'a, batıda Istıranca'ya bağlanıyordu. Kömüryakıcıyı dün akşam, avluda odun keserken görmüştü. Tek eliyle kullandığı kısa saplı balta, bilek kalınlığındaki dalları bir vuruşta peynir gibi doğruyordu. Herif orta boylu, tıknazdı. Baltayı hiç ara vermeden, hiç zorlanmadan kaldırıp indirmesi pazı gücünün şakaya gelmezliğini göstermekteydi. Suratı asıktı. Boynuzlandığını kesinlikle bilen kodoşların çoğunluğu gibi, içine kapanıklığı ürkütücüydü. Böylelerinin yirmi yıl dayandıktan sonra bir gün apansız dellenip karıyı da, o sıraya rastlayan fıkara hovardayı da bitirdiği çok görülmüştü. «Herif de böyle bir şey yaparsa, belli ki, ustura gibi keskin bu baltayla yapar.»

Karı göründü. Elleri boştu. Niçin çıktığını unutmuş gibi çevresine göz gezdirdi. Harmanlara baktı. Gözetleyenin yerinde olduğunu görünce, boynunu biraz büktü, yumruklarını göğüslerine bastırarak, gerindi, ellerini yukardan aşağıya bastırarak indirip kalçalarını sıvazladı. Sonra bacaklarını sıkarak karnının altını kaşıdı.

Abdülkerim'in birden kan beynine sıçramış, kulakları uğuldamaya başlamıştı. «Vay anasını... Bu yaşıma geldim, böyle çağırış görmedim...» Tam sıçrayıp kalkacak, «Nolursa olsun» deyip, yokuş aşağı teker meker inecekti ki, Hayriye tehlike sezinlemiş ürkek bir hayvan gibi içeri giriverdi.

«Bu da cilvesi mi? Katır cilvesi... Saata baktı «Hayır, herif yemeğe gelmiyor, bu götürüyor.» Çoğu geceler, ocağın yanında kalıyordu Kömüryakıcı, yardımcısına güvenmediğinden... «Sonuna yakın, iyi kollanmazsa, kömür olacağına kül olurmuş yanan ocak.» Canı sigara istedi. Yaksa da, beklese mi biraz? Neden kaçtı, anlasa mı? Kara Kemal Abisinin ayıplayan bakışlarıyla karşılaşmayı göze alamıyordu. Kaltabanlığına kızdı. Kömür almaya gelmiş görünüyorlardı çiftlikte... «Kömür almaya geldikse, kömüryakıcının evine uğramak şart.. Ne var bunda?...» Derviş Kahya «pek görünmeyin» dediğinden Kara Kemal Bey sıtma tutuyor bahanesiyle yataktan çıkmıyordu. «Davran oğlum, karının işmarı açık.. Abdülkerim'in

bunca yıllık altun adını, bakıra mı çevireceksin hovardalıkta sen?.. Davran hadi! Öldü mü, erkeklik...»

— Kolay gele hemşerim! Karı içerde mi karı?

Abdülkerim ürkerek başını çevirdi, aşağıdan yukarı baktı:

— Hangi karı?

Herif, yumrukları belinde, kaşları çatık, kulübenin açık kapısını gözlüyordu:

— Hangi karı? Kaç tane var? Kömüryakıcının karısı...

— Karıdan marıdan haberim yok benim.

Herif, Abdülkerim'e döndü, çok şaşmış gibi bir zaman süzdü.

— «Hemşerim» dedik ya... Hemşerilikte gizleme yok ve de yalan hiç yok...

Herifin başında melon şapka, boynunda lâstikle tutturulur hazır kıravat, sırtında avcı biçimi ceket, bataklarında kilot pantolon vardı. Bunun üstüne köseleden getir, uzun konçlu fotin giymişti. Badem bıyıktı. Gövde kesimi tıknaz...

Kömüryakıcının karısı kulübeden çıktı, harmanlara bakmadan gelip leğendeki suyu dereye döktü, salınarak döndü: Tıkız eti, sanki, kütür kütür ses veriyor, kalçalarıyla omuzları ikitelliye çıkmış gibi titriyordu.

Herif, içini çekmeye daha yakın bir sesle, hafiften bir beğeni ıslığı öttürdü:

— Vay anasını... Hayır, aklım kesti hemşerim, farımaz karı soyundan bu kahpe.. -İştahla yalanıyor, havayı sıcak çorba içer gibi çekiyordu: -Farımaz karı, kısır olur. Nerden mi bildim? Hi hi hi...

Abdülkerim'i dikkatle gözden geçirdi.

— Çiftlikten misin?

— Yok...

— Yeni mi kapulandın? Görmedim geçen yıl çünkü...

— Kömüre geldim.

— Kömüre... «Motorcusun» desem... Gözüm ısırırdı.

— Kömürcü dükkânlarım var, İstanbul'da...

— Kömürcü dükkânların... Demek ki bir dükkân değil...

— İki ortağız biz... Oğlanlar yeğenler durur dükkânlarda...

— Güzel... Bizim millet yapamaz ama, iyidir ortakla çalışması... Birbirine kazık atmamak şartıyla... Memleket nere?

— Memleket... İnebolu...

— İçinden?

— Eh... Yakındır kasabaya...

— Bilmem... Yolum düşmedi hiç... Dolaşmadığım yer kalmamıştır, oysa...

Susup dikkat kesildi. Karı çıkmış, koşarak evin arkasına geçmişti. Bir kucak odunla döndü.

— Napacak bu? Yemek desem, vakitsiz... Çimecek... Vallahilazim, billâhilkerim, çimecek... Şu halde, geceyi boş geçirmedi domuz kömüryakıcı... Nasılsa razı etti, bindi.

— Razı etmek ne demek? Karısı değil mi?

— Olmakla? Karıdan karıya fark vardır ve de kocadan kocaya fark vardır. Ulan namussuz Karaoglan!.. Allah belanı vere!..

— Kimdir? Kömüryakıcı mı?

— Yok! Buraların çerçisi.. Çingen milletinden olduğu için, «Karaoğlan» derler. «Kız sandım» dedi namussuz. «Yatana kadar inanmadım» dedi.

— Yatmış mı? Yalan atmadığı nerden belli?.

— Niçin atsın? Atamaz! Bana hiç atamaz!.

— Atar. Bu işde yoktur atmayan... Çok yakışıklıysa Karaoğlan dediğin, belki gerçektir.

— Nerenin yakışıklısı... Kara kuru... Çingenin pisi... Kancık itler olmazlanır.

— Para vermiştir öyleyse.. Çok para vermiştir.

— Hayır... İncik boncuk satmış... Sakız, kına, rastık mastık... Parasını almış bitamam. Karı girmiş ahıra... Heriften gizli alıyor. Saklayacak... Bunu sezmesiyle hoplamış Karadomuz... Kurdun kuzuya sokulduğu gibi, yanaşmış...

— Evet?

— Evet'i... Girmiş ahıra, tamam!.

— Direnme mirenme yok mu? «Bağırırım mağırırım?» Genelevde bile biraz cilvesi olur bu işin!.

— Orası öyle ama, burası genelev değil.

— Kaç para vermiş Karaoğlan?..

— Hiç...

— Yalan olduğu belli...

— Ben de öyle dedim. Yemin etti. «Kaç para el verir? Az versek karıya günah, çok versek bize günah» derken karı toplanıp savuşmuş...

— Allah Allah... Aklım ermedi.

— Neden?

— Yakışıklı değilse... Parayı da kesişmedilerse... Niçin peki?.

— Kimi karıya, kurban olduğum Allah, acımaklığı çokça verir. Böylesi, çirkine acır bir, kocamışlara acır, görmemiş körpenin utangacına hele çok acır. Kaç gündür burasın? Bahtını sınadın mı?.

— Yok!..

— «Aman yavrum! Amanı bilir misin?» demez mi adam?

— Yok... Su istedim geçende... verdi. Verirken ölçüp biçtim.

Herif, Abdülkerim'in bir parmak uzamış kara sakalına, yana eğdiği kaskete, ağzında dolandırdığı buğday sapına bir zaman baktı. İnebolu'nun kömürcüsünü biraz salak bulmuş olmalı ki, kaşlarını çatarak bilgiçlendi:

— Su isteyene su verilir edeplice… Ekmek isteyene ekmek… Karaoğlan su mu istemiş! Hayır... Neyin açıysa onu istemiş, kestirmeden...

— Sora, diyelim ertesi gün, para mara istememiş mi?

— Kim?

— Karı?

— Sorası yokmuş bu karıda... Bunun işi bikez...

— Nasıl bikez?

— İş bitti mi, sen şu yana, o bu yana.,

— Üstelememiş mi, Karaoğlan, yalvarmamış mı?

— Para etmez.

— Zora bindirmeyi denememiş mi? Para gösterse... Sattıklarından verimkâr olsa...

— Olmaz mı? Düpedüz asılayım, demiş fıkara Karaoğlan, azkalmış ki, tatlı can elden gide...

— Nasıl? Ne gibi?

— Çekmiş kısa saplı baltayı karı... Balta dedimse, kömüryakıcı baltası ki, bildiğin ustura...

— Cilvedir. Çekip alsın, bastırsın!

— Çekip alıp bastırırım sanmış derbeder Karaoğlan... Karı canavar gibi dikilmiş... Salt dikilse, ne kadar iyi... Yallah etmiş baltayı... Karaoğlan dedi ki, «Atik durup yere kapanmasaydım. Şaban Efendimca, kuru kafayı koparıp aldıydı kahpe» dedi,

— Gerçekten salladıysa... Karaoğlan yerdeyken indirmemiş mi, ense köküne?

— Yok... Bu karıda hamle tek... -Sustu: -Tamam... Bakraçları çıkardı. Kömüryakıcı'nın Hayriye Hanım evet, bunun niyeti çimmek...

Abdülkerim de dikkat kesilmişti.

Karı bakraçları sopaya takıp omuzladı, salınarak pınara doğru yürüdü, salkım söğütlerin arasına girip gözden kayboldu.

Herifle Abdülkerim aynı zamanda inleyip şapırtıyla yalanmışlardı. Bakışıp gözlerini kaçırdılar, utangaç gülümsediler.

— Senden de para almadı mı, bu Hayriye Hanım. Şaban Efendi?

— Benden mi? Ne parası alıyor ortada bir şey yokken?

— Karaoğlan'ın ağzını yokladıktan sonra, neden gelip hamleni sınamadın? Hemşerilikte gizlilik, hani yoktu, yalan mundardı?

— Mundar...

— Seninki para gücüyle mi, acındıraraktan mı?

— Benimkisini hiç sorma... «Türk'ün bahtına tüküreyim» demiş ya atı ölen Çerkez... -Başını sallayarak içini çekti: -İşe bak, biz bunu konuştuğumuz sıra, ben buraya gelmekteydim. Karaoğlan burayı dolanmış dönmekte... O hızla, yalan mundar, koptum, yetiştim. Çünkü, Hayriye Hanım'ı görmemle, kestirmişim gözüme kaç aydır. Derviş Kâhya lafı uzatır, yok fasulya şöyle, bakla böyle... Mercimek yaman, balkabakları petek... Ben, «ha», «ma» diyerek savuşturmaya bakmaktayım ki, Kömüryakıcı'nın dönesi yaklaşmadan burayı tutup hasret ateşini bastırayım. Sonunda, Derviş Kâhya'yı çağırdılar. Hoplayıp uğradım. Allahın işine bak, çamaşır yıkamış bugünkü gibi, ben yetiştiğimde kuruyanları toplamakta... Ne demektir, çamaşır yıkamış? Ardından kendi de suya girdi demektir. Yalanaraktan, hırıl hırıl soluyaraktan yanaştım. «Kolay gele Hayriye Hanım, nasılsın iyi misin?» dedim. «Eh» dedi. Çok konuşmaz çünkü... Bakar adamın suratına dikedik... Su verirken sana baktı ya... Gördün. Çamaşırları eve götürdü. Ardından sürüp vardım. İçeri daldım. Yanağını makasladım. «Kız bu nasıl güzellik... Can alır bir güzellik...» deyip kemere sarıldım. Karaoğlan'ın hesapça, sedire yatacak da kollarını yüzüne kapatıverecek... Aahh... İrkildi. Baktı, dediğim gibi can almacasına... «Yok» dedi. «Yok ne demektir. Bedava değil bizimki, parasıyla» dedim. «Yok» dedi. «Bize yazık değil mi Hayriye Hanım, Allah rızası için» dedim. «Yok» dedi, suratı domuzlandı. «Karaoğlan'a şapur şupur da bize yarabbi şükür mü? Amanı bilir misin? İnsaf kertesidir. Biz bunca zamandan beri yanıp ve de tütünümüz tepemizden çıkıp...» dedik. Meğer neye çatmışız İnebolulu... Biz meğerse, karının aybaşı sırasına çatmamış mıyız? Rastlantıya bak rastlantıya... Kör şeytanın işine bak!

— Kalamadın mı birkaç gün... İşin acele miydi?

— Bikez, bi karıyı sıdkile canım çekti mi benim... Milyon kazanacağımı bilsem, geçmiştir. Birkaç gün ne demek? Ölüm olsa, üç ay, üç yıl burdayım. Çünkü murat almayınca bizim açlığımız basılmaz. Evet, geçti üç gün, gittim. Bu kez, kapı kapalı... Yanaştım. Mandalı kurcaladım... Hayır, içerden sürgülü değil... Açıp araladım, baktım ki... Vay başıma... Sırt üstü yatıp döşek gibi yayılmamış mı? Hava sıcak bugünkü gibi... Sırtında bir iç gömleği... Başka bu şey arama, kardaşım, dizlik mizlik arama... Yaz uykusu halini kendin bilmez değilsin ya... Her yanı ortada... Madeni gayet ak olduğundan, say ki, frenk kristaline dökülmüş aynadır Girdim. Örttüm kapıyı pıtırdısız, sürgüsünü, yavaşça sürdüm. Niyetim, Kömüryakıcı gelse, görevi bitirmeden açmamak. Sokuldum. Gövdemi bildiğin yer depremi tutmuş, sarsalamakta ki, tanrı korusun kemiklerimiz birbirinden ayrıldı ayrılacak... Solumaktayım ki, Gülcemal vaporunun islim hışırtısı da öyle değil! Yanaştım. Şaşırtmışım. Ne halt ettiğimi bilmekten geçmişim. Durmuşum, göbeğini sıvazlamaya... Sıvazlamaktayım... Göbek gerginliği olur ama, bu kadar mı olur... Gergin dedimse, kaya gerginliği belleme hey İnebollu, bildiğin, tıkız doldurulmuş kuştüyü yastık gerginliği... Töbe! Kuştüyü yastık, ne demek? Bildiğin lâstik top... Okşalamaktayım... Ağzımızdan salya yürümüş, toparlayıp yutamamaktayım. Aklımı şeytan yellemiş... Yanına uzanmayı hatırıma getirememekteyim. -Başını yumrukladı; -Nah kafa... Kuru kafa... Yanına yataydık... «Uyku yarım ölümdür» demiş eskiler, uyku sersemliğine getirseydik.. Belki muradı alırdık o kargaşalıkta...

— Alamadın mı? Neden? Geçmemiş mi anahali? Uzun mu sürermiş bunda bu kadar?..

— Yok yahu... Dinle ki... Biz debelenirken uyandı. Gözlerini açmadı bir zaman... Gerindi, kıvrandı, «Sen misin Sarı Çavuş?» diye söylendi yarımağız...

— Kim Sarı Çavuş?

— Buranın karakol komutanı... Gedikli...

— Çavuşu mu bekliyormuş?

— Beklediğini bilmem! Dostu.

— Hani bikezden başka, olmazlanıyordu?

— Olmazlanması, şuna buna... «Dostu» dedim. –Dostu nasıl tutacak bikezden fazlasına olmazlanacak da? Elhasıl, uzatmayalım, İnebollu, baktı Çavuştan ses yok, sıçradı kalktı, gözlerini açtı. Bizi görmesiyle, «Sen

miydin kara şapkalı, Sarı Çavuş sandım» diye güldü. «Sarı Çavuş kaç para, hehehey Hayriye Hanım, sınamayınca ne desem boş... Eğer, bir bölük Sarı Çavuş'tan eksik bulursan, keseceğin cezaya razıyım» diyerekten sokulayım dedim. Tam tamına Karaoğlan'ın dediği gibi rezillendi. Göğsüme bir tepme vurdu, az kaldı ki bizi yere yıka... Gerileyip ben beni buldum, silkinip şaşkınlığı attım. «Nedir? Bu nasıl cilve kız orospu?» diyerekten dikildim. Baktım gülmekte, keyfile, yanaklarını çukurlaştıraraktan... Salayım dedim, balta meğer yanında değil miymiş, İnebollu? Hopladı kalktı. Evet, bildiğin, padişah cellâdı hoplaması... «Höst! Bu nasıl oyun... Bırak elindekini» dedim ama, Karaoğlan'dan duyduğum aklımda, yalan mundar, geri bastım. Çünkü, pazı gücümüz, bize yeterse de, atikliğimiz Karaoglan'ın çabukluğunu tutmaz. «Git işine kara şapkalı» dedi, «İlk geldiğinde, anahali olmayaydı, ne güzeldi. Sıranı savdın, bahtına küs» dedi.

— Hep gülerekten mi?

— Hep...

— Yalvardın?

— Para etmedi.

— Yakardın... Keseye davrandın?

— Hiç...

— Allah Allah... Sonra peki?.. Hiç mi bugüne kadar?

— Hiç...

— Üstüne düştün de mi, hiç?..

— Biz ne biçim erkek olalım ki, böyle avanak bi karının ardında dolanalım? Boşladım gitti. Babamdan öğütlüyüm ben, İnebollu, kötü karı, he dese, bizim hovardalık zagonu sürgit yazmaz, görgeçtir. Aslında, benim buna bu kadar zorlatışım meraktan... «Bilakis» defterde bu da bulunsun, dediğimizden... Hakçası, bu kadar zorlatmak bile yaraşmaz bize...

Herif bu sözü öyle şişinerek söylemişti ki, Abdülkerim, merak etti:

— Zenaat? Tapucu filan mı?

— Tapucu mu? Pöh... Üstüne vurduramadın İnebollu, yaklaştıramadın. Bizde tapucu görüntüsü var mı? Hayır... Biz, oğlum, Allahımıza şükür, resmen toptancıyız...

— Ne toptancısı?

— Heyvah oğlum İnebollu, yazık ki, İstanbul kaldırımı çeğnemektesin ve de bilâkis İstanbul'dan başka İstanbul yoktur. Toptancıya «Neyin toptancısı» diye sorulmaz. Hele bize hiç sorulmaz. Dünyada varın

yoğun toptancısıyızdır da ondan bilâkis... Adam var ya, bildiğin adam «Onun bile toptancısıyız» diyeyim de sen anla! Satanı bulsam pey sürer alırım, alanı bulsam yüzde beşle dayanırım gider. Akıllı toptancı yüzde beşten artığını hiç beklemeyecek, bilâkis...

— Orası öyle... Ben «çokcası hangi mal üstüne» dediydim. Ekin mekin, bakliyat makliyat üstüne mi?

— İyi bildin, bilâkis, bakliyat...

— Dükkân...

— Yoktur Allahıma şükür...

— Ardiye, yazane?

— Yoktur, çünkü «Yatan aslandan gezen tilki yiğit» der bizim Hacı Yunus Efendi...

— Kimdir?

— Kim mi? Nasıl haksız mıymışım, boşuna çiğnemektesin İstanbul'un kaldırımını dediğimde, İnebollu?.. Hacı Yunus Efendi'yi bilemeyince, adam neden mübarek İstanbul2u boşuna kalabalık etmeli? Memleketin bakliyatı, bizim Hacı Yunus Efendi'mizden sorulur. Ayrıca kuru ot, saman, arpa, ekmeklik un bizden dağılır. Askere, başıbozuğa veririz toptan... Hacı Efendi'mizin girdiği arttırmaya, eksiltmeye Karun peygamber bulaşamaz. Ayrıca Urfa yağı, Trabzon yağı, peynir, pekmez, zeytin hep bizdedir. Askeriyeye veririz, döner başıbozuğa veririz. «İşimiz hükümatla» diyeyim de aklın ersin! Hükümatla dedimse, denizdeki balık hesabı değil... Kızın biri paşada, biri valide, öteki okullar nazırında... Bizim Hacı Yunus Efendi'nin verdiğinden iki kat iyisini, iki kat ucuza vereyim, desen, almazlar ve de alamazlar. Damatlar alamaz ya, yabancı hiç alamaz. Alayım demesiyle Van'ı, Bitlis'i boylar. Gazi Paşa'mız herifin öz babası olsa, kurtaramaz.

— Sağlam desene?

— Sağlam ki, demir kazık...

— Sen salt bakliyat mı toplarsın Şaban emmi?

— Yok yahu... Saydığım kalemlerin hepsini toplarım. Bu yüzden gurbet gezerim durmamacasına... Benim, evde kaldığım, ayda, üç dört günü geçmez.

— Ne bırakır, gezgin toptancılık, yuvarlak hesap? Türkçesi, kaça gelir senin aylık?

— Esnaflıkta, esnafın kazancını sormak var mı, Kömürcü?

— Yoktur ama, bizimki hemşeri zagonu... Kendin dedin ya, hemşerinin hemşeriden gizlisi olmaz.

—Dedikse... Bu meseleye mi, dedik?

— Peki vazgeçtim. Bin bereket mi, değil mi?

— Tamam... Şimdi oldu, bilâkis, bin bereket... Namerde aman demedik bu zamana kadar...

— İyiymiş bu gezgin toptancılık!

— İyidir ama, her toptancıya değil, er toptancıya...

— Çoluk çocuk?

— Ah ah!... Sen bana bunu dört yıl önce sormalıydın ki... Ah dedikçe ağzımızdan alafın nasıl harladığını görmeliydin.

— Anlamadım.

— Anlamadın mı? Allah selâmet versin, bizim Hacı Yunus Efendi, «Anlamadım» dedin mi, «Aklını kullanmadın da ondan» deyip güler biz zaman... Aklını kullanmadın. İnebollu, benim karının kısır çıktığını bu sebepten bilemedin!

— Heyvah... Yandı başlığa saydığın paralar desene...

— Eh, yandı sayılır bir bakıma... Neden saymaktasın bunca parayı? Döl-döş yetiştirmeye saymaktasın! Eğlenir bizimle Hacı Yunus Efendi, keyifliyken... «Ulan bahtına tüküreyim, teres Şaban, vurduk seni boşböğründen, yürü!» diyerek, gönül eğlendirir.

— O mu dünür düşüp aldı?

— Almadı, verdi. Çünkü beslemeden yetişme ahretliği... Ahretlik dedimse, kel ahretlik belleme... Saçlar topuklarda bir Gürcü kızı ki, yüzüne bakamazsın, gözlerin kamaşır. Hemşeriden gizli olmaz, otuzu çoktan aştı ama duymasın, benim hesapça kırka yanaştı, hamam dönüşü görsen, on dördünde kız ehli kızla değiştirmezsin!

— Kaç yıldır evlisiniz?

— On dokuz, yirmi... Verme lâfını erkence etti de bizim, sağ olsun Hacı Efendi'miz, vermeyi geciktirdi, az biraz... Niyeti, bizi tavlayıp çalıştırmak... ama helâl olsun! Ben Hacı Efendi'mizden de hoşnudum, avrattan da... Edeplidir, evcildir. On parmağında on hüner... Tutumlu ki, nah... «Ulan karı, derim, harcan biraz... Yapın üstüne başına... Kazanmaktayız Allahıma şükür... Giyin kuşan da bi salın, düşmanlarımız çatlasın!» derim. Aahh!.. «Her güzelin vardır bi kusuru» demişler ya, dedelerimiz... Doğru... Bununki de kısırlık...

— Nerden belli? Ya sendeyse?

— Tamam! Öyle dedim ben de... Hocalara, ocakları başvurdum bi zaman! Bizim bir medrese yoldaşımız vardır, senden iyi olmasın. Ahican deriz. Okuyup mokuyup dururken içkiciliğe vurdu teres, önceleri sarığı çıkarır, deli damına, giderdi tebdile soyunup... Sonunda büsbütün vurdu farmasonluğa... Sıyırdı cüppeyi müppeyi... «Ulan desem, nerden bildin bunca yıl önce, dünyalar durdukça durası Gazi Paşa'mızın cumhuriyet zagonu getireceğini de, mollalığı boşladın?» Bu dümbük nerdense duymuş, bizim hocadan hocaya, tekkeden tekkeye, ocaktan ocağa taşınıp bunca parayı saçıp savurduğumuzu... Yolumu kesti bigün, delidamının kapısında... «Beri bak akıllıların Şabanı da, Şabanların akıllısı... Kısırlığa derman aramışsın... Nah şu şarap beni çarpsın ki sakatlık sende yok...» Biz o sıra, denize düşmüşüz, usturaya sarılmaktayız, şaşkınlıkla, «Aman bi bildiği mi var? Böyleleri hal sahibi olur» diyerek göğüsleyip geçmedik. «Nerden bu haber, cehennem direği?» diye sordum. «Şurdan ki» dedi, «Senin karı, Hacı Yunus deyusunun yetiştirmesi değil mi?» dedi, «Bunu sana yirmisinde vermediler mi, dümbük?» dedi, «Hacı kullanmıştır, geberesi oğulları kullanmıştır k,, dümdüz etmecesine kullanmıştır. Bu kadar fırtınada çocuk tutmayan kahpe...» derken aklım başıma geldi. Ben beni toplayıp yumuldum ya, ne fayda, çarşılı araya girdi, «Uyduğun herife bak!.. Senin toptancılığına yazık yahu!» dedi gülüşerekten... Beni bi düşüncedir aldı.

— Yok canım... Serhoşun lafıyla mı? Ayıp ettin hemşerim... Hiç gerekmez.

— Hayır, teresin karalamasına kim kulak asar. Hacı familyasında şeriattan dışarı iş yoktur ve de olabilemez. Karının sözü geldi aklıma. «Gel etme... Şaban Efendi, ben yerinden sorup anladım, erkek kısmında kısırlık olmazmış... Bu kısırlık belâsı, Allahın, karı başına doladığı bela!.. Bir helal süt emmiş kız bulalım! Elimle evereyim seni.» demiştir kaç kez...

— Ne kadar iyiymiş?

— İyi ya... Hacı Efendimizin büyük kızı Talât Hanıma söz geçiren beri gelsin! «Olmaz, istemem! Yobazlıktır, barbarlıktır... -Her ne demekse bu barbarlık?- resmen geriliktir. Avrupa'ya maskara olduğumuz yeter.» diye tepindi bir zaman... O sıra doktor beyle yeni evli Talât Hanım... Bana sorarsan, günahı boynuma, «Yol olur, bizim doktor da heveslenir » dese gerek...

— Nasıl razı ettiniz sonra?

— Sonrası... Bunlar İstanbul’a göçüp yerleştiler. Doktor karı doktoru... Önce muayene yeri açtı. Sonra özel hastane kurdu. Müşteri birikti ki, başını kaşıyası kalmadı. Talat Hanım, napsın? Herifi çoğu geceler evde yok... Hastanede ameliyatlarda... Kâğıt oyununa, dansa mansa vurdu, Talat Hanım azbiraz... Bizi unuttu. Talat Hanım unuttu ya, doktor damadımız, çok yaşasın, unutmadı. Neden? Çünkü doktor... Doktor kısmı, böyle meseleyi hiç unutmaz. Çünkü, bizimki de bi hastalık... Sonunda, bi akşam eve gittim. Anadolu dönüşü... Baktım, karı bi hoş... «Nedir» dedim. «Yok bişey» dedi. Adam ne biçim bir avanak olmalı ki, bindiği kısrağın, yele titremesinden, bişey olduğunu anlamamalı... Sıkıladım. Huyudur, erkek kısmına, yemekten önce, bişey demez. Yemeği yedik, kahveyi verdi. «Müjdemi isterim efendi, Talat Hanımın gönlünü ettik» dedi. Ben toptancı hesaplarındayım, yüzde beşi tutturduk mu? Yoksama, üç buçuğa, dörde düşürdük de yandık mı? Bunu çevirmekteyim aklımdan... «Neye ettiniz gönlünü... Benim bildiğim Talat Hanımın gönlü kolayına edilmez!» dedim. Meğer, kızı bulmuşlar bize, sözü kesip nişanı bile takmışlar.

— Güzel mi bari?

— Ne demek güzel mi? Dünyada iki güzel varsa biri bu? Çünkü, doktor damadımızın hastanesinde hasta bakıcı... Çünkü bizim doktor damadımız, yeminlidir, hastanesine çirkini hiç uğratmaz. Avrupa’da okudu kendisi... Avrupa’nın doktor kitabı yazasıymış ki, «Bir hastanede, güzel kız, güzel karı da bir dermandır» diye yazasıymış... Dediğim hastane, devlet hastanesi, belediye hastanesi değil... Orda çirkin olur, hemi de olmalı ki oralarda yatan it köpek takımı, tatlı canı kurtarmayı şuraya bırakıp karıya kıza gönül akıtmasın.

— Demek aldın, almanla...

— Almamızla, hemşerim... Vay ki vay... Yahu ben karı doğurturmuşum ki, arkadaş, bizim büyük avrat kökten kısır olmasaymış da, azbiraz olsaymış onu bile doğurturmuşum. Ardı ardına bi kız, bi oğlan geldi. Derken baktık, üçüncüyü tutmuş... Bu kez de, kürtajdan baş alamamaktayız. İki aya varmadan bizim küçük haspa, karşımıza dikilir. «Nedir o gene? Aklıma gelen gibi mi?» yere bakar. Anlarım ki, anahali gene gecikmiştir. «Tuh yüzüne» derim. Pancara keser. Utanır çünkü... Karının bu kadar sık çocuğa kalması neden, bakalım? Gayet hırslı, gayet istekli olduğundan... Ne demişler atalarımız, «Erkeğin bir nefsi olur, karının on nefsi demişler. Bizim haspada, arkadaş, benim gördüğüm, nefis on değil,

elli... Belkim de yüz... Bereket, damadımız doktor, hastanemiz kendi malı... Bizimki oranın yabancısı değil... İki yıldır hiç şaşması yok... Üç ayda bir kürtajdayız. Dengine getiririz. Ben toptancılığa çıktım mı, bizim haspa, yallah hastaneye... Sağolsun bırakmaz kolayına, doktor damadımız... Kürtajdan sonra, yedirir içirir. Onbeş yirmi gün iyice tımara çeker. Dönerim ki, Amasyaelması gibi, yanaklar kıpkırmızı, kütür kütür... Ben onu bunu bilmem, arkadaş, bazı karıya bu kürtaj yaramakta ki, can suyu halt etmiş... –Sınırsız bir mutlulukla derin derin içini çekti: -Atlattık çok şükür kısırlık belasını... Ocağımızın sönmesi tehlikesini savuşturduk. Sende çocuk?

— Kıyamet gibi, ürkütmeden sayılmaz...

— Aman olsun... Aman iyi... Aman, çocuksuzluk gibi bela yoook! Eve gitmez miyim, biri sağımda, biri solumda... «Yahu bunlar yokken ben ne halt edermişim?» derim gözlerim yaşarır. Kısırlık derdiyle debelenirken, şunun bunun çocuğunu severdim. O başkaaa... Kendi belinden inmişe benzer mi? Benzemez! «Kan kaynaması olur» derlerdi, hiç inanmazdım. Töbeee! Kanı kaynamakta ki adamın, kaynar süt gibi köpürerekten kaynamakta... -Karının kaybolduğu yerde bir kımıltı farkederek dikkat kesildi: -Geldi Hayriye kahbesi... «Nedir yahu! Gitti de gelmeyiverdi» demekteydim. -Bir zaman dişlerini gıcırdatarak baktı: -Tüh... Keçilermiş... Ulan teres desem, gözün mü karardı keçiyi karıdan ayırd edemez mi oldun? Bi de bu gözle kaçak tutturacaksın da, şu kadar bin kaymayı cebe atacaksın? –Ürkerek döndü, İnebolu'luya araştırarak baktı: -Gazete okur musun sen, İnebollu?

— Yok... Nolmuş?

— Okuman hiç mi yok, varda mı okumazsın?..

— Rakam dökerim az biraz ama, okumayı hak edemem...

— Okutup dinlemez misin, sözgelimi, Karagöz'ü, maragözü?

— Yok... Kaçmaktan kovalamaya, hey Şaban Efendi, bizim vaktimiz nerde?

— Olmadıı, İnebollu olmakla adam adamlıktan çıkmalı değil... Olan biteni bilecek esnaf kısmı ki, alıp sattığında zarara garkolmaya...

— Aman bi olup biten mi var, Şaban Efendi, hemşerim, bilmediğimiz bir yaramaz iş mi var?

— Duymadın mı, vah yazıık! Gazi Paşamızın canına kasdettiklerini hiç mi duymadın, ittihatçı gâvurların...

— Duyulmaz mı, duyduk! Tutulmuş ya tümü domuzların?

— Hayır! Baş domuzlardan ikisini ele geçiremediler!

— Essah!..

— Biri... Başdomuz, Kara Kemal... Esnafların işlerine çokça karışırmış bu Kara Kemal hınzırı. Görmüşlüğün yok mu senin?

— Valla... Büyük adammış... Büyük adam kısmını görmek bize ne kadar uzak... Sen gördün mü?

— Yok...

— Hacı Yunus Efendi tanır herhal...

— Hayır, biz Ankara'lıyız, öyle reziller bizden uzak. Tanımaz öylesini bizim Hacı Yunus Efendimiz... -Abdülkerim'e bir başka anlamla bakarak yavaş yavaş elini cebine attı, ama hemen çıkarmadı: -Doğru, buraya mı geldin İstanbul'dan sen?

Abdülkerim bu söze nasıl karşılık vermenin daha doğru olacağını araştırıyordu;

— İstanbul'dan... Eh doğru sayılır... Her ne kadar...

— Kıyı boyu gittin mi, dedim, başka kömür yakıcılara?..

— Nolacak?

— Olacağı... Vatanımıza milletimize... Dinimize imanımıza hizmet ki, hacca gitmekle bir... -Cebinden iki fotoğraf çıkarıp gösterdi: -Dolaştığın yerlerde bunlara benzer iki herif gördün mü? Höst! İyicene bakmadan «Gördüm-görmedim» yok... Ne denildi? «Tanrı yolunda savaşmakla birdir, bunları yakalatmak» denildi. Göreyim seni, hey İnebollu, bizim oralarda Kastamonu adamı gayet açıkgöz bilinir. «Gördüm evet!» demelisin, dediğin de doğru çıkmalı ki. Hacı Yunus Efendimiz sana cumhuriyet nişanı alıvermeli... Ayrıca vatan hizmetinden aylığa geçirmesi de çaba...

Abdülkerim, kederli bir gülümsemeyle kendi resmine bakıyordu. Bereket kötü bir fotoğraftan çok kötü bir kopyaydı. Hele şimdiki haline şeytan bile benzetemezdi ama, kendisi kendini tanıdığı için gene de ürktü. Hemen Kara Kemal Beyin resmini üste çıkardı. Kara Kemal Bey fotoğraf çektirmeyi sevmez, hem de politikacılar için zararlı bulurdu. Bu sebepten resmi hiç benzemiyordu. Fotoğrafları, suratını asarak uzattı:

— Yuf be... Gözlere bak gözlere!.. Bildiğimiz, canalıcı eşkıya... Hele domuzlar! Yok, Şaban Efendi emmi, görüp bildiğim, rastladığım herifler değil!.. –Biraz düşündü: -Peki, naramakta bunların resmi senin üstünde tanımazken bilmezken?

Şaban Efendi, resimleri aldı, ikisine de ayrı ayrı tükürür gibi yaptı. Gözlerini ayırmadan kasıldı:

— Bunlar mı? Benim üstümde... Ne mi arar? Oğlum İnebollu, sen Şaban dayını, küçük gördün de... Biz kimiz? Biz resmen Halkçı değil miyiz? Bugün bütün Halkçılann ceplerinde bunlardan birer resim var. Gördüğümüz yerde, gözümüz keserse yakalarına sarılacağız. Aklımız kesti ki, güç yetmeyecek. Çünkü komitacıdır bunlar... Sizin oralarda duyuldu mu bu komitacı lafı... Komitacı demek... Gâvurdan kötü... Bir komitacı, «Müslüman olayım» dese, bikez gâvur dinine girmeden töbesi kabul değil... Sayki kızılbaş-alevi hesabı... Komitacı kısmı vurucu olur. Hemi de gayet kıyıcı olur. Bunların üstünde, dörder tabanca, dörder Alman bombası, keskinliği ustura aratmaz birer gaddare varmış ki, zehir... Bizim küçük avrat dedi ki, «Senin gözün karadır. Ben senin gibi yürekli hiç görmedim. Heriflere rastlayıp tanımanla, dur otur dinlemezsin, yakalarını toparlamaya kalkarsın. Teke tek olsa, üstesinden geleceğine hiç şüphem yok... Pazı gücünü ve de karakucaktaki oyunbazlığını bilirim, denmişim. Ne fayda ki, bunlar iki domuz... Biriyle elleşirken öteki, korkarım sana bir iş eder. Günahın boynumda kalır, kıyamete kadar yanarım» dedi.

— Neden günahı boynuna?

— Şundan ki... Bana kalsa, bre İnebollu, cebime adam tasvirleri doldurup İttihatçı gâvuru izlemek aklıma mı gelir?

— Ya?

— Yaşına göre bizim küçük avrat akıllıdır ki, köpoğlu köpeklikte kör şeytan kaç para?.. On gün oldu... Bayram... Bayram olmasa bizim evde ne işimiz olur. Kurbanı kestik, kavurmayı gövdeledik, Allahın bildiğini kuldan niçin saklamalı, gecedir, erkeklik ödevini yüz akıyla başardık.

— Küçük avratla?

— Küçük... Avrat dedim mi hep küçük... Çünkü büyükle bacı-kardaş olmuşuz çoktaaan... Ben cigara yakmışım. Haspa suyu ateşe komuş... Suyu komuş dedimse Cingöz köpoğlu... Harpadak kaynatmaz... Arada bizi günaha sokarsa, iki aptesi bir aldıracak... Ben cigara içmekteyim... Bizimki salınmakta... Gelip gidip şuramızı buramız kurcalamakta... Derken, suratımıza baktı bi zaman... «Şaban Efendi, bu dünyanın bi avanağı biz miyiz?» dedi. Duymazdan geldim. Gecenin bi zamanı, karı kısmının her dediğine »Neymiş?» diyerekten koşulmaz erkek gibi erkek... «Sana dedim herif, sağır mısın?» dedi. «Nedir?» dedim. Meğerse, biz yokken aklına

gelmiş... «Bunca yeri dolandırmakta bizimki... Hükumatımız kaçak tutana şu kadar bin lira verecek... Hem kârında geçinsin, hem göz-kulak olsun... Kurnazsa kurnaz... Sezgiliyse sezgili... Hele akıl dedin mi, hayır, Şaban Efendideki, Müslüman aklı değil, bildiğimiz, şeytan aklı... Sıdkile sıvansa dinim gibi bilmekteyim, uçan kuş kurtulamaz pençesinden» demiş... «Gelince aman unutmayıp söyleyeyim de, hükumat bahşışından pay koparayım» demiş... Akla bak akla... Dikkat isterim İnebollu... Karıda bu akıl... Nasıl bi bela! Ben bunu duymamla, «Allahı ekber» diye hoplayıp it oturumuna geldim. Hesaba çöktüm. Hükumatımız şu kadar bin kayma verecek... İkisine mi, birine mi? Dedim ya, bizimkinde akıl tonla... «İkisine olu muymuş? Bu hükumat nasıl bir rezil olmalı ki iki domuza bi bahşiş vermeli... Her birinedir ve de görürsün, ikisini bir tutana ayrıdan diş kirası bile vardır» dedi. Hesap büyüdü, akılla toplanacağı çözümleneceği kalmadı. «Şurdan kâğıdı kalemi yetiştir... (Kâğıt-kalem) dedim kahpe... Şamar gelmekte ki, gör nasıl gelmekte!» diye bağırıp camları zıngırdattım. Sabahı ettik, rakamlarla boğuşaraktan... Gün ışıdı ışımadı, koştum Hacı Efendimize... «Beri bak efendim, bak neler demekte senin Cevriye kızın?» dedim. Adı Cevriye’dir haspanın... Cevriye Arapça lügattir. Anlamı: «Sana cevrederim haaa» demek. Hele rezil... Hacı Efendimiz önce kulak ardıyla dinlerken apansız dikildi. «Aman ne akıllar... Bunlar nasıl bir akıllar» diye döneledi. «Aferin Şaban Ağa, her sabah böyle akıllarla gelmelisin ki, ben sana (Eşeklikten kurtulmakta az biraz) demeliyim» dedi. Hemen birini saldı, Halk Partisi kâtibine, bayram günü, partiyi açtırıp defteri getirtti, «Yallah bismillah» deyip kendi eliyle bizi üst başa üye yazdı. Defteri getirene dedi ki, «Adamlarımdan Şaban Efendi, partimizin baş üyelerindendir.» dedi. «Bana ne kadar güvenirseniz, Şaban’ıma da o kadar güveneceksiniz!» dedi. «Yalan çıkarsam, kazasına belâsına razıyım. Ceremesi benden» dedi. «Kendisi toptancımdır, gezgin gezer, dolanır ki, bir kaldığı yerde bi daha kalmaz. Bugünden tezi yok, din düşmanlarımızı ve de vatan millet düşmanlarımızı ve de partimizin düşmanlarını arayıp bulacaktır» dedi. «Ve de, şeytanın yattığı yerde olsalar bulup çıkaracağına dinim gibi güvenmekleyim» dedi. »Kâtip kaçakların işe yarar iki resmini şimdicik yollasın, gerisine karışmasın ve de Şaban’ın ikisini birden yakalayacağından yakalama bahşişini çifte olarak hazırlasın ve de ayrıca Gazi Paşamızın vereceği diş kirasını da isteyip getirtip hazır bulundursun» dedi. «Geciktirdi mi, zararım dokunur, bilmiş olun!» diye de sıkıladı. Bi

saata kalmadan bu resimler gelip yetişti. Hacı Efendimiz baktı bi zaman, «Tüh yüzünüze» dedi, «Şunlarda iman nurunun şuncacığı var mı, bak da söyle allasen, Şaban'ım» dedi, sırtımı sıvazladı. Doktor damadımız da baktı. «Tez tutulmalılar ki, bir işe yaramalı... Bana kalsa, Şaban Bey, hemen yola çıksın ki bahşışlar ve de diş kiraları densizin birine nasip olmasın» dedi. «Eve uğraması bile gerekmez. Ben o tarafta bir hastaya gideceğim, uğrar bildiririm» dedi.

— Hemen mi yolu eline aldın. Şaban Dayı...

— Hiç aman vermedim. Hükümat işidir ve de vatan millet işidir. Az biraz da biz zorlatmayıca, fıkara hükümat, Ankara'da oturup bunca rezilin üstesinden nasıl gelecek? Hakçası biz de biraz şaşırttık önceleri... Biz dedimse, biz kimin itiyiz. Hacı Yunus Efendimiz, Müftü Abdurrahman Efendimiz, Şeyh Dürrü Efendimiz gibi aklı erenler şaşırttı. Bizim oralarda, yalan mundar, önceleri büyüklerimiz, Gazi Paşamızı, İsmet Paşamızı, ordu babası Fevzi ve de bütün kalpaklı takımını, din düşmanı, domuz İttihatçı gâvuru bellediydik, «Heyvah, farmason-bolşevik eline düşüldü. Din iman, ırz namus ayak altında kaldı» diyerekten gizliden döğünmekteydik.

— Meğer?

— Meğerse dini bütün Müslümanlarmış ki, Osmanlıya müftü olacak bir Müslümanlar... «Gâvur zagonu getirdi bunlar Lozan'dan, gâvurun yedi dediği yerde bunlar yetmiş aldı geldi» diyen kendini bilmezlere hiç aldırmayacaksın. Çünkü, aslında zagona bakılmaz, paraya bakılır. Biri geçti Osmanlı tahtına oturdu mu, Türk keseden gözünü ayırmayacak... Paracıklar girmekte mi, çıkmakta mı? Bunun helâli haramı yok! Çünkü, haramsa günahı hükumatımızın boynunadır. Evet, gayetle yararlı bir gidişattır bu Cumhuriyet gidişatımız! Hep mi Osmanoğlu otursundu canım?.. «Bozulalım da gerisin geri yeni baştan düzelelim» denilmiştir.

— İki karı almayı yasakladı bu Cumhuriyer Şaban Emmi, ya bunu napalım?

— Elini çabuk tutaydın da, Cumhuriyetimize bahana bulmıyaydın İnebollu! «Birden artığı varsa birini boşa!» dedi mi? Demedi. Canım çeker, doktor damadımız uygun görür, üçüncüyü de alırım. Hükumattan ferman isteyecek değilsin! Parana geçer hükmün! Bi de belgücüne bakar. Başlığı sayar alırım. Alan razı veren razı olunca, Bolşevik zagonu mudur ki, paralı işe karışsın hükumat?.. Evleri aramağa kalktılar diyelim, ceza kesmek için... Küçük karılar, «Biz hizmetçi durmaktayız, Şaban Efendimize» deyince ne

lazım gelir? Hizmetçi tutmayı da yasaklamadı ya, kıyamete kadar durası, Gazi babamız? Nah karı salınaraktan gelmekte... Vay Hayriye vay... Şurdan ol görüp murat alınamadı. Kıvraklığa hele kıvraklığa. Karaoğlan'a bakarsan iş üstünde buna katiyyen güç yetmezmiş ve de dur durak bilmezmiş ki, fıkara hovardası, iki soluklansın da, taze can bulabilsin.

Hayriye kulübeye girene kadar, Hacı Yunus'un toptancısı Şaban Efendi, dişlerini takırdatarak «Ah ulan ah! Ah ulan kahpe! Ben sana sorardım ya, olmazlanmayı... Ne fayda! Derviş Kâhya rezilinin hamlığına dua et!» diye söylendi. Karı gözden kaybolunca, Abdülkerim'e döndü. Gözlerini kırpıştırıyor, aklını başına devşirmek için çabalıyordu. Karşısındakine kızmış, kendisini de ayıplamış gibi suratını astı. Yaraşmaz bir lâftan yaraşığına geçip köylü parçasının yılışmasını önlemek istercesine çıkıştı:

— De bakalım İnebollu, sizin oralarda, kuvayı milliye zamanı tekâlife fazlaca mal vermiş ağa eşraf bulunur mu?

— Ağa eşraf... Tekâlife vermiş... Eh bulunur az, çok...

— Az çok ne demek? Çok mu, az mı?

— Eh... Çokçadır. -İnebollu epey zorlattı bu kuvayı milliye meselesine..: «Paşası beyi, İnebolu'dan geçmiştir Ankara'nın» derler aklı erenlerimiz! Bu lâf doğruysa, tekâlif çok olmuştur.

— Evet, çok olmuştur. Çok olması gayet iyi... De bakalım, İnebollu, sizin mebuslar nasıl? Sizin dedimse, Kastamonu'yu sordum?

— Ne gibi?

— Laf mı şu? Kaşını gözünü vasfedecek değilsin. Tuttuğunu koparır, açıkgöz ki bildiğin köpoğlu köpek?..

— Bilmem! Yeni seçimde çıkanların çoğunu tanımayız. Eh, vardır oldukça... Bre Şaban Emmi, kendin bilmez değilsin ya bir adamın, mebus dikilmesi için, az biraz kurnazlığı, tuttuğunu koparırlığı olacak... Koca millet meclisine gitmekte... Yeri geldi mi, birkaç laf da bizimki edecek... Buna «olur», şuna «olmaz» diyecek...

— Oluru olmazı mı sorduk? Hayır, varsın desin... Benim sorduğum, içlerinde tekalif makbuzlarını toplayan çıktı mı?

— Tekâlif makbuzlarım toplayan?.. Yok... Sanmam... Yalan mundar, hiç duymadım...

— Duymadın. Yemin et desem...

— Yemin de neymiş, bre Şaban Efendi... Senin on paranı mı...

— Höst... Para yemini demedik... Ağzına gelir, atarsın bi lâf... Benim de gidip haber vereceklerim var. Bizi yere baktırırsın...

— Baktırmayız, Allahın izniyle... İnebollu dedin mi, düşüneceksin Şaban Emmi...

— Pekiii... Gelelim... Evet... Göçmen işleri ne sularda, sizin oraların?

— Göçmen... Bildiğim... Bizim oralara göçmen kondurmadı hükumatımız Allahıma şükür, Dayı...

— Kondurmadı! Eminsin! Ya peki, çokça Rum var mıydı, toprağınızda? Bağlı bahçeli... Yerli yurtlu?.. Ayak takımını, cıbıl milletini sormakta değilim... Ensesi kalın, çorbacı takımı?..

— Olmaz mı? Çorbacılar bulunurdu ki, bizde Şaban Emmi, Osmanlıya sırasında şu kadar bin altun faizli borç vermiş bu çorbacılar...

— Çiftlik çubuk sahibisi? Şu kadar taşlı değirmeni döner? Un pavlikası? Bıçkıhane?

— Tamam... Ormanlıktır bizim oralar. Çorbacı bıçkıhaneleri vardır ki, hırıltısına akıl dayanmaz... Neden sormaktasın aman Emmi, bi yaramaz iş mi?

— Hey yavrum... Dediklerin doğruysa, Karun peygamber malına kondun bil ve de bundan böyle yoksulluğa töbe ettin bil...

— Deme Şaban Emmi...

— Bil ve de gel beni İstanbul’da bul... Bu dünyada aç it gibi gezinmeli değil, bir hayırlı iş sapına yapışmalı... Bizim Hacı Yunus Efendimiz, bugünlerde, neye zorlatmakta? Gavur mallarını Müslüman etmekliğe zorlatmakta... Rum malları göçmenlere verilesiymiş? Ne demektir göçmen, omuz verme kulak ver, İnebollu, ne demektir ha? Rumeli göçmeninin gâvurdan ayrıntısını sordum?

— Ayrıntısı... Müslüman...

— Kim demiş... Yok öyle şey...

— Yok da, bunların camide işleri ne? Allahı ekberi duyunca namaza seğirtmeleri?

— İnandın? Tüh yüzüne... Gâvur dölünden Müslüman mı olurmuş, hey akılsız İnebollu... Bunlar domuz eti yiyerekten yetişmediler mi? Hayır, göçmen kısmına Müslüman diyenin ben dininden şüphelenirim.

— Aklım karıştı, emmi, sen bu lafı neyin üstüne getirmektesin?

— Şunun üstüne ki, gayret günüdür ve de son kertesine kadar çabalamak günüdür. Müslüman oğlu Müslüman olan ve de Türk oğlu Türk

olan omuz omuza kenetlenip birbirine arka verip çabalayacak ki, bir gâvurdan aldığımız, öteki gâvura gitmesin... Bizim Hacı Yunus Efendimiz, giden Rumların malları Türk'e kalsın, diyerek duru durağı uykuyu muykuyu yitirdi kaç zamandır. «Bir Hacı Yunus Efendinin çabalamasıyla ele bir şey mi geçebilir?» dersen... Bir başına çabalamakta değildir. Çünkü bir elin sesi çıkmaz ve de bu dünyadan, Allahıma şükür, dini bütün Müslüman göke çekilip tükenmez! Bu işin içinde adamı ipten alır mebus beylerimiz var ki, gördükte, hamiyetinden gözlerin yaşarır. Bunlar da gece uykusunu yitirmişlerdir, İnebollu, bunlar, vatan-millet yolunda çabalamakta ki, nikâhlı karılarının yanına gitmeyi unutmacasına... Evet, gece sabaha kadar seccadeye yapışıp «Aman hey Allah, yarınki gün, millete, vatana ve hükumatıma, bir hayırlı iş görmeyi nasip eyle...» diye çığırışır dini bütün mebuslarımız vardır. Hamiyetinden kanlı yaşlar döken mebuslardı ki, bugün bi lokma ekmek bulmaktaysan bunların yüzü suyuna bulmaktasın... «Bir şapkası eksikti, gâvurluk meydan aldı» demekte kimi asılacaklar. Fes kimden alındı? Rumdan alındı. Kim aldı? Gâvur padişah, İkinci Mahmut aldı. Noldu sonu? «Gözüme cehennemin meyil deresi görünmekte aman bana bi çaare» diyerekten gitti, tam yedi yorgan paralayıp... Başı kırmızı fesli domuz İttihatçı gâvurlarını hiç görmemişiz gibi... "Evet, şapka geleceğine, börk geleydi, kallavi kavuklar geleydi ne kadar iyiydi. «Şapka» dedi kurban olduğum Gazi Paşamız her nedense... Vardır bi hikmeti... Bizim orasına aklımız ermez. Yarın öte dünyada hesabı sorulacaksa, hükumatımızdan sorulacaktır. Peygamber postunda oturana baş eğeceksin!.. İşleri karıştırmayacaksın, çünkü iyidir gayet bu gidiş... Bana sorarsan, Müslüman azalmamıştır, vaktiyle ittihatçı gâvurların korkusuna çıkamayanlar, bu kez tekbir getirerek dışarı uğramıştır. Bugün kadar, bu Osmanlı mülkünde gâvur kazanır Müslüman yerdi. Ne demektir bu? Fıkara Müslüman boğazı tokluğuna çabalamakta demektir. Bunlar benim sözüm değil haaa... Bizde bu akıllar ne arasın! Hacı Yunus Efendimizin ve de nice nice bilgili sezgili mebus beylerimizindir. Dünya kurulalıberi Kızılelma'ya dek ferman yürüten Osmanlı neden göçtü gitti? Çünkü İttihatçı gâvurlar mülkü Alaman'a peşkeş verdiler ve de bedelini bölüşüp savuştular. Enver hınzırı savuşunca tek mi durdu? Hayır! Alaman'dan umut kesince Moskof'a gitti. «Bana şu kadar yüz bin manat verirsen, Türk'ün ek yerini sana gösteririm, uğrun kapısını bildiririm, sezdirmeden sokulur, apansız

salar, bitirirsin» dedi. Dedi, çünkü bunlar Rumeli çingenleridir ve de resmen Bulgar tohumudur.

— Aman Şaban Efendi, bu lafın ucu ırağa gider. Gazi Paşa'ya da Selanikli demekte kimileri... Benim aklım ermez ya... Rumeli'nde değil mi bu Selanik?

— Selanik... Evet, kimileri öyle derse de... Selanikli olmakla nolmak ihtimali var? Nah bak bakalım... –Parmaklarını açarak avucunu Abdülkerim'in suratına tuttu: -Beş parmak bbir mi? Aslını ararsan, Selanik'in Rumeli'nde olduğundan bile şüpheliyim ben...

— Bizde bir Laz Kadir hoca var... Sakalı göbekte ve de aklı göğün yedinci katında... Diyesi ki... «Rumeli'nin Selanik'inden köpürüp gelmiştir bire kadar kırılası Hareket Ordusu» diyesi...

— Hareket Ordusu, evet, Selanik'ten gelmiştir ve de Rum eşkıyası, Sırp kaptanı, Bulgar komitacısı ordusudur. Gazi Paşamıza geldi mi, bir adam Selanikli olmakla, hayır, adamlıktan çıkmaz. –İçini çekti: -Evet, şu hilafeti kaldırma işiyle bu şapka işi ah olmayaydı büsbütün iyiydi ya, napalım gülü seven dikenine katlanacak... Vardır bir hikmeti... Hükumatımız bizden iyisini bilir. Biz parayı kazanmaya bakalım. Osmanoğlu'nun gidişatı, Cumhuriyete dönüp ve de peygamber postuna Gazi Paşamız oturmakta, bu para furyası nedir? Şudur: Hükumatımızın kasasına Hızır uğramıştır. Biz fırsat elvermişken parayı toplamaya bakalım, gerisine hiç karışmayalım.

Deminden beri üçüncü defadır elini cebine atıyor, ateşe değmiş gibi hızla geri çekiyordu. Gene attı, bu kez biraz durakladı. Debelendiği belliydi. Sonunda, nolursa olsun, deyip silâh çeker gibi sigara çıkardı. Birini ağzına koydu. Paketi, kapattı araladı, kapattı araladı. Bunu yaparken Abdülkerim'e kuşkuyla bakıyordu. Kuşkusu birden acımaya dönmüş olmalı ki bir sigara attı önüne, başını dikerek kasıldı:

— Yak bi kalıp cigarası İnebollu... Yak da Gazi babamıza dua et! -Birkaç adım yürüyüp birden döndü: -Aklın varsa Hayriye karıda hamleni sına, hemşerim, yabana gitmesin, nolacaksa...

Hep öyle, kasılarak yürüdü, yokuşu inerken sendeledi, « Doğru bas Toptancı, söğdürme bacağına» diye çıkıştı kendine...

IV

Paşa Çiftliği'nin Derviş Kâhyası kalın, dokunaklı sesiyle Menakıpnâme-i Hacı Bektaş Veli okuyor, hepsi Bektaşi olan çiftlik yanaşmaları arasında kaç göç bulunmadığı için, kadın erkek toplanmış, şaşılacak yerlerinde derin derin iç çekip inileyerek dinliyordu.

— «Rivayettir, hazret-i hünkâr Hacı Bektaş Veli Efendimiz kapısında ve hizmetinde Güvenç adlı bir derviş vardı. Epeyce er terbiyesi yemiş kimse idi. Bir gün...»

Abdülkerim, üçüncü defa, açık kapıdan sofaya baktı. Okuyanla dinleyenleri tedirgin gözetledi.

Derviş Kâhya, Güvenç Aptal meselesine geçmeden önce, Hayriye'nin kocası Kömüryakıcı'yı ocağa göndermişti. Yarın sabah, ya da en geç öğleye doğru, ocak açılacağından bu gece başında bulunmak, sabaha kadar gözkulak olmak gerekiyordu. Herif gönülsüz kalkmıştı. «Ormana gitmeden karıya bakar mı ola? Kıl kadar erkekliği varsa, kocalık hakkını almadan geçip gidemez...» Hırsla içini çekti. Arada bir dalıyor, sonra okunanı anlamak için kendisini zorluyordu. Güvenç Aptal, Hacı Bektaş'a, «Muhip nedir, mürit ve âşık nedir ve ne demektir?» diye sormuş.

Hacı Bektaş buna doğruca karşılık vereceğine, «Bir sarrafta bin altun nezrimiz var, al getir» diyerek, Güvenç'i yola çıkarmış... Ne kendisi sarrafın nerde olduğunu söylüyor ne de Güvenç soruyor. «Hemen emri işittikleyin, cüppesini giydi, eteklerini topladı, hazırların ellerini öptü, yola vurdu...»

Hava domuzuna sıcaktı. Abdülkerim, aralıksız terliyor, içtiği şarap sanki ter olup derisinden fışkırıyordu.

Güvenç Aptal bir günde üç günlük yol gidip Hindistan'ın «Delli» şehrine ulaşmış... «Bir şehir ki, anlatılması mümkün değil... Yüce kalesi içinde, âdemleri sayısının sonu yok... Güvenç'e şaşkınlık elverdi. (Hiç ben bu vilayetimizde bu kadar ulu şehir gördüğüm yok ve de ne işittiğim...) diyerekten...»

Hizmetçi kız, şarap tasını dolaştırırken Abdülkerim saatine baktı. Herif gideli on dakika olmamıştı. Saati kulağına götürdü: «Durmuş mu bu namussuz?» Şıkır şıkır işliyordu. «Herif... Karıyı... Hay Allah belasını versin... Hacı Bektaş'ın da, Güvenç Aptal'ın da... Senden iyi aptal mı olur, kaltaban Abdülkerim?» Elini yüzünden geçirdi.

«Dahi, Güvenç Aptal şehre girdi, sokak be sokak giderek pazara yetişti. İçinde gezerek şehrin bedestanına uğradı. O yana bu yana baktı. Geçip gidedururken karşıda gördü bir sarraf oturur...»

Abdülkerim sigara yaktı. Sakalını kaşıdı hırslı hırslı... Bi türlü alışamamıştı bu cenabete... Karıya yanaşıp Toptancı Şaban'ın öğüdüne uyarak «hamlesini sınamaması belki de bu sakalın yüzündendi.

Derviş Kâhya kalın sesiyle okuyordu. Meğer Hacı Bektaş Veli hünkâra bin lira nezreden sarraf bu sarrafmış... Bir gün gemide giderken fırtınaya tutulmuş, candan umut kesilince erenlere bin altun adamış... Hacı Bektaş hünkâr yetişip gemiyi kurtarmış... Sarraf, Güvenç Aptal'a bin altun adadığından başka, Hacı Bektaş fıkaraları için bin altun sadaka, Güvenç'e de bin altun yolluk veriyor. «Güvenç Aptal ol üç bin altunu bir keseye koyup koynuna saldı. Erenlerin hizmetini bitirdi. Sarrafla vedalaşıp şehir içinde giderken apansız bir cumbaya gözü takıldı. Gördü kim ol çardağın penceresine ay yüzlü bir güzel kız durur. Görmesiyle Güvenç'in aklı başından gitti. Bin can ile vurulup tutuldu. Gözünü ayıramadı. Üç gün üç gece yemedi içmedi, uyumadı, ayakta durup pencereye baktı. Kız büyük bir tüccarın kızıydı. Dile düşeceğinden korkup cariyesini yolladı. Cariye dedi: «Hey derviş, üç gün üç gecedir bu pencereye bakıp hayran olmuşsun! Yoluna gitmezsin! İmdi ol umduğun ol murat sana elvermez. Onun gibi varlıklı yer kızını avlayayım diyen kimsenin pulu altunu gerektir ki, isteğine yol bula...» Güvenç Aptal bunu duymasıyla... «Vay! Altunuma noldu?» diye çalınıp, üç bin altunu çıkarıp, şıkırdatıp göstermesiyle... Kız razı olup, Güvenç'i gizlice içeri alıp...»

Abdülkerim, sanki böyle bir söz bekliyormuş gibi kuşağının altındaki Parabellumu yoklayıp hemen kalktı, sessizce çıktı.

Koca köpek gölgeden hızla fırlamış, tanıyınca inliyerek yatmaya dönmüştü.

Sıcak Temmuz gecesi, yıldız alacasıyla enikonu aydınlıktı. Bu aydınlıkta, sise benzer garip bir dalgalanma, yaprak hışırtısına benzer bir sürtünme vardı.

Abdülkerim binalardan uzaklaşınca omuzu üstünden geldiği yönü kolladı. Yalnız Menâkıpnâme okunan odada ışık yanıyordu. Kara Kemal Beyin penceresi karanlıktı. «Belki uyumuştur. Uyanır sabaha karşı...» Kibar adamdı Kemal Abisi... Uyandırmamak için öksürürken mendili ağzına tutuyor, kibriti gayet yavaş çakıyordu. «Rahatsız eder adamı kibarlığı... Bunaltır!»

Birden kendi ayak seslerini duyup ürktü. Gürültü etmemeğe çalıştı bir zaman, sonra derin derin soludu. Gece tıka basa kekik kokuyordu. «Yok be!

Kekik de neymiş... Bal gibi karı kokuyor...» Sesle güldü. «Bal gibi» sözüyle Naciye'yi hatırlamıştı.

«Yüzbaşıymış babası... Doğru mu? Hepsi de yüzbaşı kızıyız derler...» Maaş cüzdanını göstermişti. Bakar gibi yapıp boş verdiğine pişman oldu. «Neden bakacakmışım? Ne çıkar?..» Asıl adını öğrenirdi. «Bakalım Naciye mi, Nimet mi?..» «Nimet piyasa adım» demişti. «Atmadıysa, (Rabbin bana bir nimeti varsa o da sensin) şarkısını buna yazmış herif... Sanmam. Yakıştırırlar çoğu...» Şarkıyı Naciye söylüyordu sanki... Şurda biyerde... Biraz pürüzlü, ama gerçekten dokunaklı sesiyle... «Ne kadar korkmuştur kim bilir yakalandıkları zaman!,. Savuşturabildi mi acaba korkusunu kolay kolay?», «Karı milletinin yılgını çekilmez! Sırnaşır. Hele sırnaştığı herifte iş yoksa... Rezilliktir. Silâhı sökmüyor çünkü...» Yüreğini aralık aralık kıskançlık yokluyordu. «Saçmalama oğlum... Bırak şimdi geçmişi... Önümüzdeki işe bakalım!» Böcekler ötüşüyordu. Birkaç kurbağa atladı suya... Hızlandı. «Güvenç Aptal bile keseye el atmış... Demek bunun yolu budur, dünya kuruldu kurulalı...» Yanında yeterince bozuk para var mı yok mu hatırlamaya çalıştı. «Pahası ne olabilir, Kömüryakıcı karısının? Ne bileyim? Alıp sattığım şey değil.» Kısa kısa güldü.

Evin karaltısı görününce durakladı. «İster misin, herif takılmış kalmış... Tadına doyamayıp... Git işine... Kaç yılın tadı? Bezmiştir çoktan... Cicilik micilik mi kalmıştır?..» Yaklaşınca Sarı Çavuş'un gelmiş olabileceğini düşündü. Elini tabancasının üstüne koydu, hemen çekti. «Dellenmeyelim. Vuruşmaya gelmedik, uyuşmaya geldik!» Gürültü etmemeye çalışarak avlu kapısına sokuldu. Durup dinledi. Ses yok... Işık yok... «Herif gidince kapıyı sürgüleyip yatmıştır!» Suratını buruşturdu. Eskiden beri bu işte sıraya girmeyi sevmiyordu. Gecenin bir vakti, buraya neden geldiğinin bahanesini de uyduramamıştı daha... «Atarız bişey» dedi, güvenle avluya girdi. Sarı Çavuş'un içerde bulunması ihtimalini kafasından silivermişti. Kocaları hiç adamdan saymazdı evvel-eski... Kapının önünde durdu. «Yiğit karı kapısını sürgülemez, (Allahın alacağı bi canım, hovardanın alacağı bi tadım) çünkü...» Amin der gibi ellerini yüzünden geçirdi, «El benden, destek tanrıdan» diye sırıtarak mandala yavaşça bastı.

Kapı sürgülüydü. Görülmemiş bir şeymiş, açıkça hakkı yenilmiş gibi canı sıkıldı. Hiç bir yalan hazırlamadığı halde kapıyı vurdu. Kendini artık karı açlığına kapıp koyuvermişti. Buradan sonra hesap kitap, ölçmek biçmek âdeti değildi. Dinledi. Sos gelmeyince daha sert vurdu.

— Kimsin?
— Burda mı, Temel Usta?
— Yok! Kimsin?
— Gelmedi mi? Uğramadı mı geçerken?
— Kimsin?
— Yabancı değilim Hayriye Hanım. Kömür tüccarıyım İnebollu...
— Nolacak gece vakti Temel Usta?
— Lazım... Aç şunu...
— Gece vakti neyin lazımıymış?.. Gündüz torbaya mı girdi?
— Açar mı hiç!.. Demedi mi, Temel Usta geleceğimi... Para getireceğimi...
— Para mı? Dur eğlen... -Biraz sonra lamba yandı. Sürgü çekildi. Kapı aralandı: -Ne parası?.. –Hayriye lambayı kaldırıp Abdülkerim'in yüzünü aydınlattı. Gördüğüne sevinmiş gibi gülümsedi: -Ne parasıymış...
Abdülkerim kapıyı itip girdi, hemen kapattı:
— Hüss... Işığı bi gören olursa... Derviş Kâhya'dan gizli bu para...
— Gizli mi? Başıma gelen...
— Demedi demek... Diyecekti ya, neden demedi?
Kadını tepeden tırnağa süzdü. Üstünde kısa bir gömlek vardı. Kolları bacakları açık olduğu halde hiç umursamıyordu. Mahmurluk, yüzüne, kız çocuğu temizliği vermişti.
— Unutmuş gitmiştir.
— Haklı... Senin gibi avrat akıl mı bırakır herifinin başında...
Hayriye gözlerini kısarak Abdülkerim'i, tepeden tırnağa süzdü. Bu gözden geçiriş, enikonu, hoyrattı. Sanki parmaklarının var gücüyle, mıncıklaya mıncıklaya yokluyor, yitirdiği çok değerli bir şeyi hırsla arıyordu. Lambayı ocağın üstüne koyarken arkası dönük sordu:
— Nerden bildin, akıl alır karı olduğumu, yabanın kömür tüccarlığınla?
Abdülkerim, yere serili yatağa bakarak yutkundu:
— Bildim... Bilirim ben... Görmemle bilirim.
Hayriye omuzu üstünden baktı:
— Kara köpek, dedi, öyle ya, bugün harmanda?.. Toptancı dümbük...
Yumruklarını beline dayamış, göğüslerini germişti. Küçük bir çocuğu sorguya çeker gibi, yumuşacık sordu:
— Dedi mi, Karaoğlan işini de?

Abdülkerim, böyle bir soru beklemiyordu. Uygun bir karşılık aradı:
— Bilmem! Öyle bişey dedi galiba... Kulak asmadım.
— Sarı Çavuş'u?
— Dedi,
— Hele domuuuz! Ya kendine olgörüp yakınlık vermediğimi?
— Dedi.
— Nedenini?
— Dedi evet...
— Nedenmiş?
— Olmaz sıraya rastlamış... Sora da, «Bahtına küs» demişsin.
— İnandın mı?
— Aman Hayriye Hanım... Aklım karıştı, inanmasa mıydık?
— İnanır mı adam, öyle söze... Şuncacık fikri olan... Tuh senin kalıbına... Kötü sıra sürüp gider miymiş, ölene kadar? Bunun iyi zamanı hiç mi olmazmış?
— Neden peki, Hayriye Hanım?
— Adımı, Toptancı Kara it mi bildirdi sana?
— Evet...
— Hele rezil... Utanmamış mı, bunca zaman? Unutmamışsa, unutmuşluğa vurmaları... Gönlü geçmişçesine yiğitlenmeleri niyeymiş?
— Bilmem...
Abdülkerim kendisini topladı, sözü uzatmanın aptallık olacağını anlamıştı. Dişlerini göstererek aç kurt gibi yürüdü.
Hayriye hiç ürkmeden bakıyor, İrkilmeden yiğitçe bekliyordu, beline sarıldı. Kemiklerini kütürdeterek sıktı:
— Niyeymiş bakalım?. -Saçlarından tutup başını arkaya kanırdı, ağzını öptü. -Nedenmiş ha? Karaoğlan'a bedavayken toptancıya neden yokmuş parasıyla? -Birden şaşırdı. Karı gözlerini kapatmıştı. Bayılacak gibiydi. Sarstı: -Kız.. Hele şuna! Noldu kız?- -Gülümsediğini görünce şaşkınlığı büsbütün arttı: -Noldu?
Hayriye alt dudağını dişleyerek başını iki yana sallayınca, Abdülkerim, boşuna vakit geçirdiğini anladı. Bir an kapının sürgülenmemiş olması aklından geçti, kapı mapı düşünecek sıra değildi. Karıyı yatağa vurdu.

Apansız, sanki, bulanık bir rüyada, hem birisiyle kıyasıya didişiyor, hem de, tekbaşına debeleniyor duygusuna kapılmış, bir an durup nolduğunu araştırmıştı.

Hayriye sırt üstü yatıyor, kollarıyla gözlerini kapattığından, sadece ağzı görünüyordu. Gövdesi alabildiğine gevşek, bacakları alabildiğine açıktı. Bu apaçık gevşeklikte, kızana gelmemiş hayvanların, uyandırılmaz duygusuzluğu vardı. Birine, bütün gücünü kullanarak kötülük ediyor gibi alt dudağını haince ısırmıştı. Sanki, soluğunu tutup ayak seslerine kulak veriyor, gelecek olan kendisini böyle çiftleşirken görsün, yere çöküp dövünerek ulusun, ya da kudursun da, üstündekini öldürsün istiyordu. Soluksuzluğu, pusuda bekler gibi korkunçtu. Ayaktayken her kımıldanışı, her bakışı, her sözü kışkırtıcı olduğu halde, bütün canlıları tepeden tırnağa sarsarak kudurganlığa iten cinsel depremi sanki bu yaşına kadar hiç tanımamıştı. Eğer bu dış durgunluğun altında bir şeyler oluyorsa, ilgiliyse, sevişmeye koşulmuş da bunu bu kadar kesin gizleyebiliyorsa, duydukları hiç bir kadının, daha doğrusu hiç bir canlının tatmadığı, doğa dışı bir şey, olmalıydı.

Abdülkerim, bırakıp kalkmakla, gözleri örten kolları tutup kıracak gibi sarsmak arasında bir an sallandı. İsteği tam kesilecekken tekrar hırslanıp kabardı, kafasının içini kaplayan kızıl bir duman, zihnindeki en küçük düşünce kırıntılarını silip süpürdü.

— Noldu sana kız?

— Nolmuş?

— Sesin soluğun kesildi.

— Sizin buranın karıları sesli soluklu m’olur erle yatarken?

— Eh...

— Vay başıma... Nasıl karılarmış bunlar? Sesi soluğu nasıl katabilirlermiş araya? Koşulmayı bilmezler şu halde sizin karılar bu işe, candan yürekten... Vah ki, yazııık! Yazık ki ne kadar...

— Kime kız? Bize mi, karılara mı?

— Siz benim neme lazım... Karılarınıza yazık... Dünyanın tadını tatmadan gelip gitmedeler, desene... Karılık nedir hiç bilmeden...

Biraz daldı. Çok bilmiş çok bilmiş gülümsüyordu. Başını koluna koyup birine sokulur gibi, kalçalarıyla omuzlarını oynatarak kıvrandı. Sanki

hemen uykuya dalacaktı. Abdülkerim'in bu düşünceyle kalkmaya davrandığını nasılsa sezinleyip birden tetikleşti. Elini karnına attı:

— Lüver mi bu?

— Dur kız... Lüver de neymiş?

— Lüver... Karnımı deşeyazdı. Neden lüver taşır erkek kısmı? Sever öyle ya?.. Yiğitlenir kendi başına... Er gibi er, gezdirip yiğitlenir ya, kodoş takımı, neden gezdirir?

— Kim kodoş takımı?...

— Kodoş... Söz gelimi, kara köpek... Toptancı...

— Taşır mı?

— Hemi taşır, hemi de çeker!

— Sana mı çekti?

— Bana... Tuttum bileğini... Pazısını dişlememle, başladı böğürmeye danalar gibi, «Aman töbe» diyerekten!.

Kapı kanadı hafiften vurunca Abdülkerim, elini kuşağına atarak hızla döndü, Sürgülemek şurda kalsın, mandallamayı bile düşünememişti. Dişlerinin arasından söğerek davrandı. «Para vermeye geldik yalanını karı hatırlamadan savuşmanın kolayı...» Hayriye zorla peltekleştirdiği bebek sesiyle anlatıyordu:

— Neden miymiş, razı gelmediğim? Çıkaramamış mı şuncacık şeyi kendi başına?.. Nedir o? Ne var?

— Kapı...

— Önceden gerekti, biri geleydi üstümüze, napardın? Vurur muydun?

— Durumu bilir.

— Vururdun sen... Hiç bakmazdın.

— Nerden belli?

— Ben bilirim. Tanırım kıyıcı adamı... Sen kıyıcı herifsin.

Bunu söylerken çakır gözlerini baygınlaştırmış, ekşi yer gibi içi ürpererek yalanmıştı.

Abdülkerim, kalkmak isterken bağdaş kurup sigara yaktı:

— Çıkaramamış mı dedin!...

— Kim? Neyi?

— Kara köpek... –Biraz daldı gene, duraklayarak sordu:

— Dedi mi uyurken üstüme geldiğini?

— Dedi.

— Nasıl dedi bakalım? Koca it gibi hırıl hırıl soluduklarını... Elinin ayağının kağşadığını... Çıkasıca gözlerinin döküleyazdığını?..

— Dedi.

— Hele şuna hele...

— Karnını sıvazlamış bi zaman...

— Karnımı... Nasıl sıvazlamış?..

— Nah şöyle...

Abdülkerim, gergin karnı yavaştan serte doğru sıvazladı:

— Böyle... Bizaman uyanmamışsın...

— Ben mi? Bizaman... İnandın mı?

— Ya nedir? Uyandın da, uyanmamışlığa mı vurdun?

— Bir karı, ne biçim bir kansız karı olmalı ki, er eli karnına değmeli de, ölüm salından hoplayıp kalkmamalı?..

— Demek uyandın...

— Farketmemiş mi? Hele namussuz! Uyanmamışlığa vurdum ki, az biraz heveslensin de, isteği kursağında kalsın...

— «Sarı Çavuş sen misin?», dediğini napalım?

— Oyun... Gönül eğlencesi... -İnledi: -Dur kız, canımı yaktın. Etimi burma... Salıver, tez çürür benim etim, çürür ki, gömgök..

— Peki, neden razılanmadın, Hayriye Hanım?.. - «Çok para verecekmiş» diyecekti. Para lafını hemen yuttu: -Bir koca toptancı?..

— Pöh... Toptancıymış... Bende, kodoşa razılanmak yoktur.

— Dur yahu... Kodoş mu toptancı? Nerden bildin?

— Kodoş kısmı, kodoşluğundan bilinir. Karı gibi karı kodoşu sezer ki bir yıllık yoldan sezer. Bilemez mi, sakın, sizin buranın karıları? Toptancıya geldi mi, sezgili olmak hiç gerekmez, övünüp gezmekte çünkü...

— «Ben kodoşum» diyerekten mi?

— Demesi... Kısırmış bunun karı... Aslına bakarsan, kısırlık bunda... Kısırlığına bakmayıp döl döş istermiş... Karısı olacak kahpe bunalmış besbelli, eve körpe hizmetçi alır olmuş...

— Alırmış, da, nolurmuş aman, Hayriye Hanım?

— Koynuna sokarmış yalvarıp üste paralar verip,.

— Vay canına... Kıyakmış yahu!

— Kıyak olmaya kıyak ya... Herif kızları yükleyemeyince...

— Günahını almaktasın! Doğurtmuş ya, yeni karıyı ardarda?

— Hizmetçileri doğurtamayan, yeni karıyı nasıl doğurtmuş?

— Dur bakalım! Ne kesiyor senin aklın?

— Benim aklım... İkinci karı taylı gelmiştir geldiği yerden.. Tayı karnında... Çok makbuldür kodoşun zorlusuna böyle karılar...

— Demek... Bunu demeseydi...

Kapı çarpınca Abdülkerim, «kodoş sohbetinden» apansız usanıverdi. Yastığın altına biraz para bırakmayı geçirdi aklından... Uygununu hesapladı.

Hayriye salınarak gidip kapıyı sürgüledi

— Gitmek yoook... Gelmek elinde ama, gitmek değil...

— Olmaz Hayriye Hanım... Sezer Derviş Kâhya... Gerekmez. Tükenmedi ya, Allahın geceleri...

— Dur eğlen... Dur ki bak... Dinle ki... Ne dedi kodoş toptancı bana geçende... -Kalkmasını önlemek istemiş gibi önüne dikilmişti: -Dedi ki... «Sıçan otu getirsem» dedi.

— Nolacakmış?

— «Koy herifin çorbasına... Bitir rezili... Seni alıp gideyim» dedi. Köy yerinin itine köpeğine lâyık karı değilmişim ben... İstanbul hanımı yapacakmış beni...

— Vay namussuz vay...

— Dedi ki, «Hazır, Sarı Çavuş'la aran iyi» dedi. «Araştırmaz derinini, (Satlıcandan geberdi) raporunu verir, gömdürür» dedi.

— Hay Allah belasını versin!

— Versin ki ne kadar...

— Ne dedin peki, bu rezilliğe sen?

— Ne denir? Olmaz denir. Bu kez lâfı değiştirdi. «Sen herifinin kodoşluğuna güvenmektesin ama yanılmaktasın, Hayriye Hanım» dedi, «Bu kodoş kısmının ne halt edeceği hiç belli olmaz» dedi, «Bunlar gel git akıllıdır. Ben senin herifin balta sallamasını beğenmedim. Sen onu yemezsen günün birinde bu herif seni doğrar, çam kütüğü gibi, nah şuraya yazdım» dedi.

— Doğrar mı gerçekten?.. Sen bilirsin bindiğin aygırın huyunu... Sezinledin mi böyle bir şey?

Hayriye kaşlarını çatıp biraz düşündü, sonra, güvenle başını silkeledi:

— Kodoş kodoşu bilir ve de kodoş kısmının napacağı hiç kestirilmez.

Bunu öyle çaresiz, öyle kadere boyun eğmiş, acılı bir sesle söylemişti ki Abdülkerim'in yüreğini birden acıma kavradı.

Hayriye biraz somurtmuş yüzüne bakıyor sanki yakın bir tehlikeye karşı güvenebilip güvenemeyeceğini araştırıyordu. Bu haliyle, küçük bir kız çocuğuna benzemişti gene... Abdülkerim, teselli vermek isteğiyle karıyı kollarından tutup yatmaya zorladı. Boynunu öptü:

— Kestirilmezse nolur sonu bunun?.. Aramadın mı çıkarını?»

Hayriye duymamış, duyduysa bile kulak asmamıştı. Tırnaklarını ensesine geçirerek Abdülkerim'in başını hırsla göğsüne bastırdı:

— Adaam sende... Ersiz yaşamaktan ölmek iyi...

Gövdesi birden gevşeyip yayılmıştı. Acı duyuyor gibi alt dudağını dişliyordu. Seyredildiğini sezerek gözlerini korkuyla açtı, kollarını hemen yüzüne örtüp kendini bıraktı.

— Nerden mi bildim, kodoşluğunu benim herifin?.. Bizim oralarda, «Herifini sınamayan karı hovarda kullanamaz» derler koca avratlar... Yok mudur sizin buralarda bu söz?

— Kız... «Sizin bıralarda...» ne demek... Buralar bizim değil dedim ya... Bizim sılamız İnebolu...

— Olmakla? Sizin oralarda yok mu bu söz?

— Bilmem. Duymadım.

— Sözü yoksa da, sınaması varmıştır. Körpeliğinde fırtına gibi gürleyip esmeyen herif kodoş olmayıp napacak?

— Heyvah... Gerçek mi, köpoğlusu?.. Herifi karalamakta değilsin ya?

— Nah şu ışığa gör bakiim.. Tanrı tanık... Fazladan yeğenim olur bu sümsük Temel benim... Özbeöz emmim oğlu... Zorla verdiler beni bu rezile, dede malları bölünmesin, diyerek... Gerdekte olgörüp yanaştırmadım. Ağladım sesim çıktığı kadar... Yenge acizlik getirdi. Koca bibimi seslediler. Biz «Bibi» deriz, babamın büyük bacısı... Küp uçuran cadılardan... Yedi köyün bi doktoru ki elli yıldır köyde doğanların ebesi... Bu kapıdan sığmaz ve de benim diyen pelvan bileğini tutamaz. Seğirtti geldi. Bibim olacak kahpe, kolları çemirlemiş, eteklerini beline toplamış.. «Nedir? Nasıl işdir? Savuşun bakalım» diyerekten gerdek odasına girdi. Çinki, benim hökürtüme köylü birikmiş ki, «Çakır Hayriye oyunu var» diyerekten körü topalı, çalığı, yatalağı kalkıp yürümüş... Bibim, söz geçiremeyeceğini anlayınca yenge olacak kahpeyi yüzüme oturtup bileklerimden tutturdu, kendi geçti, bacaklarımı ayırdı. Temel olacak kansıza, «Haydi atla» dedi.

— Hay Allah! Deli mi bunlar? Kaç yaşındasın?

— Kaçında evlenir köy yerinde, kız kısmı?.. On üç, bilemedin on dört... –Biraz daldı: -Anladın mı neden örterim yüzümü?.. Bıkamam ben beni, yüzümü örtmeyince... Anlamam bişey...

Abdülkerim yorulmuştu. Esnedi, saatına baktı:

— Ooooo! İki olmuş... On dakikayı da geçeri var... Bana izin Hayriye Hanım...

— Dinle ki... Sınamamızı sormadın mıydı? Sınamamız...

— Anlaşıldı. Sınamışsın. Evet, aklım yattı, sınmazsan kötüydü, Hayriye Hanım... Sınadığın iyi olmuş...

Hayriye birden dirseklerine dayanarak dikildi, parmağını «Sus» diyerek ağzına götürüp dışarıyı dinledi. Uzaktan uzağa kalın sesiyle bir köpek uluyordu.

— Sus aman... İt sesi... Çiftlikte bi gezen olmalı...

— Gördün mü, geç kaldık. Yanaşmalar kalktıysa rezilliktir. Bana izin Hayriye Hanım, yarın gece herifi kömür beklemeye salarsan, gelirim.

— Hüsss... -Can kulağıyla dinledi: -Yok bişey... Ruyalanmış koca it... Eğlen biraz... Dinle...

— Yok. Gideyim, ışımadan...

— Dinle... Dinlemedin mi, günah benden gider.

Abdülkerim, gülerken, hemen kaşlarını çatıp tetikleşti:

— Ne demek, «Günah benden gider?..»

— Şu sebepten ki... «İnebolluyum» dedin öyle ya?

— Nolmuş?

—Adın Ahmet?..

— Nolmuş dedim, kahpe?,,

— Kömüre geldin? Kaçak kömüre he mi?

Hayriye göz ucuyla bakıp bi hoş gülüyordu. Abdülkerim telâşla davranıp iki dizi üstüne geldi, bileğini yakaladı:

— Neyin nesi bu sorular? -Sarsıyordu hoyratça, suratı birden korkunçlaştı: -Neyin nesi?

— Ya İnebol'un kömürcü Ahmediymisin de, Gazi Paşa'ya metelik vermeyen Derviş Kahya sana neden «Efendim... Beyim... Emret» demekteymiş, neden önünü kesmemekteymiş tenhada? Neden ellerini göbeğine kavuşturmuş da sen oturmayınca hiç oturmazmış?

— Ulan kim dedi bunları?.. Yok öyle şey... Yalan ki, dipten doruğa... Hiç Kâhya Derviş, bizim gibi esnaf parçasına...

— Benden gizlemekle, hiçbir şey hasıl edemezsin, kara yiğit... Benim bir adım da «Erkek Hayriye»dir. Yüreğim sevdi seni... Ben birini sevdim mi belasına gerilirim. Demedi mi Toptancı Dümbük sana benim, iki ayda bir konuştuğumu... Sarı Çavuş bile, onca debelenir de ağzımdan iki çift lâf alamaz. Neden açtım eskinin olmuşlarını?.. Neden salmadım seni, bu zamana kadar...

— Nedir kız? Yalanlığına yalan... Eğlenmiş biri seninle... -Umursamaz görünmeye çabalıyor, kasılarak gülümsüyordu: -Meraklandım? Kim uydurdu? Ne dedi?

— Hükümatımız aramaktaymış sizi... Hükümatımızın yitirdiği paşalarmışsınız siz...

— Töbe yalan... Baksana kız, paşaya benzer yerim var mı benim_

— Paşaymışsınız... Bildiğimiz mebus paşası... Vuracakmışsınız Gazi Paşamızı her ne yüzdense...

— Delirdin mi? Kim yedi bu haltı? Toptancı domuz mu?

— Hükümatımız sizi tutana şu kadar bin kayma veresiymiş...

Abdülkerim artık telâşını saklayamaz hale gelmişti. Kapıyı gözetleyerek tabancasını yokladı. Sonra birden sıçrayıp Hayriye’nin bileğine yapıştı, yüzüne canını alacak gibi baktı:

— Kız kahpe!.. Bundan mı, koyuvermedin beni?.. «Sarı Çavuş gelip bassın» diye mi?.,

— Erkek gibi erkeği bastıracak karı değilim ben, kara yiğit! -Gülümsemesini hiç bozmadan yere bakarak konuşuyordu: -«Kahpe» dedin, kahpeyim ya, adam tutturan değilim!.. Önüne gerildim ki, Sarı Çavuş seni uykuda basmasın!...

— Ne basması? Ne zaman? Ne zaman dedim...

Hayriye inledi.

Abdülkerim kendini toplayarak var gücüyle sıktığı bileği bırakmıştı. Elini kadının yüzünden özür diler gibi geçirdi:

— Bağışla Hayriye Hanım... Acıdı mı çok? Ne zaman basacak Sarı Çavuş bizi?..

— Bu sabah, gün ışırken...

— Gerçek mi? Kim dedi sana?..

— Sarı Çavuş... Bir oğlan gönderdi dün öğleden sonra... Gittim baktım ki Toptancı kodoş oturmakta...

— O mu haber vermiş...

— O...

— Nerden bilmiş?

— Gönül eğlendirmişsin kodoşla... Komamışsın adam yerine... «İnebolu'nun kömürcüsü olsa hoplar kalkar bizim kara şapkayı, boyunbağını görünce» demiş. «Bu hiç kalkmadı» demiş... «Kalkacaktı da, el göbekte, 'Buyur efendi ağa' diyerek köpekleyecekti» demiş... Sana, resmini göstermiş «Kılı kıpırdamadı... Vay ki, yürek... Mangal kadar bir yürek... Evet, fırsatını bulaydı, Gazi Paşamızı bitireceğine hiç şüphe yoktu» demiş... «Şu kadar bin lirayı cepte bil Çavuş» diyerek çırpınmasını görmeli... «Vuralım teresleri, vuralım ki pislik paklansın» diyerek dolanmalarını... «ölü-diri fark-etmez, hükümatın bahşişi cepte... Öldürmek iyi» diyerekten... Sarı Çavuş'un aklına girmiş... «Aman subaya, polise, kaymakama duyurmayalım ki, paraya ortak çıkmasınlar» demiş. «İki şehir çelebisi... Eli kolu kalkmaz bunların silâh işinde» demiş.. »Basar bitiririz, Allahın izniyle» demiş... Fazladan ne dese iyi... «Kara sakal, senin Hayriye Hanıma tutkun, gözlerken üstüne vardım» demiş... Sarı Çavuş azmış ki, zaptolmaktan geçmiş... Sordu, «Gördün mü kız, bak bakalım şu resme benzer mi, seni gözleyen vatan millet düşmanı?» diyerek bir resim sürdü önüme... Baktım, sakal makal yok ama, bildim ossaat... «Heyvah... Kara Yiğit bu» dedim, yüreğimden... Toptancı Dümbük, çıkasıca gözlerini dikmiş ki suratıma, Ezrail gibi... «Yok... Gördüğüm bildiğim adam değildir ve de, çiftlikteki kömürcü hiç değildir» dedim. «Çünkü, İnebol'un kömürcüsünde sakal var ki, kırk yıllık sakal» dedim. Sarı Çavuş kuşkulandı. « Aman Şaban Efendi, bunlar hükümatımızın aradığı kaçaklar değilse bizi Gazi Paşa bile kurtaramaz Derviş Kâhya'nın pençesinden» dedi. Ben hemen koşuldum, «Bitirir ki, hiç bakmaz» dedim. Kodoş Toptancı, kestirip attı: «Hükumatın cezası, Derviş Kâhya'nın belası benim boynuma» dedi. «Razı olmaz da vatan millet düşmanlarını kaçırırsan gerisini kendin düşün, Çavuş» dedi, «Ben nasıl olsa, bu işin ardını bırakacaklardan değilim... Yakalama

bahşişini sen almazsan bir alan bulunur» dedi, «Nah işte, hükümetimizin bize verdiği yakalama kâğıdı» diyerek cebinden bir kâğıt çıkardı. «Bu işi, başka işlere benzettin mi gör neler olur» dedi. «Gevşek baskın istemem haaa» dedi. «Kendine güvenmezsen o başka» dedi, «Tutup kollarını bağlamak yok... Sağlama gidilecek... Kurşunlar göbeklerine doldurulacak» dedi

— Neden ille öldürecek? Neyi alıp verememekte bizden bu dümbük?

— Ürküntüsü... «Hükümat işidir bu!» dedi. «Olmaz olmaz, bakarsın asmazlar. Asmayınca bir af gelir, çıkarlar bunlar mahpustan... Çıktılar mı, geçerler otururlar, baş köşeye gerisin geri... O zaman, (Nerdeydi, bizi filan zaman Paşa Çiftliğimde basan Sarı Çavuş'la Şaban... Hele bulun şunları) dediler mi... Bakalım kolu bağlı mahkemeye salar mı, kısa sakal bizi» dedi.

— Vay namussuz... Yedirir miymişim can pahasını ben o dümbüğe? Ya ben... -Boşuna vakit kaybettiğini farkederek birden hoplayıp kalktı: -Sağol Hayriye Hanım... Bu vartayı atlatırsam... -Hemen lâfı değiştirdi: -Yok öyle şey... Hükümatın aradığı değiliz biz... Yanılmakla Toptancı kodoş, ama baskını Derviş Kâhya'ya bildirmemiş olmaz. Sağol Hayriye...

Hayriye hemen atlayıp önünü kesti:

— Dur kara yiğit... Kurbanın olam, gitme... Ateşe gitmektesin ki kurtuluşu yok yollara zorlamaktasın... Yamandır Sarı Çavuş'un nişancılığı... Yanına iki zaptiye alacak. İkisi de, kıyıcıdır ve de, attığını vurucudur. Eğlen... Beni işit... Azık koyayım, torbaya... Al eline ormanı... Bunalırsan git benim herife... «Hayriye saldı ben.» dersin, «Saklayacakmışsın bikaç gün» dersin...

Abdülkerim bir an durakladı. Sakalını sert sert kaşıyarak söylenenleri ölçüp biçti. Elinde olmadan sordu:

— Bir kahpelik etmez mi?

— Edebilemez. Çıkamaz benim sözümden... Beni işit oh Kara Yiğit, sana ekmek alır gelirim. Sarı Çavuş güvenir bana... Hiylelenmez hiç... Bizim oranın kayıkları uğrar sık sık buralara... Atarız seni birinden birine... Kurtarırsın tatlı canı...

Abdülkerim dalmıştı. «Karıyı da alsam yanıma, ekmek mekmek bulmaya salarım. Evet, dalsak ormana... Tutsak sınırı... Bulgaristan'a geçsek» diye düşündüğünü farkedince, iliklerine kadar dehşetle sarsıldı. Rasim'i kahpece bıraktığı gibi, Kara Kemal Abisini de, nerdeyse, yüzüstü koyup savaşacaktı.

«Hıhhh» diye irkilerek, yalvaran kadına tanımadan baktı. Elinin tersiyle göğsünden yavaşça itti:

— Olmaz Hayriye Hanım... Sağol... Gitmemiş olmaz. -Kurtulup önüne dikilince kucakladı: -Sağol... -Öptü: -Ölmez sağ kalırsam... -Üst üste gerçek bir sevgiyle öptü: -Sağ kalırsam... Bekle yolumu... Kırk yıl sonra gelip seni bulmazsam namerdim...

— Etme kara yiğit...

— Sağol.

Kapıyı açık bırakıp yürüdü. Gittikçe hızlanıyor, iki büklüm, tabancasını çıkarmaya çalışarak koşuyordu.

Horozlar aralık aralık ötmeye başlamışlardı. Şafak söktü sökecek... Çiftliğe yaklaşınca soluk soluğa durup kulak verdi. Ne kuş cıvıltısı, ne de yapraklarda hışırtı... «ölü sessizlik» dedikleri, rezillik sarmıştı dünyayı... Tam pusu havası... Baskın saati... Her şey kan uykuda... «Yalnız kahpeler uyanık... Töbe! Kahpeye kurban olayım, kodoşlar uyanık!..»

Kocaman tabancasının sapını hınçla sıktı. Hiç bir zaman, bu kadar dayanılmaz bir öldürme isteği duymamıştı. «Duymadık elbette şimdiye kadar başkalarını çıkarına öldürdük... Şimdi yağlı ipin altında debeleniyoruz!» Alaca karanlığa meydan okur gibi gözlerini kısarak bakarken, koca it tedirgin inledi. «Höst Kurtçu... Yabancı yok!» yanından geçerken başını okşadı.

Abdülkerim, çoktan beri ilk defa kendi unsurunun içinde olmanın rahatlığını duyuyor, şehirde adam öldürmenin bile, yetiştiği amansız şartların dışında kaldığını anlıyordu: Bunu şimdi farkederek biriyle şakalaşmaya hazırlanır gibi bıyık altından gülümsedi. Koca parabellumu birden bütün ağırlığını yitirmiş, bunca yıldır her emrini şuurüstü bir hızla yapan eli haline gelmişti. Güven tetiğine yavaşça basıp indirdi. Namluda fişek olduğunu biliyordu. Tetiğe bastı mı... «Vay sümüklü böcek vay!. Vay kara kodoş» sanki bunu Hayriye'nin dost sesi derin bir kinle söylemişti. Sevindi, kıza minnet duydu. Derviş Kâhya, baskın olursa, baskıncıları, evin kapısında, biraz oyalayacak, »Gerekirse silâh kullanırız. Geceyse, hiç seçememiş oluruz hükümet adamını... Siz arkadan bağa atlarsınız... Uçurumu tutar, ipten sıyrılıp savuşursunuz. Uçurum size en azdan yarım saat kazandırır. Yarım saat kazandınız mı, orman sizi vermez ele...» Derviş Kâhya kapının üstündeki odada yalnız yatıyordu. Kapıdan sonra, kocaman

bir avlu vardı ki, kırk atlı rahatça cirit oynar... Çiftliğin asıl yapısı alt kattaki ahıra merdivenle bağlıydı. «Ordan çıkıldı mı, ot, gübre, sap yığınlarının labirenti arasından, eski bağa yetişmek çocuk oyunu... Ahırın kapısı tutulmamışsa elbet... Tutulmuşsa, Kemal Abi içerden, biz dışardan... Yırtar çıkarız.»

Keyifle yalandı. İlk boğuşmaları Kuleli'nin havuzlu avlusunda yumrukla başlamış, Kuşdili'nde, Fenerbahçe'de, Kâğıthane'de sayılı kopuklara karşı bıçağı, usturpasiyle nam salarak sürmüştü. Makedonya'nın Arnavutluk'un çete çarpışmalarında lakabı Filinta Kerim'di. Üsteğmen olalıberi filintayla hiç boşa atmamış, Trablus'ta, Balkan Savaşı'nda çok hüner göstermişti. Babıali baskınında, baskının temel direklerinden biriydi. Dünya Savaşı'nda, Teşkilâtı Mahsusa şeflerinden biri olarak çölde Lavrens'e karşı çıkmış, Acemistan dağlarında, Kafkasya'da çete savaşlarını başarıyla sürdürmüştü. Böyle döğüşlere bikez girdi mi, gözüyle görüp aklıyla düşünmüyor, beş duyusu da sanki derisine geçiyordu. En dalgın sırasında, hatta uykudayken tehlikeyi sezip silahını karanlığa boşaltarak pireyi gözünden vurmasına, çoğu zaman kendisi bile şaşardı. Böyle sıralarda, sanki insanlıktan çıkıyor, ormanın yaban kedisi, denizin köpekbalığı kadar gürültüsüz, çevik, kıyıcı oluyordu.

İç avlunun duvarına yetişip dört beş adım da ilerlemişken köpeğin esnemeye benzer iniltisiyle tedirgin durdu.

Oysa, vakit kaybetmeden yapının ardına dolaşması, Kemal Abisinin kaçma yolunu güvene alması gerekti. Dönüp köşeye sokuldu.

Eğilip gözetledi. Önce bişey göremedi, dinledi, ses alamadı, sonra epey uzaktan iki karaltı farketti. Ellerinde uzun silâhlarla iki büklüm yaklaşıyorlardı. Tam, baskın ıslığını üç kere öttürüp uyuyanları uyandıracağı sırada koca it uluyarak atılmış, aynı anda, kurşunu yiyip yere serilmişti. «Tamam! Islığı çaldı Sarı Çavuş» diye sırıtarak duvar boyunca hiç gürültü etmeden koştu.

Derviş Kâhya pencereden «Kimdir o?» diye sesleniyordu.

Abdülkerim öteki köşeye yetişince hemen kıvrılmadı, yere yatıp baktı. Bakar bakmaz pusu yerlerini kestirip geriledi. Yandaki odun yığınının koyu gölgesine atlayıp pusudakilerin ardını almak için koştu. Derviş Kâhya kararlaştırdıkları gibi, jandarmayı tanımazdan gelip ateşe başlamıştı. Mitralyöz gibi kurşun yağdırıyordu.

Abdülkerim, gürültüden yararlanarak tam siper uzanmış jandarmanın tepesine dikildi. Bir an öldürmeyi geçirdi aklından, öteki herifi düşünerek ağır parabellumu ensesine var gücüyle vurup kafayı toprağa bastırdı. Jandarma uf diyemeden bayılmıştı. Tüfeği çekip alacakken vazgeçti. Sinerek ötekine sokuldu. Melon şapkasından Toptancı Şaban'ı tanıyınca dünyalar kendisine verilmiş gibi sevindi. Şaban'ın tabancayı tutan eli, tir tir titriyor, dişleri birbirine vurarak "Eşhedü enlaaaaa„. Eşhedü enlaaaa» diye hırıl hırıl kekeliyordu.

Kapıdan sürgü çekilme sesi gelince Toptancı Şaban kaçacak gibi irkildi. «Oğlum Yusuf...» diye jandarmaya seslenmek isterken kurşunu tam ense köküne yiyip yüzükoyun yere kapandı.

Kapının açılmasıyla örtülmesi bir olmuştu.

Abdülkerim hemen yetişip sakin bir sesle:

«Benim Kemal Abi... Çık... Serbest...» dedi.

Bağı tuttukları zaman Derviş Kâhya aralıksız kurşun sıkıyordu hınçla...

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İNSANLIK SORUMU

I

— Ey ruuuh! Geldinse üç kere vur!

Sofanın karanlığında Doktor İhsan Beyin, biraz kalın, ama yumuşak sesini, bağdadili duvarlar, işlemeli tavan, sanki ruhlar dünyasına hiç yanlışsız işittirmek istiyormuş gibi, en son, en hafif titreşimlerine kadar havada tutuyordu.

Masada oturanlar, -Doktorun dul baldızı Nesibe, ev sahibi Perihan, yeğeni gazeteci Murat- elleri masada soluklarını kesmişlerdi.

Sessizlik başlayınca, sıcak temmuz gecesinden uzaklı yakınlı, bulanık kopuk bir şeyler duyuluyordu. Köşebaşındakilerin fonoğrafında gene bir fokstrot.,. Hayır... Komparsita... Çok daha uzakta, çok daha tanıdık olduğu için, Bimen Şen'in bir şarkısı... «Çalan şen, söyleyen şen, dinleyen şen...»

— Ey ruuuh! Geldinse üç kere vur!

Tak.,. Tak... Tak...

Doktor İhsan Bey birden heyecanlandı:

— Ey ruuuuh! Kâhya Derviş'in ruhuysan üç kere vur...

Gazeteci Murat, «Neden sormadı soruyu? Neden uzattı boşuna?» diye düşünerek suratını asmıştı. Tak... Tak... Tak...

— Ey ruuuuh... -Birden elektrik yanıp sofa aydınlanınca, eni-konu kızgın çıkıştı: -Hay Allah... Berbat ettin, Eminn Bey... Tam...

— Kapı çalınıyor... Duymuyor musunuz Perihan?

Perihan Hanım, abisine anlamaya çalışarak bakarken Gazeteci Murat atıldı:

— Berbat ettiniz seansı Emin Dayı... Tam karşılık vermeye başlamıştı ruh...

Tak tak tak...

Masadakiler dünyanın en büyük şaşkınlığıyla bakıştılar. Evet, kapı çalınıyordu gerçekten... Evet, bu da sanki hiç görülmemiş bir şeydi.

— Hay Allah...

Emin Bey gülümsedi:

— Açar mısınız Perihan, yoksa açayım mı?

Perihan hemen kalktı.

Maliye teftiş heyeti başkanlığından emekli Emin Beyin her zamanki gibi elinde kitap vardı. Okuduğu yeri kaybetmemek için bir parmağını arasında tutuyor, masadakilere gülümsüyordu. İnceliğini koruduğundan kırk altı yaşını göstermiyordu. Yüzüne büsbütün yumuşaklık veren miyop gözlerini kırpıştırarak sordu:

— Kimi tartaklıyordunuz mezarında gene, Doktor, hangi zavallıyı?

— Bırak... İlk iki vuruş kapı değildi... Kalıbımı basarım! Ne dersin, Murat?

— Orasını bilmem! Dayım ışığı yaktıktan sonra vuruş ruhtan gelmeliydi ki... Yazmalıydık Londra'ya... Federasyondakilerin aklı başından gitmeliydi.

— Kimi uyandıracaktınız uyanılmaz uykusundan, diyorum?

— Derviş Kâhya'nın ruhunu...

Emin Bey, hatırlamaya çalıştı:

— Kimdir o? Ne dervişi?

— Canım okumadınız mı? Kaçakların saklandığı Paşa Çiftliğinde vurulan Kâhya... Bektaşi dervişi... –Emin Bey'in hatırlayamadığını anlayınca gazeteci Murat güldü: -İlahi dayıcım... Dünya yıkılsa haberiniz olmayacak...

— Dalgın gülümseyen doktor İhsan Beye döndü: -1926 temmuz ayının 7nci günü gecesi, yedi yüz bin küsur nüfuslu İstanbul şehrinde böyle bir soru soracak bir başka vatandaş bulunur mu? Evet, gittikçe yatıyor aklım, biz Perihan teyzemi değil, Emin dayımı alıştıracaktık bu ruh çağırma işine... Tam onun harcı... Dünyadan elini eteğini çekmiş...

— Haltetmişsin... Dünyadan elimi eteğimi çeksem ben de otururdum sizin gibi, çivisiz masanın başına... Koyardım ellerimi üstüne... Başlardım bağırmaya... «Ey ruuuuh...»

Doktor İhsan, ellerini masada unutmuştu. Bu söz üstüne hemen çekip sakladı.

— Eğleniyorsun değil mi, bizim saflığımızla?.

— Yok canım... Estağfurullah...

— Eğleniyorsun, zorluklarımızı ruhlara soruyoruz, diye.. Dünyada, sormaktan başka ödevi var mıdır insan oğlunun? Hayır, yoktur. Çünkü bulmaktan başka ödevi yoktur. Bulamadığımızdan sorarız. Sen buldun mu

her şeyi?.. Bütün soruların karşılığını buldun mu kafanda? Bu karşılıklar yeterli mi sonuna kadar?

— «Dünyada» dedin?

— Evet, «Ruhlar Dünyası...» Ruhlar dünyasının kapılarını zorluyoruz biz... Bu zorlamada yenilgiyi peşin peşin kabullenmek var... Yiğitliği de burdadır bunun». Hiç bir şeyi ele geçiremeyeceğimizi bilerek zorluyoruz.»

— Hiç bir şeyi ele geçiremeyeceğinizi bilerek mi? Anlamadım.

— Elbette... Yaşayanlar için Ruhlar Dünyasında hiç bir şey yoktur ki, kazanmamız söz konusu olabilsin. Güldün, çünkü, «Saçma» dedin! Saçmadır evet! Saçmalayabildiği ölçüde aşar insanoğlu, kendisini...

— Nereye doğru?

— Gerçeğe... Saçma en sağlam gerçektir, aslına bakarsan.

— Hele buna hiç aklım ermedi.

— Saçmanın saçmalığı gerçek olmadığından değil, ele geçiremediğimizdendir. İnsanın «Ele geçirdim» sandığı gövdedir. Oysa, gövdemiz çok daha çapraşık olduğundan, ruhumuzu çok daha kolay tanırız. Eşyayı saran aydınlıktan, ruhumuzu saran alacakaranlık çok daha belirleyicidir.

— Ne güzel söz oyunları!.. Sembolik... Şiir bile yazılır bunlarla...

— Haklısın, yazılır! -Doktor İhsan arkasına dayanarak güvençle gülümsedi: -İnsanı bulmadan hiç bişey bulunamaz, insan da ruhtan, yokluktan başka bişey değildir. Çünkü asıl varlığını maddesi taşımaz, maddesini kavrayan yokluk taşır. Yokluk... Yani, RUH... Yani, maddenin cevheri... Ruhun varlığı nasıl anlaşılır bişey değilse, yokluğu da öyle anlaşılır bişey değildir. Aslına bakarsan biz burda ruhları değil, kendimizi sorguya çekiyoruz. -Mutlulukla içini çekti: -Hiç bir umulmazlık kendimizi sorguya çekmemizin şaşırtıcılığını aşamaz.

— Bunlar ne kadar karışık laflar... Kendin mi buluyorsun, yoksa, ruhçuların kitaplarından mı ezberliyorsun?

— Hiç önemli değil! Ruhlar dünyasında, kişisel mülkiyet hakkı işlemez. Benim, senin yoktur. -Şaşırtarak ağzından laf almak istiyormuş gibi apansız sordu: -Nedir o, roman mı, okuduğun kitap?..

— Hayır.

— Adı mı, «Hayır?»

— Adı, Dün ve Yarın...

— Hıımmmm... Gustave le Bon, desene... Daha yamanı, bizim doktor Abdullah Cevdet... Ne diyorlar bakalım, başbaşa verip?

— «Ruh çağırmaktan hiç bişey çıkmaz» diyorlar bu bir... Bir de, bizim arslan Kuvayı Millicimiz gazeteci Murad'a laf dokunduruyorlar.

— Ne gibi?..

— Bak dinle... «Bir diktatör bir uydurmadır, bir mahkûmdur...»

Murat alay ettiğini saklamaya çalışmadan sordu:

— Nedir mevhum?

— Ah Türkçe bilmez gazeteci...

— Türkçe... Bu mevhum...

— Evet... Evhamdan geliyor. Evhamımızdan... «Hakikat halde diktatörün kuvvet ve iktidarı, istibdatları, ahlak bozuklukları, çok sürmeden dayanılmaz hale gelen isimsiz ve sorumsuz küçük diktatörler arasında dağılmış olur...» Anladın mı?

— Hay çok yaşayın dayıcım. Hiç anlaşılır mı, Doktor Abdullah Cevdet'in çevirileri?..

— Anladın ama işine gelmedi. -Merdivenden çıkan kız kardeşine döndü: -Neymiş...

— Yok bişey...

— Nasıl yok?... Ruh mu çalmış kapımızı sakın?...

Perihan Hanım gülmeye çabaladı:

— Çocuk gelmiş... Komşunun... Zekiye Hanımın oğlu... Çay istemiş... Hazır inmişken çayı da koyayım dedim.

— Saat?..

Gazeteci Murat hemen davrandı:

— On bire geliyor. İyi ki çalmış çocuk kapıyı... Bakalım tutulmuş mu kaçaklar? Yeni bişey var mı?

Telefona gitti. Açtı, biraz bekledi. Çengele gittikçe sinirli, vurdu;

— Ah bu santralci hanımlar...

— Önemli işler olmuşsa, hatlar doludur.

— Alo... Alo efendim... -Numarayı söyledi: -Verir misiniz lütfen, aceledir çok... Bendeniz Murat kulunuz efendim. Gazeteci Murat köleniz... -Omuzu üstünden göz kırptı: -Kapadı haspa... Alo... Alo... Gelmiyor sesiniz... Kimsin? Kimsiniz? Sen misin Nedim Can... Alamadım sesini... Ne var, ne yok? Hiç mi? Anlamadım! Benden mi bekliyorsunuz haberi? Buldunuz bal alacak çiçeği... Yaman haberler olacaktı ama... Tam

yerinden... Ayıp ettin. Basar mıyız yaş tahtaya biz? Sağlam ki, çelik... Dayı Beyim elektriği yakmasaydı, görürdün! Sayıklama yok! Elbette karanlıkta... Sen hiç aydınlıkta haber bulunduğunu gördün mü? Hay hay! Bişey olursa şipşak... İyi geceler!.. –Çengeli daha sinirli oynattı. Numarayı söyledi, beklerken bir sigara yaktı: -Allo! Neresi? Polis santralı? Tamam kardeşim... Veriverin bana lütfen Birinci şubenizi... Daha iyisi... Doğrudan doğruya Birinci şubeden Komser Cemal abiyi buluverin! –Biraz bekledi: -Alo! Yok mu? Komser Rifat abi? Bakıver kardeşim. «Haber gazetesinden Murat» deyin bilir. Bekliyorum. –Konuşmacıyı eliyle kapattı: -Önemli bişey var. Aldım kokusunu... Birinden biri yakalandı heriflerin... Oh be... Valla usandım... «Yakalanmak üzereler... İzleri bulundu... Gün meselesi... Hayır saat meselesi...

— Sor unutma! Paşa Çiftliği’nde saklandıkları kesinleşmiş mi?

— Hay hay... Efendim?. Kimsiniz? Merhaba Rıfat abi... Ne mi var? Yahu sen mi bana soracaksın, ben mi sana? Şakayı bırak, kovacaklar bizi resmen! Bu iş bizi bitirecek... Nolmuş çiftlikte?.. Hangi çiftlik mi? Dalga geçme yahu! Paşa Çiftliği’nde, Paşa». Evet... Biliyorum, evet... Biliyoruz. Bunlar bayatlayalı yıl oldu. Tamam... Evet, Bektaşi... Nolmuş yani... Yazık be... -«Nedir?» diye soran Doktor İhsan Beye başını salladı: -Yok bişey... Sana demedim... Vay vay... Kimin akılları bunlar? Memetçe Beyin akılları mı? Sizin mi? Hiç ummam... Parlak ama, kuş kafesten uçmadıysa... Demek eminsiniz?.. Yüzde yüz?.. Nerden gelmekte bu kesin güven?.. Anlamadım... Haaa, doğru öyleyse... Ayıp ettin. Ne zaman gördün sözümüzde durmadığımızı?.. Yok canım?.. Özel... Eminsin! Nerdeyse kendi gelip arayacak desene İstiklal Mahkemesi başkanımız... İnandım, yakında enseleyemezseniz, siz de kapı dışarı... Hepimizin geleceği karanlık desene... Ekmek paraları, desene, tehlikede... Sağol... Uyumak mı? Uyumak mı kaldı, birader?.. Birkaç yere uğrayacağım. Dedim ya, ekmek parası tehlikeye girdiğinden, biz de çabalamaktayız. Pek güvenilir değil, olsa, hemen haber uçurmaz mıydım? Aybettin! Ciddi mi? Aman arkadaş... Ya doğru çıkarsa?.. Ya düpedüz atlarsak... Yandığımız gündür. Üşenmem ayağıma ben... Kopsam gelsem... Güvenmiyorsun anladım. Sorumluluğu boynuna alamıyorsun! İzlemektesin aralıksız... Dakkası dakkasına... Şipşak... Hep evdeyim ben... Karakola bildir. Bakma geçine erkenine... Büküver telefonun kulağını... Tamam... Hoplar gelirim... Tabii pijamayla... Giyime kuşama kim

bakar yahu, baloya mı gidiyoruz? Sağol varol... Başarılar... Sağol... Kapatıp döndü:

— Yok yeni bişey... Bir ihbar almışlar ama... Pek inanmıyor Rifat komser...

— Kimden? Nerde saklı demişler?

Bunu Perihan heyecanla sormuştu. Şaşırarak baktılar.

— İhbar yağmur gibi yağıyor teyzeciğim... Söylemiştim ya, herkes Şarlok Holmes kesildi. Binip gitmiş polis ekipleri... Bakalım ne çıkar!

— Nereye?.. Nereye diyorum.

Emin Bey, gazeteci Murat'ın konuşmasına meydan bırakmadı:

— Noluyorsun Perihan? Nerden çıktı bu merak birdebire?

—Yok bir şey... Merak ettim, öyle...

Doktor İhsan Bey, pek de umursamadan sordu:

— Çiftlikten ne haber?

— Valla, inkâr ediyormuş hepsi... Derviş Kâhya'nın ölmeden önce söylediklerini tekrarlıyorlarmış... «Eşkıya bastı sandık, vuruştuk. Abdülkerim'i, Kara İsmail'i görmedik bilmeyiz!..» Diyor ki, Rifat komser, «Bunlar Bektaşî olduklarından ağızları sıkıdır gayet» diyor, «Etlerini kessen boştur, ağızlarından laf çıkmaz» diyor. Şifre üstüne şifre yağıyormuş Ankara'dan, İzmir'den... İstiklâl Mahkemesi reisi, özel bir tezkere göndermiş...

— Niçin?

— Yol gösteriyor. »Bu Abdülkerim bir ara, Gümüşhane mutasarrıflığı yaptı, orada Rumları, Ermenileri korudu. Bu yüzden saklamaları mümkündür» diyormuş... Ermeni, Rum evlerini basmaya başlamışlar. Daha garibi, Gepeu «Suikastı, biz çok önceden haber verdik hükümete» diyormuş...

— Nedir o? Anlamadım...

— Gepeu mu? Anlamadım...

— Gepeu mu? Bolşeviklerin gizli örgütü...

— Allah Allah...

— Neden doktor? Dost değil miyiz?

— Dostuz evet ya... Gene de şaştım.

— Neye?

— Böyle bir işi, bizim hükümetten önce duymalarına...

— Sen şaştın, ben telâşlandım. İster misin, yakalanmalarını sağlasınlar da, şu kadar bin papel mükâfatı cebe atsınlar... Yanarım kıyamete kadar... –Dayısına döndü: -Hiç yardım etmediniz, başından beri dayıcım, bu işde bana...

— Nasıl yardım?

— Bıraksanız şu Gustave Le Bon Efendiyi, Abdullah Cevdet beyi... Biraz düşünseniz...

— Evet...

— Kestirebilirdiniz adamların nerde saklanabileceklerini...

Perihan Hanım, çok korkunç bir şey duymuş gibi irkildi:

— Murat! Saçmalıyorsun...

— Niçin teyzeciğim...

Emin Bey sakin gülümsemesini hiç bozmamıştı. Kitabını dizlerine bırakıp yumuşacık sordu:

—Nolacak kestirirsem?

— Alırdık papelleri... Bunca zamandır düşündüğünüz evi yaptırırdık deniz kıyısında...

— Yaptırırdık da, nasıl otururduk girip içine?

— Bayaaa...

— Bayaa olan hiç bir şeyi yapamam ben...

— Niçin?

— «Bayaa» diyorsun. Yapılır mı kolayca bayağılık?

— Bayağılık değil mi suikast?

— Bakalım ilintisi var mı? Nasıl suçlu sayarsın yargılanmayan adamları?

— Kaçtıklarına göre suçlu...

— Ya korktularsa?.. Güvenemedilerse, mahkemeye?

Doktor İhsan Bey lafa karıştı:

— Avukat yok. Yargıtay yok... Ben de olsam, güvenemem.

— Suikastın avukatı, yargıtayı var mı?

Murat bunu dayısına bakarak söylemişti. Emin Bey, hep öyle telâşsız karşılık verdi:

— Beni hiç ilgilendirmez.

— Tarafsız olduğunuzdan mı?

— Evet...

— Bu nasıl tarafsızlık dayıcım, taraflardan birine yardım ederek?

— Ne yardımı? Yok öyle şey! Bi kere, saklandıkları yeri bilmiyorum. İkincisi... Bilsem de... Resmi bir ödevim yok... Bildiğimi söylemek zorunda değilim... Resmi ödevim yok derken... Maliyede çalışsaydım, gene karışmazdım bu işe...

— Ancak polis olsanız...

— Evet... Ancak polis olsam... Yüklendiğim ödev gerektirirse...

— Polisken de gerektirmeyebilir mi?

— Elbet... Arayıcılardan değilsem... Bir yerde kayıtçı filan...

— Başka bir soru... Kaçaklar yardım istese?..

— Kaçaklar mı? Genellikle kaçaklar değil de, bu kaçaklar?

— Bunlar isteyemezler... Söz konusu olamaz.

— İsteseler. Söz konusu olmadığı halde?..

— Söylerim böyle bir işe karışmak istemediğimi... Para yardımı yaparım, belki, param varsa, bir kere için...

— Para verip savmak, yaramaz bir işe... Kullanamazlar parayı çünkü...

— Neden?

— Demincek komiser söyledi. Bütün karakollara yeni emirler verilmiş... Haziran başından bu yana tutulan bütün evler sıkı gözetlenecek... Bütün boş evler aranacak, sonra da gece gündüz kollanacak...

Doktor İhsan Bey doğruladı:

— Öyle... Kâğıt geldi bizim muhtarlığa... Ayrıca bakkallar, kasaplar, manavlar, fırıncılar tembihli...

Perihan Hanım sinirli bir sesle sordu:

— Nedir tembihlenen?

— Müşterilerden son yirmi gün içinde dikkatti çekecek fazlalıkta öteberi alan var mı? Söz gelimi o zamana kadar eti çok hesaplı alırken, birdenbire, arttırmış... Tömbeki almazken almaya başlamış...

— Tömbeki?

— Kara Kemal Bey nargile tiryakisidir ya... Abdülkerim Bey Ahali cigarası içermiş... Bir ev düşünün ki, o zamana kadar tütün alırken, birden paket paket Ahali almaya başlıyor. Ayrıca, muhtarlar, imamlar, ihtiyar heyeti üyeleri her fırsatta mahallelerindeki küçük çocukların ağızlarını arayacaklar... Salt kendileri değil, çoluk çocukları da katılacak bu işe, şüphelendikleri evlere apansız sabah kahvesine gidecekler, göz-kulak olacaklar, evde aşırı bir hal var mı? Kapı vurulunca, telâşlanmışlar mı?

Murat’ın hakkı var, parayla savmak olmaz bu durumda... Para işlemiyor! Napsın parayı?

— Şu bakımdan önemi var Doktor, İstiklâl Mahkemesi’nin bildirisi açık... Her ne yoldan olursa olsun koruyan, saklayan, saklanmalarını kolaylaştıran, kaçaklara verilecek cezaya çarptırılacak... Bu ceza, savcının üç gün önce okuduğu iddianameye göre: İdam... Para vermekle, bu korkunç cezayı göze alıyor Emin dayım... Korkmazlığını ispatlıyor düpedüz...

— Korkarım ben oysa... Çok korkarım.

Şaşarak baktılar. .

Emin Bey, bunu, üvey anasından ödükopan bir küçük çocuk gibi yüreği titreyerek söylemişti. Doktor İhsan Bey kaşlarını çattı:

— Eskiden beri mi korkardın. Emin?

— Eskiden beri...

— Nasıl girdin öyleyse İttihat-ı Terakki Cemiyetine? Gece vakti, gözlerin bağlı, nasıl çıktın yola?.. Nerden buldun tabanca üstüne yemin etmek gücünü? Nasıl başaracaktın, senden istenecek kanlı ödevleri?

Emin Bey, gülümsedi.

— O başka... Vuruşmaktan korkuyorum, demedim... Ölmekten de pek korkmam sanırım! Hakkından gelemeyeceğim sorumluluktan korkarım ben!

— Peki... Mümkün mü insanoğlunun sorumluluktan kaçabilmesi?

Bu soruyla, gazeteci Murat dayısından, varlığının temel yasasını açıklamasını istiyordu.

Emin Bey sorumluluk korkusuyla evlenememiş, sorumluluk korkusuyla İttihatçılıktan vazgeçmiş, savaş sıralarında, alıp yürüyen soygun sorumluluğuna bulaşmamak için emekliliğe sığınmıştı. Evin idaresine hiç karışmayarak her şeyi kız kardeşi Perihan’a bırakması bile bu garip korkudandı. Çok tehlikeli bir sorgudaymış da, ağzından kaçacak bir yanlış kelimeyle mahvolabilirmiş gibi sözlerini dikkatle araştırarak tek tek konuştu:

— Kaçmak söz konusu değil... Çünkü sorumluluktan kaçamaz insanoğlu büsbütün... Ama, zorunlu olarak yüklendiği sorumlulukların üstesinden gelebilir.

— Sözgelimi... nasıl?

— Dikkatli yaşayarak...

— Tarafsız?

— Eh... Tarafsızlık da, kolaylaştırıcıdır.

— Olup bitenlerden mümkün mertebe uzak bulunmak?..

— Evet... Mümkün mertebe...

— Atılımlara katılmamak... İki tarafın da, sadece, haksız yanlarını, yönlerini görmek değil midir tarafsızlık?

— Ne zararı var?

— Bence... En önemli zararı... Gerçeği yarım görmek... Gerçeği de yarım gördük mü, haklı yerde bulunup bulunmadığımızı nasıl ölçüp biçeriz? Burda yanılırsak, sorumluluk meselesinde rahatlanılabilir mi?

— Mümkün mertebe... Tutkularını dizginlersen... Haketmediğini istemez, haketmişi kıskanmazsan... Kimseden korkmaz, bu yüzden başkasına zarar vermezsen... Onurlu yaşarsan... Namuslu adam olarak... Doğru adam...

— Nedir doğru? Ölçüsü nedir, demek isterim.

— Doğru... Ortalama doğru... İçinde yaşadığımız toplumun, ortalama hesap doğru saydığı...

Ortalama hesap... Nedir bu? Etliye sütlüye karışmamak ne demek? Fakirsin, zenginlik istemiyorsun, katlanıyorsun diyelim, yoksulluğa... Ama zenginsen, durduğun yerde zenginliğin artıyorsa, zati ortalama söz konusu olamaz! Zenginliğin azalıyorsa gene durum öyle... Zenginleşme yok ama, fakirliğe düşmek tehlikesi de yok olmalı ki, ortalama hesap söz konusu olsun. Demek, en azından böyle bir kesin güven ister orta çizgi... Bütün tarafsızlar, bütün ortada direnmek isteyenler... Türkçesi, sorumluluktan kaçan bütün insanlar doğruluktan, çok zor, söz edecek kadar BENCİL sayılmazlar mı?

— Halt etmişsin... Hiç ilgisi yok...

— Olmaz olur mu? Bakın ben, bu suikast işinde, bütün varlığımla kovalayanlardan yanayım. Suikastçıları haksız buluyorum. Memlekete zarar vereceklerdi. Suçludurlar. Daha iyi bir şey getiremeyecekleri yüzde yüz olduğundan iki kat suçludurlar. Öyleyken, asılmak cezasından kaçıp kurtulmaya çabalayanlarla onları darağacına götürmek için kovalayanları nasıl bir tutarım! Nasıl elimle insan asamazsam, öyle de saklandıkları yeri haber veremem, asacaklara... Demek, ister istemez taraf tutacağım, sorumluluk yükleneceğim ister istemez, hem de. Karşı olduğum tarafı destekleyerek... Düpedüz bencilliğe vurmaktır bu... Bencillik orta yoldan tarafsızlığa uğrar, oradan da, sorumluluk korkusuna, yani kaytarmacılığa

bağlanır. Aslında, dünyadaki son insan gerçekten mutlu değilse, ne kadar kurnaz olursak olalım, tarafsızlıkta rahat edemeyiz.

Perihan Hanım, abisinin bu konuda çekişmeyi hiç sevmediğini biliyordu. Tehlike karşısında önüne gerilmek istiyor gibi, telaşla kalktı:

— Çayı unuttum!.. -Yardım için davranan Nesibe'yi önledi: -Yok yok!- Olmaz, hayır! -Perihan'ın sesi eni konu ürkekti: -Hayır, gücenirim... -Gülümsemeye çalıştı: -Hazır her şey... Alıp geleceğim...

Hızla yürüdü.

Emin Beyin üstündeki dalgınlık birden gitmiş, gözlerine keskin bir dikkat gelmişti. Perihan merdivenden inip uzaklaşınca, sesini alçaltarak doktora sordu:

— Noluyor buna?.. Sinirli pek... Bozar mı sinirleri bu ruh çağırma oyunları?

Doktor İhsan somurtarak başını iki yana sallamakla yetinince Emin Bey üsteledi:

— Bozar mı dedim!.. Bir de sinir bozukluğu çıkmasın başımıza, biraz eğlensin derken...

— Meraklanma... Hiç kimseye zararı olmaz ruh çağırmanın... İnananlara da, inanmayanlara da...

Nesibe güvenle doğruladı:

— Evet! Bunca yıl katılırım, hiç bir zararını görmedim.

— Siz görmemiş olabilirsiniz ama...

Ayak sesleri duyulduğundan sustu.

Perihan Hanımın çay ikramı bir çeşit «evli evine» demekti.

Misafirler çaylarını içince kalktılar.

Emin Bey, kızkardeşinin yarımağız olsun, «Biraz daha oturun» demeyişine çok şaştı. Çünkü, Perihan böyle gelenekleri hiç savsaklamaz, kendisine karşı savsaklansın da hiç istemezdi. İki üç aydan beri başlayan bu ruh çağırmak maskaralığıyla biraz daha yakından ilgilenmeye karar verdi

«Çocuk, yirmi beş yaşına kadar babasıyla anasını saygıyla sever, yirmi beşten sonra yargılar, daha sonra da bağışlar...»

Emin Bey elini Gustav Le Bon'un kitabı üstüne koyarak bunu ne zaman, nerede okuduğunu bulmaya çalıştı, sonra birden niçin hatırladığını merak etti.

Okuduğu sayfada, Gustave Le Bon güvenli bir ukalalıkla «Çelişmeli gibi görünen iki gerçek, kimileyin bir gerçeğin birbirini tamamlayan parçalarından başka bir şey değildir» diyordu. Bunu okurken, daha doğrusu, kabul edebileceği gerçeklerden olup olmadığını araştırırken, çocuklarla baba-ana ilintisi neden araya girmişti? Gözlerini kıstı. «Çünkü dayıcım... Türkçesi sorumluluktan kaçan bütün insanlar, doğruluktan, çok zor söz edecek kadar bencildirler... » Biraz önce Murat'ın söylediği bu sözü, tekrar duyar gibi oldu. Gene, eni konu yüksek sesle «Halt etmişsin» dedi. Bu kelimeyi sadece, çok sevdiği yeğeni gazeteci Murat için kullanıyordu, bir çeşit, «Aferin» anlamına... Gülümsedi. Oğlan biraz karışık söylemişti ama, bir şeyler söylemeye çabalamıştı. Okuyordu belli... Okuduğunu da tutuyordu aklında... «Okumuş gazeteci... Korkunç bir icat mı çıkaracak başımıza bu herif?...» Bakon'dan bir şeyler geldi aklına, zorlayıp toparladı: «Yaşlılar, hemen bütün söylenenlere karşı gelirler, uzunboylu danışırlar, mümkün mertebe az tehlike göze almaya çabalarlar, pek çabuk pişman olurlar, çoğu zaman tam kertesinde atılamazlar, bu yüzden değersiz başarılarla yetinirler...» Daldı. «Yaşlandık mı, farkında olmadan?..»

Kırkaltı yaşındaydı. Geçim bakımından hiç sıkıntı çekmemiş, aşırı tutkularla sinirlerini yıpratmamıştı. Çevresiyle de büyük çelişmelere düşmediğinden rahattı. Yedi yaş küçüğü olan kızkardeşi Perihan sayılmazsa, dünyada hiç kimseye minnet borcu yoktu. En yüksek makamlara çıkmış arkadaşlarından her zaman, saygı görmüştü. Çok isteseydi, nazır olurdu. İstemişti de bir aralık, fakat sıraya girip beklemeye, beklerken, çoğu değersiz olan hırslılarca, tartaklanmaya uzun boylu katlanamamıştı.

Arada bir, ölmüş sakat çocuğu gibi, derin bir acımayla hatırladığı İttihat Terakki'den salt bu tartaklanma sebebiyle ayrılmış değildi. Hasan Fehmi'nin öldürülmesi şaşkınlığı içinde yaşadığı 31 Mart rezaletinden sonra. Cemiyet'ten çekilmesini çocukluk arkadaşı Kara Kemal Bey önlemişti ama. Birinci Dünya Savaşı'ndaki açık yağmada lekelenmek korkusunun önünde, hiç bir mantık dayanamamıştı.

Ürperip kımıldadı. Bu kımıldayışta, biricik savunma aracı olan kabuğunu derisinde duymak, onun kendisini pisliklerden korumakta olduğuna bir daha inanmak ihtiyacı vardı.

Zırhının -babadan kalma bu tahta evin- tanıdık seslerini dost kokusunu, havasındaki güvenli rahatlığı arayıp buldu. Bunu bulur bulmaz,

Perihan'ın epeydir, ortada dolaşmamasını yadırgadı, aşağıya kulak verdi.

Perihan yakın çevresiyle arasına gerilen, ikinci, çok daha güçlü siperdi. Hiç bir şey, olay, duygu ona çarpmadan, onunla hesaplaşmadan kendisine ulaşamazdı.

Emin Bey, sevgiyle, minnetle, biraz da muzipçe gülümsedi. Yıllardır, «Küçük abla» dediği Perihan'ın, kendisine karşı, her durumda korunması gerek bir geri zekâlı çocuk gibi davranmasına gözyummuş, bu garip abi-kızkardeş ilintisini, gayet ince yerlerden geçirerek, buraya kadar kendisinin getirdiğini, «Çok şükür», kıza sezdirmemeyi becermişti. Perihan'ın biricik mutluluğu, kendine güveni, yaşamasının tek anlamıydı bu. «Akıllı abisini, çekip çevirmek...» Emin Bey böyle istediğinden, bunun şimdiye kadar böyle yürüdüğünü Perihan, bir an bile aklına getirmemiş, bundan zerre kadar, şüphelenmemişti. Dışarıda kiracılarla uğraşması, alış-verişlere koşması, içerde ev işleri hep, önüne koyulan kahveyi tek başına içemez sanılan abinin rahat yaşaması için çok zor alışarak yüklendiği çetin işlerdi.

Perihan, on yedisinde abisinin komitacı arkadaşlarından bir doktorla evlendiği zaman, olağanüstü ürkek, gözü gerçekten her şeye kapalı bir kızcağızdı. Sokağın ıssızlığından ne kadar korkarsa, kalabalığından da o kadar korkuyor, günün açık, ya da kapalı oluşundan, sessizlikten, fısıltıdan, bağırtılardan, karanlık ya da mehtaplı geceden hep aynı ürküntüyü duyuyordu. Ancak gölgede yaşayabilen bitkiler gibi, bir erkeğin arkasına sinerek tedirginlikten kurtulur kadınlardandı. Babaları erken öldüğü için evlenene kadar Emin abisine sığınmış, evlendikten sonra da abinin verini kocası almıştı.

Komitacıları alıp yürüdüğü 1907 yılında, yaşı yirmiye yeni girmiş üç yıllık gelindi. Selanik'e gittiklerinin dördüncü ayında, bir gece evde yalnızken kapı çalınmış, üstü başı kan içinde bir adam içeri girip taşlığa çökmüştü. Dışarıda düdükler ötüyor, insanlar koşuşuyor, kıyamet kopuyordu. Eve sığınan delikanlı, kocasının komitacı arkadaşlarından olduğunu, Cemiyet'in emriyle hafiyelerin birini vurduğunu söylemişti.

Arkadaşlar, yaralıyı ancak beş gün sonra başka bir yere götürebildiler. Bundan üç gün sonra da, kocası geldi. Olayı öğrenince bir zaman debelendi, kıvrandı, boş kâğıdını ağlayarak yazıp canı gibi sevdiği körpe karısını boşadı, hemen İstanbul'a yolladı. Çok sevdiği kaynı Emin Bey'e yazdığı mektupta, Perihan kadar, saklanan arkadaşa da yüzde yüz güvendiğini yeminle temin ediyor, fakat böyle bir olaydan sonra, evliliği sürdürmeye

yaratılışının elvermeyeceğini, gücünün yetmeyeceğini anladığından, bağışlanmasını yalvarıyordu.

Emin Bey, ipe sapa gelmez bu mektubun üstünde bir an bile durmamış, zaten güçsüz olan kızın bu olaydan sonra, büsbütün kendini koyuvereceğinden, sinirleri bozuk, acılı genç dullar gibi çevresine sürekli keder saçarak kısa umanda ölüp gideceğini düşünüp böyle bir felâketi nasıl önleyeceğini araştırmaya başlamıştı.

Korktuklarının hiç biri olmadı. Suçluluk utancına benzeyen ilk şaşkınlığı atlatınca, eskisinin pısırık Perihan'ı gitmiş, sanki yerine büsbütün başka bir kadın, «Osmanlı» dedikleri gerçekten yiğit bir başka kadın gelmişti. Biraz durgundu. Çok az gülüyor, daha doğrusu ancak gülümsüyordu. Kocasını sanki hiç sevmemiş, bu zamana kadar hep boşanmasını beklemişti. Bir başkasına tutkundu da, bu boşanma bir beklenmez kurtuluştu.

Sakladığı komitacı arkadaş, -gerçekten çok yakışıklı erkekti- istemeden sebep olduğu bu ayrılışı duyar duymaz, kendisine düşecek her ödevi sevinçle, minnetle kabul edeceğini Emin Abiye bildirdiği zaman, Perihan, belki de bu yalancı kurtuluş duygusu içinde, ne denildiğini önce pek anlayamamış, abisinin yüzüne şaşkın şaşkın bakıp «Ne sevinci? Neyin minneti?» diye sorarak Emin Abiyi yürekten güldürmüştü.

Aslında Perihan boşanmaya gelmez kadınlardandı. Ya hiç boşanmadan bir erkeğin gölgesinde, ölene kadar kül kedisi gibi sessiz yaşayacak, ya da dulluğunu doğuştan beraber getirmiş Osmanlı anaları gibi tek başına, en çetin yalnızlıkların hakkından gelerek, etekleri tertemiz ölecekti. Abisi Emin Bey gibi, yaşayışını kendisi seçmeyen, seçtiği için sonuna kadar boğuşmayı göze alamayan, fakat başına gelenler istekleriyle ne kadar çekişmeli olursa olsun, gösterişsiz katlanan, böylece de hem güçlü, hem güçsüz sayılır rahat insanlardandı. Bu rahatlıkla bencilliğin yeri çok az olmalı ki, çevresine kolayca mutluluk verebiliyordu.

Kocasını çok sevmişti. Birinci Dünya Savaşı'nın ikinci yılında, İran'da Teşkilat-ı Mahsusacıların içinde dövüşürken ölen adamı hâlâ ilk günü gibi sevmekte olduğundan son zamanlarda şüphelenmeye başlamıştı Emin Bey... Dünyada olup bitenlerden ilgisini gittikçe kesip öte dünyaya merak salması, birkaç aydır ispritizmayla uğraşması veriyordu bu şüpheyi... Masaya oturup ruh çağırma merakına, birisine duyurmaktan korkuyormuşçasına fısıldar gibi «Eğlence» diyen Perihan'ın ölümden ötede,

çetin bir hesaplaşmanın mümkün olup olmadığını hırsla araştırdığı, galiba, kesindi.

Emin Beyin sezdiğine göre, Perihan, kocasının kendirini gerçekten kıskandığı için değil, kabadayılığın raconu yüzünden boşamasını hiçbir zaman anlayamamış, anlayamadığı için de, adamı katiyen affedememişti.

Emin Bey, kardeşinin varlığını anlatan küçük bir gürültü duymak ihtiyacıyla aşağıya kulak verdi. Hayır, mutfaktan kap kaçak sesleri, bardak çıngırtısı duyulmuyordu. Epeydir duyulmuyordu. Her zaman hiç bir sebep yokken yaptığı gibi, sesini kalınlaştırarak seslendi:

— Küçük ablaaa!.

— Efendim abicim...

Perihan merdivenleri soluk soluğa çıkmıştı. Her çağırdığında böyle bir kötü şey olmuş gibi telâşlı koşar, gözlerini böyle ürkek kırpıştırıldı. Kırk yaşına girmek üzere olan, kusursuz güzel kadınların «şahane» denilen çağındaydı. Buğday rengindeki yüzü kırışıksız, gözleri kocamandı. Tepeden tırnağa güzeldi ama, etiyle kışkırtıcı değildi.

— Yatmadın mı abicim?

— Napıyordun aşağıda?

— Hiç... Bulaşıkları topladım.

— Maşallah... Şu kadar pıtırdı yok... Peri kızı gibi...

Perihan’a arada bir «Peri» diyor, ev işlerini şaşılacak kadar kolay yaptığı zamanlar böyle takılıyordu.

Perihan, gözlerini kaçırarak yaklaşıp her zaman yaptığı gibi abisinin arkasına geçti. Şakaklarının belli belirsiz kırçıllığını arkaya doğru sıvazlayarak konuştu:

— Ne düşündüm, bak, demincek aşağıda...

Sözün arkası epey gecikince Emin Bey, küçük bir çocuğa konuşma cesareti vermek istiyor gibi sordu;

— Nedir bakalım?. Ne düşündün?

— Düşündüm ki... Demincek.. Bizim deli oğlanın dediklerini düşündüm.

— O kadar karmakarışık şeyler söyledi ki...

— Karışık marışık... -Eğilip abisinin saçlarını öptü, sonra yanağını başına dayadı: -Düşündüm... Kaçaklar gelse... Çalsalar kapımızı... Evde bulunmasam ben... İnip açsan... Naparsın?

— Ne mi yaparım? Bilinir mi, başa gelmeyince? -Gülmeye çalıştı: -«Yanlış kapı çaldınız efendiler» derim belki... «Burası olmamalı aradığınız yer...»

— Yavaş canım! Ne bağırıyorsun?

— Ben mi? Nerden çıkardın bağırmayı? -Başını arkaya atıp kuşkuyla baktı: -Sinirlisin bu gece sen...

— Ne ilgisi var! Sen asıl nerden çıkarıyorsun bunu?

— Sinirlisin! Anlamaz mıyım? Noldu? Birşey mi oldu?

— Nolabilir? Tuhafsın, abicim! Konuşmasam, aklıma gelenleri sormasam, «Susuyorsun. Bişey mi oldu sakın?» diye telaşlanırsın... Sorsam...

— Korkuyorum, bu ruh çağırma maskaralığı sinirlerini bozmasın! Böyle çapraşık oyunların, ne halt edeceği, hiç bilinmez.

— Ciddiye alır mıyım öyle şeyleri, aşk olsun! –Şakadan somurttu: -Karşılık vermedin soruma...

— Vermedim, çünkü olmaz öyle şey... Hakları yok bizi bulaştırmaya...

— Hakları... Hak gözetecek sırada mı adamlar? Çocukluk arkadaşındır Kara Kemal Bey senin...

— Kara Kemal Beylerin çıktığı yerde çocukluk arkadaşı kalmaz.

— Nereye çıktıydı? İaşe Nazırlığı değil midir çıktığı en yüksek yer? Nazırlığı, hani, yükselme saymazdın?

—Kara Kemal Beyin Nazırlığı gelişigüzel Nazırlıklardan değildir, Küçük Abla! Kocaman imparatorluğun kaderini elinde tutan birkaç kişiden biriydi, belki de bir aralık, birincisi... Salt politikada kalmadı Kara Kemal Bey... Milletin açlık tokluk sorumluluğunu yüklendi. Olağanüstü zamanlarda açlık-tokluk işleri ayrıca insanların ahlâklarını da ilgilendirir. Demek ki, toplumun ahlâk sorumluluğunu da yüklendi, İnsanları zengin etmek iktidarı elindeydi. Canının istediğine milyonlar kazandırdı. Bence, savaş yöneten başkomutanın sorumluluğundan çok daha korkuludur bu. Başkomutan, insanları, son hesaplaşmada, ölüme yollamıştır. Kara Kemal Bey, kimi insanları kökten değiştirdi. Belki de kötüye kullanacakların eline para gibi en korkunç silâhı verdi. Her babayiğitin göze alacağı sorumluluk değildir bu. Daha beteri, bulaştırmadı da yüzüne gözüne, denemez.

— Bağırma rica ederim!

Emin Bey bu kez gerçekten şaşırarak döndü, kızkardeşinin yüzüne araştırarak bir zaman baktı, yavaşça sordu:

— Ne var? Ne var, dedim, Perihan? Hayır... Var bişey... Nedir?

— Yok... -Perihan gözlerini kaçırdı, dudaklarını yalayarak soluk soluğa konuştu: -Valla yok bişey... -Gülmeye çalıştı: -İyi bildin, sinirliyim bu gece nedense... biraz sıcaklardan olmalı... Bakma kusuruma... Birşey ister misin?.. Kahve?.

— Yatarken mi? -Çaresizlik içindeymiş gibi gözlerini kırpıştıran kızkardeşinin elini tuttu: Bak bakayım! Ben soruyorum sana senin sorunu? Ben evde yokken kapı çalınsa, açsan baksan ki... Naparsın? Alır mısın içeri?

— Ben mi? Bilmem... An meselesi...

— Almak da yazılı hartada demek... Başına gelenlerden sonra... Hayatın mahvolmuşken...

Perihan elini yüzüne götürüp gözlerini yumdu. Gecede fonoğraflar susmuş, en küçük bir ses kırıntısı kalmamıştı. İstanbul şehri, ölümden kaçmaya çabalayanlarla, onları darağacına yollamak isteyenler arasındaki korkunç kovalamacaya rağmen soluksuz uyuyordu.

Aşağıdan gelen boğuk bir öksürük, dretnot taretlerinin salvoları gibi sanki yalnızca ölü geceyi değil, bütün şehri temellerinden sarsıp çatırdatmıştı.

Emin Bey sıçradı, kucağındaki kitap yere düştü.

— Kimdi o? -Sesi kısılmıştı: -Kim var aşağıda?

— Kara Kemal Bey...

— Ne diyorsun?.. Niçin bize gelmiş? Nasıl aldın içeri?

— Yavaş, rica ederim... Kapatamadım yüzüne kapıyı... Bitkindi çok... Bişey diyemedim. Buradakiler duyar diye... Gidecek birazdan... Dinlenip gidecek.

— Nereye gidebilir? Gidecek yeri olsa gelir miydi? -Bir an düşündü, boğuk bir sesle sordu: -Ya gören olduysa?.

— Yok... Kolladım, hiç bir kımıltı olmadı komşularda... Düşündüm. Senden habersiz aldım içeri... Kötüsü gelirse, ben aldım.

— Saçmalama... Sordu mu beni?. Ardında kimse var mıymış, kovalayan?

— Hayır... Bir arkadaşı bulmaya gelmiş buralara... Evi çıkaramamış. Biri dönüp birkaç kez bakınca... Kuşkulanmış... Sokaklara sapıp şaşırtma

vermiş... «Napıyım» derken hatırlamış seni..

— Nerden geliyor? Neden çıkmış bulunduğu yerden. Gerçekten basılmışlar mı, o çiftlikte?

— Basılmışlar.

— Nolmuş Abdülkerim? Vurulmuş mu?

— Yok, sanmam. Demedi bir şey... Birkaç gün bir komüryakıcı saklamış ormanda... Sonra şehre gelmişler. Yalnız bir kişilik yer bulunabilmiş... Arkadaşını yollamış oraya Kara Kemal Bey... Bir iki yere başvurmuş...

— Almamışlar...

— Evet... Görsen... Nasıl bitkin... -Ağlamaya başladı: -Çıkmış insanlıktan... Tanıyamadım ilk bakışta... Saç-sakal birbirine karışmış... Nezle... Göğsü hırıl hırıl...

— Bırak ağlamayı... Çocuk gibisin...

— «Biraz soluklanayım şurda, rica ederim» dedi, «Hemen giderim» dedi... Olmazdı içeri almamak abi... Katiyen olmazdı. Bağışla... Biliyorum, hiç doğru değil... Herkese açıktır bizim evimiz... Kapıyı iten girer. Kalamaz burada... Mümkün değil... Dinlenince... Biraz dinlensin... Sen hiç bilmemiş olacaksın...

Emin Bey, kederle gülümseyerek kalktı. Kızkardeşinin başını avuçlarına alarak yüzüne sevgiyle baktı:

— Hadi sen su koy ateşe... Benim çamaşırlarımdan çıkar... Gecelik mecelik...

Emin Bey merdivene doğru yürüyünce, Perihan birden atılıp önüne gerildi:

— Olmaz. İnemezsin! Müsaade etmem görüşmene... Sorulursa... Hayır vallaha olmaz.

Emin Bey, kızkardeşini yavaşça yolundan çıkardı:

— Dediklerimi yap sen. Hadi...

Merdivenleri sessiz indi. Oda kapısı aralıktı. Işık yanıyordu.

Kara Kemal Bey sedire oturmuş, başını duvara dayayıp gözlerini kapatmıştı. Gerçekten bitkindi. Hırıltılarla soluyor, arada bir kuru kuru yutkunuyordu.

Emin Bey odaya sessiz girdi, ekşi ter kokusuyla biran irkildi. Pisliğin her çeşidinden, hele insan vücudunun kirliliğinden evel-eski iğrenirdi. Hiç

kımıldamadığı halde, içinin içinden debeleniyor, farkettirmeden çekilmeyi düşünüyordu.

Kara Kemal Bey, biraz geç de olsa, birinin varlığa kaçaklığın verdiği duyarlılıkla anlamış, elini beline atarak davranmıştı. Emin Beyi tanıyınca kederle gülümsedi:

— Sen misin Emin? Kusura bakma rahatsız ettim... Biraz soluklanıp gideceğim... Gün ışımadan... Özür dilerim!

— Bırak bunları... Su hazırlasınlar dedim ama, soğuklatmışsın... Uygun mudur? Dokunmasın yıkanmak?

— Deli misin? Bi şeyim kalmaz! –Gürültü etmemeye çalışarak avucunun içine öksürdü: -Duyulur mu, komşulardan?.. Sigaran var mı?

Emin Bey çırpınarak arandı, getirmek için hemen dışarı çıktı.

II

Karamanlı bakkalı kuşkulandırmamak için tömbeki alamadıklarından Kara Kemal Bey, kahvaltıdan sonra Emin Beyin baba kalıntısı nargileyi boş içiyordu. Çoktandır kullanılmadığından, nargilede tömbekinin kokusu bile kalmamıştı. Tömbekiyi Perihan ancak akşama doğru, Eminönü'ndeki acemlerden birer ikişer paket alıp getirecekti. Kızı Eyüp Sultan'a Gurbet Hala'yla buluşmaya yollamışlardı. Niyazi hemen İngilizlerle görüşecek, Kara Kemal Beyin elçiliğe sığınmasının mümkün olup olmadığını öğrenecekti. Kara Kemal Bey, Gepeu'nun «Suikastı hükümete haber verdiğini» Emin Beyden duyunca bunu kararlaştırmıştı. Perihan, mümkün olursa bugün İngilizlerin cevabını alıp getirecek, ya da evin adresini Gurbet Hala'ya bırakıp dönecekti.

Temmuz'un 4'ünde, İstiklâl Mahkemesi savcısı tarafından ölüm cezasına çarptırılması istenen Kara Kemal Bey yıkanıp değiştikten sonra bitkinliği, umutsuzluğu atmıştı üstünden... Bos nargileyi, büyüklere özenen gamsız bir çocuk gibi keyifle tokurdatıyor, Abdülkerim'in bir teklifini alaya alıyordu:

—Yüz yıl yaşasam Abdülkerim'in hovardalıktaki marifetleriyle işe yarayacağı aklıma gelmezdi. Kömüryakıcının oynak karısı kurtardı bizi uyurken basılmaktan... Gene bu küçücük kadın, gizleyip besledi bizi... Kasılmasını görseydin Abdülkerim'in... –Gülümseyerek daldı: -Bir yerde okumuştum, doğada değiştirilmeden insanoğluna yarayacak pek az şey kalmıştır. Gerçekmiş... İki güne varmadan hastalandık. Gurbet Hala'nın

bostanına inmek zorunda kaldık üçüncü gece... Doğru değildi, oysa. Halanın bostanındakileri şüphelendirmek... Kömürcünün karısından sonra, Abdülkerim, tuttuğunun altın olacağına gerçekten inanmıştı. Zaptolmuyordu. Anlatamadım, savcı idamımızı istedikten sonra durumumuzun büsbütün zorlaştığını... Haber saldı şuraya buraya... Gördü ki bütün kapılar kapalı... Çok kızdı. Yalnız Sulukule'de Çeribaşı «Bir kişi saklayabilirim, birkaç gün» demiş... -Kara Kemal Bey, bir aylık sakalını kaşıyarak gülümsedi: -Görmeliydin, aptal Kerim oğlumu... «Ya ben kefeni yırtarsam... Gırtlaklarını nasıl alır bu yüreksizler pençemden?» diye dolanıyor. Bir ara tutturdu, «Savaşta kanundur, gülle çukuruna başka gülle düşmez. Bu sebepten, akıllı savaşçılar yeni gülle çukurlarına atlar...»

— Ne demeğe getiriyor.

— Yeniden Semra Hanıma gidelimmiş... «Olmaz» dedimse de dinletemedim. Çiftlik baskınından sonra mal sahibinin evini boş bırakırlar mı? Gönderdi, Gurbet Hala'yı... Dediğim gibi... Konağı çevirmişler. Kadıncağız, kapıyı çalmak şurda kalsın, o yana bakmamış bile, nasıl çıktığını bilememiş sokaktan... Bu haberi alınca, bizim Abdülkerim iyice şaşırttı. Neredeyse, asker toplamak için seferberlik ilân edecek... «Bunun yolu, Kemal Abi, diyor, arkadaşları toplamak... Gerekirse dövüşerek sınırı tutmak...»

— Hangi arkadaşları? Ordudakileri mi?

— Yok canım... Vaktiyle şuraya buraya koşturduğu kabadayıları... Külhanbeylerini...

— Kimler onlar?

— Bilir miyim? Tırnakçı Salim, Deli Bekir, Lale Halil, Çerkez Rauf, Sekban İsmail, Kör Şahınyan... Zor Canbulat, Kuru Şeref, Cüce Yusuf, Burunsuz Nazif, Amca Tevfik, Palikarya Nikoli, Beşoğlu Emin, Kantarcı Muhiddin, Tangı Şeref... Sayıyor. Ardından, Hamallar Kâhyası Salih Reis'in Pötürge'lilerini, mavnacılar kâhyası Ali Osman'ın Tonya'lı kürekçilerini getiriyor, bir tabur asker topluyor hesapça...

— Silah?

— Kolaymış... Bunların en kötüsü bıçak tabanca getirirmiş... İlk rastladığı candarma karakolunu basıp tüfek cephane de uyduruyor. Gündüz ormanlarda gizlenip gece yürümek şartıyla tutuyoruz sınırı... Gerekirse, dövüşerek yol alıyoruz. Güldüm bir zaman, sonra utandım. Ne işim var, bu çocuk ruhlu adamlarla benim?.. Gözümün önüne geldi, İttihatçılığın yıllarca temel direği saydığımız komi. Nasıl aldatmışız kendimizi bebekler gibi.. Kanlı işlere bunları biz sürüyoruz sanmışız, bunca yıl...

— Oysa?

— Onlar kendi mizaçlarının içinde kalmışlar hep... Ne demektir bu, bizi sürüyüp götürmüşler kendi yatkınlıklarıyla... Onlar bizi oynatmış...

— Yok canım... Der misin?

— Elbette... Ne kadar güçlü olursan ol, son hesaplaşmada, kendinden başkasını kullanamazsın!.. -Boş nargileyi bir zaman tokurdattı, naptığını farkedince marpucu ağzından çekiverdi: -Kaç yaşına girersek girelim, hiç birimiz, çocukluğu atamıyoruz üstümüzden... Aslında, «Aptallığımızı» demeli... Bir yerde okumuştum «Güçsüz düşen açık yürekli olamaz» gibi bir laf... Doğru... Rezillik neresinde bunun, bilir misin? Kanlı işlere giriyorsun bu kafayla... Yüz binlerce, milyonlarca insanın kaderiyle oynuyorsun... 14 Haziran günü geldi bizim eve Abdülkerim... Kuşluk vakti... Nezleydim biraz... Yemekten sonra, yazıhaneye gitmeyi kurmuştum. Ben olmazsam her şey biribirine karışır, dünya yıkılır gibi geliyordu. Salt bana mı? Oradakiler de hep düşünüyorlardı o zamana kadar... En küçük zorluklarda adam koştururlar, arayıp bulurlar. Noldu yirmi dört günden beri? Eminim, her şey yolundadır. İdarecilerin en önemlilerini yakalayıp götürdükleri halde, kıyamet kopmamıştır. Dün gece ne dedin? «Sorumluluktan korktuğum için politikayı bıraktım» dedin... Bişey söyleyeceğim, inanmayacaksın, ben de sorumluluktan korktuğum için bırakamadım politikayı...

Emin Bey, biraz ürkek, gözlerini kırpıştırdı. Kara Kemal Bey, dün geceden beri, ilk defa, değişmiş, çocukluk arkadaşı olmaktan çıkıp idamı istenen bir yabancı haline gelivermişti. Bu değişme, son sözlerdeki, ölümden sonra okunan vasiyetname acılığından gelse gerekti. Daha şimdiden, yani daha canlıyken, ölümün çizgisini aşmış, ötesinden konuşuyor gibiydi. Tedirgin tedirgin soludu. Orada yaşamanın yasaları yürümediğine göre... «Yakalansa söyler mi acaba, bizde kaldığını... Perihan'ı haberci yolladığını? Kendisine, zerre kadar borçlu olmadığımız halde... Bu kadar büyük bir iyilik etmişken... Bizi verir mi ele? Mümkündür. Nasıl gelip çaldı kapımızı? Düşündü mü, suçlu düşeceğimizi?.. Ağır cezalara çarptırılacağımızı?..» Sessizliğin uzadığını anlayıp ürperdi. Neler düşündüğünü sezebilmek ister gibi bakıyordu Kara Kemal Bey yüzüne... «Hayır, bakıyor değil, gözetliyor enikonu... Bir şeyden mi kuşkulandı acaba? Neden kuşkulandı?»

— İngiliz'ler kabul ederse... Atlatacağız bu vartayı da kolayca Emincim! Yanaşmazlarsa...

— Yok canım... Niçin yanaşmasınlar...

— Yanaşmazlarsa... Abdülkerim güveniyor sınırı atlayacağına... Mektuplar verdim. Ordan postalayacak... İnandırırsam ki, sınır dışındayım, kolaydır gerisi... Mengene gevşer, bir yolu bulunur.

— Evet... Tabii... -Yutkundu: -Söylemeyi unuttum dün gece... Bizim gazeteci yeğen sağlam yerden haber almış... Sürekli kolluyorlarmış komşu memleketleri... Oradaki ajanlar aralıksız rapor gönderiyorlarmış «sınırı aşmadılar» diye... Haber vermeli, Abdülkerim Beye, kolay bellemesin bu mektup işini...

— Haklısın! Hiç bir şey kolay değildir artık...

Kara Kemal yere bakarak bıyığının altından bu kadar babacan gülümsemeseydi, Emin Bey, suikast meselesi ortaya çıktı çıkalı zihnini kurcalayan soruyu belki soramazdı.

— Kimden geldi bu suikast tasarısı?

Kara Kemal Bey gülümsemesini bozmadan karşıladı:

— Suikast fikirleri, her zaman serserilerden, kan dökmeye yatkın tezcanlılardan gelir. Aslında bunlar, karamsar oldukları halde iyimser görünen delilerdir. Bir de, sırtını iktidara dayadığı için hiçbir ceza görmeyeceğine güvenen kaltabanlar... Daha beteri de, bizim iktidarların, zora gelince suikastlardan kolaylık ummalarıdır. Büyük politikanın adam

kafası kesmek sayılmasının kalıntısı... –Biraz daldı: -Dengesizler, serseriler hiçbir şeyi uzun boylu saklayamazlar. İktidarlar da, yatkınlıkları sebebiyle zati, kuşkudadır, böyle bişey yokken bile, varmış evhamı içindedir. Sezinledi mi, durumu da uygun buldu mu, önleyeceğine, el altından suikast delilerini kışkırtır. Nerden mi biliyorum? Mahmut Şevket Paşa'nın öldürülmesi işinde biz de böyle yaptık. Şimdi karşımızdakilerin bize o plânı tıpatıp uyguladıklarına yüzde yüz eminim. Bu kadar aptal olduğumuzu anlamak için deha istemez. «Bunu bilirler. Bir başka oyun bulmalı» demek zorunluluğunu bile duyuramadık,

— Haberiniz var mıydı? -Kara Kemal Bey irkilince Emin Bey acele tamamladı: -Affedin, «içindeydiniz» demek istemedim!

— Aylardır ortada dönen bir maskaralıktır bu... Rakı sofralarında, sokak ortalarında şişinerek lafı edilen rezillik... Herkes gibi, benim de çalındı kulağıma...

— Önlenemez miydi?

— Suikast düşüncesine kapılmış serserileri önlemek mümkün değildir. Bunlar için, en uzak, en yüksek amaçların yolunu açmaya bir tek kurşun, hem de tabanca kurşunu yeter görünür.

— Nasıl bir hesaptır bu?

— «Arkada ordu var» hesabı... «Ordu bizden» hesabı... «Aman vakit geçiyor, devlet elden gidiyor, bu da, korkaklıktan böyle oluyor» aldatmacası kafalarda tek fikir haline gelmişse suikastçı söz anlamaktan çıkmıştır. Azgınlaşır, çoğu zaman darağacına doğru, vargücüyle gözü kapalı atılır, yanı sıra, suçlu suçsuz başkalarını da sürükler. Bu isteriye kapılmışlara gösterilecek sertlik, hırslarını kudurganlığa çıkardığı gibi, yumuşaklık da haklılık inançlarını doğru yolda oldukları güvenlerini kat kat arttırır. Daha kötüsü karşılarındakiler yıldı kanısına düşerler. Şükrü'yle konuştum birkaç kez... Anadolu savaşını İttihatçıların kazandığına inanıyordu yüzde yüz... Hakkı yenilmiş sasıyordu kendini... Hakkını yiyenleri de küçümsüyordu. Anlatamadım, muhalefette kaldığı için böyle düşünmekte olduğunu... Halk Partisine giren arkadaşların arasında bulunsaydı, bizim Kel'den daha iyi becerirdi İstiklal Mahkemesi Başkanlığını... Sanki biz hürriyetten yanaymışız gibi, hürriyetsizlikten, diktatörlüğe gidildiğinden yanıp yakılıyordu. Hırsızlıklardan, Celal Nuri'nin dövülmesi gibi kaba kuvvete başvurmalardan şikâyetçiydi. Takrir-i Sükun kanunundan sonra gazetecilerin tutuklanması, partilerin kapatılması olaylarıyla büsbütün

zaptedilmez hale gelmişti. Kimileri onun düşüncesindeydiler, kışkırtıyorlardı. Kimileri, her yeni durumdan kazanç umanlar, «İt dişi domuz derisi» diyerek fırsat pusularına yatmıştı. Karşımızdakiler, başından beri yakından izledikleri durumdan, ne zaman, ne kadar yararlanabileceklerini hesaplıyorlardı. Böylece kurunun yanında yaşın yandığı amansız geçite doğru sürüklendik!

— Bunları bildiğinize göre... Güvenlik tedbiri alamaz mıydınız?. Hiç değilse, kendiniz için?

— Bu durumda kesin güvenlik tedbiri ikidir. Birincisi, en kolayı, ilk pirelenişte herşeyi yüzüstü bırakıp hemen sınır dışına can atmak... İkincisi, her insanın yapamayacağı kadar güç olanı, kendine gerçek güveni sağlayabilmek için karşısındakilere güven vermek... Sözle olmaz bu güven... İş isterler. Sadakatini en sefil ödevlerde üstüste yeniden ispatlayacaksın. İnsafsız avcıya salt hizmet etmeyeceksin, bundan keyiflendiğini de göstereceksin. Gerekirse, yalnız dostlarına değil, öz oğluna bile hayinlik edeceksin. Onursuzluğun arttıkça, istenen ödevlerin rezilliği artacak... Yahya Kemal Bey anlattı. Saraydaymış... Bizim eski arkadaşlardan biri Paşayı görmeye gelmiş, gizli bişey söyleyecek... Yahya Kemal, bir uygun sırasını düşürüp «İttihatçılarla anlaşmak gerekirse bu işi Kara Kemal'le yapsanız» demiş... Gülmüş Gazi Paşa, «Hiç olmaz, demiş, bunlara yaptırdığımın sözünü bile edemem, Kara Kemal'e»-

Kara Kemal Bey elini yüzünden geçirdi. Güneş yükselmiş, bakımsız bahçede bütün renkler silinmişti. Duvar dibindeki kümeslerin tel kafeslerinde yumurta için seçilmiş cins tavuklar gölgede uyukluyorlardı.

Emin Bey bir sigara yaktı:

— Tanışır mısınız Mustafa Kemal Paşa'yla?.. «Eskiden» demek istedim, yakından...

— Yeterince... Gülümsedi: -Dost olmak için de düşman olmak için de yeter tanışıklığımız...

— Anlamadım.

— Yakup Cemil meselesini başarıp Enver'i devirebilseydik, kabineye alacaklarımızdandı Sarı Paşa... Mütarekede. Sadrazam Tevfik Paşa'yı kaçırmaya karar vermiştik...

— Kiminle? Nasıl kaçırmak?

— Gazi Paşayla... Tevfik Paşayı İstanbul dışına kaçırıp Padişahtan yeni kabine isteyecektik. Harbiye Nazırı olacaktı, Mustafa Kemal Paşa...

Canbulat'la Rauf üstümüze geldiler, emirerinin aptallığı yüzünden... İsmail Canbulat bizi başbaşa görünce pirelendi. Hırçınlık etti boş yere... Komitacılıkla suçladı Paşa'yı... Meğer yemin etmişler, İttihatçı metodları kullanmamaya... İsmail Canbulat'ı bildin, hani şu, evinin kapısında kanun çavuşunu öldüren komitacı...

— Noldu sora?

— Kaldı Tevfik Paşa'yı kaçırmak işi... -Bir zaman, dalgın gülümsedi: -Biraz da benim fikrimdir. Elinden iş gelir adamların Anadolu'ya gitmeleri... Bekirağa Bölüğü'ndeyken görüşmeye gelmişlerdi Yenibahçeli Şükrü'yle Kel Ali...

— İstiklâl Mahkemesi Reisi mi?

— Evet... «İstanbul örgütlüdür, iyi kötü... Anadolu'ya gidip çalışmalı» demiştim. Savaşın kaybedileceği anlaşılınca, birtakım hazırlıklar yapılmıştı Anadolu'da... Gerekirse çete savaşları sürdürmek için... Sonra, Karakol Cemiyeti'ni kurduk Kara Vasıfla... Paşanın emrine yermek istedik, lüzumu kalmadı. Partiyi kurmadan önce İzmit'e çağırdı beni... Görüştük uzunboylu... Büyük bir yanlışlık yaptım, olduğumdan çok daha güçlü görünmek istedim. Kimi durumlarda, güçlüyken güçsüz görünmek götürür insanı başarıya... Çoğu zaman da, güçsüzsen güçlülük taslarsın. İzmit'te, İttihatçılık hala çok büyük bir güçmüş, ben de onun, büyük başkanıymışım gibi konuştum. –Biraz daldı: -Düşünüyorum... O gecenin havası zorladı belki buna... Anlaşabiliriz sandım galiba... Bir parti kurup seçime gitmek istiyordu. Daha doğrusu Meclis'teki birinci grubu parti haline getirecekti. Milletvekillerinin çoğunluğu, Meclis'i dağıtmak kararına yanaşmıyordu. Cumhuriyet ilân edilmişti ama, Halife daha memleketteydi. Lozan barış konuşmaları sürüyordu. İttihatçılık hem Mecliste, hem orduda güçlü gibiydi. İkinci Grubu var gücümüzle desteklememiz Paşa için çok tehlikeli olabilirdi. Napacağımı ille öğrenmek istiyordu. «İttihat Terakki kendi kendisini kapattı. Ben tek başıma bir insanım, böyle büyük meselelere karışamam...» demek, karşısındakini aptal yerine koymak olacaktı. Bizim Paşaların kaçması için direndiğimi, bunu da partiyi kurtarmak için yaptığımı biliyordu. Askeri zaferin politikada ne kadar ağır basacağını, karşındakinin bunu çok ustalıkla kullanacağını... İçte dışta hangi güçlerden, ne kadar yardım görebileceğini... -Bıyıklarını çekiştirdi bir zaman: -Ölçüp biçmedim, değil... Gene de yanılıp tarafsızlığı seçtim. Oysa tarafsızlık diye bir şeyin aslında var olmadığını, var gibi göründüğü yerdeyse ancak yüzde

yüz güçlü isek buna başvurmak hakkına sahip bulunduğumuzu gözönüne almalıydım!

Söz döne dolaşa kendi yaşama felsefesine –tarafsızlığa- gelip dayandığı için Emin Bey birden dikkat kesilmişti. Kara Kemal Bey, gülümsedi:

— Senin bu konuda nasıl düşündüğünü biliyorum Emincim... Senin gibiler haklıyı haksızı pek aramaz. Bunu yargılamak sayar. Aslında politikanın dışına çıkmaktır bu... Bilmem ki mümkün müdür? Bak, Kara Kemal'i evine aldın, koruyorsun. Hani, nerede kaldı, bunca yıl savunduğun tarafsızlık?

— Duruyor yerli yerinde... Gerçek tarafsız, dediğin gibi, yargılamaz. Haklı haksız ayırmadan kıstırılmış insandan yana olmak zorundadır. Sen onları kovalasaydın... Gene de haklı, haksız ayırmadan kıstırılmışı savunurdum, gücüm yettiğince...

Kara Kemal eli bıyığında, «Kıstırılmış insan» sözünün tarafsızlık konusunda hiçbir anlamı olmadığını düşünüyor. Emin Bey güvenle konuşuyordu:

— Elbette, tarafsızlık, düşünmemek, anlamına gelmez. Yani adamlıktan çıkmak anlamına... Tarafsızın tarafı ancak budur. Tarafsızlar kıstırılmış insanlardan yana olurlarsa, boğuşanların haklıları da, haksızları da, insanoğlunu gaddarca kıstırmayı göze alamazlar sereserpe... Belki o zaman boğuşma biraz insancıl olur, daha insancıl boğuşmalarda her zaman bir anlaşma, bir uzlaşma imkânı vardır. Tarafsızın ödevi de bunu sağlamaktır.

— Evet, ama benim İzmit'te arkasına saklanmak istediğim tarafsızlık seninkine benzemez. Benimki, oyunun içinde bir tarafsızlıktı. Sahte bir tarafsızlık... Tarafların üstünde kalacağım, ne zaman işime gelirse, o zaman birinden birini tutup parsayı toplayacağım! Türkçesi, onlar benim için boğuşacaklar. Olur mu? Belki olur, iki tarafı silip süpürecek kadar güçlüysen... Bu kadar güçlü olunca da, neden böyle dolambaçlı bir yol tutmalı... Çeker alırsın iktidarı, iktidarda oldukça da, kesin güven içinde bulunursun. Bizimki gibi, gelişme yolu tersine döndürülmüş toplumlarda politikacılığın zorluğu, hiç bir güven sağlayamamaktan geliyor. Bizde dış etkilerin de baskısıyla, güven sağlamak için başvurulan bütün çareler, uzun süre güveni gerçekten sağladığı halde bile, apansız tersine döner, bütün güven unsurları birden seni ipe götürecek suç delilleri haline gelir. İzmit'te,

«İttihat Terakki'nin canlanması söz konusu değildir, ama arkadaşlarla bir konuşayım!» demiştim Paşaya... Bunu konuşmak için toplanmıştık Cavit'in evinde... İttihatçılığı diriltmek kararı da almadığımız halde, şimdi bu toplantı, en büyük suç delili sayılıyor. -Bir sigara yaktı. Derin derin çekti: -Evet politikada tarafsızlık kendini aldatmaktır. Aptal güvendir. Çok kazanma hırsının belirtisidir. Karşısındaki güçlerden kat kat üstün de olsan, göze alınmaması gerek bir tehlikedir. Tehlikedir, çünkü seni en değerli zamanlarda hareketsizlik tutar. Politikada hareketsizlik ölümdür. Tarafsızlığını da her an savunmak zorundasın. Demek ki, hem çabalayacaksın, hem de oyunun dışında kalacaksın. Anladın mı neden enayiliktir politikacı için tarafsızlık?.. Politikada hesaba katılacak gerçek güçler ancak hareket halinde bulunanlardır. Yüz bin kişi duruyorsa, çabalayan on kişi daha güçlüdür. –Kaşları çatıldı, sesi belli belirsiz sertleşti: -İzmit'e giderken evirip çevirdim zihnimde durumu... Şartların benden yana olanlarıyla bana karşı olanlarını ölçüp biçtim. Görünürde bazı örgütler elimdeydi, bunlar da, örgütsüz bir ülkede büyük güçler gibi görünüyordu. Esnaf örgütleri, bir banka, beş altı büyük şirket... Aslında yani, bizim memleketin özellikleri içinde, bunlar ancak iktidara sırt verdikleri zaman kuvvetti. Öyle kurulmuşlar, bu sakatlıktan birtürlü kurtulamamışlardı. Bir yere takılıp tökezlediler mi, arkadan devlet gücü yetişmeli, bunları aptalca tekerlendikleri bataktan çekip çıkarmalıydı. Zor oyunu bozmalıydı senin anlayacağın... Kendi başlarına, hele devlete karşı, hiç bir iş beceremezlerdi. Bir başka tehlike, Gazi Paşa'nın kendi takımını bırakıp bizim başımıza geçmeyi göze alamayacağından, istese de, bunu yapamayacağından geliyordu. Birtakım İttihatçılar, başından beri, çevresine toplanmışlardı. Bunlar İttihat Terakki'nin bir daha dirilmeyeceğine inananlar, işlerini buna göre hesaplayanlardı. Bizim ikinci grubumuz denebilir. Daha doğrusu, bizim ikinci takım... Biz ortada olmadıkça, bir şeyler umabilirlerdi. Bu yüzden Paşanın bizimle anlaşmasına karşıydılar.

Paşa da bize sürgit güvenemezdi. Bize katılması yalnız kalmak, yalnız kalması kısa bir zamanda kolayca yıkılıp gitmekti. Ayrıca böyle bir anlaşmayı dış örgütler de hoş görmezdi.

— Hangi dış örgütler?

— Yüz elli yıldan beri bu memlekette, her zaman, bizim işlerimize karışan, daha korkuncu, her zamanda sözlerini geçiren dış örgütler vardır.

Kara Kemal Bey yaşıt oldukları halde, çocukluk arkadaşı Emin Beyin elini, baba gibi okşadı:

— Dün gece sordun, teslim olmayı neden düşünmediğimi? Mahkemeden temize çıkmak büsbütün imkânsız mıydı? Dört gün öncesine kadar, ben de durdum bunun üstünde zaman zaman... Kaçmak suçu kabullenmek oluyordu. Hem de bütün savunmak imkânlarından vazgeçip... Savcı Necip Ali Bey, dört gün önce, ölüm cezasına çarptırılmamızı istedi. -Yüzünden bağışlayıcı bir gülümseme geçerken birden başını kaldırdı. İlk defa gözleri gerçekten kinlenmişti: -Daha beteri... Hilmi Beyi sorguya çekerken... Ne demiş, okudun elbette, İstiklal Mahkemesi Başkanı, Kel Ali Bey?..

— Kimdir Hilmi?

— Posta müdürlerinden... Memurluğa ilk girdiğimde benim mümeyyizimdi. Verdiği yazıları temize çekerdim. «Müsevvid» denirdi...

Daldı:

— Ne demiş?

— «Demek, senin müsevvid Kara Kemal, hopladı, İaşe Nazırı Kara Kemal oldu. Tahsili ne dereceydi? İmlâsı filan var mıydı?» diye sormuş...

— Yok canım... Gerçek olabilir mi?

— Gerçektir evet...

— Allah Allah! Nerden geliyor bu kadar korkunç düşmanlık?

— Başından beri sevemedim ben, bizim komitacıları... Çok zorda kalınca kullanmadım değil ama, kullanmak başka, sevmek başka... Yakup Cemil işinde başarı elverseydi, temizleyecektim hepsini... O zamandan beri dişbiler bu takım bana... Başkaca, bunlar her öfkeli baktığım adamı öldürmeye atılmak gösterisi yaparlardı. Söylemesi ayıp, benden bir aferin alabilmek için, kolayca adam öldürebilirlerdi. Bunun düşmanlığıdır.

— Temizleyecektiniz... Suçlusunu suçsuzunu ayırmadan mı?

— Bunlar yaradılıştan suçludurlar. Mizacıyla kıyıcı olmak suçudur bu... –Durakladı, gözlerini arkadaşından kaçırdı: - «Abdülkerim de bunlardan değil mi?» diyeceksin. Evet, bunlardan ama, bana baştan sona bağlı kalmıştır. Katamam onlara... Politikacılığın en utanmaz, en güçlü, aynı zamanda en ayıp, en de güçsüz yönü burasıdır.

Bir sigara yaktı. İçini çekti:

— Semra Hanımın konağında bunaldım bir ara, teslim olmayı ciddiyetle düşündüm. Gazetelerde büyük gürültü başlamıştı bizim için...

Nedir önleyen bilir misin? «Hükümetin bu suikast işinden haberi varmış... Neden beni çağırıp önlemeyi teklif etmedi? Hiç değil, ağzımı arayıp durumumu anlamak istemedi?» diye düşündüm, «Geri dur, kör müsün, gözden çıkardılar seni!» dedim. Haklıymışım. Mahkemenin adaletine, kanundan ayrılmazlığına güvenemedin mi, savunma sözkonusu olamaz. Çünkü, hiç bir sözün, delilin, vesikanın değeri yoktur. Bütün çabalamalar maskaralıktır. Sıkışınca böyle suçları işlemeye yatkın olduğumuzu bilir karşımızdakiler. Hiç duraklamayacağımızı, yılmayacağımızı da bilirler. Politikadan vazgeçemeyeceğimizi, bu yüzden ergeç mutlaka çatışacağımızı... Teslim olsaydım, biricik savunu dayanağım neydi benim? Cavit'in evindeki toplantı, burada verilen karar... O da, suç delili sayılıyordu. Fazladan, arkadaşlar, suikastın, baş kışkırtıcısı, baş destekleyicisi olarak beni sürmüşlerdi öne, birbirlerine cesaret verebilmek için... -Sigarayı hınçla içti: -Onların şimdi bizim için neler düşündüğünü bilirim ben... Bizim ömrümüz, bütün suçlarımızı muhaliflerimize yüklemekle geçmiştir. Büyük politika sandık bunu... Yatkınmışı, alıştık. Daha beteri, en suçlularımıza, en utanmazlarımıza uyarak doğru söyleyenlere, hiç bir suçu olmayanlara diş biledik yıllarca... Giderek muhaliflerimizle aramızdaki ilintileri hırsızlarımız, alçaklarımız, manyaklarımız belirleyip denetler hale geldi. Bu heriflerin ne kadar rezil, ne kadar işe yaramaz olduklarını... Ne demek işe yaramaz! Tersine, kancıklıklarını... Aptallıklarını... Çalıp çırptıklarını bile bile, muhaliflerimizi en alçak iftiralarla karalamalarını beğeniyorduk, sırtlarını sıvazlayarak kışkırtıyorduk, mükâfat olarak da çalmalarına, namussuzluklarına gözyumuyorduk. İstiklal Mahkemelerinin, çoğunlukla, bizim ikinci takım döküntülerden kurulması rastlantı değildir. Böyle işlere yatkınlığımız, sınavlara vurulmuş, ölçüp biçildikten sonra iyi değerlendirilmiştir. Biz her çeşit savunuyu suç saymışızdır. Bu yol, muhaliflerini gerçek suça itelemek yoludur. Varılmak istenen yer de, muhalifsiz hükümet etmek... Çok düşündüm, muhalefetsiz hükümet etmek isteği, Devleti alet ederek, hiçbir ceza korkusu duymadan bol bol suç işleme zevkinden geliyor. Ceza görmemek güvenini sağlayıp keyfince en namussuz suçları işleyeceksin... İşte insanoğlunun düşebileceği en sefil çirkef çukuru... Bir kez bu yokuştan teker meker kaymaya başladın mı, olduğundan yüz kat, bin kat kıyıcı kesilirsin. Canavarlaşırsın. Her an alçaklık etmekten artık kendini çekemezsin! Önüne çıkanları, bir korkulu

rüyada, karakoncolostan kurtulmana biricik engel görürsün. Ezmeden geçemeyeceğine inanırsın. Kızarsın. Kızmaktan da öte bişeydir bu... Kızmak insancıl bir duygudur. Oysa artık sen insanlıktan çıkmışsındır! Bir toplum düşün ki, orda adam öldürmeye, hem de, çoğu, suçsuz adam öldürmeye SİYASET deniyor. Bu yüzden bizde yiğitliğin on şartı vardır: Dokuzu kaçmak, biri hiç görünmemektir. Anladın mı, neden teslim olmak yazılı değildir bizim kitapta? Bizde kurtuluş teslim olmak zorunda kalacağın yere düşmemektir. Bikez buraya sürüklendin mi,.. -Parmağını kaldırdı: -Zagona mertçe uyacaksın! Bunun zagonu, yarıp çıkmaktır. Baktın yolu yok... Gürleyip gitmek... -Birden elini beline atarak hızla döndü: -Suuuuuusss...

Kapı çalınıyordu.

Emin Bey, «Eyvah basıldık» diye geçirdi aklından, «Çok şükür kız yok burda», diyerek ellerini yanaklarına götürdü.

— Hadi baksana... Seslen bakalım... -Kara Kemal Bey nargileyi hemen dolaba sokmuştu: -Polisse, oyala biraz.

Bahçeye atlayıp kümeslerin arkasında bulunan kovuğa saklanacaktı.

Emin Bey iki büklüm sofaya çıktı, öksürüp boğazının kuruluğunu gidermeye çalışarak boğuk bir sesle sordu:

— Kim o?

— Gazete...

Emin Bey hiç bir şey anlamamış gibi bakarak tırabzana dayanıvermişti.

Kara Kemal gülümsemeye çalışarak fısıldadı:

— Gazeteciymiş! Ödümüz koptu... Yuf bize...

Emin Bey kahve pişirmeye gidince Kara Kemal 8 temmuz 1926 tarihli Vakit gazetesini, biraz titreyen elleriyle açtı. «Kara Çeteye Dair» başlıklı başyazıyı okumaya başladı:

«Kara çetenin ruhu yeniçerilik, hazıryeme zorbalığıdır. Varlığı uydurma değildir. Bu kara çete ki, meşrutiyle İttihat Terakki içine girmeyi, burdan hükümeti ele geçirmeyi becerdi. Ve sonunda koca kıtalar pahasına düştü, bir takımı öldü, öldürüldü, bir takımı esirlikten gene milletin âlicenaplığı sayesinde kurtuldu geldi. Kara Kemal işte bunlardan biridir...»

Kapıyı çalan gazeteci çocuk değil de polisler olsaydı napacaktı acaba? Baskın karşısında napacağını her zaman başka türlü düşünüp başka türlü

davranıyor, hesabında silâha sarılmak hiç yokken, ürker ürkmez elini tabancaya atıyordu. «İnsanoğlu bu... Bilinir mi ne hak edeceği?» diye gülümsedi, «Hele kara çetenin kara ruhu olan herifsen!» Somurtarak sigara yaktı.

«Son mahkemeler gösterdi ki, son ve gerçek anlamıyla suikastın kara çeteyle ilintisi, Kara Kemal'le ilintisi demektir. Bugün görüyoruz, politikadan vazgeçerek ekmek parasını kazanmak için kendi işleriyle uğraşır görünen Kara Kemal, bir muhalif parti programı hazırlamış, bunu Kara Vasıf'ın eliyle, İkinci Grup'tan açıkta kalmış mebuslara kabul ettirmek istemiştir...»

Bu kötü Türkçeden enikonu iğrenerek başlıkları gözden geçirdi. «İstiklâl Mahkemesi dün muhakeme yapmadı, sorgularla uğraştı. -Mahkeme reisi bugün İsmail Canbulat Beyin muhakemesini bitirdikten sonra...» Gözlerini kıstı. «Bu İsmail Canbulat'ın başına bir iş gelirse, Şişli'deki evin salonunda bizi Sarı Paşa'yla fısıldaşır görmesinden... Buna karşı gereksiz hırçınlaşmasından gelecek...» Gülümsedi. «Bizim Canbulat 'Ben komitacılık istemem' dediği için komitacılıkla suçlanıp cezalanırsa gülerim kıyamete kadar?...»

Başyazıya döndü. «Esrarengiz yaşamaya alışmış Kara Kemal İkinci Grup'u doğrudan emir ve idaresine alamayınca Terakkiperver parti örgütünü ele geçirmiş, o sayede gene İkinci Grup katıntılarını da elde etmiştir. Çünkü İstanbul teşkilatında ödevlere adaylar gösteren, gösterdiği adayları kabul edilen Kara Kemal olmuştur...» Kimindi bu berbat Türkçe? İmza yerine iki yıldız görünce biraz düşündü: «Arif Oruç maskarası olmalı... İzmir'den yazmış, evet... Mutlaka Abdülkerim'i de karıştırır. Çünkü, tanıştı tanışalı korkar, altına pislemecesine...» Yazıyı süzüp aradığını buldu: «Abdülkerim İttihat Terakki fedaîlerinden -ki bu Abdülkerim Meşrutiyet'ten sonra, Serbesti gazetesi yazarı Hasan Fehmi'yi vuran Abdülkerim'dir.» Herif çizgiyi kapamayı unutmuş, noktayı basmıştı. Suratını buruşturdu. «Bu üçü, kara çetenin icra vekilleri olup...» Suratını astı: «Üçüncümüz de Şükrü olmalı» diye geçirdi aklından... «Ziya Hurşit de de cellâtlarıdır...» Yazı şöyle bitiyordu: «Kürt isyanı memlekette milliyet düşmanlığını tepeleme fırsatı verdi. Yarım kalan suikast teşebbüsü de temenni edelim ki, Kara Çeteyi, kara çete ruhunu öldürmekle milletin yüzünü güldürecektir...» Bunu sarhoşken yazmış olmalıydı Arif Oruç...

İstanbul limanında işsizlikten bağlı kalan mavnaların resmine bakarken Emin Bey kahveleri getirdi.

*

Gurbet Hala’nın soluk soluğa, yarım yırtık anlattıkları, haberin taşıdığı anlama çok uygun düşüyordu; İngilizler, iki düşündükten sonra elçiliğe sığınmasını kabul etmemişler, günün şartları içinde, hükümetlerinin içişlerimize karışmayı göze alamadıklarını üzülerek bildirmişlerdi.

— Bir de Alman elçiliğine başvuralım mı, diye soruyor Niyazi...

Kara Kemal Bey, Gurbet Halanın yüzüne anlamadan baktı:

— Alman mı? Ne ilintisi var?.. –Toparlanıp Emin Beye döndü: -Almanlar bu kadar güçlü olsaydı başımıza bu işler belki de hiç gelmezdi.

— Der misiniz?

— Besbelli... İngilizler kabul etmiyor. Ruslar «Suikastı biz haber verdik» diye öğünmekte... Bir iktidarı bizde, hem İngilizler, hem Ruslar aynı zamanda tutarsa ona güç yetmez. -Biraz düşündü: -Bakalım bu kıyamette Mason kardeşleri bizim Cavit’i koruyabilecekler mi?

— Masondu değil mi?

— Ne demek mason... Maşriki âzam’ın vekiliydi bir aralık...

— Kurtarırlar öyleyse...

Kara Kemal Bey, maviş gözlerini kırpıştırarak söylenenlere akıl erdirmek için çabalayan Gurbet Hala’ya gülümsedi:

— Bana bir nargile doldurur musun halacım, kendin... Mübarek ellerinle... Rica etsem?.

— Aaaa... Üstüme iyilik sağlık... Rica da neymiş? Başımla beraber...

Hala yuvarlanarak çıkınca başka şeyler düşünüyor gibi, her kelimede duraklayarak, gönülsüz gönülsüz anlattı:

— Hiç belli olmaz. Güçlerini yüz yıllar boyu yitirmemeleri, sırasında sinmeyi bilmelerindendir. Baskı çok sert geldi mi hiç direnmezler. Dünya ölümlü, insanoğlu ölecek değil mi ergeç?. Ha biraz önce, ha biraz sonra... Elverir ki, locaların gücü silinmesin büsbütün... Babasına yapamadıkları yardımı oğluna yaparlar. Gerçekten de yaparlar. Sözgelimi, Ali Kemal Masondu. Kurtarmadılar. Oğlunu ilerde çok önemli bir makama çıkmış görürsen hiç şaşma...-Enikonu keyiflenip başını salladı: -Yaşamalı da seyretmeli...

Emin Bey bu umutsuz sözün etkisini silmek için gelişi güzel sordu:

— Masonluk... Elçilikler... Güçlü müdürler bu kadar... Çıkar görseler, içişlerimize karışabilirler mi, önemli meselelerde?

— Önemli... Benim bildiklerim önemli mi değil mi, sen kestir. Uzağa gitmeyelim, içinde yaşadıklarımızdan... Sözgelimi... Makedonya'da Hüseyin Hilmi Paşa komutasına verilen on bin kişilik ordu, dıştan İngiliz-Fransız, içten Alman kontrolundaydı. Manastır cuntası... Miralay Sadık... Vehip... İngiliz cuntasıdır. Arnavutların toplanıp hürriyet istemeleri resmen İngiliz oyunu... Selanik masonluğunun çoğunluğu İngilizci... Buna karşılık Selanik cuntası, Enver-Talat Almancı... Hürriyeti İngilizciler ilan ettiği halde, neden iktidar son hesaplaşmada bizde kaldı bil bakalım? Selanik, Avusturya'nın serbest limanıydı. Birikmiş parası vardı orda... Birkaç milyon altun... Bunu Almanlar hemen Selanik cuntasına verdiler. Ordu, yirmi beş yıldan beri Almanların eğitimindeydi. Bundan da yararlandı herifler. İstanbul'da Türk gençliği İngiliz elçisinin arabasına koşuldu. Boşuna değil... Almanların desteğiyle, avcı taburlarını kullanarak 31 Martı çıkarıp Abdülhamit'i alaşağı etmeseydik, silip süpürülmüştü Selanik cuntası...

— Dur yahu anlamadım, 31 Mart...

— Bizim marifetlerimizdendir. Düşünsene, en güvendiğimiz subayların komutasındaydı bu taburlar... Ne cehennemdeydiler yobaz kışkırtması sürüp giderken... Asker başkaldırdığı zaman nerdeydiler? Sonra neden harp divanına çekip asmadık ödevlerini bırakıp savuşan bu herifleri?..

— Yalan değil şu halde, Tarihçi Murat Beyin, «Başkaldırmış askerin içinde er kılığına girmiş ittihatçı subaylar vardı» sözü?.

— Böyle karışıklıklarda, unutma sakın, hemen hemen hiçbişey yalan değildir. Hele de, büsbütün inanılmaz olanlar... -Bıyıklarını çekiştirerek biraz daldı: -Lazkiye mebusu Arslan Beyin, Hüseyin Cahit'e benzediği için başkaldırmış askerler tarafından öldürüldüğü söylenir değil mi?

— Bu da mı yalan?

— «Gem almaz Alman düşmanlardandı» desem, hele hele, «Anadolu-Bağdat demiryolunun döşenmesine sonuna kadar karşı duranların başındaydı» desem... Benzetmeye geliş rastlantısına hâlâ inanır mısın? Abdülhamit'in indirilmesi, Alman politikasını bırakıp Hürriyet'ten sonra İngiliz politikası gütmek istemesi yüzündendir. Bir de, hazinesine ihtiyaç vardı. Bilir misin, iki milyon kilometrekareye yakın topraklara sahip, otuz

beş milyon nüfuslu imparatorluğun kasasında kaç para bulduk, İkinci Meşrutiyet'te, biz iktidarı ele geçildiğimiz zaman?.. Sadece otuz beş bin lira... -Kısacık güldü: -Umduğumuz da çıkmadı ya, Abdülhamit'in hazinesinden... Bereket, Avrupa bankalarındaki birkaç milyonu, Selanik'teyken zorla alınabildi de, maliye biraz soluklandı. Abdülhamit'i indirip Reşat'ı bindirmek hiç bir yerli hesabın sonucu olamaz. Devleti dinamitlemekti bu, ancak yabancı güçlerin işine gelirdi. Balkan yenilgisi de olağan değildir. Alman oyunudur. Dediğim gibi, beş yıldır ordumuzu Almanlar eğitiyordu. Bütün birliklerde danışmanları vardı.

— Ne umdular yenilgimizden?

— Kendimize karşı güvenimizi yitirecektik. Yabancılarla içli dışlı oldun mu, sana, millî politika güttürmezler. Direnmeye başlarsan, birini musallat edip yenik düşürürler. Körlemeden yenersen, başarı onların sayılır. Nitekim, Balkanda yenseydik, başarısı ordumuzu eğiten Alman heyetinin olacaktı. Balkan'da o kadar rezilce yenilmeseydik dünya savaşına o kadar kölece girmezdik. Burda durum daha açıktır. Çünkü, Alman elçisi Amiral Soson, İstanbul'u yakacağı tehdidini savurdu açıkça Sadrazama... Abdülhamit zamanının Ermeni kırımlarında, suç ortaklarımız Rus çarıyla İngiliz hükümetleridir. Bizim Ermeni kırımının baş suçlusu da Almanlar... Akılları sıra savaşı nasıl olsa kazanacaklar, Anadolu'ya Alman kolonileri yerleştirecekler... Çarşıyı, gerek zenaatkarlıkta, gerek ticarette Ermeniler tutmuyor mu?.. Kesilecekler ki, Almanlara iş alanları açılacak... Başka türlüsüne imkân var mı? Kudüs'te külüstür bir kilisenin anahtarı papazın birinden ötekine geçti diye, ada işgal etmeye kalkan, liman bombardıman eden herifler, bunca Hıristiyan kardeşleri doğranırken nerdeler? Bize bu oyunu, başkaları da oynadı tıpkı tıpkısına... Bizim alık Cemal Paşa Suriye'de Arap vatanseverlerini astı, sağlam suç delillerine dayanarak... Nerden ele geçirdi bu sağlam delilleri, el attığı zaman sakalını bulamayan derbeder? Fransız başkonsolosu, savaş açıldıktan sonra, gidecek... Âdettir kâğıtlarını yakar. Allahın işine bakmalı ki, bütün kâğıtları yakan cingöz firenk diplomatı, nasılsa kendileriyle işbirliği yapan vatanseverlerinin listesini unutuyor. Budur Cemal Paşamızın harp divanında kullandığı delil... Rastların zerafetine bak! Bizim Cemal akıllısının karşısına, ondan bir parmak daha akıllı bir firenk konsolosu çıkıyor.

— Adamlarını neden damgacına yolluyor Fransızlar?

— Herkes savaşın sonuna göre bir plan kurmuş... Firengin niyeti, bunca yıl, «Size bağımsızlık vereceğim» diye piraşkına çalıştırdığı avanaklardan kurtulmak... Bunun için ip parasıyla cellat ücretini de bizim Büyük Cemal Paşamıza ödetiyor.

— Bilinmiyor muydu bunlar o zaman? Dış etkiler hiç mi önlenemez?

— Bilinmez mi? 1914'te, yabancıların ALTI BİN okulu vardı, Osmanlı İmparatorluğu'nun sınırları içinde... Neden açmışlar bunları? Niçin bunca parayı harcıyorlar? Akıllanalım diye mi? Hayır, işe yarar ajan yetiştirmek için... İktidara geldin mi, bilirsin gizli-açık bütün yabancı örgütleri... Kim kime çalışıyor, aşağı yukarı bunu da bilirsin... Ama hiç bişey yapamazsın! Daha doğrusu, hiç birinin temellerine dokunamazsın! Çünkü güç yetiremez olmuşsundur çoktan... En değersiz imtiyaza dokunayım desen, gök başına yıkılır. Kanlı bıçaklı düşmanlar birleşiverir sana karşı... Dünya Savaşı başlamak üzereyken, «Fırsattır, şu kapitülasyonlardan, bakalım kurtarabilir miyiz yakayı?» dedik. Bizi Almanların kucağına düşürmemek için, bütün büyük devletler, buna yanaştıkları halde kim «olmaz» dedi, bil bakalım! Ölüm-kalım savaşı ortağımız Almanlar... Bunun için, bizim düştüğümüz çukura düşenler, yabancıları serbest bırakıp birbirlerini yerler. Hele iktidara gelmeleri de yabancı güçlere dayanarak olmuşsa... -Biraz düşündü: -Biz İttihatçılar için en büyük felaket noldu bilir misin? İmparatorluk yıkıldıktan sonra yeni bir ideal bulamamak... Bizim amacımız imparatorluğu kurtarmaktı. Her ne yaptıksa bu amaca varmak için yaptık. Siyasi cinayetler, kitle halinde katliamlar hep bu amaç için göze alındı. İyi kötü bir özürdür. Böyle bir amaç olmasaydı hiç kimse bunları göze alamazdı. Hatta imparatorluğu batıran Dünya Savaşına girmek deliliğinin özrü de burdadır. Cumhuriyetin karşılaşacağı en büyük tehlike nedir bilir misin? İmparatorluğu kurtarmak için bizim tasarladığımız çareleri, yeni devlet için geçerli saymak... Anladın mı? Başka bir amaç için düşünülmüş şeyleri o amaç kesinlikle ortadan kalktıktan sonra uygulamak... -Kederle gülümsedi: -Böyle bir söz saçmadır biliyorum ama, söylememezlik edemeyeceğim: Ya sosyalist devrim beş on yıl daha gecikseydi, ya da biz 1917'ye kadar savaş dışı kalabilseydik...

— Nolurdu?

— İmparatorluğumuzun kaderi değişirdi. Salt Osmanlı İmparatorluğu'nun değil, Orta Doğu'nun, hatta Balkanların bile kaderi değişirdi.

— Ne gibi?

— Osmanlılar, tutmak zorunda kaldıkları Batılılaşma biçimiyle kesin olarak ölüme doğru gittiklerini çoktan anlamışlardı. O zamanlar Batıda iki tane ayrı, çatışan Batı yoktu. Sosyal adalet arayan batı 1917’den sonra olduğu gibi, etiyle kemiğiyle meydana çıksaydı, biz Osmanlılar, devlet eliyle adam zengin ederek kapitalist batıya benzeme çılgınlığından hemen vaz geçerdik. Halkımız bütün tarihi boyu sosyal adaleti uygulayacak devleti aramıştır. Biz tarihimizin gelenekleriyle buna yatkınız. Bu da elbette, batılılaşmanın başından beri olduğu gibi, tepeden inme başlayacaktı ama, halkın yatkınlığına dayanacaktı. 1917’den sonra, Osmanlı İmparatorluğu’nun yaşamasını bu yatkınlığımız açısından, düşmanlarımızın Orta-Doğu için tehlikeli gördüklerine eminim. Bizi acele parçaladılar. Osmanlılığı halifelikle beraber ortadan kaldırdılar. Eğer 1917’de 1917 olmasaydı, Osmanlılık hemen parçalanmazdı. Tarihsel yatkınlığımızın cezasını çektik. Buna neden mi inanıyorum? Yenilgiden sonra, kurtuluş ararken kurduğumuz Karakol Cemiyeti için sosyal adalet temeli aradık. Devlet desteğiyle adam zengin etmek zoraki burjuva yetiştirmek değil, gerçek halkçılık... Enver Paşa’nın kurmayı düşündüğü Halk Partisi programını sosyal adalet temeline dayatmak istemesi de rastlantı değil... –Biraz daldı: -Evet biz, batılılaşma debelenmemizin neresinde yanıldığımızı anladık ama, herşey mahvolduktan sonra... -Biraz düşündü: - Bu dönüş bizim için kolay olurdu demiyorum. Zorluğu yabancı güçler de alabildiğine arttıracaktı. Ama içimizden birkaç kişi olsun bunu idrak ederdi. Bir şey idrak edildi mi, eğer doğruysa, yolu sürgit kesilemez... Çünkü, gerçek umut ölümsüz oluyor.

— Peki ya şimdi... Yani, Anadolu zaferinden sonra... Değişmedi mi, biraz olsun? Dış etkileri önlemek mümkün olmadı mı? Olamaz mı?

Kara Kemal Bey, dalmış, galiba soruyu duymamıştı. Sayıklar gibi söylendi:

— Bunları olsun yazabilseydim açık açık...

— Neden yazmadın?

— Aklın ermiyor değil mi? Çok yaşa Emincim... Çünkü, politikadan çekilmeyi göze alamadım hiç bir zaman... Buna da aklın ermez senin... Politikanın tiryakisi oldun mu çekilmek, onur kırıcı gelir insana... Aptallığından kendi oyununla yenilmişsin gibi...

— Gerçekler söylenerek politika yapılamaz mı?

— Sanmam! «Yararlanabilirim belki» dersin!.. Kısa bir süre için de olsa, belki, (Ayıya dayı demek gerekir) dersin! Diye diye kendini aldatırsın! -Biraz daldı: -Oysa, hiç uzun-boylu saklanır mı gerçekler?.. Biz, birkaç meselede... Sözgelimi Abdülhamit'e verilen curnallar meselesinde, savaşa girmek meselesinde, Ermeni kırımları meselesinde, vesika bırakmamaya çabaladık. Bundan daha acıklı budalalık olmaz. Vesikaları ortadan kaldırdın mı, ya da vesikasız iş becermeye kalkıştın mı, bütün yakıştırmaları, uydurmaları, kestirimleri de yükleniyorsun, oysa... Üstelik, uğrayabileceğin en rezil iftiraları da gerçekler haline getiriyorsun!

Utangaç gülümsemesiyle birden yüzü kabahatli bir çocuğa benzemişti.

Emin Bey, Kara Kemal Beyin insanları neden bu kadar etkilediğini, «Küçük Efendi» denildiği halde neden küçüklükle bir ilintisi bulunmadığını sezer gibi oldu. Kara Kemal Beye nazırlıktan, sınırsız iktidar gücünden hiç bir cıvıklık sıvaşmamıştı. Ancak sahici Osmanlılarda görülen, sırasında çok yumuşak, sırasında çok sert kişiliğini, bu en umutsuz durumda bile koruyordu.

İngilizler sığınma isteğine «olur» deseydi, yüzde yüz umutsuzluk, birden, kesin kurtuluşa dönecekti. Bu kadar önemli bir karşılığı beklerken hiç hayale kapılmamış «Olur derlerse şaşarım» demişti, «Sevmezler yabancılar, yerli iktisat kurumları kurmaya çabalayanları... Almanlar da beni bunun için sevmezlerdi. Borç isteyenleri severler, hele rüşvet alanlara bayılırlar... Kendi yağıyla kavrulmaya çabalayan Doğulu suç işliyor sayılır Batılılarca...» diye gülümsemişti, yumuşacık...

Gurbet Hala telâşla içeri girdi. Nargileyi dikkatle yere koyup marpucu uzattı:

— Buyurun! Tokurdat... Savur dumanını... Düşmanların çatlasın! -Emin Beye dönüp sordu: -Ne yazıyor verdiğim gazete Kemal Bey oğlum için? -Kemal Beye anlattı: -Kıyameti koparıyorlardı satıcı çocuklar «Kara Kemal'i yazıyor!» diye... Merak ettim, aldım!

Kara Kemal Bey, arkadaşına baktı. Emin Bey telâşla gözlerini kırpıştırıyordu:

— Yok önemli bişey...

— Neymiş bağırdıkları?

— Önemsiz...

Gurbet Hala, bilmeden Emin Beyin imdadına yetişti:

— Niyazi oğlum çok kızdı, sövdü saydı İngiliz keferelerine... «Ulan alacağınız olsun fırsat düşkünleri» diye esti gürledi. Abdülkerim oğluma da attı tuttu biraz...

Emin Bey çok merak etmiş gibi sordu.

— Neden?

— Evinde kaldığı herifin... Bir karısı varmış kara marsık... «Arayı uydurmuş» demişler, günahı diyenlerin boynuna... Herif içkiciymiş... Keman da çalarmış... -Herif sezip yakalatsın da, ben ona sorarım» dedi Niyazi oğlum! «Yoktur öyle şey!» dedim. «İftiradır, şimdilerde herkesin on parmağında on kara...»

Kara Kemal Bey, Gurbet Hala'nın sözünü kesti:

— Gazete nerde?

Hala, Emin Beye baktı.

Emin Bey gözlerini kaçırdı.

— Aşağıda... Mutfakta galiba.

— Hadi al getir Halacım...

Gurbet Hala çıkınca, Kara Kemal Bey sordu:

— Ne yazıyor? Neymiş?

— Yok bişey... Bir gazeteci tutuklamışlar...

— Kim?

— Arif Oruç... Şaşılacak yanı... Vakit gazetesi yazarlarından... Muhalifler yetmiyor galiba...

— Tanır mısın Arif Oruç'u?..

—Hayır...

— Yamandır. Ünlüdür. Ünü de böyle karışık sıralarda tutuklanmasından gelir.

— Bilmez mi sözünü?.. Saçmalar mı?

— Hayır... Özel hafiyelerindendir Gazi Paşa'nın... Tutuklamışlardır ki, içerdekiler ne konuşuyor dinlesin de haber versin... Zenaatını bilmeyen kalmadı sanırdım. Demek varmış ki... -Nargilesinin ateşini düzeltti; -Ne diye bağırıyormuş çocuklar?

— Yok bişey... Önemsiz...

— Hadi söyle canım... Gurbet Hala mıyım ben?

Emin Bey, Hala'nın getirdiği gazetede yazıyı hemen bulup okumaya başladı:

— «İstiklâl Mahkemesi Kara Kemal'le Abdülkerim'i gizleyenleri uyarıyor -(İstiklâl Mahkemesi'nden bildirilmiştir)- Cumhurreisi Hazretlerine suikast ve hükümeti devirme suçlarından mahkememizce gıyaplarında idama mahkûm edilen kaçak Kara Kemal ve kaçak Abdülkerim'i gizleyerek vatanın içgüvenligiyle ilgili önemli davanın gelişmesine ve adaletin olağan gidişini duraklatmak isteyenler kendilerini bilerek bilmeyerek maddî ve manevi pek ağır bir suç altına sokmaktadırlar. Milli selâmetin kefili ve koruyucusu olan kanunun darağacına çıkardığı bu suçluların cinayet ve ihanetle dolu hayatlarını onları kaçırıp gizlemek
suretiyle korumak ceza ve sorumlulukların en ağırının altına girmek demektir. İstiklâl Mahkemesi, bilerek veya bilmeyerek hıyanet ve cinayete ortak duruma düşebilecek bu gibi vatandaşları bu ilk ve son ihtarıyle iki idam mahkumunu saklamak gafletinde bulunacakları kanunun en şiddetli hükümleri karşında uyanmaya çağırır...» -Emin Bey yutkundu: -Saçma!.. -Gülmeye çalıştı: -Reis yazmışsa, asıl kendisinin imlâsı filân yok...

Kara Kemal Bey, çocukluk arkadaşının yüzüne bir an kaşlarını çatarak bakmış, sonra gözlerini bir şey tasarlıyor gibi kırpıştırmaya başlamıştı. İngilizlerin verdikleri karşılıktan sonra, sığınacak yeri kalmamış demekti. Bu da, er geç burda yakalanacağı anlamına geliyordu. Birden karar verdi «Bu akşam mutlaka çıkar giderim. Bu akşam olmasa bile yarın gece yüzde yüz... Bulsunlar Çeribaşıyı... Abdülkerim alsın beni de yanına... Anlaşılan yerleşmiş sağlamca... Karıyı yola getirdiyse, bir bölük askeri saklatır.»

Gurbet Hala kuşkuyla bakıyor, birdenbire beliren tedirginliğin nedenini araştırıyordu.

Kara Kemal Bey, Emin Beyi şaşırtan rahat bir sesle sordu:

— Ne zaman göreceksin Niyazi'yi Gurbet Hala?..

— Yarın! Bugün birini arayacak Niyazi oğlum!

— Kimdir? Niçin?

— Gümrük kolcusuymuş... Niyazi dedi ki... Aslında «şimdilik açmayalım» dedi ama... Niyazi oğlum, çok kızdı, bu conkikiriklere... «Bize hayır gelirse gene Alamanlardan gelir» dedi...

— Hangi Almanmış bu... Alman mı kaldı memlekette?..

— Varmış Allahıma şükür... Hem de, arslan yürekli Alaman varmış ki, Papur acantası... «Bilecek kendisi» dedi. «Çolak Binbaşı, dersen anlar» dedi.

Kara Kemal Bey, bu eve geldi geleli ilk defa büyük bir telaşla davrandı:

— Hay Allah... Nasıl da hatırlamadım! Bizim Von Herman...

— Bilmem artık o kadarını... Görecek Niyazi oğlum, o dediğin herifi... Bir de gümrükçü varmış... Dur bakayım, Nizamettin Efendi... Alaman'a çok güveniyor Niyazi oğlum... «Atar yük gemilerinden birine... Yallah» diyor. Gerekirse gümrük kolcusu kılığına girermişsin, gerekirse, bir sandık uydurulurmuş...

— Nolacak sandık?

— İçine gireceksin, rahatça... Acantadan papura kadar... Dakkalık iş... Benim aklım yattı. Kolcu bizden olunca...

Kara Kemal Bey, arkadaşının yüzüne kaçamak baktı. Emin Bey bu sandık işini hiç yadırgamamış, dahası, açmazın çıkarı bulunmuş gibi, biraz da rahatlamıştı.

— Hay siz çok yaşayın!.. Tamam... Yolu budur. Sandıkla, hoooop... Bana kalırsa, hiç uğraşmayın kolcu giyimi bulacağız diye... Sandık tamam... -Biraz düşündü: -Bak napalım Hala! Beklemeyelim yarını... Çarşaflan hemen, git Niyazi'yi bul, haberi bu akşam al gel! Dedi ki dersin... «Kaptanı Alman olsun da, geminin bayrağı önemli değil» dedi dersin! Bidakka... Niyazi'den, Abdülkerim'in yerini de öğren bana... Açık adresini...

— Napacaksın... İki kişi olmazmış orda...

— Gurbet Hala... Neyin olup neyin olmayacağına...Ne zamandan beri siz karar veriyorsunuz?.. Hadi, canım halacım, hadi, dediklerimi yap sen!.. Bu akşam, mutlaka haber isterim. Geceye de kalsan atla bir arabaya gel!

Gurbet Hala, «Hayhay!» deyip çıkınca Kara Kemal Bey çok keyiflenmiş gibi parmaklarını şaklattı;

— Oldu bu iş Emincim... En geç yarın akşam, ortalık kararınca atlarım bizim Von Herman'ın yazıhaneye... Rıhtımın karşısındadır. Her gün beş on sandık yükletir gemilere... Hamallar da alışıktır, gümrükçüler de... Tamam bu iş... Nasıl da şimdiye kadar... -Susup gözlerini kıstı: -Noldu sana?

— Bağışla kardeşim... Kaltabanın biriyim ben... –Emin Bey alt dudağını dişleyerek istemediği bir şey yapmamak için kendisini zorluyordu: -Şu bildiriyi okuyunca... Korktum, hayvan gibi... Hayır... Dehşete kapıldım. Yüreksizin biriyim ben... Ciğeri beş para etmezin biriyim...

— Saçmalama!.. Sinirlerin bozuldu, benim yüzümden... Bana acıdığın için... Gerçekten korksaydın, «Korktum» diyemezdin. Bana da öyle gelir arada... Korktum sanırım...

— Ben korktum. «Gidecek yeri yok... Burada kalacak.,. Kalırsa da, burada yakalanacak, yüzde yüz» diye düşündüm. Anladın korktuğumu... Sezdin aklımdan geçirdiklerimi... -Yumruğunu iki kez dizine yavaşça vurdu: -Sandıkla vapura girmek işine bu yüzden razı oldun hemen... Sevinmiş göründün kendini zorlayıp...

— Neler uyduruyorsun!.. Yüz kere, bin kere kullanılmıştır bu sandık yolu... Hele gümrükçüler de bizden yanaysa... -Gülümsedi: -Burada kalamam, istesen de uzun boylu... Bu zamana kadar yakalanmadıksa, biliyorsun, yer değiştirmek sayesinde yakalanmadık. İngilizler meselesi olmasaydı...

— Olmaz. Katiyen olmaz. Benim aklımın yatmadığı hiç bir planı uygulayamazsın!

— Uygulayamaz mıyım? -Kara Kemal Beyin sesi birden değişmişti: -Ne dedim, biraz önce Gurbet Hala'ya?..

— Evet, benim bu işlere aklım ermezdi şimdiye kadar... Gene de tek başıma ermez. Ama, tutulacak yolun gerçekten çıkarlı mı, yüzdesi nedir, yoksa başka zorunluluklar altında, çaresizlikle mi başvuruluyor, bunu bilemeyecek adam değilim. Sandık teklifine, korktuğumu anladığın için hemen koşuldun. Sevinmiş görünmeye çalıştın.

— Nereden çıkarıyorsun bunları?.. Hay sen çok yaşa, emi! Hiç değişmedin, 137 Emin Ürkek... -Omuzuna sevgiyle vurdu: -Hatırladın mı, ne derdi bizim Üsküplü Sülüman Hoca... -Ne ürkersin bre susak ağızlı, seslenince tahta başına... Sevindirirsin beni. Tuttum bu kaltabanı çalışmadığında... Attım sıfırı oooooh! Bilirsin dersini... Sevindirmezsin Hocanı... Bilirsin de, ya nedir bu ürkeklik, tavşan gibi?..»

— Ben de gideceğim bu kez Niyazi'ye... Gerekirse Alman'la ben konuşacağım. Hayır, dinlemem. Sen canını dilediğin gibi harcarsın keyfince ama başkalarıyla ilgili olmazsa, yapabilirsin bunu ancak...

— Neler uyduruyorsun, kendi kendine...

— Uydurmuyorum. Korktuğumu anladığın için çıkıp gidersen... Başına da, Allah göstermesin, bir şey gelirse... Benim yerime koy kendini... Bu kadar zaman politikacılıkta, şu kadar aklın kaldıysa... İnsafın... Vicdanın...

— Peki, peki!.. Boşuna yorulacaksın. Birşey söylemez ki benim bildiğim Niyazi sana... Hele çolak Alman dönüp yüzüne bakmaz!

— Bakmasın. Ben anlayacağımı anlarım. Durumu anlatmaya çalışırım ikisine de... «Delilik edemezsiniz» derim «Delilik etmesine meydan veremezsiniz» derim.

— «Ben korktum da, korktuğumu anladı» filan da der misin?

— Elbette... Korkmak ayıp değil, bunu saklamak ayıp... Korkarım ben kendime karşı sorumlu düşmekten...

— Bilmez miyim?

— Gülersin... Korktuğum için de, sorumlu düşmemeye çalışırım.

— Sonra?

— Başarırım evel-Allah... Çünkü haddimi bilirim. Hiç bişeyi zorlamam, ancak ödevimi yaparım... İnsanlık ödevimi...

— Hay sen çok yaşa Emincim... Rahat adamsın... Çocuklar gibi...

*

Havada yağmur sıkıntısının yapışkan ağırlığı vardı. Güneş sise benzeyen bir pusarıklığın arkasında donuklaşmış olduğu halde, toprak ağaç, bütün eşya, kızgın küllerle örtülü gibi yanıyordu.

Kara Kemal Beyle Emin Bey, Gurbet Hala'yı beklemekteydiler.

Kara Kemal Bey, dün gece, Gurbat Hala'nın getirdiği haberleri değerlendirerek kararını kesinlikle verdiği için çok rahattı, hattâ, enikonu keyifliydi. Emin'i napıp yapıp atlatacak, Abdülkerim'i bulup bir Çingene takımına katılarak Bulgar sınırına sokulmayı deneyecekti. İçinde bulunduğu umutsuz durumun şimdilik bundan başka çıkarı yoktu.

Emin Bey de sabaha kadar düşünüp işe sıvanmayı kesinlikle kararlaştırmış, enine boyuna tartıştığı, Alman şilebinden yararlanma imkânının uygulanmasına katılmak istediğini iki saat önce buluştuğu Niyazi'ye kabul ettirmişti. Eğer aklı yatmazsa çocukluk arkadaşının önünü kesmeye, saklayanları cezadan kurtarmak için göz göre herhangi bir delilik ettirmemeye kararlıydı.

Sabahleyin evden çıkarken Perihan kız, niçin giyindiğini, nereye gitmek istediğini öğrenince davranmış, önce ev komutanlığının dediğim dedikliğini, sonra hemen hemen hiç başvurmadığı gözyaşlarını kullanmak

istemiş, hiç birinin para etmediğini anlayınca dehşete kapılmıştı. Eminim, «bir gidersem, bir daha sağ dönmeyeceğim sanıyordu zavallı...»

Aşağıdaki kap kaçak seslerine kulak vererek içini çekti derin derin, bunu farketti mi, diye bakıp Kara Kemal'in gülümsediğini görünce irkildi:

— Neye güldünüz? Bana mı?

Kara Kemal Bey soruyu anlayamamıştı. Gözlerini kırpıştırdı:

— Neden güleyim sana?.. Şurda bişey okudum da...

Emin Bey bir cankurtarana sarılır gibi atıldı:

— Nedir? Ne kitabı o? «Abdülhamit'in Devri Saltanatı» mı?

— Hayır... İstanbul mebusu Akçora oğlu Yusuf'un iki yıl önce çıkan «Siyaset ve İktisat» adlı kitabı... 1919'da Sebilülreşat dergisinin bastığı bir yazısını, İnönü savaşlarından sonra Ankara'da Kızılay Kadınlar Kolu tarafından tertiplenen bir gösteride konferans haline getirmiş... Bak ne diyor: «Efendiler, yakın zamana kadar Tanzmat'a, (TANZİMAT-I HAYRİYE) deniyordu. Tanzimat'ın yaptıkları hayırlı ve kutsaldı. Tanzimat'a dil değdirmek ilerleme düşmanlığı, yobazlık sayılıyordu. Fakat birkaç yıldan beri Tanzimat'ın yani Babıali'nin Avrupa sermayesine bağlandığı, hizmetkâr olduğu çağın, kültürel ve siyasal davranışları haklı ve inandırıcı bir biçimde eleştirile eleştirile Tanzimat eski kutsallığını epey kaybetti. Sanırım artık Tanzimat'ın iktisadi yönünü eleştirmenin zamanı gelmiştir. (...) Tanzimat, efendiler, Doğu meselesinin iktisadi devresinde «-Bunu pek anlayamadım!» Avrupa'nın Osmanlı Devleti zararına kullandığı en öldürücü silâh olmuştur. Sırf sermaye ile, ve bu devrede sermayenin iki itaatli hizmetçisi olan kültür ve siyaset ile, çok şey kazanmıştır. Haçlıların bilmem bu kaçıncı seferinde, İslâmlar üstüne çektiği bu iki zehirli silâh, yani sermaye, yalnız siyasal bağımsızlığı, milli egemenliği değil, yalnız dini ve milliyeti değil, geçim imkânını kökünden kesiyor ve bu suretle Müslümanların hayatına, varlığına saldırıyordu. Tam başarı halinde. Doğunun halkları Avrupalıların kul ve kölesi olacaktı...» demiş... Bu fikri, biraz karışık da olsa epey açmış...

— Evet?.

— Dünkü sorunu hatırladım... Hala'nın telaşıyla gürültüye giden sorunu... Hani, «Dış etkiler, Anadolu zaferinden sonra olsun, biraz önlenemez mi?» demiştin... Hayır... Birim düştüğümüz yanlışlıkların hepsine bunlar da birer birer düşecekler. Her birine gerçek kurtuluş çaresi diye sarılıp deneyip ötekine geçerek... Hepsinin vaktiyle, daha rahat şartlar

altında denendiğini gözönüne almadan... Açıklamaya yanaşmayacaklar ama, «Biz onlardan çok akıllıyız» diye aldatacaklar kendilerini... «Herifler bizi bu kez tutar ister istemez. Çünkü buna mecburdurlar» diyecekler. Oysa, dış güçler insanı hiç tutar mı kârı olmayınca. Kârı da oldu mu, iki kârı çıkaramaz bu memleket... Aslında hiç bir memleket, dışarıya sürgit kazanç verse, toplayamaz iki yakasını bir araya... Dıştan yardım umdun mu, dış örgütleri temizlemeye sıvanamıyorsun demektir. Öyleyse bizi meleyen engeller, daha derinlere kök salarak, engellerini daha da yükselterek duracak... Bizi, yani İttihatçıları, bitirince rahatlayacaklarını sanıyorlar şimdi... Oysa biz belki bir dönemde, dış güçlere karşı denge olurduk. Bütün istekleri kabullenmemek için bir özür.

— Tahmin mi ediyorsunuz, yoksa, gerçek dayanaklarınız var mı?

— Gerçek dayanak, İzmir İktisat Kongresi... Kahramanı da, iki kere ikinin kaç ettiğini bilmeyen Kâzım Karabekir Paşa'mız... Enver'in istihbarat şefi... Şarkı besteler, keman çalar bu bizim Karabekir... Yusuf Akçoraoğlu'nun «Gerçek çiftçiler, gerçek çobanlar da katılacak» dediği bu İktisat Kongresi, memleket ekonomisinin Liberal sistemle kalkınacağına karar verdi. Liberal demek, «Bırak yapsın, bırak geçsin» demek... Ancak dış güçlerin işine gelir. Bunun içerdeki olağan sonucu, bizim tuttuğumuz «Devlet desteğiyle adam zengin etmek»tir. İzmit konuşmasında Gazi Paşa kuracağı partinin hangi güçlere dayanacağını, kimlere karşı olacağını anlatırken, açıkladı bunu...

— Yok canım!

— Evet!. «Milletin çeşitli sınıflarından bir, iki veya üçünü alıp da diğerlerinin zararına olarak yalnız o sınıfların çıkarına çalışan bir siyasî parti, bizim memleketimiz için çok zararlı olur.» dedi, «Bizim muhtaç olduğumuz 'şey' bütün memleket evlâdının el ele vererek çalışmasından ve çalışmasıyla elde edilecek sonuçtan ibarettir» dedi. «Biz öyle bir fırka yapacağız ki, bütün milletin hayat sebeplerini, saadetini sağlamayı ödev edinsin» dedi. «Buna imkân var mıdır, bence vardır» dedi. «Ve bundan başkasını memlekette yapmak doğru değildir» dedi, «Denildi ki, bizim memleketin asıl nüfusu köylüdür, çiftçidir, çobandır. O halde bunlar bir sınıftır, dayanmağa elverişli bir sınıftır. Bir fırka başlı başına bir sınıfa dayanabilir, onun çıkarlarını yükseltmeye çalışabilir. O halde buna karşı bir sınıf aramak gerek... Bu fırka hangi sınıfa zarar verebilir? Bunu araştıralım. Köylünün karşısında büyük toprak ve çiftlik sahipleri akla gelebilir.» dedi,

birden heyecanlandı, «Efendiler, efendiler, diye sesini yükseltti, bu memlekette çok çiftlik sahibi kimler vardır? Kendi vilayetinizi düşünün, kaç çiftlik sahibi vardır? Toprağının büyüklüğü ne kadardır? Bir de Türkiye'nin geniş topraklarını düşünün. Efendiler, memleketimizde bu yüzden zarar görecek büyük toprak ve çiftlik sahipleri yoktur. Olsa olsa, onların toprakları diğer köylülere göre daha büyükçe, daha hallicedir. Onları yıkacak yerde, köylülerimizin toprağını çoğaltmalıyız.» dedi.

— Allah Allah!

— Evet... Sonra şehirlere, kasabalara geçti. «Bundan başka sanayi erbabı vardır» dedi, «O halde köylü sınıfı asıldır, köylülerin çıkarları sağlanırsa, sanayi erbabı bundan müteessir olur mu?» diye sordu, sonra bu sorusunu gene kendisi karşıladı: «Hayır, buna da imkân yoktur. Çünkü bizdeki sanayi erbabı, halk için, bizzat köylüler için de lâzımdır» dedi, «Bunlar birbirlerinden ayrılamazlar» dedi «Tersine, sanayiyi desteklemeye ve yükseltmeye mecburuz» dedi, «Şu halde, halkçılık açısından düşünüldükte bunların dahi hakkı verilmek gerekir» dedi, daha sonra ticarete geçti: «Kasabalarda orta tüccarlar vardır. Bunlar da halka, köylüye lâzım bir sınıftır. Onları da korumak, zenginleştirmek mecburiyetindeyiz» dedi. Gene sordu: «Bunların üstünde, memleketimizde büyük sermaye, büyük tüccarlar var mıdır?» Gene kendisi cevapladı; «Esefle söylemeli, Türkiye'de bu türlü zenginlik yoktur. Türkiye'de milyonerlerin değil, birkaç yüz bin lirası olanların bile sayısı pek azdır. Kapitalist diye ortaya koyacağımız ve üzerlerine hücum edeceğimiz bunlar olamaz. Hayır, efendiler, bu memleket ve bu memleketin insanları daha çok zengin olmaya muhtaçtırlar. Bu onların hakkıdır. Şu halde, onların zenginliğine göz dikmeyeceğiz. Her vatandaşı aynı seviyeye çıkarmaya çalışacağız. İsteriz ki, efendiler, memlekette çok ve çok milyonerler olsun. O zengin insanlar kendi başlarına şimendüferler, şirketler, fabrikalar, sınaî müesseseler vücuda getirsinler. Bizi yabancı sermayeye muhtaç bırakmasınlar. Herhalde efendiler, çok zengin dediğimiz adamlar da halktır, köylüler gibi çıkarları düşünülecek vatandaşlardır!» dedi. Sonra, «Bir de amele var» dedi, «Ameleye muhasım olamayız» dedi »Bu harap memleket ameleye çok muhtaçtır. Bu memleketin yalnız bugün mevcut müesseseleri için değil, bundan böyle yapılacak müesseselerde ameleye ihtiyacı vardır. Ameleleri de himaye edeceğiz, onları da siyanet ve müreffeh bir hale getireceğiz»

dedi. Arkasından dedi ki: «Diğer taraftan ameleyle tarlasında çalışan köylünün ne farkı vardır? İşte görüyorsunuz efendiler, bütün halkımızın bilumum efradı birbirine yardımcı ve arkaçıkıcı durumdadır. Birbirinin çalışmasına muhtaçtır. Bunların hepsini ayrı ayrı düşünerek bir hizada saadet hududuna ulaştırmak ve o hududu daha uzak ufuklara götürmek için bu siyasi kuruluşun adına 'HALK Fırkası' demeyi uygun gördüm» dedi. Arkasından aldatıcı adam olmadığını, eğer bir adın aleyhinde çıkacak propagandalardan korksaydı başka adla millet karşısına çıkacağını, ama çok namuskâr olmak gerektiğini ileri sürdü. «Şimdiye kadar irtikâp olunan hataların en büyüğü, müteşebbislerimizin, aydınlarımızın, bilhassa bilginlerimizin en büyük günahı 'namuskâr olmamaktır'» dedi, «Milleti aldatmayacağız» dedi, yalan tedbirlere başvurmak isteseydi, bu partiye başka adlar takabileceğini, fakat aldatıcı olacağını, «radikal yürümek gerektiğini» yapacağı şeyin mutlaka bir anlamı, -Bir başka kelimeyle «Medlulü» diye tekrarladı: -Bir anlamı olması lüzumu üstünde durdu, «Bütün cihan bilsin yeni Türkiye napıyor, hangi esaslar üstünde yürüyor» dedi, «Hakikatta başkalarını aldatmak zannedildiği kadar kolay değildir» dedi, «Hiç bir vakit medeniyet dünyasını aldatabileceğimizi düşünmemeliyiz» dedi, «Efendiler, Halk Fırkası teşekkülü İngilizlere, Fransızlara, İtalyanlara, Almanlara, dünyanın bütün medenî devletlerine ifade olunduğu zaman bunun bir anlamı olduğunu anlayacaklardır. Çünkü bu ilmî, fennî, içtimai bir ifadedir» dedi. Bunun neden gerekli olduğunu anlatmak için yabancı sermayeye muhtaç olduğumuza atladı. Bu geniş memleketi mamureye çevirmek gerektiğini, bu halkın zengin olmaya mecbur bulunduğunu, «Memleket mamur olmazsa, bu halk zengin olmazsa, size hâlâ yaşamak imkânından söz ederlerse inanmayın» dedi, «Memleketi kalkındırmak için milletin ilmi fenni yetmez, yabancı sermayeye, uzmanlara muhtacız» dedi. Bu noktada dar milliyetçilikten çıkıp daha geniş milliyetçiliğe girdiğimizi söyledi. «Biz Osmanlılığın devletin istiklali, milletin egemenliği ve bütün hayati esbab ve kabiliyeti korunmak şartıyla, yalnız korunmak şartıyla değil, o şartları güçlendirmek, kökleştirmek maksadıyla yabancı sermayesinden yararlanmak sözkonusu olabilir» dedi. Yabancıların Lozan'da ekonomik kapitülâsyonların değil, asıl adli kapitülâsyonların üstünde durduklarını... «Bütün kanunlarınız dinidir, biz bu dinsel kanunlarla muamele görmeye razı değiliz» diye direttiklerinden yakındı.

— Anlaşılıyor, Medenî Kanunun, Ceza Kanununun, Borçlar Kanununun, İcra İflâs Kanununun alelacele neden çevirilip alındığı?

— Evet... Daha kötüsü... Memleketin iktisat temeliyle ilgili hiç bir ana kanun gelmeden getirildi bunlar... Düpedüz, yabancılar için...

— Söylemediniz mi?

— O zaman daha bu kanunlar ortada yoktu. Gördüğüm tehlikeleri sayıp döktüm. En çok, yabancı örgütler üstünde durdum. «Doğulu toplumlarda bütün kalkınma çabalamalarının gerçek cellâdı, Batı sömürüsüdür» dedim. «Ekonomide liberalizmi kabullenmek, içimize yerleşmiş gizli-açık yabancı örgütlerle boğuşmaktan, onları söküp çıkarmaktan vazgeçmektir» dedim. «Gene bu çeşit iktisat politikasının olağan sonucu sizi, kesinlikle devlet gücünü kullanarak yerli zengin yetiştirmeye götürür, tıpkı bizim gibi» dedim. Sonra uzun uzadıya anlattım: «İçerde devlet desteğiyle yerli zengin yetiştirmeye sapıldı mı, bunun, bizim gibi memleketlerde, üst idareci kadrolara sıvaşmaması mümkün değildir. Üst idareci kadrolar, millî zenginlerle ortaklıklar da kursalar, rüşvet karşılığı aracılık da yapsalar, keselerine attıklarının her zaman on katını, çoğu zaman, hatta yüz katını, şuna buna sus payı verip çarçur ettirirler. Bu durum içerde ister istemez, bazı alanlarda zengin edeceklerinin işlerini kolaylaştırma için tekeller kurmaya zorlar hükümetleri... Devlet işletmelerinin zararına katılmadan kaymağını alarak, fazladan pazarı tekel şartları içinde tutarak iş yapanlar, Batı anlamında kapitalist olamazlar. Bunlar ne kadar çok zenginleşirlerse, devleti o kadar çok didikler, temellerini o kadar çok oyar. Bunlar içinde bulundukları şartlar dolayısıyla sınıf şuuruna varamadıkları için kendi devletlerini kurmaya yönelemezler. Tersine hiç bir sorumluluk yüklenmeden Batı anlamında sınıf karakteri olmayan enikonu SAHİPSİZ devleti kendi hesaplarına çalıştırıp soymayı çıkarlarına çok daha uygun bulurlar» dedim. «Bu düzende, doğulu devlet, halklara karşı ödevlerini yerine getiremez olur. Halkın düşmanlığı, bir anlamda da umutsuzluğu arttıkça artar. Yüksek idarecilerle onların hırsızlık ortakları da bu umutsuz halklara gittikçe daha etkili kötü örnek olurlar. Bir yandan zenginlik düşmanlığı alıp yürürken öte yandan insanlar, içinde debelendikleri kara yoksulluktan ancak vurgunla, kanunsuz çarpmalarla, lotaryalar yoluyla kurtulacakları inancına varırlar. Böyle ortamlarda hırsızlık ayıp olmaktan çıkar. Toplumun en alt tabakalarında sürünenler bile hiç olmazsa çocuklarını okutup bu soygun çetesine katmayı biricik amaç

edinirler. Böyle ortamlarda halklara doğruları anlatmak giderek imkânsızlaşır. En akıl almaz yalanlar hayaller tabulaşarak en açık gerçeklerin yerini tutar. Bu sebeple böyle ortamlarda siyasî partiler ister istemez birer yalan fabrikası haline gelir. Seçmen söylenene değil, bunlardan hangisinin iktidara daha yakın olduğuna, yakın olanlardan da hangisinin vurguna daha açık, daha yatkın olduğuna bakar. Böyle durumlarda, politikacıları hırsızlıkla suçlamak, onların seçim güçlerini azaltmaz, tersine arttırır!» dedim. «Böyle bir ortamda iktisat bakımından örgütlenemedikleri için, güçsüz kitleler... Yanı, köylüler ve çobanlar, ne kadar iyi niyet sahibi olursak olalım, savunulamaz, desteklenemez!» dedim, «Halk Partisinin zenginlerle yoksulları bir arada barındırabilmesi için çoğunluğu meydana getiren azgelirli vatandaşlara üstünlük tanıması şarttır. Ancak, bu yolla gerçek halklardan partiye idareci kadrolar yetiştirmek mümkün olur ki varlıklıların giderek iktidarı yoksullar aleyhine ele geçirmeleri önlenebilsin!» dedim. Tam tamına bu kelimelerle değilse de, bu fikirleri anlattım. Arada başımızdan geçenleri örnek aldım. Vatanseverliklerine yüzde yüz güvenip zengin ettiklerimizden ezici çoğunluğunun piyasayı akpazarda tutmaya çalışacaklarına nasıl karapazarı kurup işlettiklerini, devleti destekleyeceklerine ona nasıl kötülük ettiklerini, en gerekli yerde nasıl paralarını toplayıp savuştuklarını sayıp döktüm.

— Karşılığı?

— Karşılığı... Bizde hemen hiç değişmez. Çoğu zaman kararlı geliriz konuşmaya... Hele kendimizi güçlü sanıyorsak, niyetimiz parlak fikirlerimizi karşımızdakilere onaylatmaktır. Bu onayı da, bilmeyenden, dalkavuklardan çıkarcılardan istemeyiz, işin uzmanlarından, bilginlerinden bekleriz. Öyle oldu gene... Baktılar onay gelmiyor, biraz pohpoh lütfettiler.

— Ne üstüne?

— Kurmaya çabaladığım milli iktisat müesseselerini övdüler biraz, ama, şartların değişik olduğuna da değindiler. Memleket son savaştan büsbütün güçsüz çıkmıştı. Dış destek bulmadan devleti yaşatmak, hükümet etmek pek mümkün görünmüyordu. Bir acele sezinledim. Anadolu halklarının, devlet kurucu, yaşatıcı özelliklerini, zenaatlarının bu olduğunu bitürlü anlatamadım. Dış yardımdan çok buna güvenmek buna dayanmasının yollarını arayıp bulmak gerekti. Padişahlıktan sonra Halifeliğin de gideceği anlaşılıyordu. Cumhuriyet, Batıdaki gibi sınıf şuuruna varmamış zenginlere dayanamazdı. İster istemez halkçı olmak

zorundaydı. Halkçı bir Cumhuriyetin dış etkileri silerek yaşayabilmesi, güçlü bir bağımsız devletin çevresinde halkları hemen örgütlemekle mümkündü. Bunun en büyük düşmanı, halklara denetleme hakkı tanımayan despotik memur-devlet kurmak olurdu ki, böyle bir devletin kuracağı bütün ekonomik tesisler, aracıların, bir de onların ortağı büyük memurların çıkarına çalışır. Halkı örgütlemeden ne anladığım soruldu. «Halkı örgütlemek üretimde, tüketimde örgütlemektir» dedim, «Politikada, eğitimde örgütlemek değil»... Bunun çok zor olduğunu anlatmaya çalıştım. Kurduğum şirketlerin hiç bir zaman Anadolu'da etkili olamadığını, ancak birkaç büyük şehrin devlet tekelinde işleyen pazarında bir şeyler yapabildiğini rakamlarla açıkladım.

Kara Kemal Bey, bir zaman bahçeye baktı. Yüzü yavaş yavaş kederleniyor, deminden beri çok haklı bir davayı ateşle savunur gibi sertleşmiş bakışları yumuşuyordu. İçini çekti:

— Yenik düşmüştük bikez... Yenik düşeni rakamların gerçeği bile kurtaramaz. Sıkıntılı bir sessizlik oldu. Karşımdakilerden biri, «Madem bu kadar aklınız rakama eriyordu da» dermiş gibi, «Balkan yenilgisinden sonra, dünya savaşına hangi hesapla girdik?» diye sordu. Kibarlık etmiş «Girdiniz» dememişti. Bu soruda kıyıcı bir alay vardı. «Bir politikacı için en müthiş ceza devletinin kendi elinde batmasıdır. Bunun hiç bir özrü yoktur. İmparatorluğu elimize geçirdiğimiz zaman nüfusu 35 milyondu. Yedi düvelin kâğıt üstünde de olsa bizim saydığı bir milyon sekiz yüz bin kilometrekare toprağı vardı. Sınırları Kongo'yu, Sudan'ı, Eritre'yi, Somali'yi içine alıyordu. Tunus, Fas, Libya, Mısır, Kıbrıs resmen kaybedilmiş değildi. Bu koca İmparatorluk bizim elimizde ölmüştü. Suç ne kadar büyükse, çekilecek cezanın da o kadar büyük olması gerekir. Biz dünyanın en ağır suçunu biraz tartaklanmayla savuşturulur, sandık. Bu anda, yüzüme vuran darağacı gölgesi, suikast suçlusu olduğumdan değildir Emincim... Büyük suçun gölgesidir bu... Tarihin örneğini yazmadığı kurtlar boğuşmasına girip yenik düştük. Kurtlukta düşeni yemek kanundur.

Öğleden sonra Gurbet Hala'yla Perihan mutfakta yemekle uğraşıyorlardı.

Emin Bey, Alman komisyoncuyla görüşmeye gitmiş, Kara Kemal Bey «Abdülhamid-i Saninin Devr-i Saltanatı» kitabının ikinci cildine

dalmıştı. Saat on yediye yakındı. Bahçede yaprak oynamıyor, havanın yağmur sıkıntısı bastıkça bastırıyordu.

Kara Kemal Bey, kapının çalındığını duymamış, ancak Gurbet Hala'nın «Kimdir o?» sorusuyla dalgınlıktan kurtulup kulak vermişti.

Çığlıklardan basıldığını anlayıp sıçradı.

«İstanbul Valiliğinden Ankara İstiklal Mahkemesi Savcılığına numarasız şifre telgraf: 1 — Kara Kemal'in Aksaray'da Cambaziye mahallesinde Tatlı Kuyu sokağında eski maliyecilerden Emin Beyin evinde saklandığı öğrenilmiş ve bugün saat on yedide eve gidilerek yakalanacağı sırada beynine tabanca sıkmak suretiyle kendini öldürmüştür efendim.

2 — Saklanmasına yardımcı olan Emin Bey polis nezaretinde yüksek mahkemenize yollanmıştır.

3 — Cumhurreisliği Başkâtipliğine, Başvekilliğe, Dahiliye Vekâletine bildirilmiştir.»

III

Ambar, hem adamakıllı loştu, hem de adamakıllı sıcaktı... Loşluk penceresizlikten, sıcaklık damının oluklu saçla örtülü olmasından geliyordu. Yüklü arabaların girip çıkması için kapısı gayet büyük yapılmıştı. Tabanın iri malta taşları, yıllardır çeşitli yağları içtiğinden kapkaraydı. Her yere, ekşimiş kuru incir, kükürt, susam küspesi kokuları sinmişti. Bir köşede kırık ambalaj sandıkları, boş fıçılar, çuval, bez, kâğıt parçaları, önünde tüfekli nöbetçilerin beklediği kapının yanındaki masada bir jandarma gedikli başçavuşuyla bir sivil memur vardı. Süprüntülerin yığılı olduğu köşenin karşısına eski kalaslardan derme çatma sıralar yapılmıştı.

Emin Bey, burada, köşeye büzülmüş, bir başına oturuyordu. İzmir'e getirilirken kapatıldığı vapur kamarasının bunaltıcı darlığına karşı, bu hangarın ürkütücü büyüklüğü şaşkınlığını arttırmıştı. Dalgınlığa benzeyen bu şaşkınlık yakalanalı beri gittikçe artarak sürüyor, bir şeyler tasarlamasını, hemen hemen imkânsızlaştırıyordu. «Yakalanırsak» diye düşünürken, İngilizler sığınmayı kabul etmeyince «yüzdeyüz yakalanacağız» diye yatağında döneleyerek ecel terleri dökerken duyduğu dehşet, Alman komisyoncudan dönerken mahalle karakolunun önünde tanıdık komiser

yardımcısının «Biraz bakar mısınız Emin Bey» demesiyle bir daha görünmemek üzere silinip gitmişti. Polis müdürünün korkutma gayretlerini, hatta, hiç gereksiz terbiyesizliklerini hatırlamıyordu bile... Korkmazlığın tadını çıkararak, yalnız, «Yüreğimi gene kavrarsa naparım?» diye arada bir kendini dinleyip yavaş yavaş dalgınlığa gömülmüştü. Ağzı, boğazı kupkuru olduğu, bütün gövdesi, hattâ denebilirse ruhu susuzluktan kavrulduğu halde, su aramıyor, iki gün iki gecedir hiç bir şey yemediği halde, açlık duymuyordu. Sigaranın zehirli acılığından, içinde açlığın büsbütün derinleştirdiği boşluktan memnundu. Vapurda, bir ara, mahkemede karşılaşacağını kestirdiği sorulara vermesi gereken cevapları tasarlamak istemiş, mümkün olmadığını anlayınca hemen vazgeçip şaşkınlıkla dalgınlık arasındaki tatlı bir sarhoşluğa benzeyen sallantıya kendini bırakmıştı.

Kasıntılı jandarma çavuşunun sorularını nasıl karşıladığına, köse kâtibe, künyesini hiç duraklamadan nasıl yazdırdığına şaşıyordu.

Kara pardesüsünün örttüğü kelepçelerinden bile rahatsız değildi. Çavuşla, kâtip «efendiyle» hiç konuşmamış gibi, duyduğu ses, avludan gelen keser takırdısı, destere, pılanya hışırtısı oldu. Sivil polisler kendisini buraya teslim edip gideliberi konuşmak zorunda kalmayacağı için de ayrıca rahattı. İlk tutarlı düşüncesi, bu bomboş ambarın İstiklâl Mahkemesi’yle ilintisini merak etmek oldu. Sonra, kendisini hiç zorlamadan, muhakemenin Elhamra Sineması salonunda yapıldığını hatırladı. Gazeteler yazmış, hattâ fotoğrafını basmıştı. Burası, cezaevi, tevkifhane polis nezareti de olamazdı. Bütün mahpuslarla tutukluların bilmedikleri yerde mutlaka kapıldıkları, «Aptesim gelirse?» kuşkusu arada bir uzaktan uzağa yokluyordu. Polislerin, bırakıp gitmeleri konuşmak zorunluğu bakımından rahatlandırıcıydı, ama, sigara bakımından galiba kötüye varacaktı. Sigara isteğini duyduğu kadar çabuk unutup saatin kaç olduğunu telaşla düşündü. Vapurda, bütün yolcular çıktıktan sonra, epey bekletilmiş, bu bekletmenin İstiklâl Mahkemesi emriyle olduğu ikindiye doğru anlaşılmıştı. «Nerde yatacağız bu gece?...» Omuzlarına apansız bastırıp bel kemiğini sızlatan yorgunluğun ötesinde yavaş yavaş «Kız nooldu? Napıyor?» sorusu, şakaklarını sızlatan uğultularla beliriyordu. Ürkerek kapıya baktı. Avluda bir konuşma... Silâhlılar... Siviller... «Kızı getiriyorlar. Yakalanmışlar. Hani yemin ettiydi o kıranta polis?... Yalan mı söyledi? Neden? Yuf olsun!...» Farkında olmadan

dikilmiş, soluklarını kesmişti. «Vah küçük Abla... Ne kadar ayıp! ne kadar!..»

Adamlar kapıda belli belirsiz duraklayıp sendeleyerek ard arda içeri girdiler. Burayı yadırgadıkları, girmek istemedikleri, duraklamayıp sendelemelerinden belliydi. Üniformalıların hepsi hazırola gelmişler, siviller bile saygı duruşuna geçmişlerdi. Epey kalabalık oldukları halde, devlet için yapılmışa benzeyen ambarda kurşundan dökme oyuncak insanlara benziyorlar, devler ülkesine düşmüş Güliver'i ya da Güliver'e göre cüceleri hatırlatıyorlardı. Hiç biri kelepçeli olmadığı için, Emin Bey bunları, önce kendisini görmeye gelen görevliler sandı. Kalkıp kalkmamayı düşünürken kalabalık yaklaşıyordu. Öndekilerden üçünü gözü ısırınca şaşırdı. «Paşalar mı bunlar? Kâzım Karabekir Paşa mı şu?.. Ali Fuat Paşa... Tamam, Refet Paşa...» Hiç kımıldamadığı halde, içinin içinden davranmıştı. Köşeye iyice sokulup sırtını duvara acıtacak kadar bastırdı.

Paşalar bu kara elbiseli, kara şapkalı, traşı epeyce uzamış çelimsiz adama şüpheyle bakıp durakladılar, çevreyi gözden geçirip başka yer olmadığını anlayınca mümkün mertebe uzağına oturdular. Depremde çöküntü altında saatlarca, hattâ günlerce ölüm korkusu çekmişler gibi bitik, şaşkın, zavallı görünüyorlardı.

Ali Fuat Paşa, Kâzım Karabekir Paşa'nın yanına oturmuştu. Öteki tarafında, sonradan Mersinli Cemal Paşa olduğunu öğrendiği biri vardı. Bunlar da, ötekiler de oturmadan önce, oturduktan sonra, kendisine kuşkulu bakmışlar, suratlarını düşmanca asıp gözlerini hemen kaçırmışlardı. Emin Bey, bunun hafiye şüphesinden ileri geldiğini hiç aklına getirmedi. Paşaların gelmesi, hele eski İttihatçı şeflerden Sivas Mebusu Halis Turgut Beyle, İstanbul mebusu eski İçisleri Bakanlarından İsmail Canbulat Beyi tanıması, yalnızlığın verdiği rahatlığı, bu belâlı yolda, anlı şanlı yoldaşlara rastlamanın sevinciyle güçlendirmişti. Canbulat Beyle Halis Turgut Bey ötekilerin hepsinden daha sinirli, düpedüz, öfkeli olmasalardı, kendisini mutlaka ilk görüşte tanırlardı.

Sivillerden biri, kapıya bakarak çekingen bir sesle fısıldadı:

— Geçmiş olsun efendim...

Paşalar anlamamış gibi baktılar, zorla gülümseyerek rahat bırakılmak istediklerini anlattılar.

«Geçmiş olsun» diyenle birlikte, bütün sivillerle üniformalılar saygıyla, mümkün mertebe ayak sesi çıkarmadan gerileyince Ali Fuat

Paşa'nın öbür yanında oturan Mersinli Cemal Paşa, kimseye duyurmamaya çalışarak yavaşça sordu:

— Paşa... Beraat ettiğimize inanalım mı?

Emin Bey «Beraat» sözünden hiç bir şey anlamamış, sesteki umutsuzluğa kapılarak, çok korkunç bir şey duyacak gibi soluğunu kesmişti.

Ali Fuat Paşa, kara casusa iğrenmiş gibi bakarak bu soruyu birine meydan okur gibi karşıladı:

— İnanmayıp da napacağız?

Kâzım Karabekir Paşa da yankı gibi tekrarladı:

— İnanmayıp da napacağız?

Emin Bey, paşaların terli yüzlerine bakarken ilk defa ambarın sıcaklığını duymuş, gövdesini kaplayan kirli ıslaklıktan iğrenmişti.

Mersinli Cemal Paşa ceketinin düğmesiyle oynuyor, Ali Fuat Paşa elleriyle başını tutuyordu. Ötekiler birbirlerini ilk defa burda görmüşler, ya da, yıllardır dargınmışlar gibi, yapayalnızdılar. «Evet bunlar, büyük bir varta atlatmış adamlar... Deprem, su baskını, orman yangını, denizde fırtına, dağda tipi savuşturmuşlar, ciğerlerinde, yüreklerinde duymuşlar ölümün pençesini...»

Halis Turgut Beyle İsmail Canbulat Bey başbaşa vermişler fısıldaşıyorlardı. Emin Beyin, eski İttihatçılardan Erzurum mebusu Halet Beye benzettiği biri, bir zaman kısa kısa volta vurduktan, sigarasını üst üste çektikten sonra, oturanların önünde durup sordu:

— Meclis'teki fırka grubumuzun tutumu nolacaktır?

Ali Fuat Paşa bir zaman arkadaşlarına bakarak cevap vermelerini bekledi. Kimse ses çıkarmayınca, kestirip attı:

— Bu kadar büyük bir felaketten sonra, grup kendi kendini dağıtmış sayılamaz mı Halet Bey?

Emin Bey, Halet Beyi, bunca yıl sonra tanıdığına enikonu sevindi. Bu sevinç, içinde bulunduğu şaşkınlığın hatırlama gücünü büsbütün bitirmediğini görüp güven duymasından geliyordu.

Sessizlik yeniden başlamıştı. Sıcağın verdiği bunaltıyı kat kat arttırarak ezici bir ağırlıkla uzuyordu.

Halis Turgut Bey, iki kez üst üste «Evet, savunu yapmayacağız demekle hatâ ettik» dedi.

Bunun üzerine İsmail Canbulat Bey ortayere dikilip herkesin duyacağı bir sesle konuştu:

— Ben tekrar mahkeme önüne çıkacağım. Bize haksızlık yaptılar. Kendimi savunacağım. Ben on yıl sürgün cezasını hak etmiş değilim. Hakkımı arayacağım.

Paşalar, önce bir şey anlamamış gibi baktılar, sonra, belli belirsiz irkilip kapıyı gözetlediler.

Köse kâtip küçük adımlarla yaklaşmış, gözlerini kırpıştırarak dinlemeye başlamıştı.

Halis Turgut Bey de, arkadaşına katıldı, on yıl sürgün cezasının haksız verildiğini, bu işle uzaktan yakından hiç bir ilgileri bulunmadığını söyleyerek yeniden mahkemeye başvuracağını ileri sürdü. Oysa ötekilerin davranışlarından, yapılacak hiç bir şey kalmamış olduğuna inandıkları anlaşılıyordu. İstiklâl Mahkemesi kararını vermişti. Bu kararın artık bir üst makamda incelenmesine kanun bakımından imkân yoktu.

Ali Fuat Paşa, bir an duralayıp, düşündüğünü açsın mı açmasın mı tarttıktan sonra, dayanamadı, yumuşak bir sesle yalvarır gibi konuştu:

— Siyasî mahkûmluklar zamanla düzelir. Acele verip hemen harekete geçmeyiniz.

Halis Turgut Beyle İsmail Canbulat Bey aynı zamanda hırsla atıldılar:

— Suçlu olarak yaşayamayız...

— Bu cezayı haketmedik. «Savunma yapmayacağız» demekle hatâ ettik!

— Kendimizi savunacağız.

Ali Fuat Paşa, bir şey söyleyecekti. Vazgeçti, Sürgün cezalarını kabul etmeyenler, kesin karar verilmiş olduğuna göre, yeniden savunma haklarını nasıl kullanabileceklerini düşünmemişe benziyorlardı.

Köse kâtip kapıdan koşarak çıkmıştı.

Halet Bey bir sigara yaktı. Paketi, gezinen arkadaşlarına uzattı.

Halis Turgut Beyle İsmail Canbulat Bey ömürlerinde sigara paketini ilk defa görmüşler gibi şaşkın baktılar, birer sigara yakıp fısıldaşarak dolaşmaya başladılar.

Emin Bey «savunma yapmamak» meselesine iyice dalmıştı.

Canbulat Bey, Gazi Paşa’nın kendisini çok iyi tanıdığını, komitacılığa karşı olduğunu çok iyi bildiğini söylüyordu ki, kapı açıldı, bir yılışık ses duyuldu:

— Kendilerini savunmak isteyen varsa buyursun!..

Biraz önce, iki büklüm, «Geçmiş olsun» diyen köse kâtipti bağıran... Koşup gitmiş, konuşulanları mahkeme heyetine yetiştirmişti. Herkes dönüp söyleneni anlamaya çalışarak bakıyordu.

Herkesten önce yeniden savunma isteyenler anlayıp davrandılar, «Biz... Ben...» diye sevinçle atıldılar.

Eski içişleri bakanlarından İsmail Canbulat Beyle Sivas Mebusu Halis Turgut Bey silahlı jandarmaların arasından geçip gözden kayboluncaya kadar herkes soluğunu tutmuştu.

Emin Bey, İsmail Canbulat için Kara Kemal Beyin anlattığı olayı hatırladı. Gazi Paşa'yla Kara Kemal Bey, Sadrazam Tevfik Paşa'yı kaçırmak plan, yaparken bu Canbulat Bey üstlerine gelmiş, komitacılığın her çeşidine karşı olduğunu söyleyerek Mustafa Kemal'i verdiği sözü bozmakla suçlamıştı. Şimdi herhalde, bu davranışının karşılığını bekliyor, suikast yoluyla iş görmekten vazgeçtiğini vaktiyle ispatlamış olmasının sonucunu almak istiyordu.

Bu suikast tasarıları dolaşırken İsmail Canbulat'la Halis Turgut'un memleket dışında bulunduklarını anlayınca büsbütün konuşulanlardan hak verdi adamlara... Savunmalarını yapmadıklarına göre, acaba, bunu bile söylememişler miydi?.. Savcı, ya da üyelerden biri, belki de doğrudan doğruya başkan, olayı hatırlamış, savunma imkânı vermeyi, eski İttihatçılık arkadaşlığını düşünerek adalete uygun görmüş olamaz mıydı? Umutla sevinci içiçe duyarak canı sigara istedi. Bir yandan da, Canbulat Beyin sorguda neler söylediğini gazetelerden hatırlamaya çalışıyor, bir zaman kaçakken kendisini yakalamaya gelen bir kanun çavuşunu bu İsmail Canbulat'ın kapısı önünde hiç acımadan nasıl vurup öldürebildiğini düşünüyordu.

Sigara isteğinin dayanılmaz bunaltısı içinde sessizlik amansız bir düşmanlıkla uzarken, Halet Bey apansız durup dikkatle baktı:

— Emin... Emin Bey... Siz misiniz?

Emin Bey, bu soruya hem sevindi, hem canı sıkıldı.

— Narıyorsunuz burada? Durun... Siz miydiniz...

Başçavuş koşarak gelip biraz çekingen yalvardı:

— Aman Beyim... Belâya sokacaksınız başımızı... Konuşmak yasaktır onunla... Sıkı emir var...

Emin Bey rahatsız rahatsız kımıldadığından, pardesü kaymış, kelepçesi görünmüştü.

Paşalar merakla bakıyorlardı.

Bu sırada, kapıdan «Erzincan Mebusu Sabit Beeeey» diye bağırıldı. Sabit Bey sarsılarak kalktı, gözlerini ürkek ürkek kırpıştırıp çaresizlikle bir an sallandı. Çağrı tekrarlanınca, sarsak sarsak yürüdü. Kalanlar, suratlarını asıp gözlerini yere indirmişlerdi.

Emin Bey bundan hiç bir şey anlayamadı.

Sabit Bey de eski İttihatçılardandı. Şimdi hatırlayamadığı bir sebepten ötürü, savcı, iddianamesinde bu Sabit Beye teşekkür etmişti. Bunun nedenini bulmaya çalışırken, kapıda gene bir koşuşma oldu, siviller, silahlı jandarmalar içeri doldu. Yılışık herif -köse kâtip- paşalara iki büklüm yaklaşıp «Buyurun» dedi.

Kocaman hangar birden boşalmış, konuşması yasak edilmiş Emin Bey karmakarışık düşünceleriyle gene yalnız kalmıştı.

Emin Bey «İnsanoğlu nelere alışır» diye gülümsüyor, kelepçeli elleriyle zorbela çıkarıp yakabildiği sigaradan, şimdiye kadar benzerini görmediği bir başka tat almasına şaşıyordu.

Ambarın olağanüstü büyüklüğüne, pis kokusuna, loşluğuna girip çıkanlar, ağır hasta odasındaymışlar gibi gürültü etmemeğe çalışmakta, birine duyurmaktan korkuyorlar gibi fısıldaşmaklaydılar. Emin Bey, tedirgin dalgınlığının ötesinde, konuşulanlara hiç istemeden kulak verdi.

— Narıyorsun buralarda ulan Karaoğlan?

— İstemiştir efendim, bizi huzuruna Ali Beyimiz... Şipşak..

— Hangi Ali Bey?

— Savcımız efendim...

— Niçin?

— Noksan imiş efendime şeyleyim darağaçlarımız...

Jandarma Başçavuşu bu söze çok şaştı:

— Ne demek noksan? Kaç tane ısmarladık?

— On bir idi başefendim. Allahıma şükür... Demek ki, olacak idi on üç...

— Aklımı şaşırtma çarparım şaplağı, kötü çingen... On üçtü.

— Aman başefendi... Çattırmışız on bir tane üç ayaklı... Kâtip efendimizin emri üstüne...

— Kâtip efendi... Ödü yarıldı teresin kendi asılacakmış gibi... Aklı sıçradı. Görüştün mü Savcı beyle sen?

— N’ağzımıza bizim gibi köpeğin görüşmek Savcı beyimizle... Vardır ya, bir yoluk kâtip efendimiz yazar kâğıtlarımızı, verir paracıkları...

— Allah belânı versin Karaoğlan... İşi karıştırmalısın ki... Savcı bey seni de sallandırmalı ki... Oğlum, asılacak adam olmayınca, darağaç çattıranı napar bakalım İstiklal Mahkememiz?.. Napar haa?

Çingene cellât, Emin Beye kaçamak bakıp jandarma çavuşuna göz kırptı:

— Bu olmasın başefendimiz, yeni yolcularımızdan biri?..

— Höst Allah belanı vere!.. Dur bakıyım! –Kâtibin masasındaki kâğıttan biraz karıştırdı: -Nah... Burda... Say bakalım... -Okudu: -Eski maarif nazırlarından Şükrü Bey.

— Ne demektir maarif nazırı oh Başefendi, paşa mıdır?

— Ulan maarif nazırı dedik... Paşa olur mu?

— Paşa değil ise, yok imiş efendim bir önemi...

— Tepelerim herif... Say dedim... Şükrü Bey bir... Eskişehir mebusu Miralay Arif Bey iki... Sarohan mebusu Abidin Bey üç... Eski Adliye vekillerinden Trabzon mebusu Hafız Memet, dört...

— Vah ki, hafız imiiiş...

— Höst dedim, namussuz... Aklımı karıştırma... Erzurum mebusu Rüştü Paşa beş...

— Essah mı bunun paşalığı oh Başefendi, olmasın sakın Kürtlerin başıbozuk paşası?

— Ulan sen bugün sopaya kaşınmaktasın ama... Eski Lazistan mebuslarından Ziya Hurşit Bey, altı... Baytar Miralaylarından Rasim Bey, yedi... Sarı Efe Edip Bey, sekiz; Laz İsmail, dokuz; Gürcü Tahsin, öteki adıyla Gürcü Yusuf, on... Yedek subaylıktan emekli Çopur Hilmi, on bir... Eski iaşe nazırlarından Kara Kemal Bey, on iki... Abdülkerim Bey, on üç...

— On üç... Vay vay... On üç imiş asılacaklarımız, neden «On bir» dedi senin kâtip efendi?..

— Ne belli on bir dediği?.. Ya on üç dediyse?.. Ya sen yanlış anladınsa?.. Tamam... Suyun ısındı bu kez Karaoğlan, bu kez defterin dürüldü. Hayır bu kez, kopası boynunu yağlı kendirden kurtaramazsın, geçti. Buyur bakalım, ettin mi kendine...

— Aman Başefendi, öpeyim ayaklarını, değildir benim maytaba alınacak sıram... Yoktur bunun şakası hiiiç...

Köse kâtip, ellerini mendiline kurulayarak kapıda göründü, kendi masasındaki kâğıtların karıştırılmakta olduğunu anlayınca can havliyle hızlanıp yetişti:

— Ne var, Çavuş, içerden mi istediler?

— İsteyen yok... Bu senin Karaoğlan ne halt etse iyi?..

— Etmiştir. Kalıbımı basarım...

— Darağaçlarını on üç ısmarlayacağına on bir ısmarlamış...

— On üç mü? Hayır... Ben söyledim on bir...

— On bir de, bu senin liste neden on üç göstermekte?

— Göstermekte... Çünkü... Listedekilerin biri kaçaktır, tutulmamıştır. Biri kendini vurmuştur.

— Öyledir de, ya Savcı Bey bu kara domuzu isteyip iki darağacı daha niçin ısmarlamakta?

— İki darağacı mı? -Köse kâtip Çingene cellâdı tepeden tırnağa süzdü: -Emin misin Kara böcek?.. Ezerim seni, işleri karıştırırsan, ezerim ki hiç bakmam...

— Aman kâtip efendimiz, bizim n'ağzımızadır iş karıştırmak...

Başçavuş araya girdi:

— İçerden söylemişler... Zabıt kâtibi beylerden biri... Git bak şuna...

— Bakılmadan olur mu? -Fırlayacakken durdu, parmağını Çingene'ye salladı: -Savuşmasın bu rezil... Savuşmasın ki...

Sözünün arkasını getirmeden koştu. Başçavuş çok sevinçli bir haber almış gibi ellerini uğuşturuyordu:

— Tamam... Buldun belânı, Karaoğlan, Allahıma şükür... Demek sıran geldi hitamında... Demek buraya kadarmış senin Ezraille pazarlığın... İşte buna ben gülerim kıyamete kadar... Oh ki ne güzel!.. –Kapıya döndü, bağırdı: Postaaaa... Beri bak... Uyumakta mısın eşek, boğazım yırtıldı bağırmaktan... Aç gözünü... Tutukludur bu Kara domuz... Kapıdan sıyrılıp sıvışayım derse yapıştır kıçına kurşunu... Bitir işini... On başı nişanlarını takınıp kurtul angaryadan...

— Aman Başefendi...

— Yıkıl... Daha söylemekte... Yıkıl dedim...

Başefendi elini sinek kovar gibi salladı.

Karaoğlan çok korkmuş gibi suratını buruşturarak iki adımda bir omuzu üstünden baka baka Emin Beyin yanına geldi. Bir zaman dipten doruğa süzdü; Hiçbir şey anlamamış olmalı ki, sokulup sordu:

— Kimlerdensin behey kara şapkasına kurban olduğum efendim?.. Nedir ki suçun, vurdular bileziği, attılar seni buralara?

Emin Bey, suratını astı:

—Yasak benimle konuşmak...

— Yoktur efendim, bize yasak masak... Paşa mısın sakın?.. Çıkarmışsın resmileri giyinmişsin başıbozukları?

— Yok...

— Olmayasın kaçaklarımızdan biri... Yoktur efendim sonu kaçaklığın... Kaçılmaz efendim kanundan... Acımaz şeriatımızın kestiği parmak...

— Kaçak değilim.

— Bozma yüreciğini değil isen kaçak... Çünkü kızgındır gayetle efendim mahkememiz kaçak kısmısına...

— Kızar mı mahkeme?

— Değildir bizimkisi bildiğin mahkeme... Adı üstündedir İstiklâl Mahkemesi... Kızar ki pa pa pa... Hoplar tavana külahı... -Cep aynasında bıyıklarını burmakla uğraşan Başçavuşa kaçamak baktı: -Var mıdır kalıp cigaranız efendim... Atasın bi tanecik Karaoğlana...

Emin Bey enikonu ürktü. «Yok» demek istediği halde, diyemedi. Bu pis herifin elini üstüne sürmesi değil, hiçbir yerine değmeden kendisinden bişey alması bile midesini bulandıracaktı. Yan cebine attığı paketi çıkardı, çekinerek uzattı, telâşla konuştu:

— Ateş yok ama...

— Üzmiyesin yüreciğini Kara Şapkalı efendim, vardır Allahımıza şükür kavımız çakmağımız... –Karşısına çömeldi. Fitilli çakmağından sigarayı yaktı, üst üste çekti: -Çıktı on birden asılacaklarımız, efendim, oldu on üç... Düştü işimiz, köşker takımına yeniden...

— Köşker nedir?

— Biz deriz efendim köşker... Siz dersiniz okumuşlar, dülger... Yoktur efendim bu Gâvur İzmir'inde, pılanyasına, bıçkısına güç yetirir usta köşker... Yonamaz efendim buranın köşkerleri, dara ağaçlarımızı yolunca... Çakamazlar üçayaklılarımızı efendim adam gibi gösterişli... Tango... Şikâyetim vardır ayrıcana urgancılardan, demircilerden... Bükemezler efendim, bunlar urganlarımızı sıkıcana... Kopar iş üstünde... Döğemez Gâvur İzmir'in demircileri halkalarımızı can gücüyle, kırılır cam gibi cenabetler, düşer asılacaklarımız, çıkmadan canları... Yere baktırır bu

herifler hükümatımızı, dosta düşmana karşı... Derler efendim, «Nasıl urgandır bu Türk'ün urganı? Nasıl halkadır, efendim, bu halkacıklar?..» İstemem efendim böyle densizlik...

Emin Bey boş bulunup sordu:

— Çoktan beri mi yapıyorsunuz bu zenaatı?

Karaoğlan kasılıp elini havada çevirdi:

— Baba mirasıdır bu zenaat bize... Talât Paşamızın asıcısı idi, rahmetli babamız, Karaköçek... Çok adam asmıştır efendim, Hürriyette... Paşalar asmıştır ki... Padişah damadı Paşayı asmıştır... İngilizin Hayrettin Paşasını asmıştır ki, görsen Türkoğlu Türk sanırsın dilinden... Ayrıcana, Çerkez Paşası Yüzbaşı Kâzım Beyi asmıştır ki, alnından öpmüştür, Talat Paşamız «Aferin ulan Karaköçek» diyerekten... Topal Tevfik Beyi asmıştır ki, doğurmadı karılar öyle yiğit... –İçini çekti: -Kısmet efendim, ah ki, bu zamana kadar paşa asmak bize... «Bu kez, işin iş Karaoğlan» dediyse de, kâtip efendiler, kalmıştır efendim, iştahımız kursağımızda... Başasıcı olayım dedin mi, Paşa asacaksın efendim biriki... «Asıcı mı derim» der idi, rahmetli babam, «Paşa asmayınca...» Doğrudur gayet...

— İzmir'de mi oturursunuz?

— Değil efendim, eğleşiriz. Çankırı'da...

— Kendiniz mi geldiniz, çağırdılar mı?

— Gezdirir bizi efendim, sağolsun İstiklal Mahkememiz yanı sıra... Bakarak zarımıza... Asmışım efendim, Keskinli Rıza Beyi... Sığmaz idi şu kapıdan... Başıbozuk paşası... Dedi idi efendim, ipin altında... «Tüh yüzüne Çingenoğlu... Titremekte ellerin.... Sen misin asılan, ben miyim?» diyerekten gülerek... Asmışım efendim, Hindiya paşası Mustafa Sağir efendimizi, Hergele meydanında... -Biraz daldı, kendi kendine konuşur gibi sesini alçaltı: -Asarız efendim... Astık nice nice büyük beyleri, efendileri, sayesinde İstiklâl Mahkememizin... Astık zerafetle, etmeden saygıda kusur... Asmışız, yakmadan nazik cancağızlarını hiç... Çok eşkıya astık efendim, sürüyerekten... Çünkü bunların kesilir dizleri korkudan... Astık efendim asker kaçaklarını sürüsüne bereket... Anlamaz nolduğunu çokcağızı; tanımaz çünkü üç ayaklıyı, sanır efendim bayram salıncağı. Karılar astım, üç baş...

Emin Bey hızla irkildi:

— Yok canım...

— Almışlardır... hi hi hi... Yok ise... Astık efendim, bildiğin eksik etek... Saçı uzun, gayet kısadır aklı... İşedi biri efendim, utanmadı savcı beyimizden, yüzbaşımızdan...

— Suçu?

— Ağulamıştır çoğu bunların fıkara herifciklerini, oynaşayım gönül ferahlığıyla diyerekten hovardası ile... Akıtmıştır birisi, uyurken kulağına cıvayı... Yamandır bu cıva efendim, akıtırsın kulaktan gider başaşağı yakaraktan kavuraraktan, yoktur kurtuluş... -Biraz daldı: -Çabalarız efendim. Çıksın çoparların nafakası... Bin bereket... Yok ise asılacak herhangi bir şaşkın...

Bu sırada darağaçları meselesini sormaya giden köse kâtip kapıdan seslendi:

— Emin Bey... Hadi...

Emin Bey telâşla kalktı.

Kapıya doğru yürürken, Kâtip, Başçavuşa, Karaoğlan'ın yanılmadığını, çünkü İstiklâl Mahkemesi'nin onar yıl sürgün cezasını çoğumsayan Sivas mebusu Halis Turgut Beyle İstanbul mebusu İsmail Canbulat Beyin savunmalarını dinledikten sonra asılmalarına karar verdiğini dehşetle titreyen bir sesle anlatmaya başlamıştı.

Emin Bey o kadar şaşırdı ki, korkmaya bile vakit bulamadı,

— Ayağa kalk! Adın?

— Emin...

— Babanın adı?

— Mecit...

— Doğum kaç?

—1879...

— Yeri?

— İstanbul,

— Necisin?

— Maliyeci...

— İş adresi?

— Yok... Çekildim.

— Ne zaman?

— 1914'te... Savaşa girileceğini anlayınca...

— Maliye Nazırı Cavit gibi mi? Cavit de çekilmiş ama, maliye nazırlığını evinde sürdürmüş... Hem nazır, hem sorumsuz... Böyle mi, senin

çekilmen de?

— Hayır.

— Savaş sırasında hiç iş almadın mı, iaşede miaşede?

— Hayır...

— Kara Kemal'in şirketlerinde filan çalışmadın mı? Doğru söyle! Her şeyi biliyoruz biz.

— Hayır...

— Sık görüşür müydün? Gelir miydi size? Gider miydin sen?

— Hayır... Çekildikten sonra hiç görüşmedik.

— Cavit'i tanır mısın? Tanırsın elbet... Maliyecisin...

— Tanırım.

— Görüşme?.. Sık sık...

— Hayır... Cavit Beyi de hiç görmedim çekildikten sonra...

— Ya sık görüştüğünü bize söyleyen olmuşsa?

— Yanılmıştır.

— Abdülkerim'le nasıldın?

— Cemiyet'te görmüştüm birkaç kere uzaktan... Hiç konuşmadık...

— Nasıl olur? -Kâğıtları biraz karıştırdı, birini alıp kaldırdı: -Bak burda ne yazıyor? Beraber çalışmışsınız seçimlerde Abdülkerim'le... Terakkiperverlerin kazanması için didinmişsiniz...

— Hayır... Ayrıldıktan sonra, hiç karışmadım siyasete...

— İttihatçı değil misin?

— Çekildim.

— Çekilseniz de bağlısınız, siyaset İttihatçıların ekmeğidir, hastalığıdır.

Emin Bey, «Ben siyasetin ekmeğine muhtaç değildim Allaha şükür, hastası olmadığımı da ispatladım» diyecekti. Birden uçsuz bucaksız bir usanma duydu. Yere bakarak kederle gülümsedi.

— Siyasetle ilgin yoktu da neden gelip senin evine saklandı?

— Herhalde... Düşünmüş ki... Hiç ilgim bulunmadığını düşünmüş olacak!

— Kim alıp geldi? Boşuna saklama... Haberimiz var.

— Yalnız gelmiş... -Birden telâşla atıldı: -Yalnız geldi efendim, kimse getirmedi.

— 1914'ten beri görüşmemişiz de nerden biliyor evini?

— Doğduğum evdir. Çocukluk arkadaşımdı. Bundan bilir.

— Nasıl oldu anlat bakalım?

— Kapı çalındı. İnip açtım...

— Kim vardı evde?

— Evde... Yoktu hiç kimse... Yalnızdım.

— Saat kaçta geldi?

— Ona doğru... Hayır, on bire doğru...

— Gerçeği saklamaya çalış bakalım... Kadınlar nerde olur bu saatta? Çoluk çocuk?

— Evli değilim efendim... Hemşiremle otururum.

— Hemşire nerde peki?

— Komşuya geçtiydi.

— Komşuya... Evet... Kapı çalındı indin?..

— Baktım, Kara Kemal Bey. Tanıyamadım önce... Sakalı uzamış... Hastaydı.

— Doktor değilsin, nerden bildin?

— Zorla soluklanıyordu. Bitkindi.

— İçeri aldın?

— Evet...

— Bilmiyor muydun arandığını?..

— Biliyordum.

— O zamana kadar nerde saklandığını?

— Hayır...

— Hem evinizde saklarsınız, dünyayı altüst edersiniz, hem de yakalandınız mı bilmezsiniz... Maliyedeyken arkaladı mıydı seni?.. İltimas miltimas?

— Hayır...

— Başka bir meseleden minnet borcu filan... Seferberlikte iaşe vesikası... Şeker, gaz, kahve?

— Hayır...

— Neyle geçinirsin? Gelirin nerdendir, ne kadar?

— Babadan kalmadır. Geçindirecek kadar... Kimseye muhtaç etmiyecek...

— Siyasetle ilgim yok dedin... Sonra karşıma Kara Çete’nin reisini saklamaktan çıktın... Şapka meselesinde durumun nedir? Karşı mısın?

— Değilim efendim... Bilirsiniz, Abdülhamit devrinde çok şapka giydik biz... Yabancı postanelerden gizli gazete paketlerini almak için...

— Onlar başka... Nerdeydin Anadolu Savaşı'nda?.. Ankara'ya neden gelmedin?

— «Maliyeciye ihtiyaç yok» dediler. M.M.'de çalıştık.

— M.M.'de herkes çalıştı, bütün millet... Memleketi «sevki idare» etmiş olan ve başında Mustafa Kemal gibi biri bulunan bir Fırkaya karşı olan bir adamı saklıyorsun. Neden?

— Böyle düşünmedim.

— Düşünmemek seni buraya getirdi. Ne düşündün böyle düşünmedin de, söyle biz de anlayalım?

— Onlar sizi kovalasaydılar... Kıstırsaydılar... Siz de öyle hasta gelseydiniz, sizi de çeviremezdim.

— Hangisi haklı, hangisi haksız düşünmez miydin? Millete hangisi yararlı?

— Ben İttihatçılıktan tarafsız kalmak için ayrıldım. Haklıdan yana olmayı düşünmek taraf tutmak, yargılamak olur. Hastaydı, bitikti. Hiç bir gücü kalmamıştı. Adamı da, parası da yoktu. Çocukluk arkadaşımdı. İktidara gelmeden önceki devrim yoldaşlığının anılarını hatırladım. Hastaydı. «Hastaları kanun bile sağaltmadan asmaz» diye düşündüm.

— Memleketin bugünkü durumunda, bombalı suikastlar tertipleyerek devleti vurmak cinayet değil mi? Biraz da bunu düşünseydin ya... Hiç aklına gelmedi mi, gidip haber vermek?..

Emin Bey ilk defa ileri geri sallandı, yutkundu, gözlerini kırpıştırdı:

— Geldi. Gidecek yeri olmadığını anlayınca bizde yakalanacağına yüzde yüz inandım. Bir an aklımdan geçirdim haber vermeyi...

— Bak, aklına da gelmiş... Niçin yapmadın vatanseverlik ödevini?

— Ödüm koptu.

— Neden?

— Aklıma gelenden...

Başkan da gözlerini kırpıştırdı bir zaman, suratını asıp sesini sertleştirerek sordu:

— Teslim olmayı teklif etmedin mi? Gelsin suçsuzluğunu ispatlasın?

— Karışmayı göze alamadım... Yapmak istemediğini yaptırarak sorumluluk yüklenmeyi...

— Düşünmedi mi kendisi?.. Bişey demedi mi sana?

— Benim anlayabildiğim... Güvenemiyordu kendini savunabileceğine. «Adımı karıştırdılar arkadaşlar haberim yokken» dedi

«En önemsiz çekişmelerde anlaşamamanın sebebi, çoğu zaman aynı fikri ileri süren insanların aynı kelimeleri başka anlamlarda kullanmalarındandır, diye bir şey okumuştum» dedi. «Doğrudur» dedi. «Sert bir dönemeçten geçiyoruz» dedi. «Sert dönemeçlerin kanunları da sert olur» dedi. «Oysa daha sert kanun düşünmemeli, daha akıllı kanun düşünmeli» dedi. »Bugün iki taraf da imkânsızlıklar içindedir» dedi. «Bir yerde okumuştum, imkânsızın kanunu olmaz» dedi. «Bu günlerde duygular akıldan daha etkilidir» dedi, «Bütün savunular ancak, kanunların duyguları etkisiz kıldığı yerde söz konusu olabilir demişti bir arkadaş» dedi. «Kanunların gerçekten yürüdüğü yerde, ayrıca acıma bile hiç gerekli değildir, demişti o arkadaş» dedi. Sora... Ağır suçlamalar başlamıştı gazetelerde... Ölüm cezası istenmişti.

— Geç oraları... Söyle bakalım, daha nerelerde saklanmayı düşünmüştü, senden çıkınca?.. Söylemiştir elbette...

— Hayır... Söylemedi.

— İnkâr et bakalım... İngilizlere sığınmayı düşünmedi mi?

— İngilizlere mi?.. Hayır... Yok benim haberim...

— Ya tanıklar getirirsek... Yüzleştirirsek?..

— Hayır... Duymadım. Söylemedi bişey...

— Peki... Ya, tanıkları dikersem karşına... -Biraz bekledi: -Cevap ver!

Emin Bey, az kalsın, «Maksat Kara Kemal’in öldürülmesiyse bu sonuç elde edildi» diyecekti. Dudağını dişleyerek kendini tuttu.

Karşısındakilerin aklından da aynı düşünce geçmiş olmalı ki, Savcı, Başkandan izin isteyip kalktı:

— Sorulmasını rica ederim... Suikast meselesi hakkında neler söylemiş Kara Kemal?.. İlintisi hakkında?..

— Bana söylediği kesinlikle ilintisi bulunmadığıdır.

— Sanık inanmış mı buna?

— Evet... Salt inkâr etmedi çünkü... Neden suikastlardan yana olmadığını uzun uzadıya anlattı. Bu konuda inançlarını anlattı. İttihatçılığı mahveden en büyük belanın komitacılık olduğundan yanıp yakıldı.

Sağdaki üye bir kâğıda siperlenerek başkana bir şeyler söyledi.

— İzmit konuşmasından söz etti mi?

— İzmit konuşması?..

— İzmit’te Cumhurreisi hazretleriyle konuşmasını sordum. Ne dedi bu konuda?

— Bu konuda... «Arkadaşlarla konuşayım» demiş... Cavit Beyin evinde toplanmışlar. Sonra bu toplantı suç delili sayılmış...

— Orasını bırak... Konuştuklarından ne dedi?

— «İttihat Terakki'yi canlandırmak söz konusu olamaz» demiş... «İsteyen, istediğiniz, kendi başına dilerse seçimlere katılır» demiş... Kendisinin siyasete karışmayacağını söylemiş...

— Boş laf bunlar, boş laf! İkinci Grup'la görüştüğünü, seçilmelerine yardım edeceğini biliyoruz. «İstanbul'daki, Anadolu'daki İttihatçıların desteğiyle otuz mebus çıkarırım» dediğinden haberimiz var. «Beni özel vapurla İzmit'e istedi Gazi Paşa, başbaşa yemek yedik, uzun uzadıya konuştuk. İstanbul belediye seçimlerinin yürütülmesini bana bıraktı Gazi Paşa» demiş... Belediye meclisine girmek isteyenler koşmuşlar.

— Bunlardan haberim yok efendim... Demedi böyle şeyler...

— Onu demedi, bunu demedi! Bu kadar gün, bu kadar gece neler konuştunuz? Politika üstüne... Gidişat üstüne?..

— Gidişat üstüne?.. Hayır... Hatırlayamadım. Önemli şeyler söyleseydi, hatırlardım.

Bu sırada, bir kâtip ayaklarının ucuna basarak geldi, solda oturan mahkeme üyesine bir kâğıt verdi. Bu üye, vaktiyle Perihan'ın evine sığınıp boşanmasına sebep olan doktor arkadaştı. Emin Beyin sorgusu başladı başlayalı gözlerini bir eliyle kapatmış, bu duruşunu hiç değiştirmemişti. Verilen kâğıt, pullu bir dilekçeydi. Perihan vermişti. «Eskiden kapısına gelmiş bir başka arkadaşı da sakladığını, bu yüzden hayatının mahvolduğunu, bu saklama işinden abisi Emin Beyin katiyen haberi bulunmadığını, kendisininse bir kadın olarak hasta bir insanı çevirmeyi göze alamadığını, idam mahkûmlarının bile hastalığı sağalmadan asılamayacağını, kesinlikle suçsuz olan abisinin, kızkardeşini kurtarmak için kendisini feda etmeye kalktığını, bunu burda kimseye anlatamadığını, o gece kapıyı kendisinin açtığına aşağıda kimlikleriyle adresleri yazılı olanların şahit bulunduklarını, abisinin bırakılarak kendisinin tutuklanmasını istiyordu.

Çok yakışıklı bir erkek olan doktor mahkeme üyesi, çakır gözlerini kaldırıp ilk defa Emin Beye uzun uzun baktı. Bakışlarındaki ürküntü önce derin bir kedere, sonra ezici bir utanca dönmüştü.

Dilekçeyi, Başkana uzattı.

Emin Bey, uzayan sessizliği dinlenme fırsatı sayarak toparlanmaya çabalıyor, salona girerken verdiği kararı, «Kara Kemal Bey yaşamakta olsaydı, nasıl konuşacaksam öyle konuşacağım» sözünü tutup tutmadığını araştırıyordu. Başkanın okuduğu kâğıtla hiç ilgilenmemişti. İstiklâl Mahkemesi hayal ettiği kadar korkunç değildi. Sorgu başladı başlayalı gerçekten pek bunalmadığından çıkarıyordu bunu... Ankara İstiklâl Mahkemesi, Savcı hukukçu, Başkan kurmay subayı, üyelerden biri doktor olduğu halde, kendisine nedense düpedüz «Ümmi» gelmişti. Bilgisizliğin hiç bir çeşidinden, hiç bir durumda korkmamıştı.

Başkan dilekçeyi öteki üyeye enikonu hırslı geçirdi. Kaşlarını büsbütün çatarak Emin Beye bir zaman baktı:

— Herif gelir eve alırsınız... Vatandaşlık ödevini yapmazsınız... Doğruyu söylemezsiniz...

— Efendim...

— Söylemezsiniz... -Elini kaldırmıştı: -Nerde kaldı Emin Beyin doğruculuğu.. Yalan söylemez bilirdik biz seni... Yazıklar olsun! Okumadın mı İstiklal Mahkemesinin bildirisini?.. «Suçluların kaçmasına yardım eden, herhangi birini saklayan, aynı cezaya çarptırılacaktır» sözünü şaka mı sandınız? Nedir bu ceza? İdam... Nolacak şimdi? Söyle bakalım!

Emin Bey, nedense, vereceği karşılığın kaderini belirleyeceğini düşünmüş, ürpermişti. İstemediği halde, şuur altında hazırlanmış sözleri söylemeye başladı:

— Siz benim eski arkadaşlarımsınız... İçinizde gerçek dostum olanlar da var... Ben bu işe istemeden karıştım. Beni korkutmaya çalışmanız boşunadır. -İleri geri sallandı susmak istediği halde, konuştu: -Yeterince korktum. Daha fazla korkmak gücümün üstündedir. Gerçekten imkânsızdır...

Başkanla üyenin gene bir kâğıdı siperlenerek fısıldaştıklarını görünce sustu.

Birden bütün gücü kesilmiş, dizleri titremeye başlamıştı.

İlk defa, «Ya çökersem... Yere yıkılırsam?» diye geçirdi aklından, günlerdir duyduğu çeşitli korkuların hiç birine benzemeyen bitirici bir dehşetle sarsıldı. Ayakta kalabilmek için sinirlerini koparacak gibi zorladı,

— Geçmişini gözönüne alarak... Sakladığın suçlu da kendi cezasını kendi eliyle verip suçlu olduğunu böylece doğrulamış olduğundan...

Tutukluluğunu kaldırıyorum. Yakanı bıraktık sanma... Tutukluluk kalkıyor. Götürün!

Emin Bey, neden sonra, jandarma kolundan çekince söylenenleri anlayabildi.

IV

Gazeteci Murat, merdivenleri üçer dörder, çıkarken bağırıyordu:

— Nerde benim arslan Emin Dayıcım?.. Nerde bakayım...

Emin bey dalgınlıktan kurtulmaya çalıştı. Doktor İhsan Bey gazeteyi indirip merdivene döndü.

Murat alıal, morumor girmiş. Emin Beye enikonu saldırmıştı:

— Olmaz! Yeminim var. Ellerini öpmeden hiç olmaz!

— Delirdin mi? Neyin nesi el öpmek... Bayram değil seyran değil...

— Bayram... Bilene ne büyük bayram... Koltuklarım kabardı... -Emin Beyin önce elini, sonra iki yanağını öptü: -Ooooh... Neredeyse ağlayacaktım Emin Dayı... Aşkolsun!. Çok yaşayın!..

Perihan telâşla yetişmişti. Çıkıştı:

— Az kalsın deviriyordu beni bu terbiyesiz... Nolmuş? Neden kudurmuş gene?..

— Senin dünyadan haberin yok teyzeciğim, dünyadan...

— Nolmuş diyorum...

— Düşünürdüm doktor... Nasıl komitacı olabilmiş bu benim Emin Dayıcığım... Tabancaya nasıl el sürebilmiş de yemin etmiş?.. Bu kadar yumuşak adam... Karıncayı incitmez.

— Meğer?..

— Meğer doktorcum, bu benim yiğitler yiğidi Emin Dayımda bir yürek varmış... Naah... Bilin bakalım neden, kısacık geçiştirdi İstiklâl Mahkemesinde olanları?..

Emin Bey de telâşlandı:

— Ben de bişey sandım. Sapıtmış bu...

— Sapıttım evet... Dinlerken şişindikçe şişindim, kasıldıkça kasıldım. Hep yalan söylemiş bu Emin Dayım bize Perihan teyzecim...

— Hiç anlatır mı? Ne yalanı? Neden?

— Arkadaşlar geldi İzmir’den... Toplandık. Yazamadıklarını anlatmaya başladılar. Dinleyicilerin çoğunluğunu meydana getiren tabancalı genç subayların arkalamasına rağmen paşalar bile İstiklâl Mahkemesi

kamışında dehşete düşmüşler. Kurtulacağına güvenen alık Ziya Hurşit'ten başkası az çok sarsılmış... Nolacağı belli değil... Şakası yok... Avukatsız, yargıtaysız bir mahkeme... «Eydaaam» dedi mi, tantuna gittiğin gün... Bir arkadaş dedi ki, «Ben böyle açmaz görmedim, dedi, insancıl cesurluk şurda kalsın, ölümden korkmazlık bile maskaralık haline gelmişti. Bir örnek vereyim: Eski Adliye vekillerinden Trabzon mebusu Hafız Memet Bey sorguya çekiliyordu. Başka sordu: (Anlat bakalım! Ziya Hurşit Beyi suikasta nasıl kışkırttın?), (O bana bir gün geldi. Rüştü Paşa, Halis Turgut, Sabit'le birlikte hükümeti devireceğini, Cumhurreisinin işlere karışmayacağı bir cumhuriyet kuracaklarını söyledi, benden yardım istedi.), (Adliye vekilliği yapmış bir Hafız Memet'in böyle bir söz karşısında susması mı lâzım gelir?) Başkanın bu sorusuna karşı, Hafız Memet Bey ne dese beğenirsiniz? «Susmadım ki... (Arkalarım, desteklerim) dedim» demesin mi? Biz, bu korkmazlığı beğenecek değil miyiz? Ne gezer! Sanki ipin altında biz duruyormuşuz gibi, ödümüz koptu. Daha garibi... Bu Hafız Memet Beyi karar günü idam cezasına çarptırıldığını duyduğu zaman görmeliydiniz. O yürekli adam gitmiş, yerine büsbütün başka biri gelmişti. O kadar darmadağındı zavallı...» dedi. Ötekiler de, başkalarının yılgınlıklarını anlatıp dururlarken... İçlerinden biri... «Ya Emin Bey nasıldı, Emin Bey» dedi. İzmir'den gelenler bir ağızdan: «Haa bak, o başka» dediler. Özür dilerim dayıcım, önce bu Emin Beyin sen olduğunu biç aklıma getirmedim. Başladılar, biri bırakıp biri alarak anlatmaya... «Yamandı Emin Bey», «Yaman ne demek... Yiğitti sapına kadar...», «İnsana onur verir bir korkmazlık... Dört yüz dirhem...», «Yumuşak... Efendi...» Biri sordu: «Neymiş suçu? Suikastçılardan mı? », «Yok, dedi son sözü söyleyen arkadaş. Kara Kemal'i saklayan Emin Bey bu...» Birden aklım başıma geldi. «Emin Dayım mı?» diye sormuşum. Önce inanmadılar. Sonra, gerçekten dayım olduğunuzu anlayınca, görmeliydiniz... Hepsi tebrik etti ayrı ayrı... Gelip mutlaka görecekler sizi... Elinizi öpecekler!

— Ne münasebet! -Emin Bey utangaç utangaç gülümsüyordu: -Eğlenmişler seninle...

Perihan, Emin Abisine dikkatle bakarak sordu:

— Hani... Çok korkmuştunuz... Saçmalamıştınız...

— Ne korkusu teyzecim... Arslan gibi dikilmiş karşılarına...

— Yok öyle şey... Korktuğumu söyledim açıkça... Arkadaşların biliyorlardı, herhalde, yeğenim olduğunu... Seninle eğlenmişler.

— «Korktum» demiştiniz evet ama, bu bambaşka bir anlamda söylenmiş...

— «Korktum» demenin bambaşka anlamı yoktur. Evet! Ağlayıp sızlamadım, yalvarmadım ama... Korktuğumu söyledim. Çünkü gerçeği buydu.

— Bir yerde okumuştum, «Gerçek kahraman, olağanüstüne çıkan değil olağanda kalabilme gücünü koruyandır»... Sizinki, gerçek insan direnişiymiş... Onurlu bir direniş... Arkadaşlar dedi ki... «Mahkeme ilk defa birine gerçekten saygı duyuyordu. Bunu anladık açıkça» dedi.

— Abartmışlar adamakıllı... Saygı maygı duydukları yoktu. Biraz sarsıldılarsa... -Çenesiyle Perihan'ı gösterdi: -Bunun dilekçesini okuduktan sonra... Neden önleyemediniz öyle bir delilik yapmasını?..

Doktor İhsan'la gazeteci Murat karşılık vermeyi biribirlerine bırakarak biraz sustular.

— Söz geçiremedik...

— Deliye dönmüştü Perihan teyzeceğim...

— İşte gördünüz mü, bu ailede bir gerçek korkusuz varsa, o benim Küçük Ablamdır. Bunu söylemedin mi arkadaşlarına?.. Haberleri yok mu dilekçeden?

— Var. Olmaz mı? Öyle bir dilekçe yazmayı da kahramanlık saydılar ama...

— Ama'sı?

— Erkek milleti kendine yontar. «Durumu bilmezden yazmıştır» diyen oldu, «Sinirlerine gem vuramamıştır» diyen... Hele adam saklamaktan vaktiyle başına gelenleri anlatınca... Adamın da üyelerden biri olduğunu...

Emin Bey, Perihan'ın yüzünü okşadı:

— Halt etmişler. Yiğittir senin Perihan teyzen... Bizim gibi erkekler eline su dökemez. Gelelim korkmazlığa... Deli olmayan herkes korkar. Ben de çok korktum. Bu korkunun altında ezilmedimse... Yaptığım işin kimseye kötülük etmediğine kesin inandığımdandı. Kaç kez sordum kendi kendime... «Başka türlü yapabilir miydim?» Hayır... Demek burdaki, kesinlik de en az, ölümdeki kadar... Başka türlü davransam kendime karşı sorumlu düşerdim. Türkçesi: Suçlu düşerdim. Zor yaşar kendi kendisinin gözünden düşerse adam... Mutlu olmak imkânlarını yitirir. Evet tehlikeyi savuşturmak için alçalmaya, onur kırıcı biçimde yalvarmaya sapmadım.

Korkmazlığı karşımdakilere saldırmakta da aramadım, insanlığımın yüklediği sorumluluğu kabullendim. Gücümün yettiğince sırtladım. Korkma konusunda sözümü bitirmeye fırsat bulsaydım, «Yılarım da ele veririm diye korktum» diyecektim! Dönüşte çok düşündüm bütün vapur yolculuğu boyunca, neden korktum asıl?

— Nedenmiş Dayıcığım?

— Mutluluğumu yitiririm diye korkmuşum meğerse... Kendi kendimizle yalnız kaldığımız zamanların mutluluğunu... İnsan gerçekten mutlu olayım derse, üstüne yüklenen sorumluluğun gereğini sonuna kadar yerine getirip kurtulmalıdır. Gerçek hürlük budur bence... Korkuya... Hattâ ölüme karşı, gerçek direnci veren hürlük!

Birden sustu. Farkına varmadan öğündüğünü anlamış, yüzü karmakarışık olmuştu. Gözlerini ürkek ürkek kırpıştırdı. Gülümsemeye çabaladı:

— Demek çok sevinmişim salıverilince... Kasılmışım. Sevinçtir insanı en şaşırtan... Alıklaştıran... Yoksa böyle şeyler düşünemezdim, ayıptır çünkü...

— Hep o inançta mısınız Dayıcım?.. İnsanoğlu kurtulabilir mi kesinlikle sorumluluklarından?

— Evet, hep o inançtayım... Tutkularını mümkün mertebe gemleyebilirse... Akıllı yaşamaya güç yetirirse... Akıllı, yani biraz hesaplı... İster kendi iradesiyle girdiği işlerde, ister, bu başımıza gelen gibi, hiç istemeden bulaştığımız işlerde, gücümüz yettiğince, aklımız kestiğince doğru davranırsak, doğru, yani adam gibi... Davranırsak, sorumluluğun hakkından gelmiş oluruz! Yoksa nasıl yaşayabilir namuslu insanlar bu dünyada... Nasıl mutlu olabilir?

Murat karşılık verecekti. Doktor İhsan büsbütün başka bir şey sordu:

— Abdülkerim’den yeni bir haber var mı Murat?.

— Yok!

— Epey uzadı bu... Sınır dışına çıktı bana kalırsa...

— Sanmam. Polis çok emin çıkmadığına... Biliyorsunuz, emir var. Görüldüğü yerde vurulacak... Önceki gün Boğaziçi’nde saklandığı haber verilmişti. Polis, jandarma, asker tarama yaptı. Bütün balıkçı kulübeleri, gemi leşleri, eski sandallar, takalar, boş evler, fundalıklar didik didik edildi. Bir de korkuyorlar ki...

— Kimler?

— Polisler... İş uzadıkça korkuları artıyor. Kıstırsalar da kaçırırlar görürsünüz.

Perihan bu kaçaklar konusuna hiç dayanamıyordu. Hemen kalktı:

— Çayı koyayım...

Doktor saatına bakıp davrandı:

— Ooooo... Beşe geliyor. Bana izin...

— Kalaydınız... Çay içelim de öyle...

— Olmaz. Eczanenin önü pazar yerine dönmüştür.

— Yemeğe gelin akşam... Nermin daha önce gelsin... İçersiniz bir iki kadeh...

— Sağolun varolun Perihan Hanım... «Onlar gelsin» dediydi Nermin...

— Teklif mi var? Murat da burada hazır... Belki yemekten sonra bir seans yaparız...

Murat, Emin Beye göz kırptı:

— Haber alırız öte dünyadan...

Doktorla Perihan inince, Emin Bey merdivene bakıp sesini alçalttı:

— Bulup okuyamadım senin röportajı... «Yırtılıp atıldı galiba» dedi Perihan... Doktor öve öve bitiremiyor. Getirebilir misin bana?

— Hay hay... Kötü olmadı pek... Beğenildi.

— Doğru söyle, rastlantı mı, yoksa müdüriyetten telefon mu ettiler gazeteye, «Baskına gidiyoruz» diye...

— Ne rastlantı, ne telefon... –Murat kasılarak arkaya kaykıldı: -Gazeteci sezgisi, bir... İkinciye gazeteci gözü...

— Neyi gördün, nasıl sezinledin?

— Saat dördü geçiyordu biraz... Polis habercisi arkadaşların toplandığı kahveye uğradım. Bilir misiniz, Çemberlitaş’tan beride... Atikali camisinin karşıdaki kahve...

— Hayır...

— Dalmışım... Birden irkildim. Bir otomobil geçiyor ama, yıldırım... İçindekileri gözüm ısırır gibi... Dedim ya dalmışım, durmadım üstünde... Benimkisi gazeteci görüşü... Görmeden görmek gibi bişey... Derken bir otomobil daha... Bu kez tetikleşmişim ki, polislerden birini tanıdım. İnanmazsanız Dayıcım, valla, hiç bişey düşünmeden fırladım dışarı... «Bir otomobil. Aman bir otomobil» diyerek koşmaya başladım Beyazıt’a doğru... Rastlantıya bakın ki, bir taksi müşteri bırakıyor. Bıraktı... Nerdeyse gazlayarak... Finişe geçtim, yetiştim. Daha binmeden, tokmağa yapışıp «Sür» demişim. Şoför şaştı, «Nereye Beyim?» derken atladım, «Sür... Sür çabuk» diye bağırdım.

Aksaray’da yetiştik arabalara...

Birisini, ikisini daha tanıyınca hiç şüphem kalmadı. Sürüyorlar ki adam ezmecesine... Belli ki, bunlar baskına gidiyor.

Kocamustafapaşa’ya saptık. Allah Allah! Doğruladılar bizim mahalleyi... Bizim sokak... Köşede durup döküldüler. Naparsın sen olsan?

Bir yandan düşünüyorum, bizim mahallede kim saklar bunları? Burası hiç aklıma gelmiyor. Birer ikişer daldılar sokağa, pek sokulmadan yürüdüm. Eskici... Kunduraboyacısı... Yorğurtçu, simitçi... Bizim sokak sanki bayram yeri... Ben köşeye geldiğim zaman, Komiser kapıyı çalıyordu. Açılınca içeri saldırdılar. Yetiştim. Çok şükür kapı açık... Daldım... Gurbet Hala... kendini yerden yere atarak haykırıyor. Sıçradım. Çıktım merdiveni... Bahçe üstündeki odanın kapısı açık... Baktım, bahçeye atlıyor polislerden biri... Girdim. İlk adımda nargile kokusu... Gurbet Hala bağırıyor. Yerde bir çift terlik... Sedirde bir kitap... «Teslim ol Kara Kemal Abi!» Sesi tanıdım ama, çıkaramadım bağıranın kimliğini... Koştum pencereye... İki yandan, kümeslere doğru, iki büklüm gidiyorlar. Ellerinde tabanca... «Gel teslim ol Kara Kemal Abi, hakkında hayırlısı budur!» diye seslendi, komiser yardımcısı... Görünürde kimse yok... «Atlamıştır öteki bahçeye» diyorum. «Teslim ol Kara Kemal Abi... Ayaklarını öpeyim, teslim ol! Biliyoruz nerdesin?..» Birden dayıcım, korkunç bir sessizlik oldu. Hayır, anlaşılır şey değil... Ömrümde böyle sessizlik görmedim. Dünya havasını yitirse ancak böyle bir donma sözkonusudur. Anlatamam... Nitekim, röportajda da anlatamadım burasını gereğince... Anlatabilseydim de, hiç kimse anlayamazdı. Ancak kıyamet koptuktan sonra dünyayı sarabilecek bu kalın sessizliğin içinde, bir gülüş duydum.

— Gülüş mü? Ne münasebet! Kim gülüyor?

— Kara Kemal Bey...

— Emin misin?

— Şundan eminim ki, sordum polislere sonradan... Onlar da duymuşlar. Birisi «Kanım donuyordu az daha!» dedi.

— Nasıl gülüş... Ne gibi?

— Hıçkırığa benziyor desem değil... Dünyaya küskün zamanlarda güleriz ya... İnsanlardan umut kestiğimizde... Hemen arkasından silâh sesi... Sert değil... Gayet yumuşak... Boğuk... Nerde o gülüşteki korkunçluk... Nerde bu patlamadaki cıvıklık... Gidip baktım, ne dersiniz... -Perihan çay tepsisiyle yukarı çıkınca hemen sözü değiştirtti: -Valla içime doğdu bırakılacağınız, işte teyzemin yüzü... «Biraz daha bekleyelim... Göreceksin gelecek mutlaka» dedim. Doğuyor insanın içine... Nerden nasıl? Sen inanmazsın ama, var akıl ermez bişeyler... Sezgi diyelim... Altıncı duygu, diyelim... Var... Sen ister inan, ister inanma! Madde belki... Maddenin göremediğimiz, tutamadığımız bir biçimi...

Emin Bey çayı aldı, çamdaki akşam kızıllığına kaldırdı, beğenen tiryaki gülümsemesiyle bir zaman baktı. Yeğeni Murat'ın madde üstüne söylediği karmakarışık şeylerle eğleniyor gibiydi. Oğlan takılmış anlatıyordu:

— Çok az şey biliyoruz bu dünyada Emin Dayıcığım... İnsanoğlu olarak da, çok az değişmişiz tarihimizin karanlık derinliklerinden bu yana... Biz hem güçlü, hem güçsüz fukara İNSANOĞLU...

*

Emin Bey dürtülmüş gibi sıçrayarak uyandı. Bir an bulunduğu yer yalpalıyormuş gibi geldi. Bir haftadan ben evinde olduğu halde, vapur sallantısını savuşturamamıştı. Camdaki yıldız alacasında şaşırtıcı bir cansızlık vardı. Soluklarını kesip dışarıyı dinledi. Sessizlik gerçekten garipti. Murat'ın ikindi üstü anlatmak istediği kıyamet sonrası sessizliğiydi bu. Alışılmamış bir büyük gürültü gibi kendisini uyandırmıştı. Komodinin üstündeki saati aldı. On ikiyi çeyrek mi geçiyor, yoksa tam üç mü, seçemedi. Elektrik düğmesine uzanmayı göze alamıyordu. Bir sigara yaktı, kibritin ışığında saatin üç olduğunu gördü. Ağır, tedirgin sessizlik sürüyordu. Ne kibrit çakılması, ne solukları, ne de somyanın demir gıcırtısı güç yetirememişti bu ürkütücü sessizliğe... Komşulardan bahçelerle ayrılmış çocuksuz evde, alışıktı buna yıllardır... Rahatlığının, hattâ mutluluğunun önemli bir parçasıydı. Bir çeşit sığınağı... Öyleyken neydi, peki, bu dürtülmüş gibi uyanma? Duyduğu tedirginlik yavaş yavaş telâşa dönüyordu. Sessizlik rahatsız etmeye başlarsa?.. Olur mu böyle şey? Noldu? Ne değişti yaşamasında?.. İstiklal Mahkemesi'nin insan yüreklerine saldığı ölüm korkusunun tortusu mudur bu? Hayatını alt üst edecek kadar korkmuş da farkında mı olmamış? Geçip gitmez mi? Yenemez mi, bunca alışkanlığıyla bu belayı? Yenemezse ne olur?

Zorlatarak içinin derinlerini yokladı. Hayır, telaşı mahkemenin saldığı korkudan gelmiyordu. Buna, kesinkes inanınca rahatlayacağına büsbütün ürktü. Neydi peki, öyleyse?.. Bu sorunun karşılığını, bu vahşi sessizlik verecekmiş gibi, evi dinledi. Şimdi, anılarıyla bile tutamadığı mutlu günleriyle arasına neyin girdiğini debelenerek araştırdı. Zavallı Kara Kemal Beyin buraya gelişiyle başlayan yakalanma korkusu mu? Bu korkuya eklenen İstiklâl Mahkemesi'nin verdiği dehşet mi?.. Belki salt birinin değil,

ikisinin sarsıntısı? Hayır... Korkularla ilintisi yok! Başka bişey... Nedir peki?..

Sigaradan üstüste çekti. Karmakarışık... Kopuk fikirler... Biri başlayıp gelişmeden, bir başkası giriyor araya... Kara Kemal Beyle ilgili ama, nasıl? Neresinden? Çok uzaklarda kalmış çocukluğu mu kımıldadı, şuura doğru yükseldi yavaş yavaş?.. Ne var çocukluğunda? Hemen de hiç bişey... Düzeni sarsılmamış bir aile... Çocukları tedirgin edecek önemli hiç bir çatışma, bölünme olmamış... Yoksulluk... Aşırı içkicilik, kumar... Cinsel sapıklık... Meşruluk dışı kadın-erkek ilintisi... Hayır... Büyük kazalar, hastalıklar... Okullarda bunaltıcı takıntılar?.. Hayır... Nolduysa Kara Kemal Bey buraya geldikten sonra oldu. Noldu? Bütün şaşırmalarına, yakalanma korkularına, daha beteri, Perihan'ın da süründürülmesi dehşetine rağmen... Bu sığınma olayı... Dümdüz... Tekdüzen... Hiç değişiksiz yaşamasını... O zamana kadar, ölçülü yaşayan bir insanın gerçek mutluluğunun temeli olan sakinliğini altüst etmişti ama... Usandırıcı durgunluğun yerine, çabalamayı, direnmeyi, yaşamanın ana şartı olduğunu şimdi anlamaya başladığı boğuşma hırsını, yüreği sıkıca kavrayan savaşma heyecanını getirmişti.

Sigarayı bastırırken eli titriyordu. Ürküntüsü, büsbütün yabancı olduğu garip bir duyguyla, alışkanlıklarının dışına düşen çok yaşlı insanlarda, fizik güçsüzlüğün arttırdığı sersemletici güvensizliğe dönüyordu. Bu kadar özelliği olan bir yaşama şartını bir daha nerden bulacak da, uykularını bölen bu ruh karışıklığının hakkından sürekli olarak gelebilecek? Gelemezse, bundan sonra, eskinin, bitkisel olduğunu şimdi birdenbire anladığı yaşayışına nasıl katlanacak?..

Dirseğine dayanıp doğruldu. Bekçi girdi sokağa... Girsin. Geçip gidecek, kalın sopasının demiriyle saatları vurarak.. Sonra dolaşıp gene gelecek... Sürecek bu böyle... Kara Kemal Bey gelmeden önce, «Yangın var» bağırtıları sayılmazsa, bekçi sopalarını duymuyordu bile... Demek evinin dışıyla yavaş yavaş bütün ilintisini çoktandır kesmişti. Çoktandır dışardan hiç kimseyi, hiçbir şeyi beklemediğine birde şaştı. Oysa, Kara Kemal Bey geldikten sonra, uykularında bile dış dünyanın en küçük gürültülerini duyar olmuş, yalnız duymak değil, «Nedir? Bize midir?» diye irkilmeye başlamıştı. İlk zamanlar kendisini canından bezdirecek kadar rahatsız eden bu ilgiyi mi arayacaktı, bundan böyle? «Demek daha uzasaydı bu durum... Belki, bir tabanca uydurup polislerin karşısına bile çıkacaktık! » Yüreği sıkıştı, sırtı ürperdi. Sık sık soluyor, bunu önlemek istediği halde,

ciğerlerine güç yetiremiyordu. Hayır, silah kullanamazdı belki... Belki değil, kesinlikle kullanamazdı ama, polisler sürükleyip götürmese, pencereden bahçeye, yeğeni Murat gibi, rahatça bakabilirdi belki... Polislerin, ardarda... İki büklüm... Yırtıcı bir hayvana sokulur gibi yürümelerini izleyebilirdi. «Teslim ol» diye bağıran polis, hep «Abi» demiş Kara Kemal Beye... Demiştir. Belki de, Kara Kemal Bey yazdırdı polise... Bir belâdan kurtardı. Vali Çerkez Reşit Beyi de Fulya tarlasında kendi polisleri zorlamadı mı, canına kıymaya?.. Ne çapraşık iş... Silâhın geri tepmesi midir bu? Evet, menevişli çelik duygusuzluğuyla... «Hakkında hayırlısı budur» demiş bağıran polis... «Ne demek, hakkında hayırlısı?...» Sanki asılmaktan kurtarabilirmiş gibi... Belli bir şey... korkmuş, kıyasıya atar diye... Kandıracak mı aklı sıra? Sanmam. Can korkusunun şuursuzluğudur bu... Biraz düşündü. «Hem polis bağırıyor bahçede... Hem Gurbet Hala kıyametleri koparıyor taşlıkta... Peki, nerden çıkardı lazım Murat, o kaskatı sessizliği?.. Nasıl duydu, bir bakıma gülmeyi, bir bakıma hıçkırmayı andıran o garip sesi?» Bunu birkaç kez sormak istemiş, Perihan yanlarında bulunduğu için sonraya bırakmıştı. Demek aslında, dış dünyanın değil, Murat'ın iç dünyasının sessizliğiydi bu... Bir an, yaşamanın dışına çıkma... Canlıyken ölüme gidiş geliş... Ne cam tıkızlığındaki sessizlik, ne de bunun derinlerinden duyulan hıçkırığa benzeyen gülüş, dünyamıza, insana özgü değil... Yaşama sınırının ötesindeki ölüm avadanlıkları bunlar... Silah sesi, daha sonra da duyulsa, bu gülüşten daha önce olmak gerek... Burda artık, dünyaya özge öncelik sonralık düzeni söz konusu olamaz!

Yeğeni Murat'ın anlatmak isteyip bir türlü anlatamadığı gülüşü birden duyar gibi olup... değil, düpedüz duyarak irkildi. Uzuyordu. Uzuyor. Saçlarının diken diken olduğunu, yürek atışlarının durduğunu, bu duruşun soluğunu kesecek kadar uzadığını anlayınca, «Nedir? Delirmek mi bu?» diye debelendi. Baykuş ötüyordu. Dinledi, Evet baykuştu. Gövdesinde kuvvetin zerresi kalmamış gibi arkasına yaslandı. Bu gülüş de karanlıkların derinlerinde birikip birden havaya sıçrar. Neden böyle bir ses çıkarır baykuşlar? Doğru mudur her gece bir küçük kuş yedikleri? Gelirmiş bu kuşlar kendi ayaklarıyla baykuşların yanına... Her baykuşun her gece bir küçük kuş tayını varmış... Buna mı güler... Ses kesildi. Sessizlik gene derinleşiyordu. «Silâh sesinden sonra duymuş olmasın o gülüşü Murat? Murat için Doktor İhsan Bey «Medyumluk özelliği var bu çocukta» demişti bir gün... Medyumluk özelliği... Ölümden sonranın seslerini duyar mı

medyum özelliğindekiler? Olur mu böyle şey? Niçin anlamlandıramadı Murat bu sesi? Hiç mi duymamış baykuşların bağırtısını?..»

Emin Bey birden «Hıhh» diye soluyarak öne eğildi. Bir an katıldı. Aklından geçeni var gücüyle itmek istiyordu. Hayır, itmek değil... Böyle bir şeyi hiç düşünmüş olmamak... «Hayır... Olamaz! Aman yarabbi... Şüphelenebilir mi benden? Benim kendisini ele verdiğimden?.. Aklından geçirmiş olabilir mi böyle bir şeyi?.. Sakın buna gülmesin!»

Azkalsın, canhavliyle «Perihan» diye bağıracaktı.

Sabaha karşı biraz dalmıştı. Gözlerini açıp odasını güneşli görünce bunaltısının karanlıkla birlikte geçip gittiğini sanarak bir an umutlandı. Sevinçten tıkanıyordu azkalsın... Müjde vermek ihtiyacıyla «Perihan!» diye inledi. Ancak iniltisiyle hiç bir şeyin değişmediğine, sesini çıkarsa, imdat istediğini herkesin kolayca anlayacağına inanarak dişlerini sıktı. Uyumak dediği şey demek ki gerçek uyku değildi. Şuuraltı fırtınalarla çalkalanarak büsbütün bulanmıştı. Bir zamanlar telkin yaparak toparlanmağa, ciğerlerini sıkıştıran baskıyı atmaya çabaladı. Biliyordu suçsuz olduğunu... Bunu kimse bilmese kendisi kesinlikle biliyordu. İkindiye doğru, kendisi çolak Almanla konuşurken ev basılmıştı. Niyazi adresi bilmiyordu ki söylemiş olsun... Demek, Gurbet Hala'yı izlemişlerdi. «Gurbet Hala'nın izlenmesi için Niyazi'nin durumunu bilmeleri, hiç değil, bundan şüphelenmeleri gerek... Böyle bişey olsa onu da yakalamazlar mı?..» Mahkemede Niyazi'nin adı hiç geçmemiş, Gurbet Hala'dan da söz edilmemişti. Birden Başkanın İngilizlere başvurma meselesini sorduğu aklına geldi. «Peki... Niyazi'yle Gurbet Hala sorguya çekilmeden İngilizlere başvurulduğu nasıl öğrenildi?..» Gurbet Hala, elçiliğe Niyazi'nin gitmediğini, birini yolladığını söylemişti. Şu halde bu gönderdiği adam, ya da elçilikten biri, polise haber vermiş olacaktı. Önce Niyazi, sonra Gurbet Hala izlenerek burası öğrenilmiş dese... «Niyazi'yi yakalamamaları, herhalde, gene onun ardına takılarak Abdülkerim'i bulmak içindir» Düşüncesinin burasında hemen davrandı. Bu ihtimali Niyazi'ye mutlaka ulaştırmak gerekiyordu. Bunu Gurbet Hala'yla kendisi yapamayacağına göre... Bir an Perihan'ı geçirdi aklından, «Hayır» diyerek hızla gövdesini geri aldı. Suratına ateş basmıştı. Ölüm pahasına kızı karıştırmayacaktı artık bu işe... Umutsuz bir gayretle, eski arkadaşlarından bunu yapacak uygun birini araştırdı. Yeğeni Murat üstünde biraz durdu. Kendi derdini bırakıp ne kadar saçma şeylerle

uğraşıyordu. Kim ele vermiş olursa olsun, kimi izleyerek eve gelmiş olurlarsa olsunlar, durumu değişmiyordu ki... Mesele rahmetli Kara Kemal Beyin böyle bir şüpheye düşüp düşmemesi...

Ürkerek döndü. Kapı yavaş yavaş aralanıyordu.

— Uyandınız mı Abicim?.. Çay hazır... -Perihan birden dikkat kesildi... -Noldu? Hasta mısın?

—Yooook... Yok bişey...

— Sapsarı yüzün... Hayır, hastasın. Noldu? -Yaklaşıp elini alnına koydu: -Ateşin yok... Biyerin mi ağrıyor? Uyuyamadın mı? Neden uyandırmadın beni...

— Nerden çıkarıyorsun? Uyudum deliksiz...

— Bakın bakayım... Aman yarabbi... Ne zaman ağardı şakaklarınız bu kadar... Neden görmedim geldiğiniz zaman?

— Ne ağarması? Çoktan beri öyledir... -Gülmeye çalıştı: -Boyasını vuran utansın!

Perihan dinlemiyor, dehşetten açılmış gözlerle bakıyordu. Nerdeyse ağlayacaktı.

Emin Bey elini okşayınca, derisine ateş değdirilmiş gibi hızla çekildi. Koştu, aynayı kapıp geldi:

— Baksana... Nasıl farkedemedim. Allahlarından bulsunlar... Çok sıkıştırdılar değil mi? İşkence ettiler. Sakladın bizden... Alçaklar, ah alçaklar...

Birden dizleri üstüne çöktü, yorgana kapanıp ağlamaya başladı.

— Perihan... Delirdin mi? Yok öyle şey... Vallaha yok... Ne zamandır başladı kırlaşmaya... Tıraş olmadığım için, sana öyle göründü.

— Kırlaşma ne demek... Apak... Kör müyüm ben?.. Hiç mi ilgili değilim seninle?.. Sinirlerini bozdular. Uyuyamadın. Neden seslenmedin bana?..

— Yok bişey diyorum. Çocuk gibisin... Karnım aç... İki dilim ekmek yesem... İki bardak da çay... Kalmaz bişeyim... Görürsün... Hadi, sen yağ sür ekmeklere... Ben giyinip geliyorum.

Perihan umutla başını kaldırdı. Gözlerinden iri yaşlar yuvarlanıyor, ellerini çaresizlikle uğuşturuyordu.

İkindi çayına Murat, gazeteci arkadaşlarını getirmişti. Hepsi aşağı yukarı yaşıt olan delikanlılar, Kara Kemal Beyin kaldığı odayı, okuduğu

kitapları, içtiği nargileyi, kendini öldürdüğü yeri gözden geçirip Emin Beyin karşısına oturdular. İkisi muhakemesinde bulunmuş, cesaretine hayran olmuştu. Hepsi cumhuriyetten yanaydı. Mustafa Kemal Paşa'nın adını gerçek iman sahiplerinin peygamberlerini anarken gösterdikleri derin saygıyla anıyorlardı ama, Takrir-Sükûn Kanunu'ndan sonra olup bitenleri de belli ki yadırgıyorlardı. Şeyh Sait'in çıkardığı isyan, İstanbul gazetecilerine nasıl yükletilmek istenmiş, cumhuriyetten bu yana iki buçuk yıl geçmeden hürriyetler neden her zaman olduğu gibi rafa kaldırılmıştı. Suikast, evet, çok alçakça, çok sefil bir şeydi ama, kurunun yanında yaşların yakılmak istenmesi de doğru değildi. Bütün başka sorumluluklarına rağmen eski Maliye Nazırı Cavit Beyin tabancalı bombalı işlerle hiç bir ilintisi olmadığı biliniyordu. Herhangi bir suça yatkınlık, suç işlemeden en ağır cezalara çarptırılma sebebi olursa, bu işin sonu neye varacaktı? Kurtuluş savaşı yapıp kazanmaktan başka suçu olmayan milleti hangi toplumsal yarar düşüncesiyle olursa olsun yıldırmak haksızlıktı. İşte olayları bu açılardan ölçüp biçtikleri için. Emin Beyin muhakeme sırasında yiğitçe direnmesini, delikanlılar çok değerli buluyorlardı.

— Hele, rahmetli Kara Kemal Beyin gidişat için neler düşündüğünü, hiç korkmadan, hiç çekinmeden söylemeniz, bize gelecek için umutlar verdi efendim. Korkmamanın mümkün olduğunu gösterdi.

— Böyle bir genellemeyi hak edecek kadar, cesur davranamadım. Sizi yanılttığım için özür dilerim.

— Hiç de yanıltmadınız. Hakkınız yok, bu kadar alçakgönüllü davranmaya...

— Alçakgönüllülük etmiyorum, doğrusunu söylüyorum. Rahmetlinin başka sözleri de vardı ki, orada söylemeye cesaret edemedim.

— Ne gibi?..

— Rica ederiz... Yazmayacağımızdan emin olabilirsiniz.

Emin Bey karşısındaki delikanlılara güvenemiyormuş duygusu verdiğine üzülmüş, telaşlanmıştı. Önemli gördüğü halde, mahkeme önünde söylemeyi göze alamadığı fikirleri, gözlerini kırpıştırarak toparlamaya çalıştı:

— Bir takım sorulardır bunlar... Düşünmüş üstünde rahmetli, zaman zaman... Gelişigüzel söyleyeceğim, kendisi de böyle gelişigüzel değinmişti. «Halifeyi İngilizler alıp gittiler de halifeliğini neden sürdürmediler?» dediydi.

— Allah Allah... Büyük Millet Meclisi bu sıfatı aldıydı ya üstünden, başkasını geçirdiydi yerine...

— Evet, ben de öyle söyledim. «On bir, on iki milyonluk bir kitlenin bu kararına niçin uydu, yüzlerce milyon müslüman?» dedi.

— Kutsal eşyalar bizde...

— Evet... Ben de öyle söyledim. Gülümsedi rahmetli... «O zaman da halifelik kalkmış olmaz. Millet Meclisi'ne geçmiş olur, eğer mesele eşyalardaysa...» dedi. «Başkaca, Mısır Kralı Fuat halife olmak istiyor çoktandır» dedi. «Hem de İngilizlerin sömürgesi... Her zaman eli altında, hükmü altında bulunacak bir halifelikti bu... Ayrıca, Peygamberin torunları olan Hicaz Kralı Hüseyin'le oğulları da halifeliği istiyorlar. Yakışır da biraz, akrabalık bakımından» dediydi ayrıca... «Halifeyi indirip bindirmek Büyük Millet Meclisi'nin hakkıysa Mecit'in halifeliği nasıl yok oldu böyle» dediydi.

— Gerçek!

— Neymiş peki?

— Dedi ki... «Bu halifeliğin kaldırılması işi, görünürde, bizden çok Müslüman sömürgeleri olan büyük devletlerin işine gelse gerek» dedi...

— Çok ilginç...

— Nasıl düşünmedik hiç?

— Başka, dayıcım?

— Başka... Dedi ki... «Halifelik sürülüp çıkarılırken, Fener Patrikhanesi'nin İstanbul'da bırakılmasına akıl erdirmek zordur» dedi. «Nitekim, dedi, Türkçeden başka dil bilmeyen Anadolu Rumları gönderildiği halde, İstanbul'un Feneryot Rumları neden bu işin dışında tutuldu?» dedi. «Tekkeler kapatıldığı halde, Mason localarına niçin dokunulmadı?» dedi.

— Hay Allah... Sahi...

— Bir de... «Osmanlılığın bütün iyi yönlerinin reddedilmesine karşılık, dış borçların yüklenilmesine, doğrusu akıl erdirmek zordur. İlerde de akıl erdirecekler pek bulunmasa gerektir» diye güldü.

— Gerçek...

— Çok garip...

— Öyle ya...

Delikanlılar Kara Kemal'in düşünceleri üstünde bir zaman fikir yürüttüler. Sebepler aradılar. Sonunda, bunları söylememekle Emin Beyin

korkmuş sayılamayacağında karar kıldılar.

— Boşuna kızdıracaktınız.

— Aslında verdiğiniz karara da aykırı olurdu. Madem ki, «Kendisi sağ olsaydı nasıl konuşacaksam» demişsiniz. Sağ olsaydı, gerekmezdi, bunları mahkemeye söylemek elbette...

— Hayır, korkaklık değil bu...

— İnsanlık ödevinizi yaptınız... Hem kendi kişiliğinize karşı, hem de rahmetli arkadaşınıza karşı...

— Hayır, genel davranışınızdan yakınmaya hakkınız yok.

Delikanlılar saygıyla el öpüp gittikten sonra, Emin Beyin dün geceden beri süren bunaltısı azalacağına artmıştı. Bu artış biraz da, bütün konuşma boyu, Perihan'ın abisini ürkek bakışlarla aralıksız gözetlemesindendi. Yalnız kalabilse, içinden geçenleri dışarı vurmamak için ayrıca debelenmese, buhranı belki atlatacaktı. Her zamanki gibi davranmağa çabalaması, hele, Perihan'la göz-göze geldiğinde, mutlaka gülümsemesi gerekliymiş gibi kendini aralıksız zorlaması, direnme gücünü büsbütün tüketiyordu. Zaman geçtikçe, içine apansız düştüğü bunaltı çok daha derinlere kök salmakta, şimdiye kadar sürdürdüğü yaşama felsefesinin temellerini sarsarak kendisine karşı duyduğu namuslu insan güvenini yıpratmaktaydı. Dün geceye kadar, hangi durumda olursa olsun, sorumluluklarından yüzü ak çıkacağına inanmış, bunun için, aklını, vicdanını, maddi-manevi bütün güçlerini yeterli saymıştı. Dün geceden beri bütün dayanakları kendisini yavaş yavaş yüzüstü bırakıp hiç insaf etmeden sıvışıyordu.

«Uykum geldi» bahanesiyle odasına kapandığı zaman, meydan savaşına girip çıkmış bir acemi er gibi kolu kanadı kırılmıştı. İlk anlarda yalnızlığın verdiği rahatlıkla gözlerini kapattı. Nasıl oturmuştu sofraya, nasıl çiğneyebilmişti lokmaları? Nerden buldu, dövünerek, tepinerek, duvarları yumruklayarak insanları imdada çağırmamak gücünü? Bereket versin, bu gece Doktor İhsan Beyle baldızı Nermin gelmemişlerdi. Yalnızlığın rahatlığı temmuz gecesinin dayanılmaz sıcağında hızla bunaltıya dönünce, kitaplarını sinirli sinirli karıştırdı. Mustafa Şekip'in RUHİYAT'ında, Memet İzzet Beyin Karl Fonlender'den çevirdiği FELSEFE TARİHİ'nde insanın sorumluluğu üstüne aradıklarını bulamadı.

Sabaha kadar, sanki, hemen bir işe sıvanacakmış gibi, ne aradığını giderek kendisi de bilmeden, birbiriyle hiç ilgisi olmayan kitapları karıştırdı. Bir şeyler yazdı.

Ortalık ışıyınca, Perihan yatmadığını anlamasın diye yatağını karıştırıp kahvaltıda bir fincan çay içerek acele giyindi, «Nereye?» sorusuna «Şimdi geliyorum» diye yalan söyleyerek sokağa uğradı.

Aksaray'la Fatih arasındaki yangın yerlerinde İstanbul, havadan denizden rahatça dövülerek yerle bir edilmiş, bu yüzden de ahalisi tarafından boşaltılmış bir sınır şehrine benziyordu. Yollar silindiği halde, yılların yağmuru karı, taşların kara islerini sıyırıp almamıştı. Nerdeyse yıkılacakmış gibi duran ince yangın duvarlarıyla yükseklikleri şaşkınlık veren konak bacaları, toprağın yüzünü kaplayan karışıklığı büsbütün arttırıyordu. Fatih camisine kadar hafif meyille yükselen genişlikte, bir tek ağaç, bir tutam yeşillik yoktu.

Emin Bey, tepeden tırnağa karalar giymiş, gümüş topuzlu abanoz bastonuna dayanarak yürüyor, bu karmakarışıklık içinde kimin olsa yadırgayacağı, garip bir çelişki meydana getiriyordu. Sıtma nöbetine benzeyen uğultulu, yakıcı bir dalgınlık şakaklarını zonklatmakta, yükselen güneş gözlerini kamaştırdığından açıla kapana süren görüntüsü bir kararıp bir parlamaktaydı. Bitmez tükenmez yarığa yerinin derinlerine daldıkça, içinin yıkılmışlığı çevresiyle şaşılacak kadar uyuşmuş, rahat, ışıklı, sağlam, düzenli yaşayışından koparak savrulduğu bu çöküntü dünyasından bir daha kurtulamama kaderine hiç direnmeden boyun eğmişti. Gurbet Hala'nın bostanına neyi bulmak için gittiğinin farkında değildi. Konuşmasından bir şey çıkaracağını biliyordu ama, bu çıkacak şeyin ne olabileceğini kestiremiyordu. Kestirememedi aradığından korktuğu içindi. Kendisi Alman'la görüşmek için evden çıkınca, Kara Kemal merhum, kuşku gösterdi mi, her zamankinden çok tedirgin miydi? Hatırlayabilecek miydi, konuştuklarını kelime kelime, yaptıklarını tıpatıp?... Çocukluk arkadaşının kendisini ele vereceğinden şüphelenip şüphelenmediğini öğrenmeden artık, yaşayamayacağına inanmıştı. Aklından böyle bir şüphe geçirdiği kesinleşince de... Yaşamak... mümkün olamayacaktı galiba...

Bastıran sıcağa rağmen tepeden tırnağa ürperdi. Dün geceden beri belki yirmi kez sorduğu soruyu tekrarladı: «Böyle bir cezayı haketmek için hangi suçu işledim ben?.. Naptım?...» Çocukluğundan bu yana, doğruluktan ayrılmamaya çalışmış, hele kendisini bildi bileli doğruluk ölçülerinden

hemen hemen hiç kaytarmamıştı. Olağanüstü güçlere sahip bulunduğundan değil, hep orta çizgide yaşama şansını yitirmediğinden...

Soluk soluğa olduğunu anlayınca bastonuna dayanarak durdu. Durur durmaz, Fatih camisini, şaşılacak kadar yakında, ürkülecek kadar tepesine abanmış gördü. Oysa, yangın yerine girdi gireli, hiç gözden kaybolmamıştı, olmasına da imkân yoktu. Altun yaldızlı alemde güneş, erimiş demir gibi ışıldıyor, buna karşılık kurşunlu kubbe kül yığınıymış da, hafif bir esintiyle savrulacakmış duygusu veriyordu. Camiinin birdenbire bu kadar yakın, yüreği ürpertecek kadar değişik görünmesinin nedenini aradı. Bir sebebi olmalıydı bunun... İçerisinin çocuk anılarında kalmış genişliğini, rahatlandırıcı serinliğini apansız özledi. Gitse girse... Bir tenhada... Diz çöküp otursa... Kapasa gözlerini... Camiden değil, kendi içinden bir şeyler beklese... Hemen hızlandı. Umutlanmıştı. Bu umut avlu kapısını geçene kadar sürdü. Burdan bişeyler bekleyebilmek için, aptes almalıydı. Çoktandır bayram namazlarına bile gitmiyordu. Dinle olan bütün ilintisini, çoktan beri doğrulukla değiştirmişti. Muslukların önünden aptes alanlara bakmamaya çalışarak geçti.

Taş avluda, rahatça gidip gelen, konuşan, hattâ itişerek şakalaşan medreseliler, ak sarıklarına, kara cüppelerine rağmen, din adamlığından uzak, bir kışlanın avlusundaki asker kalabalığına benziyordu. Din işlerini zenaat haline getirmişliğin gevşekliği, hattâ boşverirliği vardı üstlerinde hepsinin...

Mermer merdivenleri çekinerek çıktı. Selâtin camilerinin kapılarındaki kalın perdelere, çocukluğundan beri tabaklanmamış manda derilerinden yapılmışlar gibi, el sürmekten çekinirdi.

Potinlerini çıkaracakken vazgeçti, kimsenin bulunmamasından yararlanarak merdivenleri acele indi. İçerde boşluktan başka bir şey bulamayacağına inanmış, gerçekten inanmayanlar için bu boşluğun rahatlandırıcı değil, tersine bunaltıyı artırıcı bir şey olacağını kestirmişti.

Avludan hızla çıkıp Malta çarşısının karmakarışık kalabalığına enikonu sığındı. Arayıp bulması, karışıp sığınması gereken, Fatih camisinin kişiye güçsüzlüğünü hatırlatan uçsuz bucaksız boşluğu değil, halden anlayan, teselli verme gücüne sahip insan kalabalıklarıydı. Çarşamba'da, Mesnevihane tekkesindeki Mercimek Derviş aklına gelerek durakladı. Mercimek Derviş'in asıl adı, Nureddin'di. Rahmetli Kara Kemal, bu Nureddin, bir de kendisi mahallenin sübyan okuluna beraber başlamışlardı.

Çocukluğunda bile dervişti Nureddin... Maliyeden yedek subay olarak askere alınmış, Çanakkale'de başından yaralanıp çürüğe çıkarılmıştı. Dünyadan el etek çekip tekkeye sığınmasını doktorlar, başındaki yaraya bağlamışlardı. Kötülük diye bir şeyin varlığını gerçekten unutmuş, yumuşacık bir insandı. Maviş gözleriyle yere bakarak dinler, çok az konuşur, sözleriyle değil, acılı gülümsemesiyle karşısındakinin yüreğini ferahlatırdı.

Emin Bey, Gurbet Hala'dan önce Mercimek Derviş'e gitmeye karar veriyordu ki bunaltısının konusunu nasıl anlatacağını araştırarak gözlerini kırpıştırdı. Nureddin çapraşık işler gibi, çapraşık duyguları da kavrayacak yaradılışta değildi. Rahmetli Kara Kemal'in böyle bir şüpheye nasıl olup da kapılabileceğini katiyen anlamayacak, kendisinin niçin bunaldığına da akıl erdiremeyecekti. Gurbet Hala'ya soracaklarını sormadan, söyleyeceklerini ölçüp biçmeden, birisine açılmak da gereksizdi. Biri çarpınca dalgınlıktan kurtuldu. Çarpan bir zenci çocuktu. Kalantorluğundan korkmuş, kalabalığa karışıvermişti. Bu rastlantıyla Vezneciler'deki Sudanlı zenci bakıcıyı hatırladı, Herif remilciydi. Kayıptan haber verdiğine birçok akıllı geçinenler kalıplarını basıyorlardı. «Yitikleri bulduğuna, olacaklardan haber verdiğine göre, bir insanın aklından geçirdiğinin şöyle mi, böyle mi olduğunu da bilir belki...» Çevresine ürküntüyle bakıp içinde debelendiği çaresizliğe acı acı gülümsedi. Bunalmış insan, demek ki, bu kadar güçsüz düşüyordu, bu kadar kısa zamanda... En inanmadığı, o zamana kadar saçma bularak alaya aldığı en temelsiz şeylere... «Ne demek temelsiz, düpedüz dolandırıcılıklara...» tutunmak istiyordu. Kendisini çok ayıpladı. Başını dikerek, düzenli adımlarla Eyüp Sultan'a doğru yürümeye başladı.

Gurbet Hala, Emin Beyi görünce, bir kötü haber getirmiş gibi irkilmiş, sonra sebep olanlara beddualar ederek Kemal Bey oğlunun ölümüne, bir zaman ağlamıştı. Yumruğunu göğsüne yavaşça vurarak uvunması gerçekten yürek paralayıcıydı. «Bana gayrı iflah olmak yoktur. Bu derd beni yer gider» diye sızlanıyor, arada bir İttihatçıların topunu yüreksizlikle, beceriksizlikle, kahpelikle suçluyordu.

Yeteri kadar ağlayıp ferahladıktan sonra, kahve pişirmeyi akıl etti. Emin Beyin «istemez» demesine hiç aldırmadan başörtüsünü dolayıp kara yeldirmesinin eteklerini savurarak kulübeye doğru seğirtti.

Bostan kuyusunun dolabına koşulmuş gözleri bağlı katır, ölçülü adımlarla dönüyor, temmuz sabahı, oluklarda şarıldayan su, salkım söğüdün

gölgesini kat kat serinletiyordu.

Emin Bey sigara yaktı. Gurbet Hala, ne mutlu, normal insanların ezici çoğunluğu gibi, ölüm çizgisinde kalmıştı. Ordan ötesini de, berisini de belli ki, hiç düşünmüyordu...

Patlıcan evleklerinin sert yaprakları tozluydu. Hafif bir esinti mısır saplarında filizleri kımıldatmaktaydı. Aşağıda, epey uzakta, iki yanına gemi leşleri yaslanmış bulanık Haliç, Kâğıthane deresiyle illetli bir barsak parçasına benziyor, insanın midesini bulandırıyordu. Zülüfdarağa köprüsüne yakın, dere çamuruyla meydana gelmiş ada, konup kalkan martıları çekemeyecek kadar gevşek, enikonu cıvıktı.

Bostanın havası kızışmış gübre, salça olmak için güneşe bırakılmış domates ekşisi kokuyordu. Katır dolabı çevirmekte, su akmakta, tavuklar eşinmekteydi. Buraya küçük bir çiftliğin ilk bakışta, kendine yeterlilik duygusuyla şehirlilere verdiği sarsılmaz güven iyice yerleşmişti.

Emin Bey, bu kendi kendine yeterliği, bir bakıma ölümsüzlükten geliyormuş görünen bu güvenliği yadırgadı. Bostan kapısından geçer geçmez duyduğu pişmanlık bundan ileri gelmiş olmalıydı. Hiç mi açmasa... Bir bahane uydurup savuşsa mı? Mercimek Derviş gibi Gurbet Hala da belli ki, bunaltısına akıl erdiremeyecekti.

Gurbet Hala kahveyi getirip verdi, kuvveti kesilmiş gibi yere çöktü. Gözlerinden ip gibi yaş akıyordu. Misafirinin işini ne kadar kolaylaştırdığını sezemeden anlatmaya başladı:

— Sen gittin Emin Bey oğlum... Rahmetli, kahve istedi. Getirdim böyle... «Sağol Halacım... Ellerin dert görmesin» dedi. Vay ki kahpe avratlı felek... -Bir zaman içini çekerek ağladı: -«Un var mı» diye sordu rahmetli. Su böreği istedi. Biz dalmışız su böreğine Perihan kızımla...

— Nasıldı Gurbet Hala?.. Sinirli miydi? Bir şey söyledi mi, Niyazi Bey için... -Yutkundu: -Benim için?..

— Yok... Niyazi oğlumu hiç anmadı. Senin için... Ne dedi bakayım... Akıl mı kaldı başda?. Sabah yediğimi unutur oldum.

— Hatırla Halacım... Rica ederim... Aman rica ederim, hatırla!

— «Yorulacak Emin Bey bizim yüzümüzden Gurbet Hala» dedi.

— Başka?

— Başkası... Peygamber gibi adamdı, benim Kara yiğit Kemal oğlum... «Perihan Hanımı da yormaktayız» dedi... Güldü bir zaman... «Seni

saymamaktayım Gurbet Hala, seni saymak Allah’ın gönlüne güç varır» dedi.

Gurbet Hala, örtüsünün ucuyla gözlerini silerek bir zaman ağladı.

— Başka?

— Başka nolsun! Konuşmadı ki çok... Kitabına yumuldu. Baktım laflamak taraflısı değil... Bıraktım...

— Sonra?

— İkindi okundu. Ben namazı kılarken... Perihan kızım komşulardan un istemiş... «Ben yoğurayım, sen yorulma» dedi. Çektim aldım tası elinden. Yukarı çıktı. Dalmışım... Kapı çalındı. Duymamışım. Perihan geldi ki bet beniz kül... Her kapı vurulduktа ödü yarılırdı da, gerisin geri sağalırdı fukaranın, gittim, «Kimsin?» dedim. «Elektrik» dedi. Gaflet basmış... «Dur başımı örteyim» denecek de, cumbadan bakılacak... Açmamla Göğüslemez mi, namussuzlar beni «Ay... Ay... Ay.» diye bağırdım var gücümle, hemen öndekinin yakasını kaptım. Biz itişirken fukara Perihan kızım, «Hayy» diyerek düşüp bayılmış...

Ben tuttuğum geberesiceyle boğuşurken ötekiler zığın gibi atlayıp girdiler.

— Murat, bu sırada mı geldi?

— Murat mı? Bilmem! Hangi Murat? Polis mi?

— Polis değil... Gazeteci... Bizim yeğen?

— Yoktu sizin yeğen... Şu ağzı kalabalık oğlanı demekte değil misin?

— Nasıl olur?.. –Emin Bey birden dikildi. Boğazı kuruyuvermişti: -Emin misin, aman Gurbet Hala? İyi düşün Allah aşkına...

— Neyi düşüneyim? Gazeteci Murat ordaymış da Perihan kızımı yukarı taşırken bana neden sakallı polis yardım etti Allah razı olsun...

Emin Bey bir an soluğu kesilmiş gibi ellerini göğsüne bastırarak ciğerlerine hava aradı, sonra yalvardı:

— İyi düşün, aman Gurbet Hanım... Biraz sonra gelmiş olmasın, polisler bahçeye çıktıkları zaman...

Gurbet Hala, gözlerini kısarak hatırlamaya çalıştı. Tek tek konuştu:

— Kim dedi sana, o ağzı kalabalık oğlanın orda olduğunu?

— Kendisi... Yazmış bile...

— Ne yazdığını bilmem... Ordaymış da, gökgöz polis neden bücür polisi, karakola koşturdu, «Gazeteye telefon et. Murat Bey çabuk yetişsin?» diye...

— Emin misin Gurbet Hala... Aman yarabbi... Bi yudum su... Bi yudum...

Gurbet Hala, kulübeye doğru koşunca, Emin Bey ellerini yüzüne kapattı. Yalnız gövdesiyle değil ruhuyla da yığılakalmıştı. Şaşkınlığı, bütün bunalabilme gücünün, birden, mutluluk haline gelmesindendi. Gözleri bağlı katır değişmiş, dolabın delik deşik kovaları, bunların çektiği su, ağaç gibi gölge yapmasını bilmeyen salak salkım-söğüt, eşinen tavuklar, kızışmış gübre, çürük domates kokuları, pislik dolu barsağa benzeyen Haliç, herşey bütün dünya birden değişmişti. Bu pis bataklığa ancak mutlu insanların «Altun Boynuz» diyebileceklerini anlıyor, duyduğu taşınmaz mutluluktan, acı çeken bütün insanlara karşı düpedüz utanç duyuyordu.

Gurbet Hala'nın koşturduğu bakır tası iki eliyle kavradı, ılık suyu, su gibi değil, masalların can ilâcı gibi, tıkanasıya kanarak içti.

*

— İster kazanç ister suçunu cezasız atlatmak için olsun, insanın sorumluluktan kurtulmasına kesinlikle imkân yoktur.

«Bu sebeple insanoğlunun dünyada başvurduğu en boş, en umutsuz, en aptalca iş sorumluluktan kaçmaya çabalamasıdır. Çünkü sorumluluktan kaçması, insanın kendine ve topluma karşı işleyebileceği en sefil suçtur.

Dünyada yalnız sorumluluktur ki, hiçbir şart altında, insan onu kavrayamadığını ileri süremez. Çünkü namuslu insanda, bunun, şuuru olmasa bile sezgisi mutlaka vardır.

Bütün toplumsal ve kişisel alçaklıklar insanları sorumsuzluğa alıştırmakla başlar, sorumsuzlukta tutmakla sürdürülür.

Sorumluluklarımızdan kaçıp kurtulmaya çabaladığımız sıralarda bütün kalleşlik gücümüzü kullanırız ki...»

Perihan okuduklarına dalmış ayak seslerini duymamıştı. Emin Abisini merdiven başında kendisine dikkatle bakar görünce, elinde olmayarak, telâşlı bir hareketle, kâğıdı saklamak istedi.

— Nedir o?

— Yok bişey... Geldin mi? Merak ettim nereye gittiğini bu kadar erken?..

Emin, Almanca dergiyi görünce işi anladı. Dün gece sorumluluk üstüne gelişigüzel kaydettiği düşünceleri, Perihan'ın eline geçmişti. Kâğıtlarını karıştırmak hiç âdeti değildi kızın... İçinde çabaladığı bunaltının

demek farkına vardı. Yazdıklarını Gurbet Hala’yla görüşmeden önce okusaydı, hiç bir şeyi gizlemesine imkân kalmayacak, ev cehenneme dönecekti. Rahatça gülümsedi;

— Dolaştım biraz. Küçük Abla... Malûm ya, mahpus yatmış adamız... Mahpus kısmı özler açık havayı...

— Nerden geldi aklına bunları yazmak?

— Bunları mı?.. -Yaklaştı, kızkardeşinin yanağını okşayıp saçlarını öptü: -Bir makale gördüm dergide... Bir kitap çıkıyormuş... Neydi yazarın adı bakıyım?.. Heidegger... Almanmış herif...

— Ne üstüne?

— Bilmem... Felsefe galiba... Kitabın adı « Varolmak ve Zaman...» Bazı parçalar almış dergi... Okurken aklıma gelenleri yazıverdim... Saçma!

Perihan, abisine şüpheyle baktı. Kâğıtta aradığı yeri bulup okudu:

— «Belki döğüşmesini bile önledik. Belki başımızı derde sokmamak için döğüşmemiştir...» Ne demek bu? Adamın kitabında mı yazılı bu söz?

— Yok...

— Saklıyorsun benden bişeyler abicim... Anlamaz mıyım ben?.. Sıkıntınız var sizin... Bütün gece uyumadınız...

— Amma yaptın... Büsbütün uyumamak denmez! Uyandım bir iki kere... Kolay mı, İstiklal Mahkemesi’ne gidip gelmek?.. Çocuklar «Kahraman» dediyse...

— Hayır... Dışardan değil sizin sıkıntınız... İçerden... Kendinizden... Çok önemli olmasa saklamazdınız. Nereye bağladınız bakalım, «Belki bizim yüzümüzden döğüşmedi» sözünü?

— Saçma dedim ya... Geldi öyle aklıma... Dalgınlıkla yazmışım... Döğüşmeye kalksaydı, kan dökülseydi, bırakmazlardı bizi kolayca... Süründürürlerdi biraz...

Perihan saçlarını tutarak bir an düşündü:

— Rahmetliye kötülük etmişiz gibi bir anlam var bu yazdıklarında... Döğüşseydi ne çıkardı? Kurtulur muydu?

— Hayır... Boşuna kan dökülmüş olurdu. Benim aklıma gelen... Döğüşerek ölmeyi kurduysa... Bizim yüzümüzden vazgeçiyor. Önlemiş oluyoruz.

— Neyi?

— Ölüme mahkûm bir insanın son isteğini...

— Ne kadar karışık... hiç aklım ermedi.

Emin ceketini çıkarmış, kravatını çözüp koltuğa rahatça oturmuştu.

Perihan, abisindeki değişikliğin olumluluğunu görüyordu ama, rahatlayamıyordu. Yıllardır kız kardeşinden hiçbir şeyi saklamamıştı Emin Bey... Saklaması, çok ağır çok üzücü şeyler düşünüyor, çok büyük bir acıyı gizlice çekiyor, demekti. Hele bu sorumluluk konusundaysa... Kendisini hiç bir zaman kolay avutamaz, umursamazlık edemezdi.

Perihan kurcaladı, abisi «yok bişey» dedikçe her zaman yaptığı gibi, «Nasıl olsa söyletirim» demedi, üsteledi.

Emin Bey, söze biraz çekingen başlamıştı ama, gitgide keyiflenmiş, nasıl boş bulunup alıklık ederek bunaltıya kapıldığını anlatırken, hele Sudanlı bakıcıya başvurup remil döktürmek kararında alayın insafsızlığını büsbütün arttırmıştı.

— Saçma tabiî... Gel de bunu şaşkına anlat... Bir daha iman ettim. Biz okumuşlar, düpedüz zehrediyoruz yaşamayı kendimize... Halk böyle değil. Hele Anadolu halkı...

— Ne ilgisi var?

— Var. Sabahleyin Gurbet Bacı'ya koştum. Niyetim rahmetlinin böyle bir kuşkuya düşüp düşmediğini soruşturmak... Derdimi anlatamadım bitürlü... Açıkça anlattım bu kez, kavrayamadı büsbütün... -Güldü bıyığının altından biraz... Gülüşünde yürek rahatlığından gelen mutluluk vardı; -Halklarımızla niçin kolay anlaşamadığımıza, biraz daha aklım erdi. Bu bakımdan iyi oldu böyle bir bunaltı...

Perihan gittikçe somurtmuş, anlatılanların sonuna doğru suratını adamakıllı asmıştı:

— Nasıl söyleyebildi böyle bir yalanı Murat olacak utanmaz?..

— Söyler. Önce, gazetecidir. Zenaatı... Sonra, baskıyla yönetilen bir memleketin gazetecisi... Düşünmemiştir birine zarar vereceğini... Aslına bakarsan, yalan değil anlattıkları. Kendisi görmemiş sadece, duymuş... Olayı biraz abartıyor, biraz da süslüyor.

— Ne kadar ayıp!.. Napiyim ben şimdi bu yalancıya?

— Napacaksın... Bir sofra hazırla bu akşam... Çağır Doktor İhsan beylerle birlikte... Vur suratına yalancılığını... Sıkıştıralım biraz... Utandıralım.

— Utanır mı? Hiç umudum yok... Sırıtır. Zıddıma basmak için yemeklerimi beğenmez.

Gazeteci Murat taşlıkta bağırıyordu:

— Nedir o, Perihan Teyze? Yalanımızı mı tutmuş, kahramanlar kahramanı, Emin Dayımız? Nasıl tutmuş? Eveet! Aklımızdan çıkarmamak gerekti ki, gerçek bugatırlara yalan olmaz! Yavaş mı? Ne yavaş? Neden utanacakmışım? Aslına bakarsan bizimki yalan değil, bezemek... Bezemek, yani, gazete yazısı haline getirmek... Bana sorarsanız hanımlar, olayların gerçeği, gazetecinin gördükleri değil, yazdıklarıdır. Siz şimdi söyleyin bakalım, ziyafetin baş yemeği nedir? Çerkez tavuğu mu? Vay ki yaman... Başkaca, mücver... Vay ki, büsbütün yaman... Başka? Böreek! Şuna siz, «Arkası yufka» desenize, düpedüz... Cacık macık, çiroz miroz da... Daha nossun? Peki, nerde benim arslan Dayım? Hele bir anlayalım bakalım, Gâvur İzmir'inde, İstiklâl Mahkemesi tutuklusu iken bizim burda uydurduğumuz yalanı, nasıl tutmuş? Bilgi kuvvetiyle mi, keramet gücüyle mi? Kurcalamayacak mıyız buralarını? Nasıl kurcalamayacağız? Gazetecilik konusudur ve de gayetle parlak zenaat hüneridir? Ucunda bizim aylığın elli pankanottan altmış panganota fırlaması vardır ki, bildiğin bay olmaktır ve de bundan böyle yoksulluğa töbe çekmektir. -Merdivene sardığı ayak seslerinden anlaşılıyordu: -Dayıcığım, nerdesiniz? Koca tanrının buyruğuyla oğuz şölenine yetişmiştir yalancı yeğeniniz ve de göklerdeki güneş anamızın desteğiyle aç kurt gibi iştahlıdır.

Sofaya çıkınca el öpmek için hızlandı, yaklaşınca durakladı, kaşlarını çatarak baktı. Gülümsemesi hemen silinmiş, bakışlarına ürkeklik gelmişti:

— Noldu size Emin Dayı? Hasta mısınız?

— Ne hastası? Nerden çıkarıyorsun? Turp gibiyim!

— Turp gibisiniz de, suratınız, neden sapsarı?.. Durun bakıyım, bir değişme var sizde... Zayıflamışsınız desem... İki günde...

— Yok bişey diyorum... Başlama gene gazeteci uydurmalarına... Geç otur.

— Allah Allah... Nedir peki?.. Durun Emin Dayı... Saçlarınız apak olmuş yahu... Neden farkedemedim İzmir dönüşü?.. Emin Dayı, noldu rica ederim! -Murat'ın sesi titriyordu. Adamakıllı telâşlanmıştı. Gülümsemeye çalıştı: -Rica ederim dayıcım, noldu? Hayır... İzmir dönüşü yoktu bir şey... Durun hele, geçen gün gelen arkadaşlardan biri, «Şakaklarının aklığı çok yakışıyor dayına» dediydi de, hiç durmadıydım üstünde...

Perihan seslendi:

— Senin yüzünden... Yalanlarının yüzünden hep...

— Gerçek mi? -Enikonu ürkmüştü: -Suçum var mı benim bu işde? Bir halt mı ettim, Emin Dayı bilmeden?.. Söyleyin Allah aşkına...

Emin Bey başına gelenleri, yumuşak gülümsemesini bozmadan, biraz kendini suçlayarak, biraz da alaya alarak anlattı.

Murat toparlanmaya çalışıyordu:

— Sinirleriniz bozulmuş sizin... Vah vah... Demek ben sebep oldum.

— Sinirlerimin bozulmasına mı? Haksız övüyorsun kendini. Haddine mi?

— Evet... Şaka geldi bize, İstiklâl Mahkemesi... Yiğitliğiniz şaşırttı bizi... Hay dilim kurusaydı da...

— Bırak canım... Geçti gitti.

— Vah vah... -Emin Beyin elini saygıyla öptü. Bırakmadı: -Demek... O sesten... Birdenbire... Aklınıza geldi ki... -Gittikçe artıyordu telâşı: -Kim bilir nasıl kıvrandınız. Ne kadar hayvanım ben. Hay Allah belâmı versin! Hiç olur mu dayıcım, aldırma... Düşünmeliydim, asabınızın bozuk olacağını...

— Düşünmek... Sen icat mı çıkaracaksın gazetecilikte?..

— Düşünen gazeteci olmaya çabalıyorum oysa ben... -Sigara verip acele kibrit çaktı: -Çok utandım, çok...

— Otur hadi... Geçti. Bir bakıma da çok iyi oldu Murat, kendimi çoktandır ölçüp biçmezmişim... Yalınkatlığımı anladım. Hiç bişey bilmesem, kendi sorumluluğumu bilirim. -Yumuşacık güldü: -Bir yerde bildiği de hiç işine yaramıyormuş meğerse adamın... Yüzde yüz emin olduğu da... Bereket Gurbet Hala açtı gözümü...

— Gurbet Hala mı?

— Evet... Baktım bunaltı artıyor. Kalktım gittim. Ağzını arıyacağım da, o gün, ben evden çıkınca, şüphelendiğini belirleyen bir şey söylemiş mi rahmetli... Ne kadar iyi olmuş, göze aldığım... Senin o gün eve gelmediğini söyledi.

— Ferahladınız.

— Ferahladım ama, daha önemlisi... Gurbet Hala’nın davranışı... Aslında ferahlamasam buna belki dikkat etmezdim. Hattâ kurcalamazdım bile buraları... «Seni izleyip de buldularsa?» dedim, hiç oralı olmadı. Sövdü saydı, her kim ardına takıldıysa... Rahmetlinin bizden şüpheleneceği üstündeyse hiç durmadı. Çiy yememiş ki karnı ağrısınmış... Bu nedir, neyin nesidir? diye düşündüm dönüşte... Şuna inandım ki kesin... Biz aydın

geçinen kaltabanların çektiğimiz, hep halktan uzak düşmenin maskaralığı... Halkın sağlam yargı gücünden uzaklaşmasak, dertlerimizin en az yüzde ellisinden kurtuluruz. «Ben taşlıkta kıyametleri koparmakta değil miyim? Nerden duymuş, rahmetli Kara Kemal oğlumun, şu kadar uzaktan «Hıh» dediğini, o ağzı kalabalık oğlan?» demez mi Gurbet Hala?..

— Haklı... Ben yalanıma kulp bile takmamışım, bir de gazetecilik taslıyorum.

— Hadi sen durmadın üstünde... Ya bana noluyor? Bulmalı değil miydim Gurbet Hala'nın gelişigüzel söyleyiverdiğini, kendi kendime... Sonra düşündüm... Bir gün doktor İhsan, medyumluk meselesini anlatırken, bişeyler demişti, «Medyum yatkınlığı olanlar, kimi zaman, bütün sesleri silip çok uzaklardaki bir konuşmayı çok açık duyarlar» demişti, «Çünkü ruhlar biz istemesek de, bizimle ilinti kurar, bize seslenir» demişti.

— Bu hesapça biz medyum oluyoruz. Kayıptan sesler duyuyoruz. Aşkolsun Emin Dayı.

— Dahası var! Çabaladıkça battım. Kendi kendimi batırdığımın hiç farkında olmadan... «Doktorun dediklerinde binde bir gerçek payı varsa... », diyorum, «Aklıma geleni bana, sakın rahmetli hatırlatmış olmasın?» diye kıvranıyorum. «Ruhlarla doğrudan doğruya ilinti, biz istemeden, uyku-rüya halinde kurulan ilintidir» demişti, bizim doktor... «Bu ilinti çoğu zaman bilinçaltıyla kurulur, oraya yerleşir, sonra apansız bilince çıkar» filan demişti. Bunlar aklıma geldi. Düşündükçe bunaltıya gömüldüm. Çünkü, bir an aklımdan geçirmiştim... -Yutkundu. Duraklamasından utanarak yiğitçe açıkladı: -Gidecek yeri kalmadığı anlaşılınca... Burda ergeç yakalanacağı anlaşılınca... Bir an aklıma geldiydi... Yakalansa da... Gitse, suçsuzluğunu ispatlayıp kurtulsa...

Gözlerini kaçırdı. Bütün zorlamasına rağmen, «Haber vermeyi geçirdim aklımdan» diyememiş, daha korkuncu, bunu ölse diyemeyeceğini anlamıştı.

Dudaklarını yalayarak acele ekledi:

— Daha korkuncu, Perihan da, geçirmiş aklından aynı şeyleri... Biraz başka açıdan ölçüp biçmiş... «Emin abime daha zararlı olmasın?» demeseymiş... -Biraz daldı: -Ne garip! «Karşımızdakinin aklına gelmiş midir?» sorusu, bizim aklımızdan geçtiği için... Bir yerde okumuştum: Bir kötülüğü uzunboylu aklımızda gezdirmemiz, işlememizle birdir... Daha korkuncu... Bütün okuduklarımızı, bildiklerimizi, düşündüklerimizi, aydın

kişiler olarak, bunaltı zamanlarında, kurtulmak için kullanacağımıza, bunaltıya büsbütün batmak için kullanıyoruz,

— Gerçek... Evet, şimdi anladım, Gurbet Halalarla farkımız burda... Sakın aklınıza getirmeyin bir daha böyle çapraşık şeyleri... Gazeteler hani yazdılar ya... Eve girmişler de... Odaya çıkmışlar da... Yerde terlikleri... Havada sigara dumanları görmüşler de... Bundan anlamışlar, birkaç saniye önce burda olduğunu... Açık pencereden bahçeye atlamışlar. Hepsi yalan, bunların!

—Yalan mı? Ya?

— Ev çoktan gözaltındaymış... Çoktan dedimse, en az, bir gün önce... Dahası var... Baskından bir gün önce... Telefon hattı çekilmiş bizim tulumbacı reisi Parlak Osman Ağanın evine karakoldan, üst katta, sizin bahçeyi gören odaya gözcü koyulmuş...

— Deme... Sahi mi?

— Yüzde yüz... Oradaki gözcü söyledi. Yaşlı bir polistir. Vali Çerkez Reşit Beyi, Fulya tarlasında kendini öldürmeye zorlayanların da arasındaymış... «Düşünsene» dedi. «Nereden çıkar, (Teslim ol Kara Kemal Abi, saklandığın yeri biliyoruz) sözü?..» Çünkü, kümesin arkasındaki kovuğu hazırlanırken görmüş Osman Ağa ama, hayvan olduğundan bağlayamamış kaçaklar işine...

— Vah vah.. Demek rahmetli, sinerek oraya yetişmek isterken gözetleniyordu, komşu pencereden... Kara Kemal Beyden çok iyilik görmüştür oysa, bizim tulumbacılar reisi Osman Efendi...

— «Efendi» demeyin şu itoğlu ite, Dayıcığım... Hamam oğlanlığından yetişmiş... Töbe töbe... «Miheldir» diyeceğim geliyor, bu Kara Kemal Bey gibilerine... İyiliği dokunmuş... Hiç namuslu adamlara iyilikleri dokunmaz mı bunların?.. Gözcü polise de Vali Çerkez Reşit Beyin çok iyiliği dokunmuş... «Ermeni kırımında çok vurgun vurduk, sayesinde» diye sırıttı. Dahası... Ne dese beğenirsin... «İş yok, Murat Bey, yüksek makamlara çıkmakta» dedi, «Zart zurt ederler... Hele polisi hiç adam yerine koymazlar. Sonunda, hepsi elimize düşer. Beyi, paşası...» diyerek iç çekti yalandan... Herifin kasılmasını görmeliydiniz... Şunu anladım ki dayıcığım... Belki bizim gibi toplumlarda, şimdilik, parlak zenaat değil yüksek makamlara çıkmak... Hele milleti karmanyolaya getirip çıkmış, sapısilikler için...

Emin Bey, Kara Kemal arkadaşını, bu sapısiliklerin arasına sokmadığından, enikonu keyifle gülüyordu.

Murat, dayısının bunaltıyı büsbütün savuşturduğuna inanınca deminden beri geri bıraktığı soruyu sordu:

— Peki dayıcım... Nasıl oldu da boş veremediniz böyle bir düşünceye? Bunaltıyı neden yenemediniz kolayca?.. Oysa ölümden sonrasına hiç inanmazsınız! «Sonrası boşluk» dersiniz.

— Derim evet... Bunu da ölçüp biçtim. Ölümden sonranın yokluğu meğerse ölüler içinmiş alık oğlum, diriler için orası da hesaba katılacakmış meğer...

— Vay ki, felsefedir ve de gayetle yaman felsefedir. Nur olun, benim filozof Dayıcığım...

— Hadi ordan çapkın... Bi de utanmadan eğleniyor.

Emin Bey elinin tersiyle Murat'ın karnına yavaşça vurdu. Böyle yapması keyifli oluştan, gerçek mutluluğa geçtiğini gösterirdi.

Murat, tamamiyle rahatlayınca yemek kokularıyla beraber açlığını duyup üstüste yutkundu.

Köşedeki evin tombul kızı, gramofona gene fokstrot koymuştu.

«Yanılmaktasın yavrum, aç ayı oynamaz» diye düşünerek sırıttı.

Ortalık kararıyor, esinti biraz serinliyordu. Sıcaktan kurtulmak için sofrayı taşlığa kurmuşlardı.

Doktor İhsan Bey, trabzana küt küt vurarak «Masa başına... Birazcık içilsin de akıllar başa gelsin» diye bağırınca gülüşerek kalktılar.

Doktor ihsan Beyin dul baldızı Nesibe Hanım ikinci kadehten sonra biraz nazlanarak da olsa, udu kucağına almıştı. Sesi küçüktü ama, şaşılacak kadar tatlıydı. Udu da ortanın üstünde çalıyor, kendisine göre birtakım incelikler çıkarıyor, sofradakiler arada bir türkülere katılıyorlardı.

Ağırdan oynağa doğru gidileceğine, nasılsa, oynaktan ağıra gelinmiş, nedense hep umutsuzluğu söyleyen şarkıların kederi sofraya hiç belirsiz çökmüştü, «Acı öldürme ki kalbimde hayalin yaşasın-Yeter ey gözleri sevda dolu esmer güzeli...»

Emin Bey, Perihan'ın da şarkıya koşulduğunu anlayınca şaşırdı. Kız, yıllar var ki yalnız başına olmadıkça hiç böyle bir şey yapmıyordu. Demek sofraya oturalı beri kollamış, abisinin bunaltısını tamamiyle savuşturduğuna inanmıştı.

Buna çok sevindi. Sevincinin tadını çıkarmak için, kadehini aldı. Bir koca yudum içti. Murat sigara yakıyordu. «Peki, ya polislerle beraber gelseydi... Gurbet Hala bağırmasaydı da, rahmetlinin böyle bir ses çıkardığını gerçekten duysaydı?» Kadehi gürültü etmemeye çalışarak masaya bıraktı. Bunu, bir suç işliyormuş gibi, oturanları kollayarak yapmıştı. Birden dayanılmaz bir yorgunluk duydu. Kaç günün uykusuzluğundan, çırpınmalarından batıp çıkma çalkantılarından gelen gerçekten dayanılmaz bir yorgunluktu bu... Kederli türkülerin, rakının, ilerleyen gecenin, kız kardeşinin gösterdiği derin ilginin, belki de geçirdiği tehlikeli günlerin üstüste yığdığı yorgunluktu. «Çok şükür, görmemiş, Murat, bulunmamış burada... Bulunsaydı... Hayır, üstesinden gelemezdi.... Hiç gelemezdim. Burası...» Soluğunu keserek irkildi, «Kesin» derken... Başı dönmüş gibi gözlerini yumdu. «Neyi değiştirir görüp görmemesi... Burda olup olmaması... Daha kötü ya... Demek hiç görmeden de, söylenebiliyor! Evet... İnsanoğlunun düşündükleri, yazdıkları, gerçek olanlardan daha gerçek... Kaç bin kişi okumuştur bunun yazdıklarını?.. Bunlardan kaçının aklından geçmiştir. Salt bunun yazdıklarını okumak şart değil... Bütün bu olay için yazılanlar... Bilir bilmez... Yarım yırtık... Saçma sapan... Aman yarabbi...» Gözlerini kapatmıştı. «Vur sineme mızrabın ile sine senindir...» Hemen gözlerini açtı. «Nedir bu? Ne diyorlar. Kimin için?...» Boğazı kurumuş, demek ki, bunaltı kat kat büyüyerek yeniden başlamıştı. «Demek ki, şakaya alırmışım, sorumluluğu ben bunca yıldır. Demek, üstünde düşündüm, kesinkes inanca vardım derken... Peki, nasıl mutlu olabilir namuslu insanlar bu durumda?.. Bırak mutluluğu, nasıl yaşanabilir, adam gibi?.. Hiç mutluluk yok mu namuslu insana?..» Bunca yıldır evine kaçmakla bütün sorumluluklardan kurtulacağını sanmıştı. «Evine kaçmakla öyle mi... Etliye sütlüye karışmamakla... Bu kadar kolay mı, kurtulmak... İnsan gibi yaşamak... Bu kadar kolay mı, adam olmak?..»

— Noldunuz abi? Bi yeriniz mi ağrıyor?

Perihan bunu var gücüyle bağırarak sormuş gibi, irkildi, acele karşıladı:

— Yok canım... Severim de... Bilmez misin... Bu şarkıyı ben...

— Seversin sahi...

İçinden kopan kıyametin, nasıl olup da farkına varamadıklarına, hele bunu Perihan’ın sezemediğine şaşarak bir an soluklandı. «Çok şükür,

tutacağız yemeğin sonunu kimseye hiçbir şey farkettirmeden» diye dişlerini sıktı.

O gece, Emin Bey için, uyumak değil, Perihan’ı düşünmek bile söz konusu olmamış, odasında dolaşırken, yavaş yavaş çıkmazı mıkmazı bir yana bırakıp kendisini böyle kıskıvrak yakalayan SORUMLULUĞUN nolduğunu araştırmaya girişmişti. Düşündükçe, çok iyi bildiğine, hele kendisi için uygulamada kesinliğe ulaştırdığına emin olduğu sorumluluk, çok çapraşık ve çelişkili bir genişliğe varıyordu.

Şimdiye kadar zannettiği gibi, biraz akıllı, tedbirli davranan, hırslarını, tutkularını yenebilen insanoğlunun, sorumluluklarından kolayca sıyrılması hemen de imkânsızdı. Çünkü insanoğlu yaptıklarından, hattâ aklından geçirdiklerinden, hattâ yakınlarının yaptıklarından, tasarladıklarından değil, yüz yıl, iki yüz yıl sonra yaşayan, bütün insanların vaptıklarından, daha beteri akıllarından geçirdiklerinden de sorumlu görünüyordu. Sözgelimi kendi meselesinde... İki yüz yıl sonra, bir başka konuyu Türk gazetelerinde araştıran, bir Yeni Gineli sosyolog, bu Kara Kemal meselesini vakit geçirmek için okusa, «Adam kendisini vururken neden böyle bir ses çıkardı?» diye düşünebilir, bunu belki de hiç duraklamadan, «Ev sahibinin ele verdiğini düşünmüştür de ondan» hükmüne bağlayabilirlerdi. Şu halde sınırsız bişeydi bu Sorumluluk belâsı... Her ihtimal, yeni yeni ihtimallere bağlıydı. Böylece de ucu sonsuza dayanıyordu. Delirmek işten değil...

— Delirmek işten değil Abicim... Düşünsene, ayaklarını öpeyim... Yoktur bunun sonu... -Perihan koltuktan kaymış, elindeki mendili didikleyerek yalvarıyor, gözlerinden iri yaşlar akıyordu: -Naparız böyle düşünürsek hepimiz? Soluk almak bile imkânsızlaşmaz mı? Napmalı? Yaşamamalı mıyız?

— Her çeşit hergeleliği, namussuzluğu, soygunu ortadan kaldırmaya çalışmalıyız, ancak insanın insana kahpelik etmesi ortadan kalkınca, kurtuluş var. Çok düşündüm. Bugünkü dünyada, Allaha sığınamıyorsun kişisel sorumluluklarından... Toplumun baskılarını da özür olarak ileri süremiyorsun. Çünkü, sorumluluğu ancak, hür insan duyar. İnsan bu konuda kendi kendisini yaratıyor. Düşünme, dayanma, hayal etme, gücümüz ne kadarsa o kadar insanız. Yaratılmış olmanın, toplum baskılarının özürüne sığınamayız. Sorumluluk idrakine varmış insan, sınırsız olarak hürdür.

Hürlüğü arttıkça sorumluluk artar. Artan sorumluluk karşısında ister istemez, bunaltı duyarız. Anlıyor musun Küçük Abla, niçin uyumuyorum gecelerdir?

— Hayır, hiç bişey anlamıyorum. Gülme öyle... Korkunç bunları böyle düşünmek... Yaşamak imkânsız olur abicim, mutlu olmak, sevmek, namuslu yaşayıp namuslu öldüğüne inanmak imkânsızlaşır. Yapma abi... Ayaklarını öpeyim, topla kendini... Çıkar aklından bunları... At zihninden... Deli olacağım ben, çıldıracağım...

Perihan, aşağıdan yukarı, abisine acıma dilenerek baktı. Emin Beyin kendisinden çok daha acınacak yerde sallandığını anlayınca çaresizlikle ellerini yüzüne kapattı. «Allahım bize yardım et... Sana sığındım. Kurtar bizi bu azaptan...»

Perihan’la Emin aynı zamanda merdivene döndüler.

Kapı çalınıyordu.

Emin dehşetle fısıldadı:

— Kim olabilir bu saatta?

Perihan parmağını ağzına götürdü:

— Suuuussss... Ben bakarım.

Birden kendini toplamış, kalkarken bir silkinmede üstündeki perişanlığı atmıştı. Metin adımlarla yürüdü.

Saat vurmaya başlayınca Emin Bey soluklarını tutarak saydı. «Üç... Gecenin üçü... Kim olabilir?..» Aşağıya kulak verdi. Perihan sürgüyü çekiyordu. «Kim?» Doktorun baldızı Nesibe Hanım hastalanmıştı... «Ağırlaştı mı?..»

Perihan biraz sonra, gittiğinden daha perişan göründü. Ölüm haberi almış gibi titriyordu.

— Kimmiş? Nedir istediği?..

— Yok bişey... Yok...

— Ne demek... Saat üç...

Perihan, saata korkuyla baktı. Gerçekten üç olduğunu görünce elini büyük bir suç işlemiş gibi yanağına götürdü:

— Üçmüş sahi...

— Kimdi Perihan? Neydi istediği?

— Öteki gelmiş abi... Abdülkerim Bey... Almadım içeriye...

— Ya?

— Alamadım. «Gözaltında bu ev» dedim. «Lazımsa para verelim» dedim.

— Sonra da kapıyı yüzüne kapatıp... Olmaz Perihan... Koş hemen aç... Al içeri... Düşünelim, napacağımızı...

— Hayır, alamam! Sen karışma... Arkasına düşmüşlerdir. Çok heyecanlıydı. Bunu da, tutarlarsa bizim evde?.. Düşün, günlerden beri çektiğin azabı...

— Tamam... Düşünürüz. -Elini kız kardeşinin yüzünden geçirdi: - Hele açalım önce...

Perihan birden dikildi:

— Olmaz, istemiyorum. Bağırırım camları kırıp... «Yangın var» diye kıyameti koparırım. »Aranan kaçak burda... Gelin tutun!» diye bağırırım. Yüzüne bak aynada... Mahvoldun. Çıktın insanlıktan... Çektiğin azabı düşün, kaç gündür, çektiğin cehennem azabını...

— Saçmalıyorsun Küçük Abla... -Kederle gülümsedi; -Ben o cehennem azabını, kıstırılmış insanlara kapıları açmamak için çekmiyorum. Kapıları daha kolay daha çabuk açabilmek için çekiyorum. Hadi, koş rica ederim, hadi çabuk...

Perihan oralı olmayınca, yürüdü, önüne dikilince yavaşça yana almak istedi.

— Saçmalama...

— Yemin ettim.

— Tamam. Ben açacağım. Sen duymamış olursun.

— Hayır... Bırakamam...

Emin Bey, ömründe ilk defa kızkardeşine karşı kuvvet kullanmak zorunda kalacağı için şaşırmış, bir an duralamıştı. Perihan soluk soluğa yalvardı.

— Olmaz abi! Beni düşün... Beni de götürürler bu kez... Acı bana. Mahvolurum. Bağışlamazlar bu kez...

Emin Bey, korkutulmak, gözünün yıldırılmak istendiğini anlayınca birden değişip dikilmişti:

— Çekil yolumdan... Çekil diyorum...

Perihan bir an ürktü, sonra, abisini yıllardır kumandası altında tutuyor sanısının verdiği cesaretle direndi:

— Olmaz. Bırakmayacağım!

Bu anda ikisinin de hiç beklemediği bir iş oldu. Emin Bey, sanki yüz kere yapmış gibi, Perihan'ı hırsla kolundan tutup savurdu:

— Çekil be...

Sıyrılıp geçerken, kız canhavliyle atılıp bacaklarına sarılmıştı:

— Dur Emin Abi... Dinle... Boşuna zorluyorsun. Yok kimse... «Çıktılar burdan, aradıklarınız» dedim, «Biz yeni taşındık» dedim. Gitti çoktan...

— Neeee...

Emin Bey, yay gibi sıçradı, merdivenleri üçer dörder atlayarak indi. Kapı kanadı arkasına çarpıp tahta evi temellerinden sarsınca, Perihan korkuyla inlemiş, kalkmaya davranmıştı. Abisinin boğuk sesini duyunca katılakaldı.

Emin Bey, Çambaziye mahallesinin Tatlıkuyu sokağını inim inim inleterek var gücüyle bağırıyordu:

— Arkadaaaş... Arkadaaaş... Emin'i arayan arkadaş!.. Burdayım ben, burdayım!